

Kungl. Utrikesdepartementet.

Avd:

Grupp:

Mål:

22

Bokan, al Bokan, al Hellman

Valova, fru	Peterlunger, Oswald
Val	Swoboda, Miroslav
Mrazek, fru och son	Schwarzenberg, prinsessa
Baumruk, Cyrik	Biörnstad, dir.
Schönauer	Moltke, Hertha
Chotebor	Dousa, Jaroslav
Jilinek	Mc Cloy, John
Anderson, Ivar	Bulbach, Lina
Kuenzl-Jirersky, Vera (nu gift Matousek) (f.d. gift Balcar Balcar)	
"prästen i Litschau"	D'Avis, Julia
Smilkov	Gärtner, René
"Marta" (herr och fru Schönauer)	Csürös, Csaba.
Popper, Rudolf	Körner, Armand
Johnson, Alexis	Kovacs, Deszö
Oatis	Karas, Franz
Danguy, Mme	Pfaltzgraff, H.J.
Jelinek	Seethaler
Nordblom, frk.	Mayrhofer
Pontecorvo, Marianne Helena	Putz
Gillen	Biörnstad, Bjarne
Lausman	Lehner
Ruzicková	Gruber
Lerell	Sauser
Björnstad, Anitra	Pilz
Balcar, Josef (Balcars fader)	Schartinger
Jindrova, Adela (" moder)	Ludikar, Paul
Renuf	Lang
Leigh, Adrian	Janaka, Frantisek
Fischler, Joseph	Rückl, Michaela
Kostka	Kalser-Maasfeld, Gloria
Knox	Körner, Armand
Duflos	Kovacs, Desiderio
Kreisky	
Fellinger, Theresia, geb. Raimann	
Wurm, August	
Fellinger, Oskar	
Odam	
Klint	
Holaubeck	
Stangenberg, Gertrud	

Jakesch, Karl
Ballar, G  r  me
Fierlinger
Ripka
Augenthaler
Stupka
Masaryk
Drtina
Heidrich
Gottwald
Fabinger
Gregor
Loebl
Kavan
Peske
Kreibich, Karel
Kulastrko, Anatol
Belinsky
Klimov
Spichal al Novak
Janda, fru
Clementis, fru
M  ller
Talich, Vaclav
Puiman
Nemecek
de Rohan, Alain
Wagner
Richter
Holancová, Marie Adela
Sommer
Vam  kik
Roucek
de Hunt, Joan W.
Foxwell, Penelope
"Milos" al. Balcar
Koenigsmarck al. Balcar
Horacek, Jan
Zdenko
"Ivan"

Kotof
Jakesch, Elisabeth, f. Brunner
Koubka, Ivan
"Mac"
Zdenek
Mra  ek, Mirko
Mil    
Malenkov
Chr  stjev, Helena
Brescnev
Jasnov
Clementis
Loebl
Slanski
Margolius
Mikojan
Kumikin
Kennan
Bohlen
Ignatiev
Gascoigne, Alvary
Karpe
Gardiner, Reginald
Kschelk
Beria
Sokolvski
Vasilevski
Bulganin
Joffe
Rodionov
Cernej
Filkov
Dolezal, Iosif
Skopek, J
Tito
"Ivo"
"Maria" (Kupka, Ivan)
"Cyril"
Wallenberg, Henry
vänd.

Avskrift.

Kungl. Svenska Ambassaden

Paris den 3 augusti 1953.

Strängt förtroligt.

Exc.vidit.

Tel.Paris 5.8.omedelbart.

A.L.
G.J.
Rynell

Broder,

Idag hade jag besök av en herre, som förklarade sig vara tjeck och som icke ville uppge sitt namn, men som hade vissa upplysningar att lämna till svenska myndigheter. Han lämnade i huvudsak följande redogörelse. Då vederbörande uppgav Marcel som ett av sina täcknamn, begagnar jag här namnet av detta.

Marcel sändes av de tjeckoslovakiska myndigheterna till Moskva 1947 i egenskap av sekreterare åt "The Cseckoslovakien Industrial and Economic Mission to Moscow". Han kvarstannade i Moskva även efter det kommunistiska maktövertagandet i Prag, eftersom han troligen ur kommunistisk synpunkt ansågs ofarlig och kommunisterna dessutom vore i behov av hans stora språkkunskaper. Den 24 april 1953 återvände han emellertid från Moskva till Prag, berordrad därtill av den tjeckoslovakiske ambassadören i Moskva. Avsikten med hemkallelsen vore officiellt att avlägga rapport, men Marcel hade väl på känn att det gällde andra, för honom obehagliga ting. Han arresterades också i Prag påföljande dag, den 25 april 1953. Någon dag under sista veckan i juni 1953 befann Marcel sig i ett s.k. transportfängelse i Prag, ett mindre fängelse, varefter fängelset endast hållas några dagar i och för vidare transport till andra fängelser. Fängelsets namn var "KARLOVO NAMESTI, Prag II". I detta fängelse placerades Marcel i samma cell som en sudet-tysk krigsfånge vid namn Karl Jakesch. Jakesch hade såsom tysk soldat fallit i ryska händer år 1945 någonstans i närheten av

Herr Utrikesrådet J a r r i n g,

Utrikesdepartementet,

S t o c k h o l m .

1108

Frankfurt an der Oder. I början av år 1953 överlämnades Jakesch, efter att under de mellanliggande åren ha vistats i olika ryska fångläger, av de ryska myndigheterna till de tjeckiska myndigheterna. Jakesch hade alltså efter att ha utlämnats av ryssarna hamnat i Prag-fängelset Karlovo Namesti för att därefter transporteras till något annat tjeckiskt fängelse. Han voré misstänkt i egenskap av f.d. medlem av det tyska SA.

Jakesch hade berättat för Marcel, att han tidigare varit i ett ryskt fångläger, beläget på en plats vid namn Tarasovka nära Moskva. Detta läger bestod av bra inredda villor och de fångar, som bebodde villorna, hade det väl ställt för sig i materiellt avseende. Jakesch uppgav för Marcel, att han i januari månad 1952 i Tarasovka träffat svensken Raoul Wallenberg, som där bebodde en av fånglägrets villor. Jakesch hade vid den tiden som uppgift att sköta värmeledningarna i villorna och hade på det sättet kommit i kontakt med Wallenberg. Jakesch var vid samma tid i den tron, att han snart skulle bli utväxlad och få komma till Östtyskland och hoppades att från Östtyskland kunna taga sig över till Västtyskland. Då han nämnde detta för Wallenberg, hade Wallenberg bett honom, att han, då han kom till Västtyskland eller annat fritt land, skulle tala om för svenska myndigheter, att Wallenberg fanns i livet i Tarasovka nära Moskva.

Tyvärr hade nu Jakesch icke blivit utväxlad utan i stället, såsom ovan nämnts, blivit överlämnad av ryska myndigheter till tjeckoslovakiska myndigheter, vilka senare höll honom fängslad på grund av handlingar, till vilka han påstods ha gjort sig skyldig som SA-medlem så tidigt som år 1939. Jakesch hade emellertid lovat Wallenberg i januari 1952 att framföra ärendet till de svenska myndigheterna och då han nu voré förhindrad därtill, bad han Marcel att, om nu Marcel någon gång lyckades komma över på västsidan, framföra Wallenbergs budskap till de svenska myndigheterna.

Genom den underjordiska, tjeckoslovakiska frihetsrörelsen i Prag hade Marcel sedan lyckats fly ur tjeckisk fångenskap

över Bratislava och Wien. Han befunno sig i Paris, där han tills vidare ämnade stanna. Han ville icke uppge någon annan adress än adressen till en god vän, vars namn vore Gérôme Ballar, 33, rue Chevert, Paris 7:e. Brev till Marcel kunde ställas till denna adress och på det sättet kunde beskickningen få tag i Marcel, därest den så önskade. Marcel hade tagit kontakt med amerikanska, brittiska och schweiziska pressorgan, i vilka han inom kort komme att publicera något om sina upplevelser. Han funderade också på att ge ut en bok om vad han upplevt.

Marcel, som kunde vara en 35 år, gjorde ett redigt intryck, ehuru han föreföll något forcerad och verkade märkbart nervös, då han under vårt samtal hörde en dörr slå igen eller steg i ett angränsande rum. Marcel betonade att hans besök på beskickningen vore dikterat blott och bart av hans önskan att infria det löfte, som han givit sin vän Jakesch. Han komme att tills vidare stanna i Paris.

Undert. K.F. Almqvist

P.S. Jag vill tillägga att enligt vad Marcel under samtalets gång framhöll, den underjordiska rörelsen i Tjeckoslovakiet vore mycket väl organiserad och att säkra kontakter upprättades med den västliga världen. Emellertid hade rörelsen hårt drabbats av den nyligen genomförda valutareformen.

D.S.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

Marcel om Raoul Wallenberg

STOCKHOLM		5,8.	1953
N:o		BUD	BIL.
INK. D. N:o			
AVD.	GR.	MAL.	
P	2	Eu ^I	

Svensk Paris (Urgent)

19. För Almqvist personligen.

Primo. Edert handbrev till Jarring den tredje augusti och handbrev av detta slag måste ovillkorligen ställas till chefen för politiska avdelningen (personligen) jämför cirkulär 157 den tredje novemer 1952.

Secundo. Sök omedelbart kontakt med Marcel och bed honom att icke till någon person yppa vad han erfarit om Wallenberg då detta kan kosta Wallenberg och Jakesch livet.

Tertio. Förbered Marcel på att vi kunna önska förnyad kontakt.

1Cabinet

1109

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

ang. Marcel och Raoul
Wallenberg

STOCKHOLM den 5/8 1953

N:o BUD BIL

INK. D. N:o

AVD.	GR.	MÅL
------	-----	-----

Svensk Paris

För Almkvist personligen. Kommissarie Danielsson avreser med planet 0815 i morgon och uppsöker Eder för kontakt vårt chiffer 19 tertio. Danielssons identitet får ej röjas för Marcel om Ni skulle hinna ordna kontakt denne före hand ankomst. Om Anger i tjänst bör denne handlägga hela ärendet då han väl insatt härifrån.

Cabinet.

Wp. 5.8.53 kl.19.20

Från Paris

Avsant den 7/8 19 53 kl. 1935

Inkom den 7/8 19 53 kl. 1935

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

För Jarring personligen från Danielsson.

Jag har idag haft samtal med Maroels, som utan tvivel måste betecknas som trovärdig. Hans riktiga namn är Rohan, 34 år. Han säger, ^{av}satt han är bekant med Vac~~ke~~ Talich i Stockholm. Uppger dessutom andra personer, som han känner, och som kunna intyga hans identitet. Han betecknar Karel Jakesch såsom intelligent man med tämligen god bakgrund, bland detaljer kan nämnas, at Bendel hade givit Jakesch en skjorta, vilket tyder på at Bendel lever under något så när drägliga förhållanden, och Jakesch hade beskrivit vistelsen i villan utanför Moskva såsom god. Rohan säger sig ha möjlighet att genom den tjeckiska undergroundsrörelsen ha möjlighet att få närmare uppgifter om Jakeschs uppehållsplats. Rohan har lovat, att icke vidtaga några åtgärder, förrän han fått medgivande härifrån. Tacksam för svar om vi skola låta honom bedriva efterforskningar. Nytt samtal bestämt till måndag förmiddag.

Almqvist.

Avskrift.

Jarring/

Telegram

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

21
STOCKHOLM den 8 aug. 19 53

N:o 21

BUD
Chiffer

BIL

INK. D. N:o

AVD.

P

GR.

2

MÅL.

Eu^I

Svensk Paris

För Danielsson

Vi anse att ihärdiga försök måste göras att komma
i kontakt med sagesmännen eller att befria honom. Ni
bemyndigas företa inledande åtgärder efter eget omdöme
Cabinet

Exp 8.8.53 per telefon
tel 1045

arb. dom.

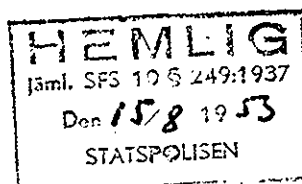

Obs. ej i allm.
dom.

- 4.7.1945 Tjeckiskt besök i Moskva. Prem.min. Fierlinger,
min. f. utr.hand. Ripka.
- 25.3.1946 Ripka i Moskva. Åter omkr. 27.4.48. Dr. Augen-
thaler och Ing. Stupka ingick i del.
- 23.11.1946 Hammarström meddelar att under senaste tiden flera
tj. handelsdel. varit i Sovjet.
- 9.7.1947 Masaryk, justitiemin.Drtina, kab.sekr. amb.
Heidrich i Moskva på förhandlingar. Åter 12.7.1947
(Gottwald nämnes även ha varit i Moskva.)
- 8.9. 1947 Medlemmar av utrikeshand.ministeriet, ek. ministe-
rierna och Nationalbanken i Moskva. Namngivna
gen.dir. Fabinger (förstatliga metallind.), env.
Löbel. Över 200 personer i del. (Se Prag 426.22.
12.47). Förhandlingarna pågingo omkr. 4 månader.
Även Fierlinger var med.
- 16.8.1948 Meddelande att del. inom kort skall avresa under
ledn. av utr.h.min. Dr. Gregor och v.utr.h.min.
Loebel samt högre tjänstemän inom utr.h.ministeriet

10/8-53.
95.

9.5

P.M.

12. 10

Sedan meddelande inkommit till Kungl. Utrikesdepartementet från svenska ambassaden i Paris om att en tjeckoslovakisk medborgare, som icke ville uppgiva sitt namn utan uppgivit pseudonymen Marcel, lämnat vissa upplysningar om Raoul Wallenberg, erhöll undertecknad uppdraget att omedelbart avresa till Paris för ingående samtal med Marcel. Avresan skedde torsdagen den 6 augusti 1953 med flyg. Vid ankomsten till Paris satte jag mig i förbindelse med ambassadrådet Almqvist, vilken meddelade, att han erhållit telegram om att kalla Marcel till ambassaden. Sådan kallelse hade redan utgått, och fredagen den 7 augusti 1953 infann sig Marcel, varvid ett samtal i närvaro av ambassadrådet Almqvist ägde rum. Under detta samtal avslöjade Marcel, att hans rätta namn var Rohan, men han poängterade, att han var mycket orolig för att hans namn på något sätt skulle komma ut, varför han icke gärna önskade att namnet skulle skrivas ut. Detta samtal blev tämligen kortvarigt och rörde sig huvudsakligast om Rohans sagesman, vilken hette Karl Jakesch (på tjeckiska Karel Jakeš). Enär Rohan avtalat om en utflykt under lördagen och söndagen utanför Paris, kommo vi överens om ett nytt sammanträffande måndagen den 10 augusti 1953. Då Rohan under samtalet uppgivit, att han flytt från Tjeckoslovakien med hjälp av tvenne studiekamrater, vilka han hade indirekt kontakt med även efter flykten från Tjeckoslovakien genom en kontaktman i Wien, tillfrågades han, om han ansåg sig ha någon möjlighet att via dessa personer införskaffa uppgift om var Karel Jakesch befann sig. Rohan förklarade sig vara beredd att göra ett försök och ansåg möjligheterna för en sådan aktion goda.

Undertecknad har haft tre samtal med Rohan, de sista på måndagen den 10 och tisdagen den 11 augusti 1953 och här nedan följer en sammanfattning över de hållna samtalen.

///

Om sig själv har Rohan uppgivit, att han heter Miroslav M. Rohan. Han är född 1919 och har efter studentexamen studerat juridik och nationalekonomi. Huruvida han avlagt några examina vid universitet nämnde han dock icke. Familjen skall vara mycket välkänd i Prag och fadern har under åren 1936 - 1942 samt under åren 1945 - 1948 varit senatspresident. Hans ordinarie ämbetsmannaställning var medlem av "Oberste Verwaltungsgericht" i Prag, men numera är han pensionerad och lever på en liten statspension. Hans våning har beslagtagits med undantag av två små rum, som han får disponera.

År 1947 erhöll Rohan anställning i den planeringskommission, som skulle arbeta med fördelningen av råvaror inom Ryssland och satellitländerna. Denna planeringskommission sände ut specialkommissioner dels till Moskva och dels till andra satellitländer. Rohan tilldelades den kommission, som skulle arbeta i Moskva, och han avreste till Moskva redan 1947, där han sedan arbetat till 1953 med undantag för två perioder, då han varit på besök i Prag. Officiella namnet för den i Prag arbetande kommissionen lyder på tjeckiska Československá průmyslová a obchodní mise (Le Sídlení v Moskvě), vilken titel Rohan, som under samtalen talade engelska, närmast ville översätta med Czechoslovak industrial and commercial delegation. Chef för denna delegation var en ingenjör Kavan, vilken var specialist inom den industriella avdelningen, och hans närmaste man hette Peške och var chef för finansavdelningen. Delegationen hade under den längsta tiden sina lokaler i Hotel Savoy i Moskva och på Kotelnitscheskaja kajan. Denna delegation var helt fristående från tjeckoslovakiska ambassaden i Moskva, och Rohan hade för sin del icke diplomatpass utan tjänstepass. Chef för ambassaden i Moskva var ambassadören Karel Kreibich. Under sin verksamhet i Moskva hade Rohan vid olika tillfällen besökt ryska U.D., där han sammanträffat med protokollchefen Anatol Kulastko samt sektionschefen Belinsky.

Beträffande sin politiska inställning uppgav Rohan, att han icke före 1953 ansökt om inträde i kommunist-

partiet, men redan 1948 hade han gått in i en kommunistisk tjänstemannaorganisation, vilken organisation alla och envar som ville arbeta inom statligt eller kommunalt företag måste tillhöra. På min fråga om det var möjligt för en icke partimedlem att få tjänstgöra på en sådan förtroende-post, som Rohan otvivelaktigt haft och detta så mycket mer som denna post var förlagd till Moskva, förklarade Rohan att detta förmodligen endast kunde förklaras därmed, att det för det första var brist på skolat folk och för det andra torde hans långa tjänstgöringsperiod i Moskva förklaras med hans relativt goda språkkunskaper. Sålunda talar han förutom sitt modersmål, ryska, franska, engelska och tyska samt förstår och talar hjälpligt polska. Ända till hösten 1952 hade han icke haft några svårigheter på grund av att han icke varit partimedlem. (Beträffande trovärdigheten i fråga om Rohans utsago om partianslutningen kan här lämpligen anföras vad den avhoppade ryske kontrollkommissionsmedlemmen, majoren Klimov säger i sin bok "Berliner-Kreml", där det framgår, att inte bara Klimov utan även andra ryssar tjänstgjorde i kontrollkommissionen utan att vara partianslutna). Först på hösten 1952 började Rohans chef, ingenjör Kavan tala om reorganisation av de tjeckoslovakiska delegationerna i utlandet, och han uttryckte sina bekymmer över att Rohan icke var partiansluten. Han uppmanade Rohan att ansöka om inträde i kommunistiska partiet och överlämnade ansökningsformulär till Rohan, vilken förstod att han skulle få betydande svårigheter, om han vägrade att ansöka om partimedlemskap. Omedelbart efter julen 1952 (den ryska julen) skrev Rohan under sin ansökan, och han meddelades, att han nu skulle undergå en provotid på sex månader innan han kunde räkna med att bli partimedlem. Omedelbart efter det han skrivit under sin ansökan uppvaktades han av en ambassadtjänsteman, som tjänstgjorde hos tjeckoslovakiske militärattachén och som uppgav sig heta Spíchal men som stundom gick under namnet Novak men som i verkligheten torde heta någonting helt annat. Denne Spíchal förklarade för Rohan att Rohan måste göra något för att få inträde i kommunistpartiet, och Spíchal begärde att Rohan skulle lämna informationer om de övriga anställda vid delegationen. Då Rohan för

det första icke önskade lämna några uppgifter och för det andra faktiskt icke hade något misstänkt att rapportera om de övriga delegationsmedlemmarna, uppstod ett spänt förhållande mellan honom och Spíchal. Det var därför icke någon direkt överraskning för Rohan, då han i april månad 1953 erhöll order om att resa till Prag för att som det hette "rapportera" till huvudorganisationen i Prag. Han avreste till Prag dit han ankom den 25 april 1953, men i stället för att gå till huvudorganisationen beslöt han sig för att gå under jorden och om möjligt söka erhålla upplysningar om huruvida någon anklagelse förelåg mot honom. Han hade en ungdomsbekant, en fru Janda, till vilken han vände sig. Inför fru Janda förklarade han, att han blivit hemsänd från Moskva, och han misstänkte att polisen intresserade sig för honom, varför han icke ville begiva sig vare sig till sin egen eller till sin faders bostad. Fru Janda förklarade, att han kunde få stanna hos henne och hennes man, vilket Rohan gjorde, men det dröjde icke många timmar förrän polisen infann sig där och arresterade honom. Han antog att antingen fru Janda, hennes man eller någon annan i huset meddelat polisen. Han hade nu anklagats för landsförrädisk verksamhet, varvid polisen särskilt tryckte på att han haft förbindelse i Moskva med en syster till fru Clementis samt andra personer som voro kända för landsförrädisk verksamhet. Utan att höras inför domstol blev han efter att ha vistats några dagar i Bartholomejska-fängelset överförd till Pran-krác-fängelset, där han efter ytterligare några dagar erhöi meddelande om att han skulle överföras till tvångsarbetslägret Jachimov i Joachinstal, där brytning av uranmalm försiggår. Detta skulle icke innebära någon egentlig dom eller vara något straff utan skulle ingå som ett led i hans omskolning förklarade man för honom. I Jachimovslägret beslöt sig Rohan för att rymma och han satte sin plan i verket samt lyckades verkligen komma utanför lägret men blev så gott som omedelbart gripen, vilket huvudsakligast berodde därpå, att han icke hade tillgång till klädbyte. Vidare saknade han penningar, varigenom han icke kunde muta någon funktionär eller annan medhjälpare. Han

greps den 2 juni och kvarhölls i fängelset i Cheb till den 4 juni, då han överfördes till Karlovo Náměstí-fängelset i Prag. Här fick han stanna kvar till den 2 juli 1953, varifrån han sändes till tvångsarbetslägret Svatý Jan pod Skalov, ett läger som är betydligt svårare än vad Jachimov-lägret är. Här lyckades han komma i förbindelse med ett par av sina tidigare studiekamrater, vilka tillhörde den underjordiska tjeckoslovakiska frihetsrörelsen, och med deras hjälp lyckades han fly och kom ombord på en flodbåt, som gick till Wien. Han flydde från Svatý Jan pod Skalov torsdagen den 23 juli 1953 och kom redan lördagen den 25 juli till Wien, där han sökte upp en person vid namn Müller (möjligen täcknamn), vilken är kontaktman för tjeckiska flyktingar och som står i förbindelse med den underjordiska motståndsrörelsen i Tjeckoslovakien. I Wien lyckades han erhålla ett falskt franskt pass, på vilket han sedan reste över Linz - Salzburg - Innsbruck till Paris. Han förklarade, att han ännu icke varit i förbindelse med någon flyktingorganisation eller med något av de stora undermåttelseväsendena. Däremot har han engelska vänner i Paris och har genom dessa varit i förbindelse med en engelsk tidning Daily Herald. Vidare säger han sig ha goda förbindelser i England, förbindelser som knutits före kommunistregimens tid i Tjeckoslovakien. Han säger sig även känna en högre fransk statstjänsteman, vilken på sin tid varit i Prag. Denne tjänsteman hade han dock icke ännu tagit kontakt med, enär han förstår att det kan vara förenat med stora svårigheter för vederbörande tjänsteman, om Rohan skall fortsätta att leva illegalt i Frankrike. Rohan säger sig förstå vilka svårigheter som äro förknippade med hans möjligheter att skaffa sig uppehållstillstånd i någon av de stora västliga demokratierna just på grund av att han tillhört den kommunistiska statstjänstemannaorganisationen samt vidare att han på nyåret 1953 undertecknat sin ansökan om inträde i kommunistpartiet. Hans avsikt är att försöka livnära sig på författandet av artiklar om de industriella och finansiella förhållandena i Ryssland och inom satellitstaterna särskilt Tjeckoslovakien, vilka förhållanden Rohan på grund av sin långa tjänstgöring i förenämnda delegation kunnat skaffa sig tämligen grundlig

kännedom om. Som en parentes må här anföras att Rohan fått flera tänder utslagna i överkålen under sin kontrovers med den tjeckiska hemliga polisen. Allt talar för att denna hans uppgift är riktig, enär de övriga tänderna icke visar spår av att ha varit angripna av tandröta. Helhetsintrycket av Rohan är, att det är en bildad människa och han uttrycker sig med lätthet på engelska, vilket språk han talar med tjeckisk brytning. Han ämnar skriva sina artiklar på tyska språket, vilket han säger sig behärska bäst vid sidan om modersmålet, och då han då och då yttrade några fraser på tyska kunde åtminstone icke undertecknad höra någon brytning. Vid något tillfälle yttrade Rohan även någon kortare fras på franska.

- - - - -

Beträffande sannanträffande med Karl Jakesch.

Under vistelsen i Karlovo náměstí-fängelset under tiden 4 juni till 2 juli 1953 fick Rohan som cellkantrat under cirka 10 dagar en person som uppgav sig heta Karl Jakesch, vilken uppgav att han var sudettysk och att han var född i en liten stad som heter Klatový - på tyska Klattau - i Böhmerwald (söder om Pilsen), där han genomgått "Primary and Secondary School". Han var ett år yngre än Rohan och bör därför vara född 1920 eller 1921. Rohan beskriver honom såsom en trevlig och intelligent man. Han är cirka 180 cm lång och har mörkt dock ej helt svart hår, ansiktet är mera runt än avlångt, beträffande ögonens färg kunde Rohan icke uppgiva denna. Jakesch har i förhållande till sin längd små fötter, 42½ i skonummer. Redan som aderton-åring hade Jakesch gått in i SA och anslutit sig till Henlein-rörelsen. Under krigets sista skede hade han blivit inkallad i tysk krigstjänst och tjänstgjort i en tysk straffbataljon, vilket berodde på att han haft någon "historia" med en flicka i Berlin. I striderna mot ryssarna våren 1945 tillfångatogs Jakesch vid Frankfurt an der Oder och fördes sedan till Ryssland, där han vistats i olika ryska fångläger. Visserligen hade Jakesch räknat upp en del platser, där han varit fånge, men Rohan hade icke lagt dessa olika fånglägers namn på minnet med undantag av Tara-sovka-lägret utanför Moskva. Beträffande detta läger hade

Jakesch uttalat sig mycket berömande, enär han fått tämligen rikligt med föda och även tobak. Han betecknade det som det bästa lägret, som han vistats i. Jakesch'sysselsättning här hade bestått i att sköta eldning m.m. samt passa upp en del av de prominenta fångar^{son} fanns där. Beträffande Tarasovka uppgav Rohan, att han under sin Moskva-vistelse hört talas om denna plats och den skulle vara belägen öster eller sydöst om Moskva, omkring en 35 å 40 kilometer utanför Moskva. Huruvida det var spärrat område kunde han icke bestämt yttra sig om men han trodde icke att så var fallet. Lägret skulle enligt Jakesch ha utgjorts av vanliga villor, icke baracker, och villorna skulle ha varit omslutna av taggtråd. På min fråga om Jakesch yttrat något om i vilken regi detta läger förts, förklarade Rohan, att han för sin del aldrig tänkt på att det kunde ha varit annat än ett vanligt militärläger och som administrerades av militärmyndigheterna, detta emedan Jakesch ju var krigsfånge. Om lägret stått under HGB:s ledning skulle Jakesch förmodligen ha kommenterat detta, men denna sak var aldrig uppe till diskussion mellan Rohan och Jakesch. De internerade i lägret skull enligt Jakesch ha varit betydande personer, bl.a. ryska generaler samt personer med sneda ögon (japaner eller kineser). Vid ett tillfälle yttrade Jakesch, då det var tal om de internerade i detta läger, "Da hoekt unter anderen ein Schwede", vilket yttrande väckte en viss reaktion i Rohans hjärna. Jakesch förklarade, att svenskens namn var Wallenberg, och ett visst vänskapsförhållande syntes ha uppstått mellan Jakesch och Wallenberg. Jakesch hade befunnit sig i detta läger omkring ett år, och någon gång före vinterns inträde 1952-1953 hade Jakesch erfarit, att han skulle överföras till ett uppsamlingsläger. Han hade trott, att han skulle bli översänd till antingen Öst- eller Västtyskland, enär han kände till, att alla sudettyskar tvingats lämna Tjeckoslovakien. Emellertid hade han antingen i Tarasovka-lägret eller uppsamlingslägret erfarit, att han stod upptagen som krigsförbrytare på de tjeckiska krigsförbrytarlistorna och att han skulle sändas till Tjeckoslovakien för att rannsakas. Då han erfarit, att han skulle överföras

från Tarasovka-lägre till ett uppsamlingsläger, hade han meddelat detta till Wallenberg, vilken då bett honom, att om han kom till Tyskland söka upp någon svensk beskickning eller något svenskt konsulat och tala om att Wallenberg befann sig i Tarasovka-lägre. Jakesch hade inte nämnt något om vilken ställning Wallenberg haft eller några närmare detaljer om hans person, och Rohan för sin del har aldrig hört talas om Wallenberg, varför han icke gjort några som helst frågor om Wallenberg. Jakesch hade liksom för att bestyrka att ett vänskapsförhållande rått mellan Wallenberg och honom sagt, att Wallenberg skänkt Jakesch en skjorta. Med kännedom om förhållandena i ryska fånglägren ansåg Rohan, att detta måste tyda på dels att Wallenberg levde under tämligen goda omständigheter och dels att ett verkligt vänskapsförhållande rått mellan Jakesch och Wallenberg. Enär Rohan talat om för Jakesch, att han flytt från Jachimov-lägre och att han nu väntade att bli sänd till något annat tvångsarbetsläger samt att han skulle göra allt vad han kunde för att försöka fly från det nya lägre, bad Jakesch honom enträget att, om han lyckades komma ut från Tjeckoslovakien försöka framföra Wallenbergs hälsning till någon svensk beskickning eller svenskt konsulat i utlandet. Detta hade Rohan lovat göra. Jakesch för sin del förstod, att han skulle komma att bli dömd som krigsförbrytare, trots att han icke gjort något annat än att han som adertonåring gått in i SA. Enligt vad Rohan erfarit från liknande fall torde Jakesch komma att bli dömd till 5 års tvångsarbete och i så fall kommer han att bli sänd till någon av gruvorna i nordvästra Tjeckoslovakien eller möjligen till en gruva väst-syd-väst om Prag. Beträffande sina familjeförhållanden hade Jakesch uppgivit, att hans fader, som numera är död, varit österrikisk officer, möjligen överste. Modern med vilken Jakesch icke haft någon förbindelse efter krigsslutet, torde ha blivit utjagad från Tjeckoslovakien och torde i så fall leva i Västtyskland. Något förnamn hade Jakesch aldrig uppgivit på modern.

Det var Rohans uppfattning, att Jakesch anlänt till Tjeckoslovakien strax före deras sanna träffande i Karlovo náměstí-fängelset, och Jakesch hade berättat att han först

kommit till Moravska Ostrava, varifrån han med fångvagn förts till Prag och avlämnats i Karlovo náměstifängelset. I uppsamlingslägret, vilket säkerligen varit beläget inne i Moskva eller strax utanför, hade Jakesch vistats från början av vintern 1952-1953 och han hade talat om, att han upplevt Moskva-vintern. Det var närmast på grund av dessa uttalanden att han upplevt vintern i Moskva - han hade talat om den sista Moskva-vintern - som kom Rohan att förstå, att uppsamlingslägret varit beläget inom Moskva eller strax utanför.

- - - - -

Såsom tidigare nämnts frågade jag Rohan, huruvida han genom sin kontaktman i Wien och vidare genom sina studiekamrater möjligen trodde sig ha någon utsikt att fastställa, huruvida Jakesch alltjänt befann sig i Karlovo náměstifängelset eller om han redan blivit dömd och i så fall var och på vad sätt han avtjänade straffet. Rohan förklarade, att han var övertygad om att hans båda studiekamrater, som hjälpte honom vid flykten, säkerligen skulle kunna finna ut något sätt att taga reda på Jakesch' vistelseort. För den skull var det emellertid nödvändigt för Rohan att själv resa ned till Wien och taga kontakt med Müller, vilken är anställd i en export- och importfirma i Wien. Som tidigare sagts är Müller en av kontaktmännen i Wien mellan de tjeckoslovakiska flyktingarna och motståndsanslagningar i Tjeckoslovakien, och Rohan vet, att förbindelserna tillgå på så sätt att antingen någon av tågpersonalen på det tåg, som en gång varje dag går mellan Wien och Prag, tager med sig bud mellan Wien och Prag, eller också genom förtroendemän bland sjöfolket som trafikerar Donau. Förbindelserna mellan Wien och Prag betraktas såsom mycket säkra och snabba. Rohan sade sig ha utsikter att komma över ett franskt pass, på vilket han skulle kunna företaga resan till Wien och han var beredd att kunna starta så gott som omedelbart om så önskades. Jag förklarade, att jag först ville tänka på saken och diskutera den med vederbörande i Stockholm. Då jag förklarade, att "vi" givetvis skulle ersätta Rohan för de utgifter, som han i så fall åsänkades, förklarade han, att han icke ville höra

talas om någon ersättning, enär han ändå skulle resa till Wien, fastän han planerat denna resa först i slutet av september. Däremot vore han tacksam sade han, om jag hade någon möjlighet att få några av de artiklar, som han håller på att skriva över rysk och tjeckoslovakisk industri och ekonomi, placerade hos någon eller några svenska tidningar. Dessa artiklar, som Rohan skriver på tyska språket, beröra i första hand sådana ämnen, som Rohan under sin långa tjänstetid i Moskva blivit tämligen väl förtrogen med, och vidare planerar han att i fortsättningen hålla sig á jour med utvecklingen i Tjeckoslovakien och skriva artiklar om det ekonomiska läget m.m.. Jag lovade att göra allt vad som var möjligt för att placera hans artiklar, men jag sade mig icke veta hur en transferering av eventuellt honorar skulle ske. Rohan sade sig ämna lämna 7 á 8 artiklar fredagen den 14 augusti 1953 till svenska ambassaden. (Jag har talat med ambassadrådet Almqvist om saken och han skulle se till att artiklarna omedelbart vidarebefordrades till Utrikesdepartementet). Beträffande utvecklingen av planerna för en eventuell Wien-resa för Rohans del förklarade jag, att han skulle komma att erhålla besked av l:e sekreteraren Anger vid ambassaden. För den händelse han skulle flytta från det hotell, där han nu är boende, skulle han lämna in ett meddelande till ambassaden, ställt till Anger. Med tanke på en eventuell legalisering av Rohans status frågade jag honom, om jag kunde hjälpa honom på något sätt, och han förklarade, att han givetvis vore mycket tacksam om han kunde få någon legal identitetshandling. Dock anser han sig knappast våga resa till Wien i sitt eget namn, utan om resan skall komma till stånd, föredrar han att antaga det erbjudande han nu har, om att få disponera ett franskt pass. Med hänsyn till faderns säkerhet och då namnet Rohan är alltför välkänt, skulle en resa till Wien på detta namn kunna vara alltför riskfylld. I detta sammanhang frågade jag honom, huruvida han möjligtvis skulle kunna tänkas ha så stort förtroende för de svenska myndigheterna, att han skulle kunna/avslöja kontaktmannen i Wien, så att ett brev kunde befordras från svenska ambassaden i Paris till beskickningen i Wien för att genom den sistnämnda institutionen överlämnas till kontaktman-

nen. Rohan förklarade, att han visserligen inte tvivlade på de svenska myndigheternas ärliga vilja, men sade han, hans år i Moskva hade lärt honom alltför mycket om det ryska spionagets metoder, och han fruktade, att ryssarna skulle kunna ha någon observatör, om alltför många personer bli inkopplade på saken. Med hänsyn till att människors liv står på spel, om något skulle komma ut, ville Rohan icke på något sätt avvika från den plan, som han och hans kontaktman i Wien gjort upp, d.v.s personlig kontakt, beträffande förbindelserna med hemlandet.

- - - - -

Rohan förklarade, att hans identitet kan styrkas av f.d. tjeckoslovakiske medborgaren Vaclav Talich, vilken vistats i Stockholm, och som känner Rohans familj synnerligen bra. Säkerligen kan Talich också erinra sig Rohan själv om man nämner för honom att han och Rohan sammanträffade 1941 hos operachefen Puiman i Prag, hos vilken Rohan då var elev. Vidare hänvisade Rohan till en f.d. tjeckisk minister Nemecek, vilken före kriget var minister antingen i Köpenhamn eller Stockholm och som skrev en bok, vilken torde ha tilldragit sig en del uppmärksamhet.

Någon önskan att komma till Sverige sade sig Rohan icke ha, enär han icke ansåg sig där ha samma möjligheter till avsättning för sina artiklar som i någon av de stora världsmetropolerna. Han synes närmast vara inriktad på att söka komma över till England, vilket han hoppas skall kunna gå med hjälp av ^{Sina} ~~hans~~ vänner. Uppenbarligen vågar han icke vända sig till amerikanarna, enär han sade sig ha mycket dålig erfarenhet av hur den amerikanska pressen utnyttjat uppgifter, som de erhållit av flyktingar. De ha utan hänsyn publicerat sådana uppgifter, att ryssarna och kommunisterna utan någon större svårighet kunnat identifiera sagesmannen, vilket säkerligen i många fall bidragit till att flyktingarnas anhöriga fått utstå många svårigheter. Vidare ansåg han, att amerikanarna och även fransmännen hänsynslöst utnyttjar flyktingarna för sin spionageverksamhet och han

sade sig vara "led på allt vad intriger heter".

Han framhöll vid upprepade tillfällen, att hans namn måste skyddas, inte så mycket för hans egen skull som för faderns och det var först sedan han fått en försäkran om, att den rapport som upprättades i ärendet endast skulle komma till kännedom för ett strängt begränsat antal personer, som han började berätta om sina upplevelser.

- - - - -

Beträffande Vaclav Talich har erfarits, att han är född den 28/5 1883 och att han var ordinarie dirigent vid Stockholms Konsertförening under åren 1927 - 1935. Sedan han slutade vid Konsertföreningen blev han sjuk och återvände 1946 till Tjeckoslovakien. Konsertföreningen har förbindelser med honom och hans adress är Beroun, på vilken adress Konsertföreningen haft kontakt med honom endast för några dagar sedan.

Genom generalsekreterare Beer i Svenska Röda Korset kommer försök att göras att spåra upp fru Jakesch. Säkerligen har tyska Suchdienst eller någon annan tysk välfärdsorganisation förteckning över repatrierade eller förevarande sudettyskar. Namnet Jakesch torde visserligen icke vara särskilt ovanligt men å andra sidan torde det icke ha funnits alltför många personer med det namnet i Kletový.

- - - - -

Om jag till sist skulle våga mig på ett omdöme om Rohan, så blir detta positivt, och jag kan icke finna någon rimlig anledning för att han skulle "hitta på" historien om Wallenberg. Visserligen kan man ju tänka sig att han kan hoppas vinna ett svenskt pass eller få uppehållstillstånd i Sverige, men de knapphändiga upplysningar som han lämnat om Wallenberg tyder icke på att han känner till Wallenbergs historia från tidningar eller litteratur, och då han lämnade dessa knapphändiga upplysningar, kunde han knappast räkna med att svenska myndigheter skulle engagera honom för att söka spåra upp Jakesch, och följaktligen borde han ha ansett saken utagerad i och med att han lämnat ett meddelande

till svenska ambassaden. Hans artiklar om förhållandena i Ryssland och Tjeckoslovakien böra kunna bli en tämligen god värdeämätare för att kunna bedöma hans person, och det torde icke ställa sig alltför svårt att kontrollera uppgifter om familjen Rohan. Även om nu Vaclav Talich visserligen icke befann sig i Sverige. Man kanske kan fråga sig, om Rohan icke skulle känna till att Talich befinner sig i Tjeckoslovakien, men med hänsyn till att Rohan vistats 7 år i Ryssland torde denna hans okunnighet vara förklarlig.

Rohan är omkring 184 cm. lång, har mörkblont hår med tämligen högt uppdragna hårvinklar vid tinningarna. Ögonen äro ljusbruna. För närvarande saknar han två framtänder i överkäken, en på vardera sidan om mittek tanden. Han är slank och rör sig snabbt samt talar tämligen hastigt.

Stockholm den 15 augusti 1953.

Otto Quilsson

Uppgift inhämtad å

Litidsboksbiblioteket

Jur. Dr. Naim Robau f. 1893

28. 1. 83.

(1112)

Avskrift av strängt förtroligt handbrev
från ambassadsekreterare Anger, Paris,
till utrikesrådet Jarring, dagtecknat den
21 augusti 1953.

4 bil.

Ant. å orig: Artiklarna m. brevet fr.
Rohan utlånade till komm.
Danielsson.

Såsom framgår av Danielssons P.M. över samtalen med Rohan erhöll denne löfte om att man till Stockholm skulle vidarebefordra några av honom skrivna artiklar för eventuell publicering i någon lämplig svensk tidning.

./.
Rohan har nu uppsökt mig idag och överlämnat närslutna tre artiklar. Särskilt den rörande den röda armén vore han emellertid osäker om vi ansåge att man kunde publicera i sitt nuvarande skick. Därest intresse förelåg för hans artiklar, vore han, såsom framgår av hans närslutna brev den 21 innevarande månad, beredd att författa ytterligare ett tjugotal sådana rörande förhållandena i östzonen. Han bad oss så snabbt som möjligt lämna honom besked beträffande artiklarna, då han för sitt uppehälle vore i stort behov av de honorar, som kunde inflyta. I fråga om Wienresan framhöll han - förutom vad som står i brevet - att han i personliga angelägenheter förr eller senare måste fara dit men att det vore ganska likgiltigt om det skedde om 14 dagar eller en månad. Ännu så länge vore han alltså beredd att vänta på signal från Stockholm rörande denna resa.

1113

Avskrift.

Rynell/DS

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

Sjöborgsutredningen

STOCKHOLM		28/8	19 53
N:o 67	BUD Chiffer	BIL.	
INK. D. N:o			
AVD. P	GR. 2	MAL. Eu ^I	

Svensk
Prag

För Allard Chiffer 68 som avsändes om några
timmar bör dechiffreras av Eder personligen eller
Högstedt

Cabinet

Exp. 28/8 kl.11.40

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

STOCKHOLM		28/8	19 53
N:o 68	BUD Chiffer	BIL.	
INK. D. N:o			
AVD. P	GR. 2	MAL. Eu ^I	

Sjöborgsutredningen

Svensk
Prag

Brådskanie. För vår utredning ärendet Bendel angeläget
få bekräftat huruvida Rohan senatpresident 1936-42 och
1945-48 samt även medlem Oberste Verwaltungsgericht.
Önskvärt få del även andra tillgängliga uppgifter om
honom och eventuella söner om möjligt även sistnämndas
utseende. Rosborg som påminner sig namnet Rohan i Prag
avrått från att för närvarande anlita justitieministeriet
eller annan myndighet ens indirekt

Cabinet

Exp.28/8 kl.13.01

1114

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

STOCKHOLM		29.8.	1953
N:o 23	BUD		BIL.
INK. D. N:o			
AVD.	GR.	MÅL.	

Svensk Paris

För Anger. Erbjud Rohan att flyga till Stockholm
snarast möjligt. Vi komma här att förse honom med
ordinärt svenskt (svart) pass utfärdat av Departementet
i ett namn som får fastställas i samråd med honom.
Med detta kan han genomföra nödiga resor. Telegrafera
så snart han kontaktats.

Cabinet

Exp. 29/8 kl.13.30

1115

Från Prag

Avsant den 29/ 8 19 53 kl. 0105

Inkom den 29/ 8 19 53 kl. 0950

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

79.

På grund av alltför starka förkortningar och felaktigheter i chiffereringen, osäkert om vi riktigt uppfattat innebörden i Edert chiffer 68. Därest familjen Rohan avses, ha under angivna år tre manliga medlemmar varit bosatta i Tjeckoslovakien. Ingen av dessa senatspresident. Uppgiften så mycket orimligare, som familjen furstlig och betraktad som tysk. Huvudmannen prins Alain de Rohan, som jag personligen känner före och under kriget godsägare och bosatt i slottet Sichrow i Böhmen, för närvarande i Wien. Enligt uppgift, som jag ännu icke kunnat kontrollera har dennes fader, som dog 1914 möjligen varit senatspresident. Alain Rohan har blott döttrar. Övriga två i Tjeckoslovakien tidigare bosatta manliga medlemmar av familjen ha söner.

Allard.

KOPIA

Från Paris

Avsant den 31/8 1953 kl. 1830

Inkom den 31/8 1953 kl. 2100

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

8. Edert chiffer 23. Personligen för
polchefen från Anger.

Rohan är villig att resa till Stockholm.
Han anser dock, att riskerna är för stora att
använda sitt franska pass och föreslår, att vi
här utfärda provisoriskt svenskt pass i stället
för ett "förkommet" svart pass. Han saknar medel
för resan. Kan denna betalas av oss? Har tills
vidare förskotterat 25000 francs. Han hoppas
förtjäna på artiklarna. Kunna dessa användas?
Tacksam för omgående svar.

Westman.

KOPIA KOPIA

Järning
m. Lager i
Åven m. Jan.
1/9-53

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

STOCKHOLM		2/9	1953
N:o	69	BUD	BIL.
INK. D. N:o			
AVD.	GR.	MAL.	

Svensk
Prag

Chiffer nr 70 som avsändes inom kort torde lösas
av Eder personligen eller Högstedt

Cabinet

Exp. 2/9 1630

Avskrift.
KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Jarring/Salwing
Telegram

STOCKHOLM	2/9	19 53
N:o 70	BUD	BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Svensk

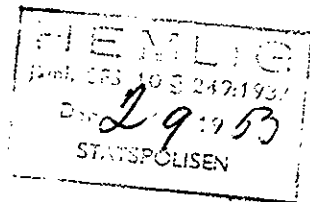
Prag

Edert chiffer 79. Då det är möjligt att "senats-president" kan vara en felöversättning av en tjeckisk ämbetstitel bör Ni undersöka om möjligen någon person med namnet Rohan under tidsperioderna som anges i vårt chiffer 68 kan ha haft någon högre befattning i domstolsväsende eller exempelvis i Prags stadsförvaltning. Kanske kan äldre telefonkataloger ge någon ledning.

Cabinet

Exp. 2/9 1700

11/8

P.M.

Med anledning av Miloslav Rohans uppgift om att han i Tjeckoslovakien sammanträffat med en sudettysk medborgare vid namn Karl Jakesch, vilken skulle vara född i Kladvoy (Klattau) har undertecknad genom generalsekreterare Beer i Svenska Röda Korset låtit göra förfrågan hos tyska Röda Korset, respektive Suchdienst och sudettyska sammanslutningar, huruvida något är känt om en fru Jakesch från Kladvoy - enligt Rohans uppgift skulle Jakesch ha förklarat, att fadern var död och att han icke kände till något om moderns öde efter 1945 - samt hennes son, Karl Jakesch. Enligt generalsekreterare Beer har Svenska Röda Korset vid ett flertal tillfällen gjort dylika förfrågningar, och behöver icke närmare redogöra för skälet till förfrågningen.

Beträffande den av Rohan lämnade uppgiften, att Jakesch fader skulle ha varit österrikisk-ungersk officer har undersökning skett i en österrikisk-ungersk officersrulla för år 1914, och i denna rulla finnas flera officerare med namnet Jakesch. Någon överste Jakesch fanns icke, men däremot fanns det en kapten (Hauptmann) vid infanteriet, och denne kapten Jakesch skulle ju kunna ha avancerat till överste, innan krigets slut 1918.

Det torde icke vara omöjligt, att Röda Korsets förfrågan kan giva besked om familjen Jakesch' öde.

Stockholm den 2 september 1953

1119

Avskrift.

Stockholm, den 3 September 1953.

Gs.

Herrn Dr. K. Wagner
Deutsches Rotes Kreuz
Suchdienst-Hamburg

HAMBURG-OSDORF
Blomkamp 51
Deutschland

Sehr geehrter Herr Doktor!

Die Oberverwaltung des Schwedischen Roten Kreuzes bringt Ihnen folgende Anfrage vor.

Wir wären Ihnen sehr dankbar, wenn Sie uns mitteilen könnten, ob Sie in Ihren Verzeichnissen einen ehemaligen deutschen Soldat (sudetdeutschen) Karl Jakesch (Karel Jaks) geb. in 1920 oder 1921 in Kladovy (Klattau) finden können. Sein Vater, der gestorben ist, sollte österreichischer Offizier gewesen sein und man hat uns gesagt, dass er die Wehrmacht gehörte und dass er in 1945 in Frankfurt an der Oder gefangengenommen wurde. Er soll sich bis zu den letzten Jahren in einem russischen Gefangenenlager befunden haben.

Ausserdem ist es uns auch daran gelegen, den Verbleib seiner Mutter zu erfahren. Sie sollte sich unter den aus den sudet-deutschen Gebieten Evakuierten befunden haben.

Wir wären Ihnen sehr dankbar, wenn Sie uns baldmöglichst Ihre eventuelle Aufgabe geben könnten.

Mit vorzüglicher Hochachtung

Henrik Beer
Generalsekretär

HWB/BWd

Vidimeras:

R. Brögger

J. Ekenbrant

1120

Avskrift.

Deutsches Rotes Kreuz.

Suchdienst Hamburg.

An

Comité Central de la

Croix-Rouge Suédoise.

S t o c k h o l m /Schweden.

A III/Schl/591.

Bei: Nachforschung nach K a r l J a k e s c h (Karel Jaks),
geb. c:a 1920/21 i Klavody (Klattua).

Bezug: Ihr Schreiben vom 3.9.53. Az.: Gs.

Von Herrn Dr. W a g n e r bin ich beauftragt worden, Ihnen
den Eingang Ihres o.a. Schreibens zu bestätigen und sofort
Nachforschungen nach dem Verbleib bzw. jetzigen Aufenthalt des
Obengenannten in die Wege zu leiten. Sobald ich etwas für
Sie Wissenswertes in Erfahrung gebracht habe, werde ich
Sie unverzüglich benachrichtigen. Bis dahin bitte ich Sie,
sich zu gedulden.

Mit vorzüglicher Hochachtung!

i. A. Richter

(Richter)

Vidimeras:

R. Bergström.....

J. Ekebrandt.....

1121

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Paris

Avsant den 4 / 9 19 53 kl. 1450

Inkom den 4 / 9 19 53 kl. 1555

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 3

9.

För Polchefen personligen från Anger.

Adolf Martin Hellman beräknas anlända med
SAS-flyg i kväll kl. 21.20

Westman.

KOPIA KOPIA

Från **Prag**

Avsant den 5 / 9 1953 kl.

Inkom den 5 / 9 1953 kl. 0010

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr

80. Edert chiffer 70.

"Senatspresident" här är antingen talman i ena kammaren i parlamentet eller ordförande i domstolsavdelningen. Ingen Rohan i parlamentet. Vi ha gått igenom 1936 års matrikel, personalen i högsta förvaltningsdomstolen, domstolspersonalen i den inofficiella statskalendern 1936 - 1939 ävensom samtliga nummer av Post- och inrikestidningen innehållande utnämningar inom domstolsförvaltningen 1936 - 1941 samt under 1945 - 1948 för vilka sistnämnda år handlingarna dock äro ofullständiga. Namnet Rohan förekommer ingenstädes.

Allard.

KOPIA

5/9

Avskrift av strängt förtroligt handbrev från
ambassadsekreterare Anger, Paris, till utrikes-
rådet Jarring, dagtecknat den 4 september 1953.

Under återopande av dagens telefonsamtal ber jag få
nämna, att jag ansåg mig böra förskottera Rohan ytterligare
10.000 francs. Som Du antydde vid samtalet visade det sig
möjligt alltså att pruta ner hans begäran om 25.000. De
sammanlagda utläggerna uppgå nu till följande belopp.

Tidigare förskott	25.000 francs
Dagens förskott	10.000 "
Flygbiljett Paris-Stockholm	27.850 "
	62.850 francs (ca 900 kr)

Pengarna har jag lyft ur beskickningskassan
såsom utlägg i samband med hr Hellmans resa till Stockholm.
Hans avsikt är att snarast möjligt söka återbetala beloppet.
Såsom jag nämnde, hoppas han tjäna litet pengar på tidnings-
artiklar. Det är väl därför att antaga, att han så små-
ningom kommer att söka återbetala pengarna i Stockholm.

Med anledning av ovanstående vore jag tacksam
för ett besked, hur vi skola förfara med bokföringen. Enk-
last är väl att beskickningen skickar in ett debetbesked
till departementet rörande beloppet under återopande av
instruktion från kabinettssekreteraren eller pol-chefen.

1123

Jarring/DS

Stockholm den 11 september 1953.
Strängt förtroligt.

Sjöb.utr.

P

2

Bu^I

Broder,

Till svar på Ditt handbrev den 4 september 1953
ber jag att få meddela, att Du till mig bör hitsända
en reseräkning för Rohan, försedd med vederbörliga veri-
fikationer. Därefter attesteras den av kabinettssekre-
teraren och går vidare till ekonomibyrån för åtgärd.

(Gunnar Jarring)

Förste Ambassadsekreterare P. A n g e r ,
Pa r i s .

1124

Avskrift.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Jainy/DS.
Telegram

STOCKHOLM		11/9	19 53
N:o	BUD Chiffer		BIL.
INK. D. N:o			
AVD. P	GR. 2	MÅL. Eu ^I	

Svensk

Wien

7 Chiffer nr 8 bör dechiffreras av Belfrage personligen.
Bekräftelse på att så kommer att ske förväntas innan
chiffret avsändes

Cabinet

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Rshan.

Från Wien

Avsant den 11/ 9 1953 kl. 2020

Inkom den 11/ 9 1953 kl. 2125

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

13.

Edert chiffer 7. Belfrage har semester till
den 30 september. Adress se vår skrivelse 314.

Lorentzon

KOPIA KOPIA

Avskrift. Jarring/MS

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

STOCKHOLM den 12 september ¹⁹ 1953		
N:o 9	BUD	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MAL. Eu ^I

Svensk
Wien

Referens Jarrings telefonsamtal Lorentzon
idag. De avsedda instruktionerna sändas först
någon gång nästa vecka.

Cabinet

Exp.12/9 kl 1820

P.M.

Vid ett samtal den 7.9.1953 med Rohan uppgav han, att släkten Rohan kom till Österrike 1792 från Frankrike. Josef Rohan, hans farfars-far är den siste, som förekommer i Almanach de Gotha. Det finnes avlägsen släkting i Frankrike, hertig de Rohan, boende Rue Thiers 3, telefon Passy 3206, Paris, men Rohan har icke haft någon förbindelse med denne avlägsne släkting. Rohans fader heter Miroslav Rohan och är född i Jicin 1888. Moderns namn är Marie Adela Holancová och hon föddes i Prag 1891. Föräldrarna bo nu under adress Praha II, Na Zborěnci 22. Fadern är juris doktor och tog sin doktorsgrad 1919 i Prag vid Karlsuniversitetet. Faderns officiella titel, då han erhöll pension, var: Rada Nepyššihotprévuiho Soudu, (senare) Senátui president, vilken titel översattes av Rohan till tyska och låter: Rat von Verwaltungsgericht. Kammervorsitzende der Kammer 3 von Verwaltungsgericht, vilken institution är belägen Praha II, Vyšehradské 10.

Av släktingarna i Tjeckoslovakien känner Rohan till en kusin, Karel Rohan, anställd som prokurist i Josef Bartoň & söners textillfabrik i Nachod. Rohans farbroder hade utom sonen Karel ytterligare ett barn, en dotter, som numera är gift. Vidare finnas avlägsna släktingar med samma namn, men dessa härstammar från den gren, som bosatte sig i Wien. En medlem av denna gren hette Allan Rohan och var bosatt i Tjeckoslovakien. På grund av samarbete med nazisterna blev han emellertid skjuten av ryssarna 1943 eller 1944. Hans familj, hustru och tre döttrar, bodde kvar i Tjeckoslovakien till 1945, då de tvingades lämna landet, och de torde nu vara bosatta på Nya Guinea.

I en förteckning, upprättad i januari 1952, över tjeckoslovakiska statstjänstemän finnes följande anteckningar beträffande namnet Rohan:

„R o h a n (inrikesministeriet). Född omkring 1922. Biträdande chef för den tyska och österrikiska byrån inom sektion III A/B. Ivrig kommunist, tillbringade kriget i ett koncentrationsläger. Talar engelska och tyska. 5 fot 7 tum lång (eng.tum), normal kroppsbyggnad, mörkt hår. Gift, har ett barn.

R o h a n, Bedrich, major. Flygspionaget. Tillhör flygspionageorganisationens spionagesektin".

Vad den förstnämnde Rohan beträffar kan han icke vara identisk med Miroslav Marcel Rohan, enär denne är 184 cm. lång (5 feet, 7 inches = 170 centimeter).

Rohan har direkt tillfrågats, om han känner någon Bedrich Rohan, men denna fråga förnekade han bestämt och förklarade att han, om han hört namnet Bedrich, säkerligen skulle ha kommit ihåg detta namn, enär det är en tjeckiserad form av Fritz, vilket namn icke har någon god klang i Tjeckoslovakien.

- - -

Beträffande sin egen person har Rohan ytterligare uppgivit, att han studerade i Karls-universitetet i Prag under tiden 1938 till dess nazisterna stängde universitetet 1939. Under denna tid studerade han romersk rätt för Professor, Dr. Otto Sommer, tjeckisk lag för Docent, Dr. Vamčik. Den sistnämnde blev professor efter 1945 och betecknad som stark kommunist.

År 1945 återupptog Rohan sina studier vid universitetet och studerade internationell rätt för Professor, Dr. Vošta. I november 1946 avlade han Dr. Juris-examen. Samtliga studenter, som fått sina studier avbrutna på grund av ockupationen erhöles vissa lättnader för erhållande av examen. Vid sidan av de juridiska studierna hörde han föreläsningar i konsthistoria och i engelska från oktober 1945.

Intill 1938 var Dr. Rouček professor vid juridiska fakulteten och under tiden 1945 - 1948 var han rektor för Högskolan för politisk vetenskap i Prag. Rohan tillhörde Studentföreningen USE HRI.

Under 1942 - 1943 var Rohan "total eingesetzt" som tvångsarbetare i en fabrik i Wiens förstäder, Florisdorff. Det var ursprungligen en cykelfabrik, som omändrats till såpfabrik.

Vid rymningen från lägret "Evaty" Jan pod Skalov fick han hjälp av sina forna studiekamrater, vilka ordnade så att en bil väntade på en väg i närheten av lägret och med denna fördes han först till Prag, där han fick andra kläder. Sedan fick han resa med en transportbil till Bratislava, och där hade hans vänner ordnat så, att han fick följa med en flodbåt med rysk besättning till vilka hans vänner överlämnade honom och förklarade, att han skulle medfölja till Wien. Någon kontroll företogs icke från de tjeckoslovakiska myndigheternas

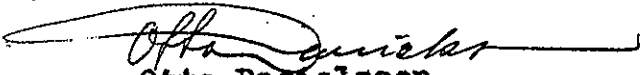
sida, då det var rysk besättning.

Sedan han i Wien erhållit ett franskt pass av en tjeck, som tillhör en flyktingorganisation, som hjälper tjeckiska flyktingar, reste han så gott som omedelbart till Paris, där han sökte upp tredje sekreteraren vid brittiska ambassaden, Joan W. ^{de}Hunt, vilken han kände till på så sätt, att han i Tjeckoslovakien sammanträffat med en onkel till henne och vidare genom att han umgåtts och varit studiekamrat med en engelsk flicka Penelope Foxwell, vilken var god vän med miss (ev. mrs.) Hunt. Efter ankomsten till Paris skickade han tillbaka det i Wien erhållna franska passet, vilket icke tålde en närmare granskning, enär stämpeln icke täckte Rohans fotografi vilket ditklistrats i stället för det ursprungliga. Någon passgranskning skedde icke vid Enns, där den ryska ockupationszonen slutar, och vid de övriga passgranskningsställena hade passkontrollanterna icke observerat den felande stämpeln över passfotot. Passet var utställt på Jean Francois Durand, f. 1.1.1921 och hemmahörande i Clermont-Ferrand. I Frankrike begagnade Rohan huvudsakligast namnet Marcel Koenigsmarck.

Beträffande sina hjälpare i Tjeckoslovakien uppgav Rohan, att chefen för hjälporganisationen går under täcknamnet "Milos". En annan av Rohans hjälpare heter Jan Horaček och denne innehar en lägre befattning i Inrikesdepartementet.

Jan Horaček finnes icke i den tidigare åberopade förteckningen över tjeckoslovakiska statstjänstemän, men detta motsäger icke direkt Rohans utsago, då förteckningen säkerligen är ofullständig och dessutom nu snart två år gammal.

Stockholm den 15 september 1953.

Otto Danielsson
Kommissarie

Avskrift.

Jarring/Salwing

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

STOCKHOLM		17/9	1953
N:o 10	BUD	BIL.	
INK. D. N:o			
AVD. P	GR. 2	MÅL. Eu ^I	

ang. Sjöborgsutredningen

Svensk
Wien

Vårt chiffer 8 som avgår i eftermiddag skall lösas av
Lorentzon personligen

Cabinet

exp. 17/9 Kl.1420

Avskrift.

Jarring/DS

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

Sjöborgsutredningen

STOCKHOLM 17/9		19 53
N:o 8	BUD Chiffer	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. Eu ^I

Svensk

Wien

För Lorentzon personligen i Bendelärendet.
En person med passnummer Hk 9994 avreser härifrån den 17 september. Ni bör ge honom det stöd han kan behöva. Han har här erhållit returbiljett Wien samt kontant 500 kronor i resechecker för att täcka närmaste utgifter. Ni bemyndigas att till honom utbetala ytterligare 500 kronor i lämpliga poster. Skulle han framställa önskemål om mera måste ni förfråga er här. Meddela oss telegrafiskt när han infunnit sig hos er. Kontakten bör hållas strikt personligen av Eder och annan beskickningsmedlem ej informeras. Självfallet får kontakt med österrikiska myndigheter ej tagas. När beskickningschefen anlänt bör han givetvis övertaga ärendet.

Cabinet

Xp 17.9.53 kl 1730

P 23 Anger

Paris den 15 september 1953.

Nr 757

1 bil.

debetbesked nr 24 å
reskostnader förste
sekr. P. Anger.

P 21

medd. i särskild ordning
Jarring/Anger.

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

./.

Härmed får jag vördsamt insända debetbesked nr 24 å
france 62.850:-, vilket belopp för särskilt ändamål utanord-
nats till förste sekreteraren Per Anger.

(K.I. Westman)

*Jaurand av
Anger m. hkr. 18/9.*

Räkning över kostnader i samband med Herr
A.M. Hellmans resa till Stockholm, företagen
i enlighet med bemyndigande från Utrikes-
departementet.

Francs

Flygbiljett Paris-Stockholm 4/9 53 27.850:-
(ver. insänd av beskick-
ningen med 757 B 15.9.)

Utbetalat i förskott till Hellman
i enlighet med muntligt besked
av utrikesrådet Jarring (Ver. 1 och
2) 35.000:-

Summa 62.850:-

Nämnda belopp å 62.850:- har
förskotterats av beskickningen

62.850:-

0

Paris den 18 september 1953.

Per Anger

(Per Anger)

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Wien

Avsant den 25 /9 19 53 kl.

Inkom den 25 /9 19 53 kl. 1440

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

15.

Edert chiffer 8. För Jarring personligen.
Vederbörande inträffat här. Vidarebefordrar brev
från honom med morgondagens kurir kurirlista 58
försändelse nummer 1.

Lorentzon

KOPIA KOPIA

Från Wien

Avsant den 7/10 1953 kl. 2245

Inkom den 8/10 1953 kl. 0230

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

16.

Edert chiffer 8.

För Jarring personligen f.v.b. Danielsson.

"After different difficulties I succeeded to get all necessary news concerning Karls actual stay. Long letter transmitted today will be mailed from here saturday. Despite the fact that situation rather complicated I have two important meetings october 13 and 18. After these I will contact legation once more probably october 20 or 21. In case my meetings will be positiv, id est what plans for Karls leave can really be done, I will ask for a meeting with you in Zürich before the end of this month. But till today I cannot say whether such meeting will be advisable. I like meeting to get further instructions only when I have something positiv in my hands. In case you couldn't come for this or other reason to Zürich I beg for instructions whether I should come myself to Stockholm to discuss how things are. But please wait for my next message on october 20-21. Please contact Nordstedt I need money very badly after I paid all necessary trips here myself. Legation gave me 2500 schillings which is nothing for the damned expenses I made. Arrange it please somehow with N. and instruct legation here to give me equivalent of 200 US-dollars for next two weeks. Please discuss with Mr. J. the content of letter I gave today to legation and let me know your opinion. A'm Hellman".

Belfrage

Avskrift. Jarring/AA

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

STOCKHOLM 8 oktober 19 53		
N:o 12	BUD Chiffer	BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Besk. Wien

Edert 16 har han för Belfrage
uppgivit någon adress i Wien där
han kan anträffas?

Cabinet

Exp. 8/10 1845

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från **Wien**

Avsändt den 9 /10 19 53 kl. 1110

Inkom den 9 /10 19 53 kl. 1235

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr

17.

Edert chiffer 12. Jag har hans telefonnummer.

Belfrage

KOPIA KOPIA

Dear Sir,

I am glad that after 3 weeks of running around in this from God forgotten country I can give you first positive news.

Result : Karl is serving his 6 years sentence in prison in Plzeň (western Bohemia, in German language Pilsen). According to my informations there is possibility of direct contact with him because my friends have there somebody. The most important detail is that the prisoners work the whole day outside of the prison building and only for night come back for jail.

But let's start from the beginning. First reaction of my friends (first letter I received) was a little cold one, saying "....." about the Nazi-bastard we'll have a look and let you know within few days "....."

I answered by new letter which I took myself on most funny trip to the man who makes the "mail-contact" on ships immediately (I was not ready to wait till he comes to Vienna-port back). In my answer I explained to my friends in very straight way that Karl is for me extremely important for some private reasons and that I came to Vienna only therefore etc. (no revealing any single detail more.)

After this the story was as in bad american film, only in film the persons who waits in rain and fog never get a cold - and I got one. Yesterday at noon I received the answer that Karl is already since beginning of August in Plzeň. But there is a hope to get in touch with him, my friends write (verbal translation) :

..... When you have something to tell him, we can transmit it in safe way to him. He works with all other prisoners in the town and there is a good possibility to give him any note or to get one back. When you sold (they mean me!) your body and soul to Adenauer we can help you to make it properly When you'll see Zdenko he can explain you how the things are, he has his brother there etc. etc.

According to message I gave to Mr. Lorent. to be sent to you by code immediately I'll have two meetings now for next week. I regret to tell you that I don't know who Zdenko is or could be - Zdenko seems to me a pet-name of Czech first name Zdeněk which is very current in Czechoslovakia and I cannot imagine who he is.

I will not ask you to meet me before I know exactly that such a meeting is really necessary. After I'll get straight and not enigmatic news I'll send you through Mr. L. (he is a very kind gentleman) exact message. In case I would need further instructions (I don't like to start something really serious before you'll tell me your instructions & advise) I suppose that we can meet in Zürich somewhere for 2 days. I don't like Munich - ruins and all kind of refugees around. But as told - a meeting only then when I have positive assurance that it could be done.

My friends in Prague have good mail-contact from Zürich and we can send them a letter directly from there in case of importance without any censorship by daily plane Zürich-Prague.

In case things will go all right and a reasonable plan could be done for Karl's escape (franco here, emballage compris) there will be a new way which seems to me better than danubian waters - its via Jindřichov Hradec and a small lake near there till to Litschau (soviet zone of Austria). But let's wait, this is the music of future.

On the other hand my friends wrote me whether I would like informations of political kind from Czechoslovakia, sent weekly here. I thought that I can base some articles upon but after I imagined that today is nobody interested to read in newspapers something else that international scandals I don't think its reasonable. But I thought that eventually Mr. J. or some of his cooperators could be interested to have it. It's gratis and costs nothing. When you'll like to have it, let me know, it will be in Czech language but I can translate it for you into german or french or english when

you'll be interested. According to letter of my friends can "..... bring first hand informations"

Bad thing - I have no money. Please get in touch with Nordstedt and try to get from him an advance for me. I am sorry that till today I was not able to write any more of my book - but here it's a hot spot and nobody knows who can search my luggage. But I can write immediately after I finished here - and can finish the whole stuff in 3 weeks (supposing I have peace in mind). For the pages I left with you in Stockholm I hope you can get something. But please do it fast, I don't like to ask Mr. Lorentson to give me something after he gave me 2.000 Schill. which I spent in 10 days in running around. I would like to have about 5.000 Schill. which is about 200,- UD dollars. According to fact that a taxi to post and back costs at 4 o'clock in the morning (no tramway at this time) about 250,- Schill. you can imagine how things are, I stopped already to smoke more than 10 cigarettes a day. As told I need it quickly for the meetings I have, actually I am living on debts.

I have no other news, I don't know what's in cinema and the only cultural event I saw here was a stupid modern painting exhibition, a concentrated rubbish in colours. Started to learn swedish, having a good grammar with me - but to learn something when I haveen't some quiet place is difficult. But all basic grammar difficulties are already known by heart. You'll be surprised when you'll meet me, when I'll start to talk.

In case I'll see that a meeting of you and me is really necessary, I'll let you know a week or at least 6 days before. In case I'll see that things are either tomuch risky I'll let you know and come back. But this doesn't depend on me - I cannot even influence any single detail. This makes me of course a little bit mad but nothing can be done at the present moment about it.

Tell please my best regards to Mr. J. and occassionally to Mr. P.A. in Paris - and my best greetings to Stockholm in autumn colours -

Sincerely Yours
M.R.

14/
10

Avskrift av strängt förtroligt handbrev från
envoyén Belfrage, Wien, till utrikesrådet
Jarring, dagtecknat den 8 oktober 1953.

./.

Efter min återkomst från semestern har jag i dagarna haft besök av den i Edert uppdrag resande M.R. och denne har till mig överlämnat för vidarebefordran på säger väg närslutna försändelse till Danielsson, som jag får be Dig ha godheten taga hand om. Jag kan icke underlåta framhålla, att jag efter ett nära två timmars samtal med vederbörande inte fått något alltför överväldigande intryck av dennes omdömesgillhet och måhända även i vissa hänseenden av hans tillförlitlighet. Det ordsvall, som strömmar ur honom är ganska överväldigande men visar stundom en något frapperande brist på tankens klarhet och logik. När jag kommer till Stockholm den 19 dennes, hoppas jag få tillfälle råka Dig och därvid något närmare redogöra för mina intryck. Det vill synas som om vederbörandes ansträngningar krönts med framgång så till vida, som två utvägar tydligen visat sig framkomliga. Huruvida företaget sedermera kommer att lyckas eller inte, blir säkerligen mycket en fråga om god tur och även på den punkten är det tacknämligt, att jag får tillfälle att mellan fyra ögon något resonera med Dig om vad denna beskickning i olika alternativ kan tänkas komma att spela för roll.

1127

Avskrift av chiffrertelegram från UD till
Svensk, Wien, avsänt den 22/10 - 1953.

Nr. 13.

Svensk,

Wien

Brådslande Har Hellman icke på något sätt meddelat sig?

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

P 2 2^I

Från Wien
Avsant den 22 10 19 53 kl. 2
Inkom den 22 10 19 53 kl. 2145
Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr

~~13.~~

Edert chiffer 13. Han återvände idag kl. sex.
Brev kurirsändes lördag. Hans mening projektet synes utförbart.

Lorentzon

KOPIA KOPIA

Avskrift.

PRIVATE.

Mr. Danielsson

Dear Sir,

I am sorry but I cannot put everything in letter. I would like to meet you, as soon as it is possible. Mr. L. is very kind but he asks sometimes too much questions, the same Mr. B. Mr. L. asked informations about the case and I have him the copy of the letter send to you. I hope he is satisfied.

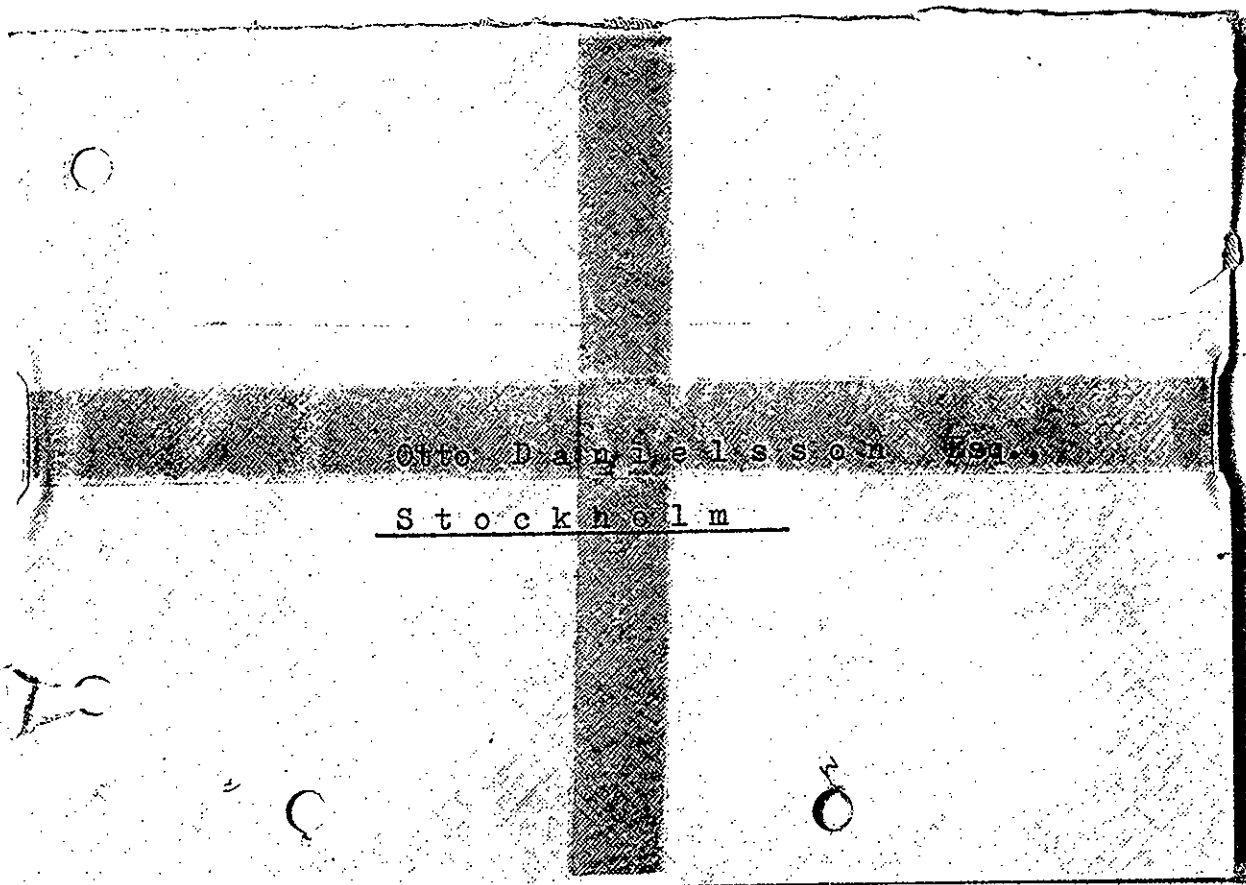
Now is the thing with Nordst.? Ca marche? I hope that you'll be able to tell me something about.

Have some other news which are interesting for you. Lets hope that we can meet soon.

Yours,
M.R.

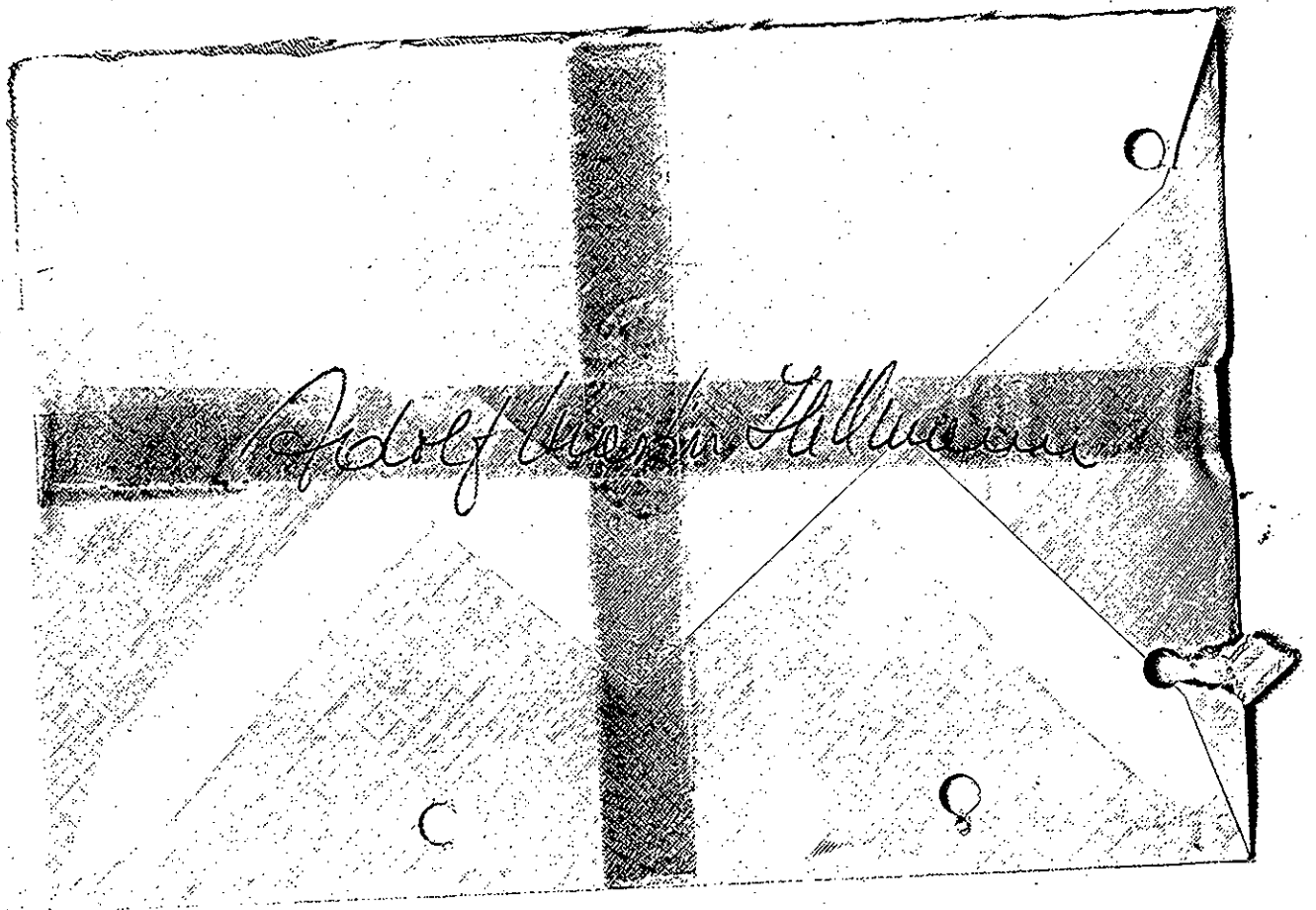
In case you can meet me in Zürich, let's say in six days, let me know 3 days before please.

1128

Otto Danielsson

Stockholm

Avskrift.

M.M.R.

Vienna, October 22, 1953

Dear Mr. Danielsson,

I arrived to Vienna at noon, phoned immediately to Mr. L., met him in the afternoon and told him concisely about the affair, I think you were informed already by telegramm.

My first meeting was on the crossroad near Berg (road going from Hainburg an der Donau to Petržalka). I got after long waiting exact data about Karl, which are enclosed in translation.

My second meeting was more complicated. I was asked to go to Haugschlag near Litschau, direct on the border, where I had some adventures which I can tell you later. After some running in the woods etc. I met my man, who told me the possibilities for border-crossing at the moment with full details. After I succeeded to avoid some "ruski"-chaps walking around I came back - and am glad that I am here.

I think that after you'll check on my informations and after you'll deliberate yourself the chances which they are now we should meet both in Switzerland for one day or two. I don't intend start something more than I did till now till you'll say your "O.K.". On the other hand it's rather difficult for me to take any responsibility for any attempt which I hope can be done before you'll tell me your opinion, advise and idea. After I spent here a month I wouldn't like to spoil any of my hardly elaborated contacts by any "step by left foot".

In case you will say your "O.K." to my proposal (I don't agree to get Karl out legally as my friends suggest) I can start it according to my own experience. But already on the beginning I must tell that I am not in situation to P r o m i s e something before it's really done.

It's very difficult for me to write about all this in a letter. I suggest the meeting, I can say that we'll meet on something which has "Hand und Fuss" much more than when I left Stockholm.

Decision about the action cannot be done before I'll meet you. My friends are ready to help in e v e r y r e s p e c t and g r a t i s - bring him safely (as they say: in their teeth) - everything of course depends on organisation and preparations.

In case you cannot meet me in Zürich I could come to Stockholm for two days and fly immediately back. If you can come to Zürich, tell to Mr. Lor. by cable the day which you can be there and I'll be there one day before you and get a room in a hotel. If I would know by what plane you'll arrive I'll be on the airport. Otherwise I will wait for you

in small café called Edoardo (or Eduardo?) on Bahnhofplatz in Zürich,
50 meters from Swiss-air-terminal, where the bus from the airport comes,
next to the railway-station on the right hand.

But I think we should meet soon, it's getting rather cold and the
winter is no good for any "monkey business".

Awaiting your reply, I remain as always,

Yours very truly,

M.R.

Avskrift.

M i n i s t r y o f I n t e r i o r

Penitentiary service

Card Nr. - - - - -

K a r l J a k e s c h

born Klatovy March 8, 1920

father Karl Jakesch, born Klatovy, died 1929

mother - - - - -

nationality-german

penitentiary Bory

administration district Plzeň

sentence six years

pronounced by Court in Prague 14

date July 27, 1953

reason nazi conspirator

expires July 27, 1959

remarks - - - - -

Avskrift.

Suggestion of my friends :

Appeal for clemency, as in other cases, was successful, especially in case of some intervention. In this case can be successful because K.J. was 8 years prisoner of war in USSR.

Contact in Bory penitentiary easy.

Prisoners working outside of penitentiary-building (only this prisoners who were sentenced to less than 10 years).

Escape possibility easy to town, from there by car.

Borders in Bratislava and by USIA ship to Vienna.

My suggestions:

Appeal for clemency is a nonsense, takes lot of time.

Escape by car till Litschau (southern border of Bohemia, get to Austria.) Ships difficult in winter. From Plzeň to Bratislava very far, controls on roads.

For this suggestion I have not yet answer from my friends.

1131

Avskrift av chifffertel. till Wien,
avsänt den 26/10-1953.

N:r 14

Svensk Wien

Meddela snarast vederbörande att Danielsson möter Zürich
torsdag

Cabinet

Från Wien

Avsant den 27 / 10 1953 kl.1300

Inkom den 27 / 10 1953 kl.1445

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

19.

Edert chiffer 13. Vår vän möter i Zürich. Då han åberopat principöverenskommelse med Eder, har jag förskotterat reskostnader tur och retur. Ange-
läget antingen Danielsson medför ytterligare medel
för företagets eventuella genomförande eller att jag
bemyndigas förskottera efter behov.

Belfrage

KOPIA KOPIA

29/10

53

BUD
Chiffer

sjöborgsutredningen

m. 15

P

2

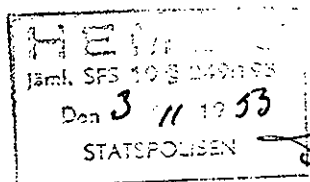
Eu^I

Svensk

Wien

För Belfrage personligen. Ni bemyndigas utbetala ytterligare
medel till Hellman efter eget bedömande. Edert 19 åbero-
pas.

Cabinet

4 ex.

Ex.nr. 3.

P.M.

Torsdagen den 29 oktober 1953 avreste undertecknad till Zürich för ett sammanträffande med Miloslav Rohan. Denne berättade, att han sammanträffat med tvenne kontaktmän av vilka den ene, "Ivan" tjänstgör på en bogserbåt, som trafikerar sträckan Bratislava - Wien. Genom "Ivan" kom Rohan sedan i förbindelse med "Zdenek", som tagit sig över gränsen mellan Tjeckoslovakien och Österrike, och Rohan sammanträffade med "Zdenek" i en liten by ej långt från Litschau. Det hade lyckats för Rohans kontaktmän att fastställa att Karel Jakesch befinner sig i ett fängelse i Plzen samt att han dagligen utför arbete under bevakning utanför fängelset, bl.a. på stadens gator. "Zdenek" anser, att det bör finnas goda möjligheter för flykt, enär bevakningen icke är särskilt sträng. Fångarna medföra mat-säck, bestående av torrskaftning, och befinna sig ute på arbetsområdet hela dagen. På grund härav torde vissa gynnsamma förutsättningar finnas för en flykt, och det torde inte vara alldeles uteslutet, att Jakesch kan få någon timmes försprång, innan larmet om hans försvinnande göres. "Zdenek" har kalkylerat med två möjligheter för flykten;

- a) försöka få Jakesch ombord på en transportfora, som utgår från Plzen till Prag och därifrån vidare söderut mot den österrikiska gränsen till Budweis (České Budějovice) eller ev. annan lämplig plats mittför Litschau. Denna väg är onekligen den snabbaste och vad gränsöverskridandet beträffar, så torde detta enligt "Zdenek" icke vara alltför riskabelt, vilket "Zdenek" anser sig ha bevis för. Svårigheterna beträffande denna linje ligger närmast däri att transportfororna på denna sträckning äro tämligen sällan förekommande.
- b) I likhet med a) försöka få Jakesch ombord på en transportfora, som går till Bratislava, och där smuggla honom ombord på en av de tämligen talrika

1132

flodtransportmedlen från Bratislava till Wien eller ev. annan destinationsort västerut. Någon större svårighet att finna lämplig transportföretag till Bratislava torde icke föreligga, enär transporterna från Plzen till Bratislava äro synnerligen talrika. Svårigheterna beträffande denna väg ligger däri, att det kan vara riskabelt att få Jakesch ombord på lämpligt fartyg.

Rohan kommer att giva besked om igångsättande av förberedelser till Jakesch' befriande, då Rohan troligtvis under måndagen den 2/11 1953 sammanträffar med "Ivan". Detta sammanträffande sker så, att Rohan begär sig till en plats, ett stycke öster om Wien, där ryssarna ha en kontrollstation och där besättningarna från båtar och pråmar brukar samlas på ett vårdshus. "Ivan" kommer att erhålla besked om att lämna instruktioner till "Zdenek". Dessa instruktioner gå ut på, att "Zdenek" skall försöka angiva en ungefärlig tidpunkt, omfattande tre dagar, då "Zdenek" beräknar, att flykten skall kunna genomföras. Såväl Rohan som "Zdenek" hoppas på en möjlighet att få Jakesch med till gränsen mittför Litschau, och för den händelse, att denna plan tor sig gynnsam, ämnar Rohan bege sig upp till Litschau och vistas där 1-3 dagar på av "Zdenek" angiven tidpunkt. Rohan har undersökt möjligheterna för vistelse i gränstrakterna och det lär finnas möjligheter att få jakttillstånd av forstmästarämbetet i Wien. Med ett dylikt tillstånd i handen har Rohan möjlighet att hyra en bil och ha den i beredskap för vidare transport, om flykten skulle lyckas. Jag instruerade Rohan att diskutera denna plan med vår minister, som måhända har en möjlighet att låta Lorentzon ordna jakturen och själv medfölja på expeditionen.

Rohan räknar med att kunna få besked från "Zdenek" genom "Ivan" i början av veckan mellan den 8 - 15 november 1953, och troligtvis kommer försöket att göras måhända redan samma vecka eller den näst påföljande.

För den händelse plan a) icke kan genomföras utan man måste välja plan b) instruerade jag Rohan att samråda

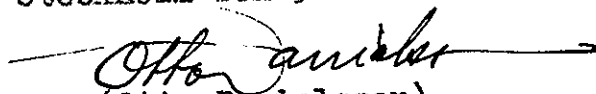
med vår minister om ett tillvägagångssätt, så att Jakesch, om han lyckas taga sig ut från Tjeckoslovakien, kan få kontakt med vår beskickning i Wien utan att legationen komprometteras. Den av mig skisserade planen går ut på att Jakesch underrättas om ett telefonnummer i Wien, till vilket han kan ringa och uppgiva ett täcknamn samt underrätta om sin uppehållsort, ett värdshus el. dyl., där han kan avhämtas. Detta telefonnummer lämnas Jakesch i form av en speccerinota med angivande av Schilling och Groschen, varvid Groschen-siffrornas olika grupper angiva telefonnumret, exempelvis i ordning 2-1-3. Jakesch kommer icke att erhålla kännedom om att svenska beskickningen ligger bakom flyktplanen, utan han skall endast få uppgift om numret och ett visst lösenord, som den uppringde skall svara med, då Jakesch sagt sitt lösenord. Denna plan skall också komma till användning om Jakesch icke kan fly inom en tidrymd av de tre första veckorna i denna månad utan först vid en senare tidpunkt, som icke kan förutses av "Zdenek" och hans medhjälpare. Rohan är visserligen optimistisk på grund av att han själv lyckades klara sig ut med hjälp av sina vänner, men han inser också, att det kan uppstå hinder, som åtminstone för tillfället omöjliggör en flykt. Därför ansåg han, att min plan beträffande telefonnumret bör vara ett lyckligt komplement till hans plan a). Skulle alltså flyktplanerna ej kunna genomföras inom de tre första veckorna i november, kommer Rohan att återvända till Sverige. Tydligt är dock, att han med hela sin eldiga natur går in för ett lyckligt genomförande av planen, och han anser sig ha fått bevis på, att hans hjälpare verkligen ha stora möjligheter att spela "The scarlet Pimpernel's" roll. Sålunda ha hans vänner lyckats smugla ut inte bara hans personliga dokument såsom skolebetyg m.m., utan även hans övriga personliga tillhörigheter. Han kommer att återsända en av sina kostymer, så att Jakesch, som är ungefär lika stor som Rohan, kan byta ut sin fångdräkt. Rohan kommer att sprätta bort skräddarmärket i denna kostym, så att en eventuell polisundersökning icke skall kunna leda till en identifiering av skräddaren och därmed beställaren. Vidare kommer Jakesch

att utrustas med en mindre summa penningar, så att han kan klara av telefonsamtal och ev. en måltid på österrikiskt territorium. Enligt Rohan kan man i gränstrakterna mycket väl betala med tjeckiska kronor, men jag rådde honom till att om möjligt låta kontaktmännen överlämna något mindre belopp i österrikisk valuta. Visserligen är detta tillvägagångssätt förenat med större fara, om Jakesch skulle bli ertappad på den tjeckiska sidan än om han försöker växla tjeckiska penningar på den österrikiska sidan. Jakesch skall instrueras om att söka sig så långt bort från gränsen, som möjligt, innan han ringer upp telefonnumret i Wien.

- - - - -

Vid sammanträffandet med Rohan i Zürich var han helt utan penningar, och man kan väl räkna med, att de dollars han erhållit, sänts över till kontaktmännen i Tjeckoslovakien. Han erhöll 200 schweizerfrancs för de närmaste dagarnas utgifter.

Stockholm den 3 november 1953.

(Otto Danielsson)

Avskrift av strängt förtroligt och personligt
handbrev den 5 november 1953 från envoyén Bel-
frage, Wien, till utrikesrådet Jarring.

Jag har nu haft ett förnyat besök av vår vän, som, det måste jag erkänna, denna gången gjorde ett betydligt fastare och bättre intryck, som jag förmodar är resultatet av samtalen med Danielsson, vilka förefallamig ha haft en tillnyktrande och god inverkan på vederbörande. Vi sätta nu i gång aktionen efter de linjer som uppdragits och så snart något inträffar får Du givetvis omedelbart besked. Såvitt jag kan förstå, är emellertid ingenting att vänta förrän allra tidigast efter den 15 i denna månad, men sedan stenen en gång kommit i rullning kan naturligtvis å andra sidan oväntade ting inträffa, som gör att det hela går betydligt fortare än beräknat.

Beskickningen har nu tills vidare förskotterat sammanlagt ett belopp av bortåt 14.000 schilling, varav han fick 5.000 i går. Dessa belopp ha här icke bokförts och jag skulle vara tacksam vid tillfälle få höra, hur Du anser att vi därmed böra förfara och på vilket sätt de eventuellt skola sedermera föras i våra böcker.

Stockholm den 11 september 1953.

Strängt förtroligt.

Broder,

Till svar på Ditt handbrev den 5 november 1953 ber jag få meddela, att Du till mig bör insända räkning över beskickningens utlägg för Hellman, försedd med vederbör-
liga verifikationer. Denna attesteras därefter av kabi-
nettssekreteraren och går vidare till ekonomibyrån för
åtgärd.

(Gunnar Jarring)

Envoyén B e l f r a g e ,
W i e n .

Avskrift.

Vienna, November 12, 1953.

Dear Sir,

according to your instructions in Z. I found two small inns with phone for both possibilities we discussed. I think that in case that the solution I am expecting so much will be not possible to be done in this days, we have an "operating base" for our friends in Prague. But: We were informed that I should be Monday night (Novemb. 16) in Berg. This means that there will be some news. Of what kind, I don't know. In case that they will be of importance, you will be informed immediately by cable.

The addresses of the inns I sent already to my friends in Prague and also a small sum of austrian money.

For your information I send enclosed the report I made for Mr. B. after I came back. Based on this report, we discussed everything, arranged the telephone number in Vienna (private Nr. of Mr. L., the person in question will ask for my name, because name of Mr. L cannot be mentionned.) On the other hand the Number of Mr. L. is extremely simple for memorizing.

I think that thus is everything clear - at least for today. And I will hope that we'll be able to send you Tuesday morning some better news than today.

Very truly yours

M.R.

Enclosed: 1 Copy

1133

B e r i c h t .

Vom Linz fuhr ich mit einem Volkswagen (Mietwagen mit Oberöst. Nummer) über die Donaubrücke nach Urfahr. Keine Kontrolle an der Brücke, keine Soldaten auf dem linken Donau-ufer. Die ersten sowjetischen Soldaten habe ich erst in Gallneukirchen gesehen.

Von Urfahr fuhr ich Pregarten, Pierback, Arbesbach, Merzenstein, bis nach ZWETTL, wo ich im Hotel "Goldenes Rössl" zum Mittagessen war. Die Stadt war voll von sowjetischen Soldaten in Uniform, ich sah wenigstens 400 bis 500 Mann, überwiegend in Felduniform, ohne Waffen, viele in nagelneuen Schuhen und Winterausrüstung. Die fortgesetzte Reise von Zwettl nach Vitis war durch zwei sowjetischen Streifen unterbrochen, die mich an der Strasse aufgehalten haben und nach dem Ziel der Reise fragten. Sie waren höflich und entgegenkommend, sprachen ziemlich gut deutsch. Von Vitis fuhr ich über Eschenau nach Waidhofen. Zwischen Eschenau und Waidhofen wurde ich von einer österreichischen Verkehrskontrolle angehalten und musste die Autopapiere vorzeigen. Nach persönlichen Dokumenten wurde ich nicht gefragt. Am Rande östlich von Waidhofen waren mehrere sowjetische Autokolonnen, etwa 40 Lastwagen mit einer Feldküche, die dort campierten. Als ich weiter nach Pfaffenschlag fuhr, begegnete ich weitere zwei Wagenkolonnen, die von der Richtung Heidenreichstein kamen. Zwischen Heidenreichstein und Eisgarn habe ich nicht einen einzigen Wagen begegnet, die ganze Gegend war wie ausgestorben. Von Eisgarn bis nach Litschau dasselbe, nur ein halbleerer Autobus, der mich überholte.

In Litschau habe ich zuerst die Konditorei und Café "SKOLEK" aufgesucht, wo ich auch übernachtete. Schwierigkeit für unseres Programm ist, dass von allen Gasthöfen in Litschau für unsere Zwecke nur eins in Frage kommt, (Gasthof "Franz Kaufman") da nur dieses ein Telefon hat. Dieses Gasthof ist klein, aber gemütlich, Inhaber ist ein alter vernünftiger Mann, der gerne über Jagd spricht. Gasthof ist nicht auffallend, einzige Gäste sind die Einheimischen, die abends zum Kartenspiel kommen. Telefon von Gasthaus "Kaufmann" ist Litschau 74. Wie ich sah, gehen alle Telefongespräche über das Litschauer Postamt, ein kleines Gebäude mit 4 bis 5 Angestellten. Ich fragte nur "interessehalber", wie lange die Verbindung mit Wien dauert. Die Beamtin am Postschalter antwortete "höchstens eine Viertelstunde".

Gasthaus "kaufmann" scheint mir auch deshalb besser, da es dort keine österreichische Polizisten gab, die, wie übrigens allen "bes-

seren" Leute von Litschau, d.h. Beamten usw., im Gasthof "Miller" verkehren.

Ich liess das Auto in Litschau und ging spazierend zu Full bis Nach Haugschlag an der Grenze. (Fast 2 Stunden langsam zu gehen). Unterwegs niemand, nur ein junger Mann von der Forstverwaltung. In Haugschlag erfuhr ich bei meinen Bekannten, dass in der vergangenen Woche dort die sowjetische Grenzkontrolle bei einigen Bauern Hausuntersuchungen ohne Erfolg gemacht hat, unter dem Vorwand sie suche nach unangemeldeten Personen. Die Frau meines bekannten Bauers versicherte, dass dies immer einmal im Jahre passiert, dass ist wieder Ruhe bis zum Frühjahr. Wie ich weiter erfuhr, ist der Grenzverkehr (und der für die dort angesessenen Bauern notwendige Schmuggel mit der tschechischen Seite) in diesem Herbst viel lebhafter. Soweit ich beurteilen kann, wird in der Gegend nicht eine einzige österreichische Zigarette geraucht, ebenso wie Pfeifentabak und Zigarettenblätchen, die alle tschechischer Herkunft sind.

Schmuggel wird hier nur "Ware gegen Ware" gemacht, nicht gegen Geld wie früher. Die Organisation der Bauer arbeitet gut, da sie sogar von der tschechischer Seite von den Grenzorganen unterstützt werden. Also Gesetzübertrörung mit staatlicher Unterstützung.

Wie ich hörte, kommen manchmal die tschechischen Grenzbeamten von der Grenzstation Bystrice weit über die Grenze, um selbst von den österreichischen Bauern Ware zu taschen.

Irgendwelche Flüchtlinge von der Tschechoslovakei hat man hier längst nicht gesehen, trotzdem die Bauer von der österreichischen Seite behaupten, dass die Grenze am Stankauer Teich (Stankovský rybník) nicht so stark bewacht ist.

Orientationsskizze:

(se originalet för denna avskrift)

In Litschau selbst sind zur Zeit keine sowjetischen Soldaten stationiert. Die nächsten Truppen befinden sich in Grossiegharts und Allentsteig, die unter die Kommandantur in Horn fallen. Wie ich später in Altenburg gehört habe, hat der sowjetische Truppenübungsplatz in Zwettl seine eigene Kommandatur, die sich im Dörfchen Kaltenbrunn befindet.

An nächsten Tag fuhr ich von Litschau entlang der Eisenbahn südlich über Altnagelberg und Neunagelberg bis nach Gmünd. An dieser Strasse fahren tagsüber sowjetische Personenwagen (meistens mit E oder Y Nummer), die mich zwar nicht angehalten haben, aber so eine Möglichkeit besteht immer, da an der Strasse Gmünd-Schrems-Vitish-Horn sowjetische Motorpatrouillen häufig sind. Im Gasthof "Schwarzer Adler" in Horn sind abends mehr Russen als Gäste - als Österreicher.

Die zur Zeit in Horn stationierte motorisierte Einheit der Sowjets war nageblich frühere in St. Pölten stationiert.

Die Strasse von Horn südlich nach Krems, entlang des Flusses "Kamp" über Langenlois ist perfekt in Ordnung, ebenso dann die weitere Strasse Donau entlang über Loiben auf dem RECHTEN'. Donauufer durch Wachau bis nach Melk (dort über die Fähre'.) und weiter über Grein und Mauthausen bis nach Urfahr-Linz.

Resumé:

=====

Im Falle, dass wir über Litschau usw. fahren, erscheint mir als notwendig das Truppenübungsplatz in Zwettl zu vermeiden. Deshalb ist die einzige Lösung von Litschau nach EISGARN, HEIDENREICHSTEIN, WAID'-HOFEN nach Horn, von Horn direkt südlich bis nach Krems, und Donau entlang. Jede andere Strasse, die durch das Zwettl-Militärgebiet geht, kann kontrolliert werden.

B e r i c h t H A I N B U R G

Im Falle, dass K. nach Hainburg kommt, ist die Lage wesentlich schwieriger, da im Hainburg keine Möglichkeit einer Unterkunft ist, da tägliche russische Kontrollen in beiden kleinen Hotels (Hotel Weisses Lamm, Telefon Hainburg 103), (Hotel Bilsky - gehört einem slowakischen Österreicher). Ebenso die kleinen Gasthöfe, von denen nur einer das Telefon hat (Gasthof zum Goldenen Anker, Telefon Hainburg 82).

Deshalb werde ich (nach der gestrigen Besprechung mit Herrn L.) unsere Freude in P. bitten statt Hainburg lieber ein eventuelles Treffen in Berg, Wirtshaus "Berg" zu machen, und zwar so, dass K. von Hainburg, Hotel "Weisses Lamm" nur telefoniert aber sofort nachher nach Berg geht.

Dabei ist noch zu betonen, dass an der stark frekventierten Strasse Schwechat-Regelsbrunn-Hainburg-Grenze (Petržalka) sowjetische Funkwagen fahren. Eine Kontrolle der Wagen scheint mir aber kaum möglich, da die Strasse selbst zu der wichtigsten Verbindungsstrasse der sow. Zone Österreichs gehört und ausserordentlich belebt ist, besonders in Vormittagsstunden.

Från Wien

Avsant den 18/11 1953 kl. 2020

Inkom den 18/11 1953 kl. 2045

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

20.

För Jarring personligen.

Med lördagskuriren kommer skriftlig redogörelse i Hellman-ärendet nr 1 på listan, som helst bör läsas samma kväll. Vill redan nu förutskicka att Danielsson bör vara beredd att eventuellt inträffa i Salzburg medio nästa vecka.

Belfrage

KOPIA KOPIA

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Wien

Avsänt den 21 /11 1953 kl.1250

Inkom den 21 /11 1953 kl.1350

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 3

21.

Vårt chiffer 20. För Kabinettsekreterare Lundberg personligen. För ordningens skull meddelas flyget sannolikt åtskilliga timmar försenat.

Belfrage.

KOPIA KOPIA

Kungl. Svenska Beskickningen

Wien den 20 november 1953.

Personligt och förtroligt.

Handbrev från envoyén Belfrage till
utrikesrådet Jarring.

Dessa rader äro att jämställa med ett bläckbrev, enär jag med hänsyn till men svårläsliga handstil klappar dem själv på maskin. Detta gör även att Du får överse med fel och brist då min maskinskrivningskunskap aldrig överskridit pekfingerstadiet.

Närslutet finner Du vår vän Hellmans senaste rapport adresserad till Danielsson. Den har öppnats av mig för kontrollens skull och jag finner redogörelsen i alla delar korrekt. Om allt går efter beräkning börjar alltså Karls resa redan i morgon lördag och den 24 eller 25 kan han beräknas komma över gränsen. Här ha vi nu förberett allt så gott som i mänsklig förmåga står. Hans pass är färdigt försett med giltig österrikisk visering, som jag lyckats åstadkomma utan att här behöva lämna den minsta lilla uppgift. Det har sina fördelar ibland att förestå en beskickning vars namn är så gott att vi bara på vårt ord kunna få något dylikt. Då vederbörande förmodligen icke kommer i den slags kläder vari man gärna uppträder utanför fängelsemurarna har jag också ordnat den detaljen. Vidare har jag företagit en rekognoseringsresa utefter de vägar som komma att beröras, vilket var ytterst väsentligt med tanke på ryska patruller, kontroller etc. Min avsikt är att föra honom raka vägen till Salzburg, där vi ta in på Gasthof Eder, beläget i en utkant. Ägaren är en pålitlig socialdemokrat och vän till Kreisky, varför vi där förmodligen kunna känna oss relativt lugna.

Så snart besked här ingår att aktionen startat telegraferar jag en clair följande: För Jarring stop Tacksam skrivelsen omgående expedieras, vilket betyder önskvärt Danielson skyndsamt infinner sig i Salzburg för att ta hand om Karl och ordna hans fortsatta resa.

Hur det hela nu kommer att avlöpa ligger väl mycket i gudarnas knän. Personligen kommer jag dock att känna mig betydligt lättad när allt är över. Vi kommer då att till Dig insända en samlad räkning över vad kalaset kostat, dels de direkta utbetalningarna till Hellman dels mina och även Lorentzons utgifter för resor i ärendet.

Sedan ovanstående nedskrivits erinrar jag mig att Du ju

kommer att vara bortahästa vecka. Dessa rader sändas därför till
Lundberg och i enclair-telegrammet ersättes Ditt namn med Lundbergs.

Vienna, November 17, 1953.

Dear Sir, .

I came this morning back from Hainburg and Berg. I met our contact who told me in the brief talk we had at half past two in the morning that our friends in Prague will try the action with Karl already this Saturday. This means according to facts I was told tonight that Karl will try to get out Saturday morning, be hidden somewhere till Monday (probably near or even directly in Plzén) and come Tuesday or Wednesday to Haugschlag across the border, accompanied by Zdenek.

Our friends in Prague let me know that in case that the action this Saturday will be impossible, they intend to wait till Christmas and try it in the Christmas week, because at this time such an action has - according to their opinion - best chances for success. They mean the week between December 28 and January 2.

On the other hand there are in Prague rumors which our contact man could only quote verbally (nobody knows whether it's really truth or not) that all german prisoners who are in Czechoslovak prisons and Camps will be concentrated on one point, probably in the concentration camp in Pribram, on the beginning of December, because there will come an general amnesty for all Germans who serve sentences in Czechoslovakia. As Ivan told, all this Germans will be send to Germany back and thus the problem of German prisoners in Czechoslovakia solved.

I had a long talk this morning with Mr. L. and met later even Mr. B. We discussed all necessary details for the eventuality of next week and arranged all possible matters to be informed from both sides. We decided that I'll go Saturday to Litschau myself and stay there. In the moment when Karl would come I'll telephone to Mr. L. telling him in a stupid normal conversation the work "Wien". This will mean that I have Karl alive in Litschau and in this moment Mr. B. will come with his car and meet us on a certain place outside of Litschau, quiet place where nobody is. We'll bring him via Horn, Melk, Urfahr-Linz to Salzburg. In case of any possible difficulties or troubles I'll say in a conversation only the work "Linz" what means that there were troubles and that they should wait for further evolution. In case that Karl didn't arrive I'll say the word "Graz",.

I think that this plan in the most suitable solution. We cannot change at the moment something from our plan, having no other possi-

1136

bility to contact our friends in Prague till next week. But you may be assured that we'll do our best for the success, which - sorry to say - doesn't depend on us here but depends entirely on K. himself and our friends there.

From the talk with Ivan I haven't of course any guarantee that the action will succeed - but as I can judge it I hope that it could be done. In case that this coming-week-action will be not possible, we have always the solution of the Christmas-week which seems not bad because during Christmas the vigilance of all guards and spying eyes is less strong than usually. On the other hand there is the danger of snow which is in December & January greater than today. The weather now is good, in the nights about 2-5 degrees below Zero, no snow at all.

I cannot influence it any more, now it is in hands of good stars - I'll be in Haugschlag starting Saturday on in the inn and sadly wait for Zdenek and Karl there, in the hope that our friends found some reasonable solution for the transport from Plzeň.

You will be of course informed during the next days with full details through Mr. B. and Mr. L.

Very truly Yours

M.R.

Avskrift av personligt och förtroligt handbrev
från envoyén Belfrage, Wien, till kabinettsskre-
terare Lundberg, dagtecknat den 28 november 1953.

Vi ha tillbringat en ganska orolig vecka i spänd väntan på att få höra av Hellman, som redan förliden söndag natt tog upp sin post vid gränsen. Först fredag morgon lät sig vår vän åter avhöra. Som Du av hans närslutna rapport kommer att finna hade han haft kontakt med andra sidan och erfårit att aktionen "av tekniska skäl" ej gått av stapeln utan skjutits på nästa vecka. Som jag redan på annat sätt meddelat upprepas nu eventuellt det hela under enahanda betingelser instundande vecka. Detta betyder in concreto: avresa från Pilsen i dag eller i morgon och gränsövergång natten mellan den 1 och 2 eller mellan den 2 och 3. Skulle på nytt av oförutsedda skäl ingenting bli av har jag beordrat Hellman vara åter här i Wien den 3 på kvällen. Ett kort telegrafiskt meddelande sändes Dig då omedelbart med anhållan om besked före fredag, alltså den 4 kl 19 huruvida Ni önska att ytterligare ett försök göres eller om man i avvaktan på en ev. amnesti, varom Hellman i sin närslutna rapport talar, kan tillsvidare vila på hanen. Vi ha nämligen fredag kväll en kontaktlägenhet till andra sidan men måste vara färdiga expediera ett eventuellt meddelande senast mellan 19 och 20.

Vad Danielson beträffar gäller samma som tidigare. Jag telegraferar alltså en clair till Dig: Tacksam skrivelsen omgående expedieras varpå jag hoppas Danielsson ilar oss till hjälp i Salzburg. Ehuru Gasthof Eder är välkänt i Salzburg fullständiga jag här för D:s räkning adressen: Gaisbergstrasse 20 i förorten Parsch/tel.Salzburg 4370/. Tilläggas må att jag även håller 600 D.M. i beredskap för den fortsatta resan genom Tyskland, men det skadar naturligtvis inte om D. härutöver är försedd med en egen reskassa.

1137

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

STOCKHOLM den 25 nov. 19 53		
N:o 16	<u>C hiffer</u> <u>BUD</u>	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. Eu ^I

Svensk

Wien

För Belfrage från kabinetssekreteraren. Är general-
sekreteraren i ryska fredskommittén M.I. Kotof i Wien
eller har han varit där i samband med fredskongress?

Cabinet

Exp.25/11 kl.14.10

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

HP 79 A
P 95 C

Från Wien

Avsant den 27 / 11 19 53 kl 1910

Inkom den 27 / 11 19 53 kl 2010

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

23.

Edert chiffer 16. Såvitt kunnat utrönas är Kotof
ej här och har ej heller besökt Wien.

Belfrage

KOPIA KOPIA

Från Wien

Avsant den 27 / 11 19 53 kl. 1910

Inkom den 27 / 11 19 53 kl. 2010

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

~~24.~~

För Lundberg personligen. Vårt chiffer 20.
Aktionen kom troligen av tekniska skäl ej till ut-
förande denna vecka, kan emellertid antagas bli ge-
nomförd kommande vecka under enahanda förutsätt-
ningar. Skrivelse från Hellman avgår med morgon-
dagens kurir.

Belfrage

KOPIA KOPIA

Vienna, November 28, 1953.

Dear Mr. Danielsson,

They are somany things which happened since my last letter that I think it's mu duty to keep you informed. But I'll start rather from the beginning:

Sunday, November 22, I went with Mr. L. with his cas for "exploring of the country". We had several talks with Mr. B. & L. these days and decided to fix a meeting-place on the road going from Eisgarn to the border - because this road is consedered as a "main" road and there the presency of a CD-car is not so "noisy" as for instance in Litschau directly.

We found a very good place. I accompanied Mr. L. to Heidenreichstein and he went home alone, I stayed already there. In the evening I went by autobus to Litschau and walked to Haugschlag, having there the hope to get either letter or meet Zdenek. As I talked to Zdenek this evening, we had time enough after he arranged all his business-affaires (smuggling) to discuss. He had from Prague no news at all, but he considered the thing going across the border as very simple.

Zdenek and his cousin (whom I did'nt meet yet) have the written authorisation of the Czech authorities to enter the border zone from the Czech side, this means that they can go legally till the 200-300 yards barbed-wire plants - the rest is a "Kinderspiel" for everybody who knows the country.

He considered the Tuesday and Wednesday-nights as best, because he was not able to come on Monday. I left him on 4 o'clock in the morning, walked back to Litschau, without meeting a single living soul on the small country-roads. I took the autobus back from Litschau till to Vienna, arrived, called immediately on Mr. L., told him how the things were and in the night left to Hainburg, because I thought that there would be a letter. There was no letter but Ivan, who in course of very short talk told me that boys in Prague are well and that they'll do their best. But nothing else. I came at 5,30 in the morning to Vienna, phoned at 6 arranged message (few phoney words only) to Mr.L. jumped to the autobus and went back to Litschau to see.

In Eitschau there was nothing at all, peace and quiet, no controls, frozen nights with stars. I had been waiting the whole night in alarm, nothing happened, slept at day and waiting the next night. Zdenek came in the night Wednesday-Thursday saying that he got message from Prague

that both boys were in Plzeň on Saturday but there was nothing what could be done. He gave me the datas on Karl's parents I asked already 2 months ago and we arranged to meet once more (let's hope with Karl) either in the night December 1st of 2nd. I told him that I must know exactly what is and he promised to see me on one of this nights and either (in case the boys will deliver Karl to him) to bring him with or to tell at least w h e n they can come with him safely across.

Datas : Karls father was named Karl too, born 1884 in Klatovy, died in Klatovy 1929
 Mother named Elisabeth, born Brunner, born in Nyrany u Plazně (i.e. Nyrany in western Bohemia) 1889, expelled during the expulsion-action in Sudeten-countries 1946

My remark: I know myself that all datas about expelled from Sudeten-Germany were in Prague available through different sources. Thus I think that you are in position to find it via Prague with your contacts where the mother today is. If not, please instruct me, I can advise to Mirko or Milos to get in touch with Cibulka, former official of the Zemsky Narodni Vybora in Prague who is surely in position to find out.

Well, lets continue. The last meeting with Zdenek was adventurous, there came a russian jeep with 4 soldiers, the socalled "Streifenpatrouille" to Haugschalg, exactly at the moment when we finished the talk. The ruskis made with their car such a noise that he had plenty of time to get out from the inn, I helped as a good sport to hade Zdenek's different merchandise in the woods.

On the other hand Zdenek told that there is the absolute certitude that the Czech government will give a New-Years amnesty on the beginning of January, somebody whom he knows and who has his relative in a camp was informed that this information comes directly from the camp-officials. In this point I think that you should know something about via Prague or try to check about.

Zdenek is persuaded that if there is any trouble in Plzen, that everything can be done in this Christmes-week (damned for me, poor M.R. sitting and waiting in Vienna).

I came back from Litschau by bus, met immediately after a phone-call Mr.L. and told him all this informations. Yesterday we met all, Mr. B. and L. and me and discussed everything in a talk in the car.

I bet you now for your instructions for following things:
 If Karl comes Tuesday-Wednesday night or Wednesday-Thursday night, it's all right, I'll be as usually in Litschau on this two days.

In case they will not bring him in this two nights I hope to get

exact news w h y the hell they didn't. I'll arranged a meeting with Mr. B. (for the case that Karl will be not here till Wednesday night), for Thursday evening immediately after arrival of the bus or train. He will send you a cable telling how things are. But we must get here your answer on this cable till Friday evening 7 o'clock, because we found out that there will be a ship in Hainburg an der Donau (Ivan's ship) leaving Saturday morning (today in a week). Thus we can transmit immediately all your instructions to Prague immediately, by ship it goes shorter than via Litschau where we must always wait till Zdenek contacts friends in Prague personally.

But Zdenek takes the matter extremely seriously, he got a "Krankenschein" because of this business, thus he is free this day and can do what we like.

Your instructions should contain following details:

- 1.) How to proceed when Karl will not be here till Thursday, i.e. shall we send a message by ship that they should continue their efforts now (and take the solution you told me in Zürich with the inn and teleph. number of Mr. L.) or wait for the Christmas-week.
- 2.) Shall I stay here till Christmas-week or not,
- 3.) In case that amnesty-solution r e a l l y is (neither me nor Mr. B. knows something about, we simply don't know, whether this are rumors of it's based on truth.)

I enclose to this letter my private letter for you and I would be very pleased if you could answer some of it by message given to Mr. B. till Friday evening - thus we would know here everything and do according to your wish.

Awaiting your reply, I remain, dear Sir,

very truly yours,

M.R.

Copy of this letter: Mr. B.

Enclosed : My private letter for you.

Lundberg/ud

Avskrift.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

ang. sjöborgsutredningen

STOCKHOLM 1 dec. 19 53		
N:o 17	BUD <u>Chiffer</u>	BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Svensk

Wien

Personligt för Belfrage. Om icke förutsättningarna förändrats torde nya försök böra göras. Kontakten bör upprätthållas vilket väl förutsätter att H. stannar. Principen bör vara att intet underlåta. I övrigt kan handlandet lättare bedömas i Wien än i Stockholm.

Cabinet

Från Wien

Avsant den 4 /12 19 53 kl. 1220

Inkom den 4 /12 19 53 kl. 1335

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

25.

Personligt för Lundberg. Hellman återvände i går kväll tomhänt dock efter kontakt med andra sidan.aktionen ej kunnat genomföras, enär Karl ej den planerade dagen ^uforts ^utt ~~tt~~ arbete. Vi kontakta nu på nytt på annan plats motsidan med anmodan att försöka igen, vilket innebär att aktionen kan igångsättas först lördagen den 12 med gränsövergång tidigast den 15 eller den 16. Skrivelse följer.

Ingen underskrift

KOPIA KOPIA

1139

Avskrift av personligt och förtroligt
handbrev från envoyén Belfrage, Wien,
till utrikesrådet Jarring, dagtecknat
den 4 december 1953.

Som Du redan i särskild ordning erfarit återvände vår vän Hellman till Wien i går kväll. Även denna gång med oförrättat ärende. Han hade emellertid fått kontakt med motsidan och kunnat inhämta att skälet denna gång- och förmodligen även veckan där- förut - varit att Karl icke den planerade dagen samman med sina olycksbröder förts ut till sitt dagliga arbete, möjligen på grund av kylan. Det vill förefalla som om lördagarna vore de bäst lämpade med hänsyn till vederbörandes möjligheter att då fritt förfo- ga över lämpligt transportmedel.

Enligt Dina instruktioner går nu ett nytt budskap i natt över till andra sidan. Det detta tidigast tisdag kan nå Prag betyder det att nytt försök kan göras först den 12 möjligen den 13 dennes. Detta i sin tur betyder en möjlig gränsövergång först den 15 eller 16. Med hänsyn till de uppenbara riskerna av att ha Hellman vecka efter vecka under flera dagar liggande i den av Gud och människor förgätna gränssorten Litschau, där varje främling i längden måste verka misstänkt är jag ganska glad åt att det nu blir en veckas uppehåll, varunder H. får hålla sig i stillhet här i Wien.

Den fördröjda aktionen har emellertid skaffat mig ett nytt bekymmer. Det österrikiska visum vi på ett genialt enkelt sätt kunnat förskaffa Karl utgår den 5 (som nödvisering kunde vi ej få mera än fjorton dagar) Jag vågar knappast återvända till samma källa utan mera ingående förklaringar, som helst böra und- vikas. Detta gör att när vi väl fått Karl till Salzburg och lyckats få hans namnteckning i passet vi få via vår därvarande konsul försöka samma manöver som här, men hos de lokala viserings- myndigheterna. Skulle detta mot förmodan slå fel kunna vi alltid i min bil köra Karl till München liggande i mitt stora bagagerum som med min tyska Grenzempfehlung näppeligen öppnas. Och i Tysk- land finnas ju inga viseringsbekymmer längre. Men den dagen den sorgen.

Under sådana omständigheter känner jag mig oförhindrad i

1140

morgon kväll avresa till Paris för en vecka som planerats och kommer under alla omständigheter vara åter till den tidpunkt då det på nytt kan komma att smälla.

Avskrift.

Vienna Saturday December 5, 1953.

Dear Sir,

The week passed as a bad dream - it's Saturday and I am using the opportunity of the mail to inform you how the things are.

I left Tuesday for Litschau, waited the whole night in Haugschlag for Zdenek or any message. Nothing came. Wednesday night (it was already Thursday in the early morning) the smugglers came and I got following news:

Our friends from Pragu had been in Plzen twice, Saturday (November 21st) and November 28. But the prisoners had not been working on the same place as before because (as they were told) for the terrible cold. They had been there once more on Monday November 30.

According to instructions from Mr. B. & L. I told to Zdenek to await my new letter I intended to ship via Hainburg an der Donau yesterday and to do everything possible to inform me precisely about all news from Plzen.

Thursday I took the bus going to Heidenreichstein and from there I got a lift by a good viennese "Zuckerbäcker" to Vienna. After my arrival I saw immediately Mr. B. and Mr. L. who instructed me to send the letter to my friends that we are waiting here their message when everything could be done. According to Zdenek's informations the business can be done for sure and without any great risk, but our friends in Prague cannot promise the exact day.

But on the other hand they probably don't realize that I cannot stay the whole time in Litschau or Haugschlag, directly on the border, just waiting.

I wrote to our friends a long letter explaining that I am waiting here since 2 and half months etc. etc. and left yesterday evening for Hainburg. But in Hainburg was the great disappointment - there was no Ivan, no ship, because of the damned fog. In the shipping office of the soviet shipping company I was told that "Verkehr ist eingestellt, bis der Nebel verschwindet".

This means that I was neither able to deliver my letter nor to get any informations. This means also that I must go now every night to the "Danube-sailors-inn" there and wait and sleep at days, because the ships leave usually Bratislava shortly before midnight, pass the soviet control in the night, to be in Vienna in the morning.

1141

But you may be sure that I'll be there every night till they will come.

I regret that I have no better news for you today. As far as I could judge from the talk with Zdenek, the boys in Prague did their best and are willing to do their best, the same as we here in Vienna, but the good will is not sufficient for me, I would like to inform you that we have Karl already here. And I am sorry that I cannot do this today.

You'll be informed immediately after I had a talk with Ivan about every details, let's hope it will be soon.

Very truly Yours,

M.R.

Copy of this letter: Mr. B. & Mr. L.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Wien

Avsänt den 8 /12 1953 kl. 1150

Inkom den 8 /12 1953 kl. 1245

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

26.

För Lundberg personligen.

Hellman har ännu icke erhållit kontakt med motsidan, enär Donau-trafiken på grund av dimma varit inställd. Han försöker på nytt varje natt. Detta innebär aktion troligen veckan före eller efter jul.

Lorentzon.

KOPIA KOPIA

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (RUSS)

Från Moskva

Avsant den 9/12 1953 kl. 1530

Inkom den 9/12 1953 kl. 1730

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

373.

För Lundberg.

Rörande M.I. Kotov ha vi hittills endast kunnat inhämta att han är ansvarig sekreterare i sovjetkommittén för fredens bevarande sedan 30 juni 1950 samt journalist. Kunde han icke inbjudas till Sverige?

Sohlman

KOPIA KOPIA

Avskrift av personligt och förtroligt
handbrev från envoyén Belfrage, Wien,
till utrikesrådet Jarring, dagtecknat den
19 december 1953.

Närslutet några rader från vännen Hellman till Danielsson, som Du nog bör öppna och där du kommer att finna en redogörelse för dagsläget, vilken från min sida icke torde behöva kommenteras.

För ordningens skull vill jag icke underlåta att fästa Din uppmärksamhet på att våra utgifter för H. numera i runt tal stigit till 28.000 schilling. Beloppet kanske synes stort men jag kan gå i god för att mindre summor icke varit möjliga. Han kan ju inte leva på luft allena och hans många resor ha dragit ganska dryga kostnader. Vi ha tills vidare bokfört beloppet under kontot "diverse" och under namnet Hellman. Jag väntar väl med attinsända sluträkning tills vi får se, om ärendet, som vi nu förutse, kan vara avslutat i början av januari.

Vienna, Dec. 17, 53.

Dear Sir,

despite of all efforts we were here without any contacts with our friends in Prague till Thursday December 10, there were no ships on the Danube because partly of fog and partly because of low water. I was daily night in Hainburg without any success.

Dec. 10 I talked to our Ivan who brought letters and news. According to this the situation looks like follows:

I have to Ivan the letter I wrote according to my last letter to you from Saturday Dec. 5. I heard that Zdenek will be in Haugschlag this Sunday night and I'll talk to him there. Further I was informed that the prisoners work on the old place in Plzen threetimes in the week only, they will work even during Christmas (some canalisation-building), as Milos told to Ivan himself.

We hope to be able to know the exact date after the meeting with Zdenek in Haugschlag, or we may get last news on the coming Tuesday in Hainburg in case that some ships will come.

According to news from Ivan the attempt will be done 28, 29 or 30 Dec. - it depends on them and not on us here. Thus they would deliver Karl January 2nd or 3rd to us.

Plan of Mr. B. & Mr. L. remains as it was, i.e. as I already wrote you in my previous letter. You can be assured that we all did and will do our best.

We talked with Mr. B. on Monday after he came to Vienna and we'll meet probably once more to fix definitive details. But I am as usually in utmost daily touch with Mr. L.

I had myself some bad luck this days, after some weeks of pains of my teeth I found myself forced to go and see a good dentist and after a X-ray picture he found out that I have "teufelische Kiefervereiterung" and within next few hours I lost 4 teeth on the upper and 2 on the lower jaww, stupid thing, mad pains, plenty of penicilin etc. But the doctors promised me that I'll be all right within 2 days. But I must admit it's entirely my fault, I should go and see a dentist already two months ago as Mr. L. advised me. When Mr. L. saw me today he was very "pleased" how I look like

But till Sunday I hope to be absolutely fit. But in case you'll find this letter of mine stupid, I have no objections, please put it on the accounts of my pains at the moment.

1142

From the talk with Ivan it seems to me that all the rumors about coming amnesty in Czechoslovakia are finished at the moment - nobody knows something more about. The same about any transfer of prisoners from one camp to another - no news about, this means that everything remains as it was.

You'll be informed immediately after we'll get further news, i.e. probably Wednesday Dec. 23 in the morning, by Mr. B.

Sincerely Yours,

Copy of this letter: Mr. B. & Mr. L.

Avskrift.

Vienna, December 19, 1953.

Dear Sir,

I regret that I was not able to send you any message last Saturday, but Mr. B. was in Paris, Mr. L. in Sweden and thus I was without any possibility of mail.

But I hope that you got already in the meantime my last letter and that you are "au courant".

As we can see, the time passes very quickly and we are already in the Christmas-period - and I hope that we'll be able soon to tell you some good news from Austria.

For the coming Christmas and New Year I wish you from all my heart personal happiness, good health and all success in your work - shortly I would like to wish you all this, what you wish yourself.

And if you'll talk to Mr. J. some of this days, tell him please my best wishes and regards too.

Yours very truly,

M.R.

lit. Thielmann.

11/4/3

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Wien

Avsant den 23/12 1953 kl. 1230

Inkom den 23/12 1953 kl. 1400

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

~~27.~~

För Lundberg.

Hellman har måst underkasta sig allvarlig tandoperation med verbildning i överkäken. Enär det är angeläget, att Hellman åter är på benen till årsskiftet, då han räknar med aktion, har jag ansett mig böra förskottera honom nödvändiga medel omkring 20.000 Schilling.

Belfrage

KOPIA
KOPIA

Wien den 30 december 1953.

P 23.

bil.

Broder,

Närslutet en reseräkning, avseende den rekognoseringstur jag i november företog (mitt handbrev till Lundberg den 20 november 1953) för att fastställa lämpligaste punkt att under rådande förhållanden korsa demarkationslinjen samt beträffande bästa färdvägarna i Niederösterreich.

K.-A. Belfrage

Utrikesrådet G. J a r r i n g,
Kungl. Utrikesdepartementet,
S t o c k h o l m.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Wien

Avsant den 2 / 1 19 54 kl. 1835

Inkom den 2 / 1 19 54 kl. 1925

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr

1. För Lundberg eller Jarring personligen. Hellman har inatt haft kontakt med andra sidan. Enligt till honom därvid lämnade uppgifter kommer Karl, för såvitt intet oförutsett tillstöter, att levereras vid gränsen natten till den 6 januari. Förbered Danielsson, som helst, sedan definitivt besked nått Eder, att aktionen startat, bör vara i Salzburg senast den 7.

Belfrage.

KOPIA KOPIA

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Wien

Avsant den 41 19 54 kl. 1330

Inkom den 4/1 19 54 kl. 1425

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 3

2.

För Jarring personligen.

Vårt chiffer l. Nödvändigt Danielson medför ny blank passbok, enär vi ej längre med hänsyn till Karls länge sedan utlupna österrikiska visering kunna klara viseringsfrågan med den ursprungliga boken.

Belfrage

KOPIA KOPIA

Coll.:

1145

Avskrift av chiffterelegram från utrikesde-
partementet till beskickningen i Wien, av-
sant den 4 januari 1954.

Danielson anländer morgon kl.1740 med Swissair från
Zürich

Exp.4/1 54 kl.1705

Från Wien

Avsant den 7/1 1954 kl. 1345

Inkom den 7/1 1954 kl. 1815

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

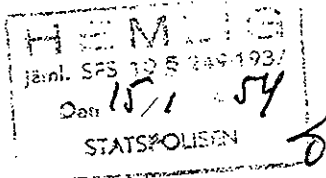
4.

För Jarring personligen. Mitt 3.

I sista stund ingick nytt meddelande från andra sidan, att aktionen igen måst uppskjutas. I samråd med Danielson ha vi nu enats om följande. Budskap avgår till motsidan, att vi härifrån beredda till nytt försök efter hittills fixerad aktionsplan om så kan ske inom tio dagar. Går detta ej, ha vi skisserat en plan på längre sikt, varom Danielson berättar vid hemkomsten. Vi söka dessutom inom kort vid kurirresa till Prag kontakt med en av motsidans ledare på efter vårt bedömande relativt riskfritt sätt. Danielson kvarstår i varje fall till måndag.

Belfrage.

KOPIA

3 ex.

Ex.nr. 2

Kellman

P.M.

Tisdagen den 5 januari 1954 erhöill undertecknad i uppdrag att avresa till Wien, enär vissa möjligheter förelåg för att den i M. Rohan-spåret omnämnde Karl Jakesch möjligen skulle kunna tänkas lyckas rymma från Tjeckoslovakien och taga sig över till Österrike. Vid min ankomst till Wien på kvällen den 5 januari 1954 sammanträffade jag med Minister Belfrage och sekreterare Lorentzon, varvid jag erhöill meddelande om att planerna på Jakesch' flykt icke lyckats. Kontaktmannen hade under dagen erhöillit telegram från sin man Ivan Koubka, vilket telegram tydligen avsänts från någon plats på den österrikiska gränsen i närheten av Bratislava och telegrammet upplyste endast om att något möte icke kunde komma till stånd. Särskilt med hänsyn till de häftiga snöfall som inträffat under dagarna, varigenom möjligheterna att taga sig obemärkt över den åtminstone från tjeckiska sidan väl bevakade gränslinjen till den österrikiska gränsen vore synnerligen små, ansåg jag det vara hopplöst för vår kontaktman att stanna kvar därnere i avvaktan på att få Jakesch över gränsen. Vi kommo därför överens om följande:

- 1) Kontaktmannen skulle skriva ett brev till Jakesch med informationer till denne att när helst möjlighet erbjöde sig för honom att komma ut från Tjeckoslovakien taga kontakt med en katolsk präst, som bor i Litschau, vilken kontaktmannen tidigare varit i förbindelse med, och som nu på nytt skulle besökas av kontaktmannen för att tillfrågas om han vore villig att taga emot Jakesch, om denne skulle lyckas komma över gränsen. Vid ankomsten till prästens bostad, skulle Jakesch bedja prästen ringa till det telefonnummer i Wien, som Jakesch tidigare fått kännedom om. Prästmannen skulle då förbindelse nåtts blott fråga efter herr Mac, varvid den som svarade på telefonnumret i Wien blott skulle upplysa om att herr Mac skulle få meddelande om att prästen ringt. Så snart ett dylikt telefonmeddelan-

1146

de ingått skulle sekreterare Lorentzon i Wien i bil begiva sig till Litschau och avhämta Jakesch samt taga honom med sig till svenska beskickningen i Wien, varifrån åtgärder skall vidtagas för Jakesch' vidarebefordran ut ur landet. För den händelse Jakesch icke skulle kunna taga sig över den tjeckiska gränsen vid Litschau utan någon annan gränsövergång bleve möjlig, så skulle han på egen hand sätta sig i förbindelse med det tidigare angivna telefonnumret, varefter Jakesch skulle avhämtas av Lorentzon på den plats där Jakesch befunne sig. I brevet till Jakesch förklarade kontaktmannen, att han hade ett mycket stort intresse av att Jakesch verkligen kom ut från Tjeckoslovakien. Vidare påpekades, att Jakesch kunde räkna med god hjälp, enär kontaktmannen hade inflytelserika vänner. Icke vid något tillfälle har kontaktmannen nämnt att det är svenska beskickningen som ligger bakom aktionen.

- 2) I brev till sina vänner på den andra sidan, gränsen/ förklarade kontaktmannen, att han hoppades, att vännerna skulle göra allt vad de kunde för att få ut Jakesch. Samtidigt förklarade han att han själv icke skulle kunna stanna kvar i Österrike längre men att han ordnat så, att hans vänner kunde nå honom genom smugglaren Zdenek, vilken skulle kunna posta meddelanden i förtäckta ordalag till en adress i Wien, där breven skulle komma sekreterare Lorentzon tillhanda. Meddelarens tjeckiska vänner skulle underteckna sådana brev med namnet "Josef", och om de skulle ha något direkt personligt till meddelaren så skulle de underteckna sådana brev med namnet "Maria". I brevet till vännerna i Tjeckoslovakien uppgav kontaktmannen, att hans vänner i Österrike skulle komma att resa till Prag måndagen den 18 januari 1954 och klockan mellan 12 - 13 skulle de befinna sig på en viss angiven plats mellan Tabor och Prag, där de österrikiska vännerna skulle få ett motorfel, som tvingade dem att stanna. De österrikiska vännerna skulle medföra ett

per fotografier över vännerna i Tjeckoslovakien, vilka om möjligt skulle försöka infinna sig på den uppgivna platsen och om kusten var klar skulle de erbjuda sina tjänster före reparerande av det föregivna felet på motorn. Skulle kontakt icke vara möjlig måndagen den 18 så skulle vännerna i Österrike vid återresan från Prag tisdagen den 19 januari 1954 mellan klockan 13 - 14 stanna på den uppgivna platsen under enahanda förutsättningar. Om kontakt skulle komma till stånd, så skulle kontaktmannens vänner i Tjeckoslovakien förklara läget för vännerna i Österrike och om möjligt skulle detaljerade planer beträffande Jakesch' flykt överenskommas.

Sedan dessa förslag godkänts av minister Belfrage beslöts att jag efter ankomsten till Stockholm skulle underställa förslagen Utrikesdepartementet och som i händelse av annan mening skulle meddela minister Belfrage denna. Om några kontraorder icke inkom från departementet, så ansåg sig ministern kunna handla efter den uppgjorda planen.

På kvällen torsdagen den 7 januari 1954 avreste kontaktmannen till Litschau och hade ett samtal med den katolske prästen, vilken lovade sin medverkan för den händelse Jakesch kan bringas över gränsen, och i enlighet med avtal mellan kontaktmannen och Ivan Koubka, vilken ställt i utsikt att han skulle anlända till Hainau, den ryska slutstationen för flodtrafiken mellan Bratislava och Wien, avreste kontaktmannen på fredagskvällen till Hainau, där Koubkas fartyg brukar inkomma omkring midnatt. Det visade sig emellertid att fartyget inte nått fram, varför kontaktmannen upprepade sin resa natten mellan lördagen och söndagen, och enligt vad han senare rapporterade, hade han under natten till söndagen den 10 januari 1954 sammanträffat med Koubka, vilken varit i kontakt med en av vännerna från Prag, och denne hade berättat, att det icke heller vid deras sista försök lyckats att befria Jakesch men att de alltjämt voro beredda att gripa första bästa tillfälle för att genomföra planen.

Koubka skulle själv före återkomsten till Bratislava resa till Prag för att där sammanträffa med befriarna in spe.

Kontaktmannen avslöjade att den ene av hans vänner är Mirko Mraček, en son till förre tjeckiske ministern i Moskva. Den andre av medhjälparna heter Miloš.

Då kontaktmannens österrikiska visering utgick natten mellan den 11 - 12 januari 1954 och vi bedömde saken så, att hans närvaro i Österrike icke längre kunde anses motiverad, beslöts att han skulle medfölja till Sverige måndagen den 11 januari 1954, vilket också skedde.

Stockholm den 15 januari 1954.

(Otto Danielsson)

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Wien

Avsant den 15 /1 19 54 kl. 1315

Inkom den 15 /1 19 54 kl. 1425

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

5.

För Jarring personligen. Vårt chiffer 4.
Idag ingått följande meddelande: "Wir machen was
wir können Einzelheiten folgen treffen Landstrasse
unmöglich. Maria." Planerad resa Prag därför in-
ställd.

Belfrage

KOPIA KOPIA

Avskrift av chiffterelegram från utrikes-
departementet till beskickningen i Bonn,
avsänt den 19 januari 1954.

No 6.

Från Jarring för Danielsson. Brådskanie.
Rohan har uppsökt Ivar Andersson Svenska Dagbladet och
erbjudit artiklar under referens Ditt namn. Andersson
vänt sig till Din ställföreträdare som svarat Du bort-
rest och han inte känner till Rohan. Meddela omgående
om Du givit Rohan rätt nämna Ditt namn hos Andersson.
Om ej tillhåller jag Rohan att icke referera till Dig
eller någon annan

Exp. 19.1.1954 kl 1200

1147

Avskrift av strängt förtroligt handbrev från
envoyén Belfrage, Wien, till utrikesrådet Jarring,
dagtecknat den 13 januari 1954.

*En bil på tjediska
ordet å huv. dorr.*

Enligt överenskommelse med Danielsson får jag
härmed översända genomslag av Hellmans sista brev till
Karl samt av "missivet" till H:s kontakter.

Därest vi icke dessförinnan erhålla andra instruk-
tioner avreser - såsom Du säkert erfarit av Danielsson -
Lorentzon eller vi båda till Prag den 18 dennes för att
själva söka övertyga oss om bärkraften av H:s planer och
om hans kontaktmäns inställning till problemet.

Avskrift.

Pro Karla - Bory

Wien 6.1.54

Lieber Karl, bezugnehmend auf mein letztes Schreiben betone ich nochmals, dass ich bis jetzt alles getan habe, was in meinen Kräften lag, um Ihnen zu helfen, und Sie können auch weiter versichert sein, dass für Sie sofort nach Ihrer Ankunft in Österreich gesorgt wird. Sie werden in Händen von meinen einflussreichen Freunden sein, die für Sie schon alles notwendige veranlassen werden.

Für den Fall, dass es Ihnen nicht gelingen sollte mit Hilfe der Bewegung in diesen Tagen zu entkommen, versichere ich Sie, dass Ihnen auch weiterhin in den kommenden Wochen und Monaten der Weg offen steht bei ersten günstigeren Gelegenheit den vergitterten Paradies zu verlassen. Ich wiederhole aber, dass nach meinen Erfahrungen der letzten Wochen mir der Weg in die Freiheit nur über Chlum-Stánek-Litschau als geeignet erscheint und ich rate Ihnen ab einen anderen Weg zu versuchen, sondern unter allen Umständen sich auf die Beihilfe des Überbringers dieses Schreibens und seiner Kollegen zu stützen.

Nach Ihrer Ankunft in Österreich bitte sofort zu jeder Tages- oder Nachtzeit den Pfarrer in Litschau zu besuchen und ihn bitten das Ihnen bekannte Telefonnummer in Wien anzurufen und nach mir zu fragen. Besser wird aber statt meines Namens nur nach meinen Vornamen (Mak) zu fragen, Daraufhin werden Sie im Laufe der nächsten Stunden per PKW entweder von mir oder meiner guten Freunde abgeholt.

Ich habe meine persönlichen Gründe von bedeutender Tragweite, warum ich Ihnen helfen will - verlieren Sie bitte deshalb Ihren Mut nicht und kommen Sie so bald wie möglich.

Mit alten Erinnerungen auf Karlovo áá mé stí verbleibe ich Ihr

1148

Från Wien

Avsant den 21/1 19 54 kl. 1315

Inkom den 21/1 19 54 kl. 1450

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

7.

För Jarring personligen. Vårt chiffer 5.
Från motsidan igår kväll ingått följande meddelande
signerat Maria "alles fertig Milo muss Dich unbedingt
wegen Karl Donnerstag 28 beim Kreuz sprechen". Om
icke senast den 25 motsatta instruktioner erhålles,
har jag för avsikt låta Lorenzon resa. Avser även
sata (hålla ?) Allard, som beräknas vara i Wien den
30, au courant med tanke på min avresa den 1 febru-
ari.

Belfrage.

KOPIA KOPIA

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

P 2 En i

Från Wien

Avsant den 28/ 1 1954 kl. 2020

Inkom den 28/ 1 1954 kl. 2145

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

— 9. —

För Jarring personligen.

Vårt chiffer 7. Lorentzon återkommen. Ingen
mötte vid rendez-vous-platsen.

Belfrage

KOPIA KOPIA

Samtal med M.R. 15-22 jan. 1954

Följande ämnen ha berörts :

Handels- och andra relationer mellan Sovjet och Tjeckoslovakien
Den ekonomiska utvecklingen i Tjeckoslovakien
Resor i Sovjet och intryck av städer och industrianläggningar
Personliga relationer med ledande personligheter.
Atom- och flygproduktionen
Den politiska utvecklingen: (flyktigt)
Livet i Moskva (huvudsakligen i kontrollsyfte).

Det preliminära intrycket av samtalen är följande:

R:s uppgifter beträffande de tjeckisk-ryska handelsrelationerna och beträffande vissa sidor av den tjeckiska ekonomiska utvecklingen ha varit givande. Detta gäller exempelvis beroendet av den svenska malmen, kullagersituationen, ryssarnas attityd visavi tjeckerna vid leveransförseningar etc. Intressanta är även synpunkterna på den ekonomiska utvecklingen i Tjeckoslovakien där R. företrätt den synpunkten att anmärkningsvärda framsteg gjorts trots vissa misstag och att man i väster ofta underskattat den utveckling som ägt rum. Vissa sägogna deffekter i R:s kunskaper ha framträtt: exempelvis hans uppgift att Kosice i Slovakien varit det förnämsta tillskottet till stålindustrin under femårsplanen medan det i själva verket är Kuncice i Moravien och Kosice-projektet helt nedlagts. Det bör observeras att det här rör sig om femårsplanens viktigaste investeringsprojekt.

Samtalen beträffande R:s resor i Sovjet och hans intryck av fabriker etc ha hittills varit mycket litet givande, vilket delvis kan bero på hans bristande tekniska kunskaper. Han har föga minne av namnen på de industriföretag han besökt. Det är emellertid möjligt att vidare samtal här kan ge bättre resultat.

De mera allmänna synpunkter R. der samtalens gång anlagt på den politiska utvecklingen, styrkeutvecklingen etc i framtiden ha många gånger förefallit rimliga. De ha ofta gått ut på att man icke får underskatta den ryska utvecklingen på det ekonomiska området, att ryssarna har ringa intresse för sin prestige utomlands, att allt de i första intresseras av styrkeutvecklingen på längre sikt etc.

Ovan har berörts områden där R. erhållit sina uppgifter huvudsakligen genom sitt arbete i den tjeckoslovakiska handelsdelegationen i Moskva. Här har det i regel varit svårt att hitta några direkta felaktigheter om man bortser från den ovan nämnda Kuncice

1150

2.
förväxlingen och den egenodmliga omständigheten att han icke viste vem som varit utrikeshandelsministeri Sovjet under olika perioder. Samtalen har emellertid till god del rört sig om de uplysningar R. säger sig ha erhållit genom sällskapligt umgänge med ~~Moskva~~ inflytelserika kretsar i Moskva. Detta vidsträckta umgänge som i vissa fall berört ledande ryska personligheter uppger sig R. ha uppnått icke genom sin betydande ställning i de tjeckoslovakiska handelsrelationerna utan genom sin förmåga att spela piano konsumera alkohol (samt underförstått framgång hos kvinnor och allmänna trevlighet). De bästa ^{relationerna} uppgifterna hävdar han sig ha erhållit genom sin intima ^{vänskap} ~~kontakt~~ med en kvinnlig kusin till Malenkovs maka tidigare Helena Chrustjev. Tack vare dessa relationer på högsta håll har R:s vistelse i Moskva blivit i hög grad privilegierad och fyllts av fester och nöjen, vilka ofta väckt hans närmaste överordnades avund.

Riktigheten i ovanstående är naturligtvis omöjlig att avgöra. Det är naturligtvis icke omöjligt att de äro med verkligheten överensstämmande men ^{exempel kända} det bör hållas i minnet att man har många liknande krönikor som senare visat sig vara hopfantiserade. En egendomlig omständighet är R:s relativa obekantskap med gator etc i den ryska huvudstaden där han dock rört sig under så lång tid med egen bil. Över huvud har han aldrig visat sig villig att gå närmare in på resonemang i dessa frågor. X

Under sitt liv som uppskattad "play boy" i den ryska huvudstaden uppger sig R. ha träffat ~~personer~~ flera ledande politiker eller erhållit värdefulla uppgifter om dem. I flera fall såsom beträffande Bresnev och Jasnov synes emellertid dessa uppgifter vara helt eller delvis felaktiga. R:s intryck av Malenkov överensstämma ^{dock} emellertid i hög grad med de som redovisats av engelske ambassadören Hayter.

Anmärkningsvärt rikhaltiga rikhaltiga äro R:s informationer angående det ryska atomväsendets och flygets utveckling. I R:s kretsar synes ingen som helst återhållsamhet ha förekommit i diskussionen av dessa ytterst sekreta förhållanden. ~~Sina källor~~ Som sina källor i detta sammanhang uppger han dels en vetenskaplig vän från Tjeckoslovakien, ^{vilken} som arbetade vid ~~Moskva~~ ett viktigt atomforsknings institut i eller nära Moskva, samt den svenskfödda maken till prof. Pontecorvo, vilken han uppger sig ha känt mycket intimt.

~~R. har också berättat om ett besök hos ambassadören som han ofta besökt lag 500 r. från ambassaden.~~

De uppgifter som han på detta sätt erhållit gå i stort sett ut på att visa att den ryska atomforskningen gjort stora framsteg större än man i allmänhet tror i väster. Samma gäller det ryska flygvapnet. Det bör observeras att många av hans uppgifter rörande placeringen av Atomograd etc förete vissa likheter med fantasi-fulla uppgifter i vissa delar av världspresen. Skulle så va a fallet att hans uppgifter äro ren dikt måste han emellertid anses ha varit mycket lyhörd för det mest aktuella på nyhetsfronten. Han uppger sålunda att ryssarna påstått sig ha upptäckt vägar att göra vätebomber som man icke kände till i väster och vidare att man när han erhöill uppgiften disponerade 20 prototyper till en ny bombmaskin - Il 31 - vars aktionsradie uppgavs vara Magadan-Washington.

Det förtjänar tilläggas att R. för närvarande utarbetare en artikelserie som framför allt skall behandla den ryska atomutvecklingen.

Stockholm den 25 januari 1954

Env. Allards anteckning:

Samma synpunkter framfördes till mig och gjordes på det sätt att redan under samtalet väcktes min misstänkan att syftet var att impressionera mig med i och för sig överdrivna och falska uppgifter. Jag erhöill det intrycket att R. drev systematisk propaganda för någon kommunist-organisations räkning och att ändamålet härmed var att överhoppa mig med belägg för Sovjetunionens överväldigande överlägsenhet mot vilken allt motstånd skulle vara löslöst.

På samma sätt och med samma metoder sökte han vid ett annat tillfälle övertyga mig om att Tjeckoslovakien - i motsats till Sverige - saknade större intresse för den svenska järnmalmsexporten, varför Sverige gjorde klokast i att snarast reglera de avbrutna handelsförbindelserna med detta land.

Ang. Slanskiprocessen.

Enligt R. var anklagelserna för upprorsförsök mot Slanski nog så reella. Revolten var väl förberedd och förberedelserna hade nått långt. Sammansvärjningen krossades i sista ögonblicket. Betydande delar av armén - 6 divisioner - stode bakom Clementis. Loebl var enligt R. den viktigaste mannen i Slanskiprocessen. Att revoltorganisationen kunde rullas upp berodde framför allt därpå att Clementis' maka genom tortyr tvingades att avslöja vad hon kände till. ✓

Stockholm den 29 januari 1954.

Envoyén Allards anteckn.:

✓ Jag hade ett flera timmar långt samtal i detta ämne. Till mig lämnade R. en helt annan version, som i och för sig föreföll mera plausibel än den ovanstående. Han gjorde dock ett par kapitala misstag som visade att han icke visste vad han talade om. Många av de uppgifter som han lämnade syntes dock sannolika, ehuru det var omöjligt att kontrollera om de voro riktiga.

De rysk-tjeckoslovakiska handelsförbindelserna.

Under åren 1948-49 voro ryssarna, sade R. oräsonliga i sina anspråk på den tjeckoslovakiska industrien. När det senare framstod klart att de tjeckoslovakiska åtagandena i handelsavtalen voro omöjliga att uppfylla, visade de emellertid - särskilt från 1952 - förståelse och större rimlighet i sina krav. Några repressalier i form av minskade spannmålsleveranser förekommo icke såvitt R. visste. Han antydde, att ryssarna själva borde vara rätt väl underkunniga om hur mycket tjeckerna i realiteten förmådde prestera, eftersom de voro mycket väl insatta i alla ekonomiska förhållanden i Tjeckoslovakien. "De visste mycket mer om den tjeckiska exportförmågan än exempelvis v. utrikeshandelsministern Margolius", framhöll R. Deras representanter i de tjeckiska industriföretagen - av vilka R. kände flera - voro ofta mycket dugliga personer.

Den nuvarande ryske handelsministern Mikojan kunde, enligt R. utfara i de grävsta otidigheter, när han första gången under rättades om tjeckoslovakiska leveranseftersläpningar, men nästa dag vara lika älskvärd som tidigare. I regel präglades ryssarnas uppträdande mot de tjeckoslovakiska representanterna av hövlighet men av viss kyla.

Sedan 1948 avsåg den tjeckoslovakiska malmimporten från Sovjet endast malm från Krivoi Rog. Kertjmalmen gick till Rumänien och Bulgarien. R. omtalade en viss malmproduktion i Karelen, vilken emellertid var lågvärdig, samt i Perekop, som skulle ha påbörjats 1952 och varifrån viss export upptagits.

Redan från 1950 hade man inom vederbörande tjeckiska kretsar talat om att söka sänka den svenska malmens andel i den tjeckiska importen. 1951 yrkade Kumikin vid ett möte i Warszawa på en reduktion av malmimporten från Sverige och ställde i utsikt rysk malm som ersättning. I 1951 års avtal utlovades stora kvantiteter rysk malm, men man erhöll blott 70% av den överenskomna kvantiteten; ryssarna kunde icke leverera de kvantiteter malm som tjeckerna behövde.

Kännbara konsekvenser av de minskade malmleveranserna från Sverige framträdde på kolförsörjningens område. Den ryska

malmen liksom den inhemska krävde vid smältningen mera kol per ton än den svenska. Den minskade importen av svensk malm var därför en medverkande orsak till den svåra kolbristen i Tjeckoslovakien och till landets oförmåga att fylla sina exportåtaganden på detta område.

Stockholm den 28 januari 1954.

Östblockets kullagerförsörjning.

Under den tid R. var i Moskva rådde kännbar brist på vissa kullagertyper. Energiska ansträngningar nedlades emellertid på kullagerindustriens utbyggnad, och 1956 beräknades östblocket kunna helt täcka sitt kullagerbehov.

Under hösten 1951 eftersöktes, enligt R., framför allt följande kullagertyper (Han var icke fullt säker på beteckningarnas exakthet)

30209

13000

6204

22 205

22

E1 6,7,8,9

6210X

Ang. västerländsk bedömning av Tjeckoslovakiens ekonomiska läge.

R. gjorde gällande att betydande resultat uppnått vid den fortsatta industrialiseringen av Tjeckoslovakien, trots att misstag ej sällan begåtts. Dessa framsteg underskattades ofta på utländskt håll.

Han framhöll i detta sammanhang, att de ekonomiska svårigheterna ej sällan överdrivits av utländska bedömare. Detta gällde icke minst den viktiga kolsektorn. Det var sant att kolproduktionen nedgått 1951, men detta berodde närmast därpå att man som följd av brist på arbetskraft tvingats överföra aktiva gruvarbetare till investeringsarbeten i gruvorna. Sedan dessa arbeten fullgjorts, återfördes arbetarna till aktivt gruvarbete, och produktionen steg åter snabbt våren 1952.

I allmänhet synes man utomlands ha överdrivit omfattningen av den 'abseenteeism' som förekom vid de tjeckoslovakiska gruvorna. Denna hade enligt R. minskats avsevärt efter myntreformen. (R. uppskattade frånvaron för hela 1953 till genomsnittligen 7%).

R. ställde sig kritisk till många av de uppgifter som publicerades av de amerikanska korrespondenterna i Wien. Deras källor voro i stort sett endast de tjeckoslovakiska tidningarna och radion; med hjälp härav sökte de rekonstruera utvecklingen och togo ofta fel. De tjeckoslovakiska flyktingar som passerade Wien voro i regel alltför obetydliga för att kunna lämna några mera värdefulla upplysningar. R. uppgav sig i Wien ha besökt en person vid namn Lorenzon som påstods vara en av de förnämsta kännarna av tjeckoslovakisk ekonomi och förvånats hur felaktiga slutsatser som dragits av denne expert. Vissa artiklar som publicerats i Economist ansåg R. underskatta den tjeckoslovakiska femårsplanens resultat. Själv sade han sig, som ovan framhållits, hysa den åsikten, att betydande framsteg trots allt gjorts i Tjeckoslovakien, men sade han, sådant kunde man ju inte publicera i New York Times.

Det förtjänar tilläggas, att R. ställde sig skeptisk

till den verksamhet som bedrevs av Radio Free Europe and Voice of America. Sedan den förra givit alldeles vilseledande uppgifter om en förestående myntreform redan 1951 och på så sätt förorsakat att folk hals över huvud gjorde sig av med sina kontanter, hade allmänhetens förtroende till dess vederhäftighet dalat. Numera hörde man huvudsakligen på Vatikanens radio och BBC.

Stockholm den 28 januari 1954.

Ang. utländska diplomater i Sovjet och satellitstaterna.

Ryssarna hade den uppfattningen, att alla utländska diplomater voro spioner. Den amerikanske ambassadören Kennan ansågs "stupid", hans efterträdare Bohlen tyckte man icke om; MGB satte sig emot hans återkomst till Moskva. Dåvarande säkerhetsministern Ignatiev var särskilt motsträvig.

Den engelske ambassadören Alvary Gascoigne tycktes man hysa mera respekt för. (R. ^{upp gav} ~~gjorde~~ gällande att ryssarna voro mycket väl underrättade om vad som skedde i Pentagon och State Department.)

4/ Jyligt morrens
alltid från sig
för att framföra
under mycket
med mig.

Det är av visst intresse att R. med skärpa gjorde gällande, att ett omfattande västmaktsspionage förekom, och att det låg realiteter bakom många spionprocesser.

H/ Jern. & Skarv
vinn R. & K. & L.
obsmärkligt på
dessa områden.

I regel ansåg han var the "legal" counsellor på de amerikanska östbeskickningarna, pressattachén på de engelska och militärattachén på de franska anförtrödda spionageuppdrag. Som exempel nämnde han att Karpe, en amerikansk diplomat i Rumänien, som anträffades död i en järnvägstunnel i Österrike, i realiteten varit ledare för det amerikanska spionnätet i Ungern. Det ryska spionaget i ett land leddes alltid från ett annat, uppgav h.)

Ferna fanta-
nen.

Den engelske ambassadsekreteraren Reginald Gardiner i Prag hade när han anhölls flagrant spionmaterial i sina händer. Skandalöst vårdslöst ansåg R. Med hjälp av anteckningar i hans papper kunde man omedelbart häkta 20 personer. Fransmännen organiserade flykten av ett par katolska ministrar, men så klumpigt att tjeckiska polisen stod och väntade på det flygfäkt, där ett franskt plan skulle avhämta de flyende.

9 Jämför
icke då han
aldrig varit i
Moskva

Beträffande polisövervakningen av diplomater och andra utländska representanter i Moskva uppgav R. att han själv icke trodde sig ha varit kontrollerad. I allmänhet övervakades enligt vad han visste icke heller övriga satellitrepresentanter i Moskva. Ett undantag var den

tjeckoslovakiska militärrepresentationen som stod under sträng uppsikt.

R. ställed sig skeptisk till uppgifterna om mikrofonavlyssning av de utländska diplomaterna i Moskva. Att telefonera avlyssnades, att post lästes o.s.v. var uppenbart. Det pratades mycket om mikrofonen, men hade någon verkligen sett en mikrofon som upptäckts, frågade han.

Stockholm den 29 januari 1954.

Ang. den ryska atombombproduktionen.

R. ställde sig hjälpen till den brist på kunskaper som man på svenskt håll hade i dagen beträffande utvecklingen på detta område. "Vad gör Sohlman egentligen?" undrade han, och det föreföll som om han menade att uppgifter rörande dessa ultrasekreta förhållanden utan större svårigheter borde kunna inhämtas av västerländska diplomater i Moskva. Själv påstod han sig ha erhållit sina informationer genom kontakter i sällskapslivet, där ingen återhållsamhet tycks ha rått när det gällde att debattera atomhemligheter, samt genom en tjeckisk vän, professor Kschesk.

De viktigaste uppgifter som R. lämnade voro följande:
Atomproduktionen är koncentrerad till ^{nedan uppräknade} platser:

Någon ort i Tannu Tuva (Nära Allai)

Sterlitamak (i sydvästra Ural)

Sotji (vid Svarta Havet)

En ort i Pamir

På västra stranden av Bajkal (1951)

Stalingrad (Tadschikistan)

(En fabrik i Jenisej-området sprang i luften 1952.)

I omedelbar närhet av Moskva inrättades 1950 ett stort centrallaboratorium för atomfysik.

R. gjorde gällande att ryssarna nått avsevärt längre i sin utveckling på atomområdet än man i väster trodde. De fingo kännedom om de amerikanska prestationerna på atomområdet redan före försöksexplosionen 1945, delvis genom Hopkins dokument.

De tillsatte 1946 ett utskott, Atomaja Strategia, bestående av Beria, Sokolovski, Vasilevski, Bulganin. Senare överfördes den verkliga ledningen till ett vetenskapsmannautskott på 48 personer under professor Joffe. Inga tyskar tillhörde detta utskott, men ett stort antal voro verksamma ute i anläggningarna.

Genom speciella anordningar förmådde ryssarna hindra att samtliga deras försöksexplosioner kommo till amerikansk kännedom. I själva verket hade under en experimentserie på Novaja Semlja 17 atomexplosioner ägt rum med kort mellanrum.

Personer inom diplomatiska kåren i Stockholm, med vilka R. uppger sig ha haft kontakt, direkt eller indirekt.

Ryske ambassadören Rodionov: R. gjorde upprepade antydningar att han tidigare varit i direkt eller indirekt kontakt med Rodionov, som enligt R. skulle befinna sig i en ytterst osäker position och gjorde bäst att icke resa tillbaka till Sovjet, om han bleve hemkallad. R. antydde också, att Rodionov skulle bli mycket upprörd över de artiklar som R. står i begrepp att publicera i svensk press.

Jugoslaviske ministern Černej: R. uppger sig ha träffat Č. i Prag, och sade sig vilja söka upp honom här i Stockholm. Enligt R. skulle Černej ha stått i nära förbindelse med de i Slanskaaffären inblandade. "Černej är allright", konstaterar R. 4

M. Filkov, rysk biträdande marinattaché: Förtjänar att hållas ögonen på enligt R. Uppger sig ha kommit i kontakt med honom i Tjeckoslovakien, där han varit engagerad i "monkey business". Förvånad över att han här har så låg rang.

Iosif Dolezal, rumänsk andre sekreterare: Enligt R. ursprungligen tjeck från de östra landsdelarna. "Farlig man".

J. Škopek, tjeckoslovakisk attaché: Inga närmare uppgifter. "Farlig person", enligt R.

4
Env. Allards anteck.: Till mig uppgav R., att han i Prag spionerat för Černejs räkning och regelbundet medfört uppgifter till denne, då han från Moskva kom till Prag. Bla. påstod han sig varit den förste som redan på ett tidigt stadium underrättat Černej om att Kominform planerade en brytning med Tito. Då brytningen kom hade Černej, enligt R., länge tvekat om han skulle följa Tito eller övergå till Moskva, men till slut beslutat sig för förstnämnda. R. skildrade Černej som en ren opportunist. R. sade sig ha mött Černej på gatan i Stockholm. Då han emellertid visat att han ej önskade kontakt med R. hade denne beslutat att ej uppsöka honom.

Stockholm den 8 februari 1954.
Överlämnas för kännedom till
Kommissarie Danielsson.

(Gunnar Jarring)
Chef för Politiska Avdelningen.

Avskrift av personligt och strängt förtroligt
handbrev från t.f. Chargé d'Affaires Lorentzon,
Wien, till Utrikesrådet Jarring, dagtecknat den
5 februari 1954.

I original bifogade skrivelse har kommit mig till-
handa den 4 innevarande månad. Av densamma framgår, att mitt
rendez-vous den 28 januari av motsidan tydligen var avsett
att äga rum nattetid, sannolikt då kl.01.00. Detta står
emellertid icke i analogi med vad som avtalats om möten den
18 eller 19 januari och som med handbrev från Belfrage den 30
januari 1954 jämte bilagor även meddelats Eder.

I själva verket inträffade jag vid rendez-vous-
platsen den 28 januari kl.12.53 och väntade där till 13.20.
Detta gjorde jag dels för att hinna fram "between noon and
13 o'clock", vilket ju var alternativet för mötet den 19 janu-
ari, dels för att vara där "at 13.00 o'clock sharp" = alterna-
tivet den 18 januari. Det var inga som helst svårigheter att
hitta mötesplatsen, men det kan måhända vara av ett visst
intresse för vår vän att veta, att värdshuset vid väggkorsningen
icke heter "Na Capce" utan "U Pesku".

Då av den bifogade skrivelsen ävenledes framgår, att
våra medarbetare tydligen åter önska träffa vår vän, får jag
anhålla om besked, huruvida han åter kommer att sändas hit.
Ehuru brevskrivaren även kallar mig för M måste det - såvitt
jag kan förstå - vara vår vän, som uppmanas komma till mötet
den 19 februari, då jag ju icke vet, hur Ivo ser ut och icke
heller i detalj känner till, under vilka former mötena bruka
ske i H. (Kontaktmannen i H. hette ju för övrigt tidigare Ivan.)
Skulle Utrikesrådet eller vår vän vara av annan mening och det
således är jag, som skall begiva mig till H., får jag hemstäl-
la om underrättelse, huruvida Ivo möjligen kan vara identisk
med den person, med vilken jag skulle sammanträffat den 28

1151

januari. I så fall skall jag nog kunna söka upp honom på "fasane" i H.

Av i original bifogade två telegram framgår, att avsändaren på mig applicerat vår väns "prénom de guerre" Mak, vilket måhända bidragit till förvirringen med de ovannämnda M:en.

Jag vill inte underlåta att i detta sammanhang komma med ett par personliga reflexioner. Jag har fått en svag misstanke, att vår vän, sedan han, som jag förmodar, av Eder eller av Danielsson underrättats om att ingen mötte den 28 januari, skrivit till sin kontaktman Postlagernd i H och uppmanat honom att skriva den här bifogade skrivelsen för att därigenom åter få en möjlighet att resa till Österrike för att åter spela den roll, i vilken han under tre månader syntes trivas ganska bra. Jag talade ganska ingående med Danielsson om att vår vän sannolikt icke endast skötte vårt ärende utan även parallellt hade en del privata ärenden löpande. Danielsson var även av denna uppfattning och vår vän var ju icke heller odelat nöjd med att hans Wienséjour blev avbruten.

Det synes emellertid, som om vår väns återkomst hit vore nödvändig för att åter få kontakt med motsidan, då det väl knappast kan vara tillrådligt, att jag åter med samma bil och klädsel beger mig till den gamla mötesplatsen, om så skulle föreslås.

Det förefaller mig dessutom något besynnerligt, att våra i konspiratoriska värv så förfarna medspelare icke kunna hålla reda på tidpunkten för ett rendez-vous.

Avskrift av telegram.

14.1.54

MAK LORENTZ

WEISSENTHURNSTRASSE 19 WIEN 12

HAINBURG DONAU 46 17/16 14 14.50

WIR MACHEN WAS WIR KOENNEN EINZELHEITEN FOLGEN TREFFEN
LANDSTRASSE UNMÖGLICH

MARIA

Avskrift av telegram.

20.1.54

MAK LORENZ
WEISSENTHURNSTRASSE 19
WIEN 12

HAINBURG DONAU 59 20 14 UHR 40
20/19

ALLES FERTIG MILO MUSS DICH UNBEDINGT WEGEN KARL
DONNERSTAG 28 BEIM KREUZ SPRECHEN

MARIA

Avskrift.

ICH WEISS LEIDER NICHT, MIT WEM ICH DIE
EHRE HABE. UNSER CHEF WARTETE DIE
GANZE NACHT AUF M. BEIM KREUZ VERGEBENS.
ES IST DRINGEND UND UNBEDINGT NOTWEN-
DIG, DASS IVO AM FREITAG 19. FEBRUAR
M. PERSÖNLICH IN HAINBURG SPRICHT.
BITTE NIEMANDEN SCHICKEN, SONDERN
BENACHRICHTIGEN, DASS ER UNBEDINGT
SELBST KOMMT, DA KARL SCHWER KRANK
IST. TREFFEN AM 19. WICHTIG, DA
WIR AM 22. REISEN WOLLEN. OHNE
PERSÖNLICHES TREFFEN MIT M.
GEHT ES NICHT, DA M. UNBEDINGT SELBST
KOMMEN MUSS. IM FALLE DASS 19.
TREFFEN NICHT KLAPPT, DANN AM 21.
WIE IMMER. BRAUCHEN AUCH NAMEN
CYRIL IN PLZEN. DANN WIRE,
ALLES GUT. BITTE SCHNELL.

MARIA

Avskrift av chiffterelegram från utrikes-
departementet till beskickningen i Wien,
avsänt den 10 februari 1954.

N:r 4

För Lorentzon från Jarring.
Bekräfta att pass JK 9994 och JK 9995
befinner sig Edert förvar

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

P 2 2^I

Från Wien

Avsänd den 10 /2 1954 kl. 2035

Inkom den 10 /2 1954 kl. 2230

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

11.

För Jarring.

Edert chiffer 4. Ja, i mitt personliga förvar
befinna sig JK 9994 och 9995.

Lorentzon

KOPIA KOPIA

P. M.

11 2 54
8

Hellman

Innevarande dag samtalade undertecknad med herr M. Rohan angående de båda telegrammen och brevet till M. Lorentz. Sedan Rohan sett handlingarna ifråga förklarade han, att telegrammet av den 20.1.1954 misstolkats av Lorentson, då han trodde, att sammanträffandet skulle ske på tjeckoslovakiskt område. Telegramavsändarens mening har varit, att Lorentzon skulle ha begivit sig till orten Berg utanför Hainau. Kreuz skall enligt Rohan betyda berg på tjeckiska, och han påstår, att han vid ett tillfälle nämnt detta för Lorentzon. Dock medger han, att någon bestämmelse om sammanträffande vid Berg aldrig intagits i instruktionen, som sändes över till andra sidan.

Beträffande brevet säger han sig icke förstå, vad brevskrivaren menar. I allmänhet torde ett uttryck, att någon är sjuk på code-språk betyda, att personen ifråga är fängslad, men då Jakesch redan befann sig i fängelse, kan ju detta icke avses. Uttrycket att "wir am 22 reisen wollen" måste syfta på, att kontaktmannens fartyg måste lämna Hainburg. Någon annan betydelse anser Rohan icke kunna inläggas i uttrycket. Satsen "brauchen auch Namen Cyril in Plzen" är också en gåta för Rohan, enär hans kontaktmän på andra sidan gränsen mycket väl känna till, vem Cyril är. Den enda förklaringen anser han vara, att hans kontaktmän vilja ha en introduktionsskrivelse till Cyril, vilken känner Rohan bättre än de båda kontaktmännen.

Eventuellt är Rohan beredd att resa ned, om han slipper att stanna någon längre tid.

=====

Sedan meddelande denna dag ingått från maken till af-färsmannen Henry Wallenberg om att Rohan ringt upp Henry Wallenberg och talat om, att han hade nyheter om Raoul Wallenberg och att han sammanträffat med en man, som varit i samma läger som Raoul Wallenberg, kan man väl ifrågasätta, om icke brevet, omnämnt här ovan, tillkommit för att giva

1152

Rohan en chans att resa ned till Wien för att sköta sina egna affärer. Han hade nämligen sagt åt Henry Wallenberg, att han ämnade sig ned till Wien, där han skulle sammanträffa med en engelska, som vore hans älskarinna. Rohan hade talat om kostnader för att skaffa ytterligare uppgifter, men på Henry Wallenbergs fråga, hur stor summa Rohan tänkte sig, hade något svar ej givits.

Stockholm den 11 febr. 1954.

A handwritten signature in dark ink, appearing to read "Otto Quisenberry", with a long horizontal flourish extending to the left.

P.M.

Såsom framgår av bifogade svar från Tyska Röda Korset har efterforskningarna angående Karl Jakesch givit negativt resultat (bil. 1)

Jag har idag i enlighet med bil. 2 bett om ny efterforskning av fru Jakesch.

Stockholm den 15 februari 1954.

(Otto Danielsson)

1153

DEUTSCHES ROTES KREUZ
Generalsekretariat

Suchdienst-Leitstelle
Nachforschungsstelle Hamburg.

Hamburg-Osdorf, den 2.2.1954
Blomkamp 51
Fernruf: 82 79 53 - 56
Unser Zeichen
(In der Antwort bitte angeben):
VI d/Ri/591.

An
Comité Central
de la Croix-Rouge Suédoise
Artillerigatan 6
S t o c k h o l m - 14

Anlage:

Betr.: Karl J a k e s c h (Karel Jaks), geb. 1920 oder 1921
in Kladovy

Bezug: Ihr Schreiben vom 3.9.53 - Gs -, unser Zwischenbe-
scheid vom 12.9.53, Az.: A III/Schl/591.

Unsere in der Zwischenzeit angestellten Nachforschungen nach dem Obengenannten sind leider ergebnislos verlaufen. Wie uns die Nachforschungszentrale für Wehrmachtvermisste in München mitteilt, ist der Gesuchten in den dortigen Unterlagen nicht verzeichnet. Eine Heimkehreraussage wurde auch nicht über ihn abgegeben. Eine an die Deutsche Dienststelle für die Benachrichtigung der nächsten Angehörigen von Gefallenen der ehemaligen deutschen Wehrmacht in Berlin gerichtete Anfrage wurde dahingehend beantwortet, dass sich über den Gesuchten, ohne Angabe seiner genauen Geburtsdaten, in der Zentralkartei keine Feststellungen treffen lassen.

Zu Ihrem Suchantrag nach der Mutter des Karl J a k e s c h erbitten wir noch folgende Angaben:

1. Vorname der Frau Jakesch
2. Ungefähres Alter.
3. Heimatort, indem sie früher wohnhaft war.

Es tut uns ausserordentlich leid, dass wir Ihnen keine andere Auskunft über Herrn Karl J a k e s c h geben können. Sollten Sie uns jedoch noch irgendwelche zusätzlichen Angaben machen können, sind wir selbstverständlich gerne bereit, weitere Nachforschungen nach dem Gesuchten anzustellen.

Mit vorzüglicher Hochachtung!

i. A. Richter
(Richter)

Vidimeras:

R. Richter

1154

Avskrift.

Stockholm den 15 febr. 1954.

Till

Herr Generalsekreteraren H. Beer,
Svenska Röda Korset,
Artillerigatan 6,
S t o c k h o l m Ö.

Med tack för Edert svar angående Karl Jakesch har jag äran meddela, att uppgifter nu inkommit om att Jakesch är son till herr Karl Jakesch, född 1884 i Kladvy och död 1924, samt dennes efterlevande maka Elisabeth Jakesch, född Brunner 1889 i Nýřany u Plzen. Fru Jakesch skall ha blivit utvisad från Tjeckoslovakien 1946. Jag vore mycket tacksam, om en ny förfrågan med ledning av de nu inkomna uppgifterna kunde riktas till Tyska Röda Korset.

Med utmärkt Högaktning

Namnteckning

/Otto Danielsson/

Vidimeras:

O. Danielsson

Avskrift av chiffterelegram från utrikesdeparte-
mentet till beskickningen i Wien, avsänt den 16
februari 1954.

Nr. 5

Från Jarring för Lorentzon personligen.

Primo. Hellman avreser med plan morgon onsdag 0830 och
anländer med BEA till Wien via Zürich vid 17-tiden. Ni
bör möta flygplatsen.

Secundo. Hellman skall arrangera kontakt mellan Eder och
Ivan och därefter återvända hit när vi anser att allt ordnat
tillfredsställande sätt.

Tertio. Han medför 99 kr + motvärdet omkring 80 kr i
schillings. Om han skulle begära ytterligare medel bör
ni med motivering begära bemyndigande härifrån

Från Wien

Avsant den 20 /2 1954 kl. 1655

Inkom den 20 /2 1954 kl. 1845

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr

12. För Jarring personligen.

Ivan kom icke utan endast ombud. Kontakt med Ivan sker först måndag; han önskar återvända onsdag. Han säger sig nu ha förbrukat sina schilling här och kronor bl. a. på flygöverbikt. Hur mycket må utbetalas? Hemställer om förtydligande av Edert chiffer 5 secundo, då feltelegrafering kan föreligga, om Ni eller vi skall avgöra när kontakten ordnats tillfredsställande.

Lorentzon.

KOPIA KOPIA

Avskrift av chiffertelegram till
Beskickningen i Wien från UD, avsänt
den 21 februari 1954.

Nr 6

Edert 12. Primo. Ni kan utbetala skäligt dagtraktamente
beräknat efter UD-principer för det antal dagar ni an-
ser rimligt.

Secundo. Ni bör avgöra när kontakten - enligt Edert
bedömande - ordnats tillfredsställande.

Exp. 21/2 kl.11.

Avskrift av chiffterelegram från utrikes-
departementet till beskickningen i Wien,
avsänt den 23 februari 1954.

Nr. 7

Primo. Handbrev Lorentzon Jarring 19 februari.

Insänt så fullständigt signalement som möjligt på
ungraren med angivande detaljer hans sätt uppträda.
Han är troligen en skojare. Tag icke vidare kontakt
med honom.

Secundo. Med vilket plan återvänder Hellman. Edert 12.

Från Wien

Avsant den 24 /2 1954 kl.1755

Inkom den 24 /2 1954 kl.1915

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 3

13.

För Jarring personligen. Edert chiffer 7.

Primo. Signalement kurirsänds lördag. Provokato-
risk avsikt icke utesluten.

Secundo. Avvakta chifferbesked då operationen tar
ytterligare någon dag. Vårt chiffer 12.

Lorentzon

KOPIA KOPIA

Från Wien

Avsant den 25 / 2 19 54 kl. 1830

Inkom den 25 / 2 19 54 kl. 1930

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

Ja ut. del.

14.

För Jarring personligen. Vårt chiffer 13. Han har nu ordnat brevkontakt för mig med andra sidan, men då jag insisterat få träffa kontakten personligen, söker han nu ordna detta till fredag natt. Han uppger sig vertraglich gebunden vara i Stockholm senast måndag. Chiffererar med vilket plan han kommer.

Lorentzon

KOPIA KOPIA

en tolk sökte jag upp hans bostad och fann dörren försedd med en papperstremsa. En granne berättade vad som hänt. På morgonen hade sex civilklädda detektiver kommit dit. Tre av dem förde bort Weydick. De tre andra genomskötte bostaden och förseglade den. Allredan Svoboda arresterades hade vi sett underliga figurer stryka omkring i närheten av redaktionen. De tittade in genom fönstren och höll uppsikt över alla som kom och gick.

Medarbetarna arresterades

Fredagen den 20 april ringde jag på morgonen från mitt hotell för att bota om nyhetsmateriale innehöll något av värde. Vår gamle nattvakt, som bara talade tjeckiska och tyska, svarade. Jag frågade efter Peter Muntz, som skulle finnas på redaktionen då. Den gamle mannen svarade bara: — Nein, nein.

Jag väntade en stund och ringde sedan upp redaktionen igen. Nattvakten svarade den här gången också, men ögonblicket efter tog någon annan luren och sade på brutet tyska att Muntz inte var där. Jag frågade mannen vad han hade för sig. Han svarade att han såg över telegrafisterna.

Jag tog bilen och körde till amerikanska ambassaden. Där fanns en ambassadör: Lyle Thompson. På hans uppmaning ringde en sekreterare upp redaktionen och talade tjeckiska med den förment printreparatören. Han redogjorde för sitt förhållande, och vi enades om att han inte kunde vara en förklädd polis.

Amerikanske vicekonsuln Richard G. Johnson följde mig till redaktionen. Nattvakten var fortfarande kvar. Printreparatören stod just i begrepp att gå, men Muntz var och förblev borta.

Samma dags eftermiddag uppsökte dr Rudolf Popper, chef för informationsministeriets pressavdelning.

— Tre av mina anställda saknas, och jag tror att de blivit arresterade. Kommer jag också att bli arresterad?

Den svarthåriga lille mannen, som minde om Pierre Laval men var något magrare, frågade mig om jag hade dåligt samvete.

— Nej, svarade jag. Han lutade sig bakåt i stolen. Tittade på mig med halvslutna ögon och sade:

— Varför behöver ni oroa er? Ni har ju halvdiplomatisk ställning.

Det var sant att min officiella ackreditering gav mig en del befogenheter men inte att den innebar diplomatisk immunitet.

Skuggad

Detta hände på fredagen. När jag kl. 10 på söndagsförmiddagen körde ut ur det garage, där jag hade redaktionens bil, och svängde om hörnet på väg tillbaka till hotellet såg jag i backspegeln en stor svart strömlinjeformad Tatraplan starta samtidigt. Det var en bil av den modell hemliga polisen brukar använda. Den höll sig ett halvt kvarter efter mig. För att få besked om jag var följad gjorde jag en extra väng runt ett kvarter. Den var efter mig hela tiden, och när jag parkerade utan-

en tolk sökte jag upp hans bostad och fann dörren försedd med en papperstremsa. En granne berättade vad som hänt. På morgonen hade sex civilklädda detektiver kommit dit. Tre av dem förde bort Weydick. De tre andra genomskötte bostaden och förseglade den. Allredan Svoboda arresterades hade vi sett underliga figurer stryka omkring i närheten av redaktionen. De tittade in genom fönstren och höll uppsikt över alla som kom och gick.

— Nej, sade jag. Jag vill inte besvär honom.

Jag återvände till redaktionen. En annan svart Tatraplan hakade på och följde mig hela vägen. Den parkerade ett stycke från redaktionen.

Den kvällen låg jag ovanpå min dörr då Thompson ringde efter att ha kommit hem från utflykten, orolig att få veta hur det hade gått för mig. Jag sade att jag skulle komma till honom nästa dag.

Men det gjorde jag inte. Dagen därpå — det var måndagen den 23 april 1951 — trädde sex män in på redaktionen och arresterade mig.

Ett farligt kort

Måndagen den 23 april 1951 var en olycksdag för mig. På en månad hade den tjeckiska personalen vid AP:s Pragredaktion minskats med hälften.

Inte förrän kl. 2 hade jag tid att bege mig till ambassaden. Men just då fick jag besök. Det var en tjeck vid namn Miroslav Hustak, tidigare anställd vid Pan American Airways i Prag, som fått sluta då bolaget inställt sina turer på Tjeckoslovakien. Hustak hade sökt jobb hos mig. Men det var något som inte riktigt var i sin ordning, och jag ville inte anställa honom.

Hustak sade att han hade en historia som jag nog skulle kunna använda, och han visade mig ett foto. Det var en bild på ett gammalt slott, omgivet av ett järnstaket och vakttårn av polishundar. Ett av de galloförsedda fönstren var utmärkt med ett kryss. Enligt bildtexten hade förre tjeckiske utrikesministern Vlado Clementis hållits fängslad just i den cellen. Han ville sälja historien till mig, men jag sade att jag inte köpte några historier. Då sade han att han ville försöka skaffa den gratis och gick mot dörren.

— Hallå, ni glömde ert kort, ropade jag efter honom.

— Det kan ni behålla, sade han och slank ut.

Polisen kommer

Jag lade bilden i en skrivbordslåda och tog på mig hatt och rock för att gå till ambassaden. Innan jag hann till dörren rycktes den upp och i nästa ögonblick var jag omringad av sex trenchcoatklädda män.

En kortväxt, ljushårig karl med glasögon drog upp ett blått kort ur fickan. Enligt kortet tillhörde han Státní Bezpečnost, d. v. s. den statliga säkerhetstjänsten, som är den mest fruktade avdelningen inom tjeckiska hemliga polisen.

Den lille mannen fick mig att tömma fickorna och lägga allt på ett bord. En annan av deckarna, som tydligen förde befiälet, plockade upp en liten svart anteckningsbok.

En tredje polis gick fram till mitt bord, drog ut lädan och fiskade upp det kort jag fått av Hustak. Han granskade det, höll det under näsan på mig och skrek: "Spionazi!"

Den engelstalande sade att jag måste följa med till polisstationen men att jag skulle få återvända om en timme.

Arresterad

I en strömlinjeformad Tatraplan — ett tjeckiskt bilmärke som alltid förknippas med hemliga polisen — fördes jag inklämd mellan två sta-

de sig "Chefen", då jag i november föregående år ansökte om förlängt uppehållstillstånd.

— Ni lovade då, sade han, att inte ägna er åt "inofficiell journalistik". Det löftet har ni brutit.

Något sådant löfte hade jag inte givit, och det sade jag honom. Han drog då fram exempel på "inofficiellt nyhetsarbete" som jag visste att han endast kunde ha fått av mina saknade anställda.

— Ni är här i två egenskaper, fortsatte mannen, dels som vittne mot edra anställda och dels som anklagad. Vet ni varför edra anställda är här? Uså mördare är vad de är. De skyddade en fientlig agent. En medbrottsling till honom dödades med berätt mod en av våra män — en man med hustru och barn.

Klockast att tala

Jag sade honom att jag inte hade med något mord att skaffa och att jag över huvud taget aldrig träffat den agent han talade om.

— Det ska vi nog bevisa att ni gjort, sade "Chefen", lutade sig fram mot mig, pekade på mig med ett knottigt finger och skrek:

— Spion!

— Om jag är en spion, sade jag leende, så är jag en tidningsspion, och i så fall "spionerar" jag åt Associated Press.

— Straffet för spioneri, tillade han, varierar mellan tio år och döden. Ni går klockast i att tala.

radiosändare till en hemlig motståndsgroup, varefter han utvisades.

— Om jag "talar", sade jag kommer ni att förfara med mig då som ni gjorde med Meryn?

En av männen tog till orda, tydligen för att samtycka, men "Chefen" hejdade honom:

— Lovs honom ingenting!

Konsuln fick ej kontaktas

Själv frågade jag om jag kunde få träffa amerikanske konsuln. Det fick jag inte. Kunde jag få en bra engelsktalande advokat? Det kunde jag. — Men om ni inte talar, sade "Chefen", så får vi tillgripa andra metoder.

Därmed gick han ut. Två tolkar fortsatte förhöret. Den ene av dem frågade varför jag skrivit en historia om oenighet vid studenternas världskongress i Prag föregående höst. Jag svarade att jag gjort det eftersom jag ansåg det vara en nyhet.

— Nej, ni skrev den för att skapa splittring på kongressen!

Nu jagrep den andra tolken:

— Ni kommer nog att tala. Det gör alla här.

Jag hoppades att jag skulle slippa lindrigt ändan och tänkte på Meryn. För ögonblicket glömde jag "Chefens" ord: "Ni är alla spioner".

Copyright © 1951 by The Associated Press

P. Weydick
15.2.54

Översatt till
Auer
25.2.54.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Hellman.

Från Wien

Avsant den 1 3 19 54 kl. 1230

Inkom den 1 3 19 54 kl. 1340

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr

15.

För Jarring personligen.

Han har ännu icke lyckats ordna annat än brevkontakt. Ett sista försök önskar han göra onsdag vilket jag gått med på bland annat för att Allard skall få tillfälle att träffa honom.

Lorentzon.

KOPIA KOPIA

Från Wien

Avsant den 4 / 3 1954 kl. 1435

Inkom den 4 / 3 1954 kl. 1545

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

16.

För Jarring personligen. H-n ankommer Bromma ikväll med SAS från Köpenhamn. Det har stannat vid brevkontakt, dock ha Allard och jag H-n ovetande genom tillfälliga omständigheter erhållit möjlighet etablera säker egenkontakt i motståndsrörelsens uppgivne ledare. I samband härmed kan genom fru Allard fullt tillförlitlig kontroll av H-n's tidigare uppgifter genomföras i Prag. Bläckbrev från Allard följer med kurir senast den 20. Vi avvakta departementets reaktion innan något företages. Allard idag avrest Budapest.

Lorentzon

KOPIA

Avskrift av personligt och strängt förtroligt
handbrev från legationssekreterare Lorentzon,
Wien, till utrikesrådet Jarring, dagtecknat den
2 mars 1954.

Härmed får jag insända två av mig upprättade
reseräkningar över en till österrikiska gränsen samt en
till Prag företagen resa. Handbrev från Belfrage den
28 november 1953 jämte bilagor samt från mig den 5
februari 1954 åberopas.

Avskrift.

KUNGL.SVENSKA BESKICKNINGEN

Wien den 2 mars 1954.

Nr 81

2 bil.

P 23

insänder reseräkningar för
legationssekreterare Gunnar
Lorentzon.

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

./.

Härmed får jag vördsamt insända två reseräkningar,
avseende tvenne av mig, jämlikt bemyndigande i särskild
ordning företagna tjänsteresor med egen automobil.

Undert. Gunnar Lorentzon.

Avskrift. (med ändringar av ekonomibyrån)

R e s e r ä k n i n g

Lönegrad: Ce 25

Resans ändamål: att på uppdrag av beskickningschefen verkställa vissa undersökningar i samband med i särskild ordning av UD erhållet uppdrag samtidigt som kurirpost till och från Prag medfördes.

Restider:

1954 januari 27	avresa Wien (över Iglau-Tabor)	kl. 10.00
" "	ankomst Prag	" 17.00
" 28	avresa Prag (över Tabor-Iglau)	" 11.00
" "	ankomst Wien	" 19.00

Resekostnader:

Resan företagen med egen automobil:
700 km à 0:38 kr. per km

Svenska kronor
266:-

Hotellkostnader:

1954 januari 27-28	} erlagt av beskickningen i Prag	39:53
1 natt 'a kcs 54:80 a 72:13		

Traktamentsersättning:

1954 januari 27-28:
2 dagtraktamenten à kr. 40:-

80:-

Mig tillgodo

385:53

./. förskott

39:53

346:-

Jag får anhänga, att den ersättning, som må tillerkännas mig enligt denna reseräkning, insattes på min checkräkning med AB Skandinaviska Banken, Huvudkontoret, Stockholm.

Wien den 2 mars 1954.

u. Gunnar Lorentzon

R e s e r ä k n i n g

Lönegrad: Ce 25

Resans ändamål: att på uppdrag av beskickningschefen verkställa vissa undersökningar i samband med i särskild ordning av UD erhållet uppdrag.

Restider:

1953 november 22	avresa Wien	kl. 10.00
" "	ankomst österrikiska gränsen	" 14.00
" "	avresa	" "
" "	över Horn-Krems-St.Pölten	" 16.00
" "	ankomst Wien	" 21.00

Resekostnader:

Resan företagen med egen automobil:	Svenska kronor
350 km à 0:38 kr. per km	133:-

Traktamentsersättning:

1953 november 22: 1 dagtraktamente	35:-
------------------------------------	------

Mig tillgodo 168:-

Jag får anhålla, att den ersättning, som må tillerkännas mig enligt denna reseräkning, insättes på min checkräkning med AB Skandinaviska Banken, Huvudkontoret, Stockholm.

Wien den 2 mars 1954.

u.Gunnar Lorentzon

Avskrift av chiffterelegram från envoyén
Allard, Wien, till utrikesdepartementet,
avsänt den 8 mars 1954.

Nr. 12.

För Jarring.

Extra kurir Robert Lokranz anländer till Bromma från Wien
över-Köpenhamn tisdag-kl. 2105 medförande viktigt bråd-
skande meddelande för Dig. Ifrågasätter tjänsteman möter
SAS Nybroplan.

Budapest den 8.3.1954.

Såsom Du redan genom ett meddelande i särskild ordning från Wien känner till har jag några informationer att lämna Dig rörande vår gemensamme vän Hellman, som jag träffat i Wien och med vilken jag hade flera samtal.

Det skulle föra för långt att här berätta allt och mycket lämpar sig bättre för muntliga samtal mellan Dig och mig.

Jag skall därför inskränka mig till de uppgifter som berör det fall Du för närvarande är mest intresserad av och som är särskilt brådskande.

Först vill jag emellertid framhålla, att mitt allmänna intryck av mannen är att han på åtskilliga områden är synnerligen väl underrättad och även talar sanning. På andra områden däremot, där jag haft möjlighet att utöva kontroll, har Hellmans uppgifter varit helt gräpna ur luften och synbarligen resultat av hans egna fantasier.

Det är nog därför nödvändigt, att söka kontrollera honom så långt detta är möjligt.

Vad nu det aktuella fallet beträffar, så nämnde Hellman av en ren tillfällighet under mitt näst sista besök i Wien, att han personligen kände en fru Valova, modern till en av motståndsrörelsens mest framskjutna ledare, Val, vilken häktades av den tjeckiska polisen 1950 eller i början av 1951 - jag minns ej säkert vilket år - och sedermera avrättades. Den unge Val, som även med stor framgång och med stort mod lett en motståndsrörelse mot tyskarna under ockupationstiden, betraktas nu av de patriotiska tjeckerna som en nationalhjärte.

Då fru Valova, som är en mycket intelligent och omdömesgill äldre dam, vilken min fru väl känner, bor i beskickningshuset i våningen ovanför min, hade vi här en kontrollmöjlighet, som enligt min mening icke borde försummas. På min begäran tog därför Lorentzon, då han en dag hade Hellman hemma hos sig på lunch, ett foto av denne utan att han förstod anledningen härtill. Detta foto medförde jag till Prag.

Min fru sökte upp fru Valova och visade fotot. För att missleda henne ifråga om syftet med besöket så dukade min fru upp en historia om att den man som fotot föreställde, som uppgivit sig ha bott länge i Prag i Tyskland gjort bekantskap med en flicka ur min frus bekantskapskrets, vars föräldrar sänt min fru fotot och bett henne söka införskaffa uppgifter om mannen ifråga. Denna historia trodde fru Valova synbarligen utan svårighet och blev mycket intresserad av att diskret medverka vid efterforskningarna.

Efter att noga ha studerat fotot, som min fru där- efter återtog, svarade fru Valova, att hon aldrig sett eller träffat mannen ifråga. Hon ansåg emellertid icke omöjligt att han kände hennes son och tillhört dennes motståndsrörelse och besökt deras gemensamma våning.

Sedan min fru då ansett nödvändigt nämna att mannen kallade sig för Rohan erbjöd sig fru Valova att diskret söka införskaffa upplysningar inom sin sons bekantskapskrets.

Dagen före vår definitiva avresa från Prag sökte fru Valova upp min fru och meddelade följande:

Mannen heter, såsom han uppgivit, Marcel Rohan, och tillhör en i Prag väl känd anständig och hygglig familj. Han hade tillhört sonen Vals motståndsrörelse men sedermera utstötts ur denna, då han av sonens vänner betraktades såsom "unreliable, adventurous and unfit for work". Det var allt som fru Valova då kunde meddela.

Emellertid nämnde hon, att hon utan svårighet skulle kunna skaffa närmare upplysningar genom en ungdomsvän, en fru Mrazek, vars man tjänstgjort som militärattaché i Moskva 1945-48, vid vilket senare år han häktades av tjeckisk polis. Enligt fru Valova hade fru Mrazek en son, som hon trodde sitta inne med uppgifter och vilken själv ofta besökte fru Valova i hennes våning.

Då jag efter min ankomst till Wien senaste onsdag den 3:dje relaterade detta för Lorentzon visade det sig att den unge Mrazek, som plägar besöka fru Valova och är en son till hennes ungdomsvänsinna, är samme man som Lorentzon skulle möta vid en vägkorsning för några veckor sedan, men vilken, som Du väl känner till, aldrig infann

sig på mötesplatsen. Som Du likaledes vet, har Lorentzon därefter aldrig lyckats etablera kontakt med honom.

Med hänsyn till fru Valovas långvariga personliga förbindelse med familjen Mrazek finns nu möjlighet att fullständigt kontrollera Hellman och dennes uppgifter.

Med Lundbergs och Ditt medgivande skulle min fru kunna, efter avslutandet av vårt besök i Budapest åtfölja Lorentzon på en kurirresa till Prag. För att ej framkalla miss-tankar och undran bland medlemmarna av vår egen beskickning, som givetvis saknar all kännedom om min frus sammanträffanden med fru Valova, skulle hon kunna föregiva, att hon i brådskan vid flyttningen glömt ordna några ärenden, som hon personligen måste taga hand om. Hon kan även hämta min son, som är kvar i Prag. Jag vill emellertid icke att hon skall resa ensam utan endast i Lorentzons eller annan pålitlig persons sällskap.

Då nu inga möbler finnas kvar i ministervåningen, skulle min fru utan att väcka uppmärksamhet kunna bo i Valovas våning, där för övrigt min son nu bor och där träffa den unge Mrazek för att av honom personligen få de uppgifter vi önska och behöva, om Hellman.

Man kan därvid tänka sig att procedera enligt tvenne alternativ eller, med en kombination av båda.

Alternativ 1: Min fru frågar endast Mrazek vad han vet om Hellman och dementerar sålunda icke historien hon relaterade för Valova om en föregiven familjs intresse för Hellmans person.

Alternativ 2: Därest min fru under samtal med Mrazek finner att denne uttalar sig fördelaktigt om Hellman och därvid anser sig kunna sluta att de båda upprätthåller förbindelser med varandra, kan hon under användande av det lösenord, som vederbörande överenskommit med Lorentzon anordna ett sammanträffande mellan den senare och Mrazek i fru Valovas våning. Då denna ligger inom beskickningsfastigheten bör ett dylikt möte på denna plats vara betydligt mindre riskfyllt än ett sammanträffande vid en vägkorsning, som förut planerats.

Jag vore tacksam om Du till Wien ville sända mig telegrafiska instruktioner i detta ärende. Jag beräknar avresa dit härifrån den 17:de dennes på morgonen och skall

överlämna mina kreditivbrev till presidenten den 20 ds.
Därest Du stannar för att min fru skall utföra detta uppdrag
i Prag, utgår jag från att UD beviljar henne det dagtraktamente som erfordras för täckande av hennes kostnader under de dagar uppehållet i Prag varar.

Jag vill vidare i detta sammanhang nämna tvenne egendommiga omständigheter:

1) Hellman uppgav att han personligen väl kände Valova. Detta är oriktigt, då hon icke igenkände honom på fotot.

2) Han känner vidare icke till att hon bodde i Uvag nr 3, d.v.s. det hus där beskickningen är inhyst. Han uppgav en annan adress, där hon i varje fall icke bott efter 1945. Senast detta år, sannolikt tidigare, inflyttade hon i den nuvarande beskickningsfastigheten.

Jag anser, vill jag till slut framhålla, att Hellman är en mycket värdefull person, som i många hänseenden skulle kunna utnyttjas. På vissa punkter förefaller han mig emellertid komma med oriktiga uppgifter, som han på egen hand fantiserat ihop.

Vad det aktuella fallet beträffar är det givetvis möjligt att han på sistone lyckats vinna inträde i en annan underjordisk organisation än den som den unge Val före sin död ledde. På sistnämnda punkt kunna vi emellertid erhålla full klarhet om min fru och eventuellt även Lorentzon får tillfälle till personligt sammanträffande med Mrazek.

Hellman är emellertid i många hänseenden så värdefull att jag skulle vilja hemställa att Ni icke släppa honom ur händerna, innan Du och jag fått tillfälle att i detalj jämföra och kontrollera våra intryck och de uppgifter han på olika områden lämnat oss båda.

Bränn detta brev så snart Du själv och Lundberg tagit del av detsamma. Jag vore även tacksam om Du ville sända mig ett kort telegram till bekräftelse på att Du riktigt mottagit detta brev.

Calland

Avskrift av handbrev från utrikesrådet Jarring
till legationssekreterare Lorentzon, dagtecknat
den 9 mars 1954.

Härmed ber jag att få översända avskrift av den
redogörelse som Rohan överlämnat till kommissarie
Danielsson efter sin ankomst till Stockholm. Jag vore
tacksam för meddelande, om däri lämnade uppgifter äro
riktiga.

Avskrift.

After I arrived to Vienna Wednesday, February 17, in the evening, I was met by Mr. Lorentzon on the airport and we discussed immediately the situation. We made plans how I have to go to Hainburg (with a hired car) etc.

I went to Hainburg first time Friday night, Febr. 19., but despite waiting the whole night there I made a trip in vain - the weather and melting ice were so bad that there was no possibility for a ship to come.

According to instructions and talks with Mr. L. I went to see Mr. and Mrs. Schönauer in Hainburg in the early morning, where Ivan usually stays, and heard there that they were waiting for him too.

After new long talk with Mr. L. I went to Hainburg once more on the second day, Monday, February 22, This time I met Ivan, who had been already waiting in the Inn "Zum Fasan". He explained the messages as follows:

- 1.) It was a mistake from our part that we took his words "... meeting beim KREUZ ..." as meeting on the cross-road, KREUZ means the place between Hainburg and Berg, where they had been waiting, i.e. Milos and Ivo, to meet us.
- 2.) Jakesch was ill and taken to prison hospital. He is now OK, he caught a cold and hard influenza with fever and the doctor (it must be a very "good" doctor I think) was persuaded that Jakesch has pneumonia.
- 3.) In the same time Milos was with some people of his in Plzen and got the idea to go in touch with Ing. Cyrik Baumruk, my former school-mate, who is living there, Baumruk was a little suspicious because of their visit and asked them to bring from me a short line. He is a clever chap and he asked to sign my line not by my name but with the name of the basketball coach of the old team he and me played. Thus he could be sure that it's OK.

I understood that Baumruk is important in the calculation of our boys in Plzen because of his hidden vila in the suburb. I gave to Ivan immediatly a note for Baumruk as desired. Further I collected plenty of military and political news from Ivan and departed to Vienna after we made an arrangement that he will let us phone through Mr. Schönauer when he'll be back next time to meet us.

After a couple of days of awful weather, snow storms etc. and dull waiting we got a phone from Schönauer that Ivan will come back on Friday Febr. 26. He didn't.

The meeting for Monday March 1st was cancelled once more, but he appeared Tuesday night. March 2nd, with all news and instructions from Prague.

- 1.) Jakesch will be released from hospital this week and go to canalisation work as before.
- 2.) Baumruk got my note and is ready to hide Jakesch there for some days in cellar.
- 3.) Milos and his "Melody-Boys" will go to Plzen to see the situation immediately after they'll get a line from Baumruk that the canalisation workers are on the place as before.
- 4.) Mr. Lorentzon can get in touch under the name Johann Lorentz, German business-man and a friend of mine, with Ivan through letters addressed: Kennwort Martha, Postlagernd Hainburg an der Donau,
- 5.) Mr. Lorentzon can meet Ivan after previous cable or letter in the inn "zum Fasan" in Hainburg. All details of this meeting were fixed, i.e. that he will leave the car before the town, walk, etc. etc.

After this was arranged I considered my mission as fulfilled and took the plane from Vienna back to Stockholm on Thursday. After an incident in Copenhagen there was no further plane to Stockholm thus I went on the ferry to Malmö and according to an old talk with Mr. Danielsson I came through all controls without any difficulties, nobody looked on me and nobody stamped my passport.

The passport I gave back to the gentleman who came to see me Saturday March 7 in Hotell Dacker.

R e s u m e d: After Mr. Lorentzon has the contact in Hainburg himself, there will be no further mistakes in writing etc.

If this weather in Central-Europe continues, I don't think it is possible to do anything now. Who was not there will not believe how it is.

The underground in Prague seems to me in better spirits and more effective than in December, this probably because of plenty of success they had in past months.

In case that there are any questions or details about this report which are not perfectly clear I beg you to tell me and I can give all details desired.

Stockhol, March 7, 1954.

Undert. Rohan

Remark: Expenses of your account for my trip were very low, because I managed to get some money of my own after I saw that I must stay in Vienna longer than 5 days (as I intended).

Mr. Lorentzon payed a part of the bills for hiring car and taxis and beer we drunk together (about 4.000.- austrian Schillings totally). The all other bills etc. I payed myself.

Avskrift av förtroligt och personligt
handbrev från Lorentzon, Wien, till
utrikesrådet Jarring, dagtecknat den
10 mars 1954.

(Ver. å huv.dossier.)

Härmed ber jag få meddela, att jag till Hellman
under dennes senaste vistelse här utbetalat österrikiska
schilling 4.000. Beloppet har beräknats på följande sätt:

12 dagtraktamenten å 40:- kr. = 480:- kr. =	2.400	ö.sch.
Hotellrum för 12 nätter å 70 schilling =	840	" "
Förhyrning av automobil enl. bif. kvitton =	835:70	" "
summa	4.075:70	"

vilket belopp avrundats till 4.000. Debetbesked nr 96
å schilling 4.000 bifogas.

Betr. div. ant. av ek.byran se
orig.

Kellman

Avskrift av chiffterelegram från
utrikesdepartementet till beskickningen
i Wien, avsänt den 16 mars 1954.

No. 8

För Allard från Jarring. Din fru kan åtfölja
Lorentzon kurärresa och agera som Du föreslagit.

Hellman

Avskrift av chifftertelegram från utrikesdepartementet till beskickningen i Wien, avsänt den 18 mars 1954.

Nr. 9

Från Jarring för Allard.

Hellman uppger att Chotebor, född 1918, en hans personliga vän, sedan i fredags är chef för Jilineks sektion

Från Wien

Avsant den 18/ 3 19 54 kl. 2020

Inkom den 18/ 3 19 54 kl. 2255

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

17.

För Jarring personligen.

Mottagit brev från Ivar Andersson, som önskar erfara min personliga uppfattning om hans lämplighet som Svenska Dagbladets korrespondent i Wien samt om trovärdigheten av hans uppgifter. Hade tänkt svara, att i mån jag känner de förhållanden som han berört förefalla hans uppgifter i stort sett trovärdiga eller i varje fall plausibla. Dock syns han mig ofta komma med fantasifulla tillägg i frågor, som icke direkt falla inom ramen för hans tidigare verksamhet. Anser mig kunna tillstyrka att han tillsvidare anställes av Svenska Dagbladet med kortare kontrakt exempelvis sex månader eller högst ett år. Innan jag besvarar brevet, önskvärt erfara om ur UD:s synpunkt erinran mot mitt förslag till svar.

Allard

KOPIA

Hellman

Avskrift av chiffterelegram från envoyén
Allard, Wien, till utrikesdepartementet,
avsänt den 18.3.1954.

Nr. 19

Edert chiffer 9.
Repetera namnet på nye chefen

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Hellman

Från Wien

Avsant den 18/ 3 19 54 kl. 2020

Inkom den 18/ 3 19 54 kl. 2225

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

18.

För Jarring personligen.

Mitt enclair 13. För den händelse att Karl anländer
under semesterdagarna ha arrangement vidtagits.

Allard

KOPIA KOPIA

Helmer

Avskrift av chiffterelegram från utrikesde-
partementet till beskickningen i Wien, avsänt
den 19 mars 1954.

Nr. 10

Edert chiffer 19. Nye chefens namn är Chotebor

Avskrift av personligt och strängt förtroligt
handbrev från beskickningssekreterare Lorentzon,
Wien, till utrikesrådet Jarring, dagtecknat den
17 mars 1954.

Åberopande handbrev den 9 mars 1954 med bifogad
redogörelse av H. ber jag få meddela, att denna i stort sett
är korrekt. Jag får emellertid tillåta mig göra ett par
kanske i och för sig icke särskilt viktiga kommentarer.

Det är sålunda icke riktigt att H. och jag gemensamt
gjorde upp planer på att han skulle hyra en bil utan jag
fick först senare reda på att han gjort detta.

På sidan 2 överst säger H. att "we got a phone". Detta
stämmer icke heller då H. ensam mottog detta samtal.

H:s promemoria hade varit mera exakt om det betonats
att jag vid upprepade tillfällen insisterade på att H.
skulle etablera personlig kontakt mellan andra sidan och
mig. Detta lyckades han icke med och jag lät det bli
därvid, sedan jag med envoyén Allard överlagt om de kontakt-
och kontrollmöjligheter, som vi ha och om vilka min chef
orienterat Eder och som jag antytt i meddelande i särskild
ordning.

Avskrift av chifffertelegfam från utrikesdeparte-
mentet till beskickningen i Wien, avsänt den
19 mars 1954.

Nr. 11

Från Jarring för Allard. Ditt 17. Efter
diskussion med Lundberg har jag idag haft
samtal med Ivar Anderson och meddelat honom
vi anse det vara alltför stor risk mannens
personliga säkerhet ha honom placerad Wien
och att Svenska Dagbladet hänsyn härtill
lätt kan råda ut för malörer. Ingen erinran
Ditt föreslagna svar med undantag för place-
ringen Wien. Observera hans två artiklar
Svenska Dagbladet 15 och 17 dennes.

Avskrift av personligt och strängt förtroligt
handbrev från envoyén Allard, Wien, till utrikes-
rådet Jarring, dagtecknat den 19 mars 1954.

I anslutning till mitt bläckbrev från Budapest
angående den planerade kurirresan till Prag vore jag tack-
sam, om Du kunde tillställa mig en promemoria med frå-
gor, lämpliga att ställa till vår kontaktman, dels rörande
H:s personliga data, dels om sådana upplysningar, som H.
lämnat och som förefalla tvivelaktiga. Jag har själv
en del frågor, som jag kommer att låta framställa men för
att vinna så fullständig kontroll som möjligt vore det
önskvärt att erhålla del av de eventuella frågor, som
Du har att ställa. Då kurirresan sannolikt kommer att
företagas vid veckoskiftet 27-28 innevarande månad skulle
jag gärna vilja erfara Dina synpunkter med kuriren den 26.

Avskrift av personligt och strängt förtroligt
handbrev från utrikesrådet Jarring till envoyén
Allard, dagtecknat den 26 mars 1954.

Till svar på Ditt handbrev den 19 mars 1954 vill jag meddela Dig, att det huvudsakligen är två frågor som intresserar oss ifråga om H.

1. Kan det konstateras, att han verkligen kom tillbaka från Ryssland i mars eller april 1953?

2. Kan det konstateras, att han kort tid efter sin ankomst till Prag blivit arresterad och därefter tillbragt någon tid i Bartholomejska-, Prankrác-, Jachimov- och Karlovo Námésti-fängelserna?

Sedan är det ju en fråga som i hög grad sysselsatt våra tankar: är det tänkbart att H. under sin fängelsevistelse har "indoktrinerats" och med avsikt sänts ur landet, d.v.s. helt enkelt att hans flykt har arrangerats? Av alla de upplysningar vi hittills fått synes ingenting tyda härpå, men man kan ju icke helt frigöra sig från misstanken att något sådant arrangemang kan ha träffats.

Jag har idag tillsammans med Danielsson och Lorentzon gått igenom fallet H och Lorentzon kan muntligen lämna Dig en redogörelse för vad som därvid förekommit. För övrigt är jag övertygad om att Du och Din hustru på allra bästa sätt kommer att fundera ut vad som kan göras för att kontrollera H:s uppgifter.

Avskrift av chifftertelegram från utrikes-
departementet till beskickningen i Wien,
avsänt den 26 mars 1954.

Nr.12.

Från Jarring. Lorentzon anländer lördag BEA från Zürich.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Wien
P2 En I

Från Wien

Avsant den 29 /3 1954 kl.1750

Inkom den 29 /3 1954 kl.1750

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

20.

För Jarring. På grund av viseringssvårigheter
för min fru som nu undanröjts har Prag-resan upp-
skjutits till i morgon tisdag.

Allard

KOPIA KOPIA

Avskrift av strängt förtroligt och personligt
handbrev från envoyén Allars, Wien, till utrikes-
rådet Jarring, dagtecknat den 27 mars 1954.

29/3
Allars

För Din personliga och strängt förtroliga kännedom
ber jag härmed få närsluta avskrift av ett brev, som jag
med dagens kurir avsänt till Ivar Anderson i Svenska Dag-
bladet.

Vad den person beträffar, som publicerat artiklar under pseudonymen Novak, är det riktigt, att jag träffat honom några gånger och därvid haft flera långvariga samtal med honom. Jag har i den mån så varit möjligt sökt kontrollera hans uppgifter, vilket dock givetvis ej alltid varit möjligt. Mitt allmänna intryck är, att han lämnar riktiga uppgifter i frågor, som falla inom hans tidigare verksamhetsområden. Däremot skulle jag tro, att han på andra områden ofta fantiserar eller gör fria tillägg i syfte att giva sin framställning en mera sensationell utsmyckning. Novak förefaller mig dessutom ofta - sannolikt ofrivilligt - röra ihop saker. Såsom exempel härpå vill jag anföra, att de uttalanden som han att döma av Ditt brev tillskrivit mig i stället gjorts av Lorentzon. I detta sammanhang vill jag framhålla, att jag aldrig uppmanat honom att uppsöka Dig i syfte erhålla anställning i Svenska Dagbladet. Jag har blott bemyndigat Lorentzon att vid tillfälle och mera i förbigående omnämna, att jag sedan årtionden tillbaka är god vän med Dig.

Novak har vidare för genomläsning lämnat mig en av de artiklar, som han sedermera publicerat i Svenska Dagbladet. Denna innehöll huvudsakligen en redogörelse för hans häktning och senare flykt från Tjeckoslovakien. Då jag efter genomläsningen av denna artikel icke skulle träffa honom mera, bad jag Lorentzon framföra, att han enligt min mening borde utesluta de avsnitt i artikeln, däri han berättar att flykten ägt rum först i en möbelvagn och därefter med båt på Donau. Jag bad Lorentzon understryka, att därest dylika uppgifter publiceras liknande flyktförsök för andra personer omöjliggöras eller försvåras. Han synes emellertid icke hava tagit någon hänsyn till dessa påpekanden från min sida.

Såvitt jag kan bedöma äro emellertid artiklarna rent journalistiskt sett lyckade och avfattade i en medryckande stil.

Kag anser mig därför kunna föreslå, att Du anställer honom tills vidare på prov med ett kortare kontrakt exempelvis för ett år eller sex månader. Däremot vill jag bestämt avråda

från att Novak placeras i Wien, då han så länge den ryska polisen behärskar en del av staden enligt min mening löper alltför stora personliga risker, om han härifrån bedriver journalistisk verksamhet.

(Sven Allard)

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD.)

Hellman

Från Prag

Avsant den 31 3 1954 kl. 1345

Inkom den 31 3 1954 kl. 1425

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

27.

För Jarring personligen från Lorentzon.

Vederbörande bör absolut icke anställas av
tidningen överhuvudtaget. Detaljer följa snarast
från Wien.

Högstedt.

KOPIA KOPIA

Från Wien

Avsant den 2 /4 194 1835

Inkom den 2 /4 194 1835

Utskrivet 4 ex. Detta är ex. nr

3/4 P. M. Davidson

21. Brådskanie för Jarring personligen.

Mrazek, som då Hellmans foto företeddes genast igenkände denne som sin före detta sväger, meddelat följande.

Hellman uppträder under falskt namn och heter i själva verket Jaromir Alexander Balcar. Fadern Josef Balcar f.d. domstolspresident Moton född Rohan. Föräldrarna som båda fortfarande Prag välkända. Jaromir B. gift Prag våren 1948 med Vera Kuenzl - Jirersky, från vilken han skildes i Paris 1951. Hon omgift och heter nu Vera Matousek bosatt 146 - 14 Buch Avenue, Flushing staden New York.

Jaromir B. vistades Prag från 1945 till 1948, då han jämte hustrun flydde och via Tyskland begav sig Paris. Dessförinnan, sannolikt från juli till oktober 1947, satt han i rannsakningshäkte i Barwolomejskaja och Karlovo Namesti såsom misstänkt för affärsbedrägeri och frigavs förmodligen på grund av bristande bevisning. Under sin vistelse i Paris från mitten 1948 hade Jaromir B. ekonomiska svårigheter och torde på grund härav under tiden 1949 - 1951 begått förbrytelse, som medfört fängelsestraff under minst ett år. För närmare uppgifter i sistnämnda och övriga avseenden hänvisade Mrazek till frånskilda hustrun Vera New York. Jaromir B. torde även under något av sist angivna åren haft mellanhavanden med tysk eller amerikansk polis Stuttgart. Ovisst under vilket namn han uppträtt i Frankrike resp. Tyskland, sannolikt som Rohan.

Såvitt för Mrazek känt hade Jaromir B. alias Rohan aldrig varit i Ryssland. Vad denne befattat sig med eller var han befunnit sig efter skilsmässan 1951 saknade dock Mrazek kännedom om. Såvitt han visste hade Jaromir B. i varje fall icke vistats i Tjeckoslovakien efter flykten 1948. Den sistnämndes uppgifter om häktning april 1953, vistelse i urangruvorna och flykt Donau-båt av allt att döma uppdiiktad.

Mrazek förnekade bestämt, att han senaste månaderna haft brevkontakt med Jaromir B. eller underrättats om avtalat möte korsvägen Smilkov.

Mrazek saknade varje kännedom om Karl och betvivlade dennes existens. Han ansåg fullständigt uteslutet, att vare sig skriftligt eller muntligt meddelande skulle kunna framföras till fånge i Bory.

De båda fanns med vilka Lorentzon skulle identifiera^{sig} Smilkov igenkände Mrazek omedelbart och förklarade, att de tagits vid hans eget bröllop i Prag och av hans hustru sänts till Jaromir B. i Paris.

Därest Du i kontrollsyfte vill företaga närmare undersökningar eller låter anställa förhör med Jaromir B. alias Rohan synnerligen angeläget våra källor - Mrazek Ovalova - icke röjas, enär i dylikt fall dessa löpa stora risker. Anser icke uteslutet att Jaromir B. tidvis använts och möjligen fortfarande användes i tjeckisk eller annat lands underrättelsetjänst. Av skäl jag meddelar dig nästa kurir fortfarande synnerligen angeläget Prag-beskickningen hålles utanför detta ärende.

Allard.

Stockholm den 7 april 1954.
Överlämnas för kännedom till
Kommissarie Danielsson.

(Gunnar Jarring)
Chef för Politiska Avdelningen.

Part 15 3/4

P.M.

Den 3 april 1954 meddelades beskickningen i Wien, att Rohan vid telefonsamtal den 1 april uppgivit, att han via källor i Berlin fått uppgift om att Comecon haft sammanträde i Moskva den 27-28 mars. Därvid skulle endast frågor berörande öst-väst-handeln ha behandlats. De tjeckiska delegaterna hade vid detta tillfälle förfrågat sig om vilka åtgärder som borde vidtagas beträffande handeln med Sverige och då särskilt malmimporten. Vid konferensen hade intet avgörande träffats, och man ämnade fortsätta förhandlingarna nästa vecka i Tjeckoslovakien i en mindre ort. Rohan hade ej kunnat uppfatta namnet på denna, men det föreföll vara (Tatrovka) Lollznitza.

Med anledning av ovanstående framställde utrikesdepartementet en förfrågan om med nuvarande kunskaper om Rohan man i Wien kunde utläsa något beträffande vederbörandes tillförlitlighet och det sätt på vilket han kan ha kommit över sådana meddelanden.

Stockholm den 7 april 1954.

1160

Från Wien

Avsant den 5 /4 1954 kl. 2005

Inkom den 5 /4 1954 kl. 2005

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

2/3 PM
Hans

24.

För Jarring personligen.

Handbrev från Belfrage den 12 januari jämte bilagor återopas.

Primo. Prästen i Litschau, som vid besök av Lorentzon igår kategoriskt förnekat all kännedom om mak y (?)

telefonnumret Wien samt om Karl och dennes omhändertagande efter flykten. Hans foto företeddes men prästen sade sig aldrig ha sett honom. Då endast en präst i Litschau torde förväxling utesluten.

Secundo. Nästa SAS-förbindelse uppskjuten till lördag, varför planerad tisdagskurir tyvärr måste inhiberas.

Allard.

KOPIA

Coll.: f

1161

intr. 6/4

3/4-54

Bundet i P 2 ^{en} I
Handbrev i blæk, fin
Allert med bif. Kært
brev fr. Torv Andersen, ^{Per. Engel.}

Från Wien

Avsant den 6 4 1954 kl. 2020

Inkom den 6 4 1954 kl. 2020

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

P 2 1 I
Heltman.

26.

Edert chiffer 15.

Personligen för Jarring.

Primo. H synes erhålla vissa uppgifter som är riktiga. Sålunda har jag givetvis utan antydande källan genom London kontrollerat uppgifter H lämnat om Sovjetunionens och Tjeckoslovakiens produktion MIG-15. Dessa befunnits i stort sett överensstämma med brittiska motsvarande informationer. Hur H erhållit dessa uppgifter tills vidare en gåta. Mera i brev.

Secundo. Att Comecon sammanträtt Moskva angiven tid fullt plausibelt ehuru omöjligt kontrollera. Därest uppgiften riktig ej otänkbart H erhållit denna genom någon vid tjeckiska beskickningen i Stockholm. Uppgiften att malminporten från Sverige diskuterats kan dock vara rent påhitt. Under mina samtal med H i Wien återkom denne ständigt till järnmalm. Antar jag visade föga intresse. Han ansträngde sig övertyga mig om att Sverige löpte stora risker förlora marknaderna därest vi icke nu tillmötesgingo tjeckiska önskemål och envisades härmed på ett sätt som väckte mina misstankar mot honom.

Tertio. Betvivlar nytt sammanträde Tatra Lomniha Slovakien då bästa hotellet där numera öppet för diplomater. Därest H kan förmås precisera tidpunkten lätt kontrollera genom att sända någon tjänsteman från Prag dit med bil. Därest viktigare konferens pågår alla tillfartsvägar avspärrade med starka polisuppbåd.

Allard.

Hellman

Avskrift av chiffertelegram från utrikes-
departementet till envoyén Allard, Wien,
avsänt den 7 april 1954.

Svensk
Wien

N:r 17

För Allard från Jarring.

Ivar Andersson hade redan för en vecka sedan på eget
initiativ avklippt alla förbindelser med Hellman varför
jag tillsvidare icke överlämnat Ditt brev till Andersson

Hellman

Avskrift av strängt förtroligt och personligt
handbrev från envoyén Allard, Wien, till utrikes-
rådet Jarring, dagtecknat den 3 april 1954.

Då jag utgår ifrån, att Du är i behov av ett foto-
grafi av H. för att verkställa kontroll av hans uppgifter,
får jag härmed översända ett foto, som Lorentzon tagit
vid ett tillfälle i Wien och som vi använt vid våra
olika konfrontationer, som berörts i meddelande i sär-
skild ordning. Vi skola försöka att skicka en extra ku-
rir på tisdag med en utförligare promemoria om vad som
förevarit i detta ärende.

7 ne P2 luv

1162

Avskrift av personligt och strängt förtroligt
handbrev från envoyén Allard, Wien, till utrikes-
rådet Jarring, dagtecknat den 1 april 1954.

Hellman

*Jar. enk.
del.*

Då jag under senare delen av februari sammanträffade med H-n, lämnade mig denne bland annat några uppgifter angående produktionen av Mig-plan i Sovjetunionen och Tjeckoslovakien.

Sålunda skulle tillverkningen av Mig 15 i förstnämnda land uppgå till 370 per månad samt i det sistnämnda till 110 per månad. Vidare gjorde han gällande, att i båda länderna en variant av Mig 15 skulle framställas, vilken i Sovjetunionen gick under benämningen Mig 16. Slutligen skulle förberedelserna för upptagandet av en serieproduktion av ett nattjaktplan, benämnd "Biss" vara långt framskridna i såväl Sovjetunionen som Tjeckoslovakien. Min sagesman sade sig dock ej veta, huruvida produktionen av sistnämnda tagit sin början eller icke. Detta skulle egentligen vara ett Mig-plan, utrustat med rader och andra anordningen, som möjliggjorde dess användning nattetid.

Som Du vet, har jag ansett H-n's uppgifter vara av varierande värde. I flera hänseenden äro de otvivelaktigt frukten av hans egen fantasi. Jag har flera exempel härför från de samtal jag haft med honom i Wien, men det skulle föra för långt att i detta brev ingå härför.

Med anledning härav var jag emellertid angelägen att kontrollera de uppgifter, som H-n lämnat angående produktionen av Mig-plan.

Då jag därför vid min återkomst till Prag, träffade därvarande brittiske militärattaché, med vilken jag tidigare utbytt informationer angående flygplansproduktionen i Tjeckoslovakien

om-nämnde jag, givetvis utan att antyda källan, att jag erhållit uppgifter, som jag med hans bistånd önskade kontrollera i syfte att få en allmän uppfattning om min sagesmans tillförlitlighet. Det skulle därför vara av värde för mig - framhöll jag - att erfara, vilka uppgifter, som den centrala militära underrättelsetjänsten i London förfogade över i motsvarande hänseenden. För Din information vill jag tillfoga, att jag räknade med att, även om H-n's uppgifter voro fullständigt gripna ur luften, jag på detta sätt i varje fall skulle kunna förskaffa mig de informationer om flygplansproduktion, som britterna sitta inne med. Detta bör i och för sig vara av stort intresse för oss.

Min brittiske interlokutör lovade inhämta dessa data och föreslog, att han personligen skulle överbringa dem till mig, så snart han hade möjlighet att avlägga ett besök i Wien.

Han uppsökte mig i dag och meddelade därvid följande.

Enligt de uppgifter, varöver London förfogade, uppgår produktionen av jaktplan av typ Mig 15 i Sovjetunionen till minst 370 per månad, möjligen något därutöver. Man ansåg emellertid den av mig angivna siffran vara så plausibel, att man vore beredd att acceptera denna som den sannolikt riktiga. Motsvarande produktion i Tjeckoslovakien hade i London uppskattats till 90 per månad. Man betecknade emellertid siffran 110 såsom mycket sannolik, varför man vore beredd att även godtaga denna.

Ehuru man icke hade några säkra uppgifter därom, ansåg London vidare för möjligt, att en variant av Mig 15 tillverkades i såväl Sovjetunionen som Tjeckoslovakien. Man betvivlade emellertid, att denna erhållit beteckningen Mig 16, enär alla hittills kända ryska jaktplanstyper försetts med ojämna nummer, under det att bombplanstyperna hade jämna sådana. Förekomsten av ett jaktplan med beteckningen Mig 16 hade tidigare endast vid ett tillfälle inrapporterats till London. Detta hade skett den 16 eller 17 februari innevarande år, då en tjeckisk pilot, som flytt till Västtyskland, i en radioutsändning gjort gällande, att jaktplan av typ Mig 16 användes av det tjeckiska flygvapnet.

Då det är föga troligt, att Sovjetunionen plötsligt övergått från udda till jämna nummer för beteckningen av där tillverkade jaktplanstyper, synes det mig ligga nära till hands att antaga, att H-n åhört den tjeckiske pilotens radioutsändning och genom denna inhämtat de uppgifter angående Mig 16, som han sedermera den 20 februari delgav mig.

Vad slutligen "Biss" beträffar, uppgav London, att man

där aldrig hört talas om denna typ. Då H-n emellertid endast gjort gällande, att förberedelser för en serieproduktion skulle pågå, finnes ju en möjlighet, att hans uppgifter i sistnämnda avseende kunna vara riktiga, ehuru det kanske är lika troligt, att han fantiserat på fri hand.

P.S. 9/4. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att ju längre jag funderar över H-ns uppgifter angående Comeconkonferensen, dess mera övertygad blir jag, att dessa sakna grund och uppfunnits av honom i syfte att övertyga oss om sitt värde som informationskälla.

Hallerus

Avskrift av strängt förtroligt och personligt
handbrev från envoyén Allard, Wien, till
utrikesrådet Jarring, dagtecknat den 5 april 1954.

~~P.M. se P 2 - Bu^I del XVI.~~

Härmed ber jag få insända en av legationssekreterare Lorentzon utarbetad utförlig promemoria över min frus och hans expedition till Prag den 30 mars - 1 april 1954. Av promemorian ifråga finner Du, av vilka skäl jag fortfarande anser, att tjänstemännen vid Pragbeskickningen böra hållas utanför detta ärende, även om detsamma nu ej längre torde behöva hållas lika hemligt som tidigare.

Strängt förtroligt.

P.M.

≡ = = =

Fru Allard uppsökte fru Valova i dennas våning i beskickningshuset i Prag den 30 mars 1954 på kvällen, i första hand för att erhålla svar på de frågor rörande H-n, som ställts vid ett tidigare tillfälle. Härvid tillfogades vissa ytterligare detaljer om den uppdyktade kärleksaffär, som fru Allard angivit som förevändning för sin önskan att erhålla närmare uppgifter om H-ns föregående verksamhet. Fru Valova visade ett rörande intresse för den fingerade flickans öde och sedan ett fotografi av denna företetts, var fru Valova beredd att göra allt för att utreda herr H-ns tidigare förhållanden. Sedan fru Valova satt sig i förbindelse med Mrazek, överenskoms, att denne skulle komma till fru Valovas våning påföljande dag kl.10.

Fru Allard och jag hade tidigare överenskommit, att jag vid detta tillfälle skulle presenteras som sonen till flickans faders advokat. Till denna historia fogades ytterligare en hel del plausibla detaljer, ägnade att ytterligare intressera våra "medagerande" för saken.

Anledningen till att denna ganska vidlyftiga historia måste tillgripas var främst den, att därest fru Valova eller Mrazek vid något tillfälle senare skulle underkastas pressande förhör av tjeckiska vederbörande de icke skulle ha något annat att berätta än en ganska trivial kärleksaffär.

Denna kärlekshistoria har emellertid nu blivit så pass invecklad, att knappast någon annan än fru Allard och jag utan en längre "skolning" skulle kunna övertaga en eventuell ytterligare kontakt med fru Valova eller Mrazek i detta ärende. Det var av denna anledning som envoyén Allard i särskild ordning avrådde från att någon medlem av Pragbeskickningen skulle inkopplas i detta ärende även om sekretessgraden icke längre synes behöva vara så hög. Fru Allard skulle dessutom kunna komma i en obehaglig ställning gentemot fru Valova, därest någon i överdrivet nit eller av annan anledning skulle råka röja, att kärlekshistorien är en fiktion.

Den 31 mars 1954 klockan 10.00 infann sig M. i fru Valovas våning i beskickningshuset. Sedan fru Allard konstaterat, att M. var identisk med en av männen på ett av de fotografier, som H-n lämnat till mig för att användas i och för identifiering vid avtagsvägen till

1163

Smilkov, tillkallades jag. Det bör i detta sammanhang omnämnas, att den person klädd i smoking och försedd med glasögon på här närslutna fotografi nr 1 som av H-n utpekats vara M. ingalunda var denne. M. var i själva verket brudgummen på ävenledes närslutna fotografi nr 2. Den uniformerade mannen på fotografi nr 1 heter Jarda Pelikan, under det att M. icke kunde erinra sig namnet på den smokingklädde. Såvitt M. hade sig bekant, hette han i varje fall icke Milos.

Som första åtgärd visade jag M. ett fotografi av H-n, som jag tagit vid ett tillfälle i Wien, f.ö. ett foto liknande det, som insändes med handbrev Allard-Jarring den 3 april 1954. M:s reaktion var minst sagt dramatisk. Han rusade upp från sin stol och nästan ropade: "Das ist Jaromir Balcar", samtidigt som han med en nedlåtande gest slängde fotot på bordet.

Därefter blev jag lämnad ensam med M. och fortsatte med fiktionen om kärlekssagen. Trots att M. förstod och talade tyska någorlunda bra, hade han många gånger svårt att göra sig förstådd och att förstå mig, men efter omskrivningar och ibland med hjälp av ett par engelska glossor, lyckades vi klara ut begreppen. Vid minsta språkliga svårighet togo vi god tid på oss för att söka undvika missförstånd. Kärlekshistorien hade tydligen utan vidare accepterats även av M. och det var ingen som helst svårighet att fortsätta på denna linje.

Om sig själv uppgav M., att han hette Mirko Mrazek, adress Hradešinska 6, Prag 12, född den 14 april 1924 i Prag. M. är gift och är fader till två barn i åldern 5 och 1½ år. M:s fader var tjeckisk militärattaché i Moskva 1945-48 och avtjänar f.n. livstidsstraff i fästningen Leopoldov. Tidigare har han även suttit i Bory, vilket i förbigående sagt kan tänkas vara anledningen till att H-n valt just detta fängelse som vistelseort för den föregivne Karl. M. kunde f.ö. även meddela, att några politiska fingrar sedan 1951 icke längre sitta i Bory, ett förhållande, som H-n sålunda knappast kunde känna till, då han redan tidigare lämnat Tjeckoslovakien. M. själv är utbildad kemisk ingenjör och får sedan fadern fängslades endast tjänstgöra som lastbilschaufför i ett kommunalt företag. Jag undvek att närmare utfråga M. om hans egna och om hans släktingars levnadsöden, dels för att detta ämne av naturliga skäl berörde honom illa, dels för att sådana upplysningar syntes föga relevanta för att utröna detaljer om kärlekshistorien. Anledningen till att M. kunde uppsöka fru Valova under dagen var, att han var sjukskriven på grund av en arm- och revbensskada, som han ådragit sig vid skidåkning.

Om Balcar uppgav M. följande:

Hans fullständiga namn är Jaromir Alexander Balcar.

Fadern: dr.jur. Josef Balcar, Prag II, Nabre, Bedr, Engelse 54. Numera pensionerad och tidigare president i "Obergerichtshof" i Brunn eller Prag. Uppgifterna i sistnämna hänseende voro något svävande.

Modern: född Baronin ? Rohan ("soll angeblich eine Baronin Rohan geboren sein").

Båda föräldrarna leva fortfarande och äro allmänt kända som "sehr anständige Leute". M. erbjöd mig att ordna kontakt mellan Balcars föräldrar och mig, vilket emellertid tacksamt avböjdes, under motiveringen, att det knappast kunde vara så angående nämnt föräldrarna att träffa den person, som hade att "utreda" deras sons tidigare förehavanden. Jag uppmanade däremot M. att aldrig för Balcars föräldrar nämna något om mitt besök och ärende, då detta endast kunde leda till onödiga komplikationer. Detta lovade han samtidigt som han omnämde, att han icke träffat Balcars föräldrar "på årtal".

H-n, som är enda barnet, har enligt M., sedan barndomen burit glasögon. Han har alltid berett sina föräldrar bekymmer av det ena eller andra slaget.

M. uppgav vidare, att Jaromir Balcar gifte sig våren 1948 med M:s svägerska, Vera, född Künzl-Jirersly, dotter till en tidigare tjeckisk minister i Bern, vilken avled i Prag den 31 januari innevarande år. Det bör måhända i detta sammanhang parentetiskt omnämnas, att H-n med ett kort, poststämplat i Stockholm omkring den 15 februari 1954 kondolerade familjen Mrazek med anledning av dödsfallet. Detta kort var undertecknat Mirek - det namn under vilket Jaromir Balcar alltid gått i familjen. (Smeknamnet Mak hade M. däremot aldrig hört talas om.)

M. sammanträffade med H-n för första gången 1938 i scout-rörelsen Y.M.C.A. Däremot kände icke M. närmare till H-ns förehavanden under kriget. H-n hade dock på sitt kända hemlighetsfulla manér för M. och övriga närmare vänner antytt, att han arbetat i någon form av underrättelsetjänst eller motståndsrörelse. Det är sannolikt från denna tid som M:s moder - såsom hon uppgivit för fru Valova - erhållit det intrycket, att H-n vore föga lämpad för arbete i en motståndsrörelse, då han varit allmänt känd som "Hochstapler" och för att hantera sanningen något alltför vårdslöst. Under en del av kriget skall H-n i Prag ha bedrivit handel i kosmetik.

Från krigsslutet till mitten av 1948 vistades H-n i Prag under den av honom tidigare till oss uppgivna adressen Uvoz 14. Han sysslade då

med import- och expertaffärer bl.a. av bilar. Såvitt M. hade sig bekant, torde H-n vid denna tid icke aktivt sysslat med politik och icke heller haft närmare förbindelser med kommunisterna. H-n hade emellertid vid upprepade tillfällen för sina vänner antytt, att han vore god vän med Reicin, ett förhållande, som M. ansåg sig kunna sätta en viss tilltro till. Under denna tid företog H-n kortare utlandsresor bl.a. sannolikt till Tyskland och England. Han lär även ha varit peruansk honorärkonsul i Prag 1945-46. I denna egenskap och överhuvudtaget med sin fallenhet för umgängesliv hade H-n mycket ofta synts i sällskapslivet i Prag. Bl.a. hade han varit närmare bekant med dottern till den amerikanske ambassadören Steinhart. Någon gång under 1947 (sannolikt under tiden juli till oktober) häktades H-n i Prag, på grund av affärsbedrägerier och på angivelse av en för M. okänd "kompanjon". M. hade fått det intrycket, att angivelsen haft karaktären av en hämdeakt från kompanjonens sida. H-n satt därefter för rannsaking i Bartholomejskaja och Karlovo Náměstí under c:a två månader. M. var av den uppfattningen, att H-n därefter släppts på grund av bristande bevis. Anledningen till att han suttit så länge i häkte torde ha varit, att han visat sig vara en mycket besvärlig fängelseklient, som ideligen haft raseriutbrott och retat och förödläpats sina förhørsledare och vaktare.

I mitten av 1948 (c:a 1 månad efter giftermålet och sannolikt i juni) flydde H-n och hans hustru ur Tjeckoslovakien via Nürnberg (ev. München) till Paris, där paret slog sig ner. Under Frankrikevistelse hade paret Balcar mycket stora ekonomiska svårigheter och H-n råkade tämligen snart i klammeri med den franska polisen. Under omständigheter, som för M. voro obekanta, blev H-n arresterad och fick avtjäna ett fängelsestraff på drygt ett år någon gång under tiden 1949 till 1951. Såvitt M. kunde erinra sig, hade H-n även råkat i klammeri med amerikansk eller västtysk polis i Stuttgart under denna tid. Hans hustru hade det mycket besvärligt under Frankrikevistelsen och lyckades först efter stora svårigheter erhålla skilsmässa. M. kunde icke upplysa, under vilket namn H-n vistats i Frankrike, men ansåg det icke otroligt, att han kallat sig Rohan. Redan under Prag-tiden brukade H-n söka poängtera sin förmenta "furstliga" börd genom att bära en krona broderad på skjortan och genom olika heraldiska emblem på cigarettfodral etc.

Efter skilsmässanningick Vera Balcar äktenskap med dåvarande tjeckiske medborgaren Matousek och är f.n. bosatt under adress 146-14 Buch Avenue, Flushing, staden New York. M:s hustru korresponderar fortfarande med sin syster, Vera Matousek, men M. kände icke till vilket medborgarskap denna familj f.n. innehar. M. hän-

visade till Vera Matousek för erhållande av mera detaljerade upplysningar om H-n. M. var övertygad om att hon på alla sätt skulle vilja vara behjälplig härmed. Då de båda fotografier, som skulle komma till användning vid identifieringen vid Smilkov visades, sade M., att dessa voro tagna vid hans eget bröllop - det ena dock möjligen vid H-ns bröllop - och hade av fru M. sänts till H-n i Paris per post.

För att få en lämplig övergång till mitt egentliga ärende om Karl meddelade jag M., att den version av sitt leverne, som H-n givit mig och sin tilltänkta fästmö ingalunda överensstämde med den som M. givit mig och skisserade därefter i stora drag H-ns livsöden, enligt hans egen utsago. Då jag omnämnde, att H-n en längre tid skulle ha vistats i Sovjetunionen och Moskva, brast M. till och med ut i skratt. "Det enda han vet om Moskva, torde vara det som jag berättat för honom efter en vistelse där under c:a tre månader", sade han. Då jag framhöll, att det var förbluffande, att H-n i så fall kunde sitta inne med mycket omfattande korrekta detaljkunskaper om Sovjetunionen och att han givit korrekta Ortsbeskrivningar samt att han var väl orienterad om allmänna politiska förhållanden, sade M., att detta ingalunda förvånade honom, då H-n dels är mycket beläst, dels har ett minne "som är fantastiskt". Det förefaller mig emellertid sannolikt, att M:s fader vid tillfälliga besök i Prag berättat för H-n om Sovjetunionen och att denne lagt alla dessa upplysningar på minnet. M. ville emellertid icke utesluta, att H-n träffat ytterligare personer, som varit i Sovjetunionen eller att han t.o.m. vistats där, utan att detta kommit till H-ns närmaste släkts och vänners kännedom. M. ansåg det uteslutet, att H-n skulle tala ryska i större utsträckning än som är vanligt för bildade tjecker i allmänhet, såvitt han icke förvärvat dessa kunskaper på ett senare stadium.

M. ansåg det vidare högst otroligt, att H-n skulle ha deltagit i någon motståndsrörelse efter det kommunistiska maktövertagandet i Tjeckoslovakien 1948. Sin fotskada torde H-n dock ådragit sig i samband med kommunistkuppen i Prag, dock icke under några våldsamheter, utan genom, att han helt enkelt fallit omkull eller trillat ner från ett fönster.

Med utgångspunkt från att H-n sålunda lämnat oss en helt annan version av sina levnadsöden, uttryckte jag en förmodan, att han i så fall sannolikt även kommit med andra lögnar. Jag berättade, att jag vid upprepade tillfällen personligen sammanträffat med H-n och att denne vid ett tillfälle omnämnt, att det vore möjligt, att framföra

ett meddelande till en person vid namn Karl Jakesch i fängelset Bory i Pilsen, för vilken jag hade ett visst intresse. Detta skulle ske genom den tjeckiska underjordiska motståndsrörelsen, vilken även skulle förfoga över sådana medel, att denne fånge skulle kunna befrias ur sitt fängelse. Slutligen omhändertog jag, att H-n utpekade M. såsom en av ledarna för denna motståndsrörelse.

Det var inte utan vissa komiska poänger att se M:s reaktion på som han sade "dieses fantastische Märchen". M. förnekade på det bestämdaste, att han någonsin haft med motståndsrörelsen att göra och betonade, att motståndsrörelsen icke skulle vara betjänt av att rekrytera sitt folk bland familjefäder och framförallt skulle den icke anställa en man, vars fader ådömts livtids fängelse av kommunistregimen och som följaktligen omedelbart skulle kunna avlivas som repressalieåtgärd.

I detta sammanhang vill jag icke underlåta att nämna, att M. på mig gjorde ett intryck som är diametralt motsatt det som H-n gör. Han verkade mycket lugn och gedigen och även om han noga övervägde sina svar, kommo dessa spontant och uppriktigt. M. var säkerligen väl medveten om att han tog en ganska stor risk genom sitt besök i beskickningshuset, men då han icke på rak arm kunde erinra sig Vera Matouseks adress i New York, tvekade han ändock icke att återkomma till beskickningen samma dag kl. 17.00 för att lämna densamma. Jag uppmanade då M. att intill dess noga tänka över om han kunde erinra sig ytterligare detaljer om H-n och sköt även en passant in en replik om att han kanske skulle taga sig en funderare på om han ändock icke hade någon som helst förbindelse med motståndsrörelsen. Då M. sedermera återkom, hade han icke något viktigare att tillfoga utöver vad som tidigare sagts om H. och vidare förnekade han åter bestämt att han stod i någon som helst förbindelse med den tjeckiska motståndsrörelsen. M. var dock mycket angelägen om att det på intet sätt skulle få komma till H-n kännedom, att M. eller fru Valova haft något att göra med H-ns avslöjande. Vid minsta misstanke härom var H-n säkert kapabel att med en anonym skrivelse eller på annat sätt angiva M. och fru Valova, vilket skulle kunna få "fruktansvärde konsekvenser".

Därest M. mot förmodan skulle bli tillfrågad av tjeckiska polisen om sitt ärende i beskickningshuset, kommo vi överens om att han skulle svara, att han uppsökt fru Valova för att bedja henne undersöka om någon chaufförstjänst vore ledig på beskickningen. Besöket på eftermiddagen skulle motiveras med att han då åter uppsökte fru Valova för att få besked i detta ärende. Fru Valova är givetvis även orienterad härom.

På min fråga om M. verkligen trodde, att H-n förfogade över sådana förbindelser att en angivelse skulle kunna få så katastrofala verkningar,

framhöll M, att man icke kunde utsluta, att H-n efter 1951 trätt i någon form av tjeckisk tjänst. M. trodde emellertid icke på någon egentlig "indoktrinering", då "H-ns levnadsvanor voro alltför säkert förankrade i kapitalistiska livsstilen".

Wien den 5 april 1954.

Undert. Gunnar Lorentzon

Ayskrift av strängt förtroligt och personligt
handbrev från envoyén Allard, Wien, till utrikes-
rådet Jarring, dagtecknat den 13 april 1954.

2 bül.

./.

Härmed ber jag få insända tvenne av Lorentzon
upprättade promemior, dels över besöket i Litschau,
varom meddelats i särskild ordning, dels över ett besök
i Hainburg/Donau, vilket senare jag låtit föranstalta
om för att i görligaste mån få ytterligare kontroll på
H?ns uppgifter.

Lorentzon flyger till Stockholm den 24 inne-
varande månad för att delta i de svensk-österrikiska
handelsförhandlingarna och kommer givetvis att då
uppsöka Dig.

P.M.

Söndagen den 4 april 1954 för jag med bil till trakten av Litschau för att där söka kontakt med prästen för att utröna, om H-n's uppgifter även i detta hänseende voro falska. Trots att denna expedition's huvudresultat meddelats i särskild ordning, kan det måhända vara lämpligt att giva en kortfattad beskrivning över vad som förevarit.

För att icke komma med CD-bil till Litschau och för att undvika att på något sätt kompromettera prästen därstädes, parkerades bilen i Eisgarn, ett samhälle c:a fem km. sydöst om Litschau vid stora landsvägen Heidenreichstein-Neuhaus (Tjeckoslovakien). Sträckan Eisgarn-Litschau tillryggälades till fots. På landsvägen passerades jag av en personbil med ryskt registreringsnummer, vilken senare återfanns parkerad utanför prästbostaden i Litschau. Då ett omedelbart besök i prästens bostad under sådana omständigheter icke syntes välbetänkt, begagnade jag tiden till att orientera mig på platsen och till att intaga lunch på restaurang Kaufmann - den restaurang med resanderum, som H-n sagt sig hava bebott under sina vistelser i Litschau.

H-n's Ortsbeskrivning av Litschau visade sig vara korrekt. Såväl restaurang Kaufmann som kyrkans och prästboställets belägenhet voro riktiga.

Då efter 1½-timmes väntan den ryska automobilen alltjämt stod parkerad utanför prästbostället och jag såg en präst gå in i kyrkan, gick jag utan ytterkläder och barhuvad från gatan direkt in i sakristian. Där påträffade jag prästen och talade utan omsvep om att jag var Hak och frågade, om detta sade honom någonting. Detta förnekade han, varpå jag sade, att jag var Hak Lorentz, vilket föranledde prästen att fälla följande för situationen något komiska yttrande: "Entschuldigen Sie mich, bitte, aber ich gehe so selten ins Kino"; tydligen i den tron, att jag var en filmskådespelare med pretention på att omedelbart bliva igenkänd eller åtminstone på att man kände till mitt namn. Sedan jag tagit honom ur denna villfarelse, visade jag honom två fotografier av H-n och fråga honom, om han kände

1164

igen denne. Detta förnekade prästen på det bestämdaste. Jag frågade då, om han icke kände till att en flykting från Tjeckoslovakien eventuellt skulle komma att söka upp honom och att han i så fall skulle ringa till ett visst telefonnummer i Wien. Prästen såg ingalunda förskräckt ut inför detta perspektiv, men förnekade återigen på det bestämdaste, att han någonsin hört talas om denna sak. Jag framhöll då med eftertryck, att han måste besinna, att det här gällde en fråga, där människoliv kunde stå på spel och att det exempelvis mycket väl kunde hava varit jag, som varit flyktingen, som plötsligt och utan förannmälan dykt upp i sakristian. Prästen upprepade återigen, att han aldrig hört talas om saken och att det föreföll honom, som om jag varit utsatt för ett såligt skämt. Härpå kunde jag inte svara annat än att jag nog måste dela hans uppfattning, varpå prästen ursäktade sig för att han måste förrätta en mässa och jag begagnade tillfället att lämna kyrkan genom huvudingången i trängseln bland alla de mässbesökande.

På restaurang Kaufmann kunde man upplysa mig om att det endast finnes en präst i Litschau, varför förväxling torde vara utesluten.

Vid avfärden med buss från Litschau kunde konstateras, att det var en ren tillfällighet, att den ryska bilen stått parkerad utanför prästbostället. En rysk familj kom nämligen samtidigt ut ur en prästbostället närbelägen byggnad, steg in i bilen och körde i riktning Eisgarn. Därefter sågs bilen icke mera till och jag hade heller icke intryck av att vara skuggad vare sig i Litschau eller på vägen dit eller därfån.

Med hänsyn till resans negativa resultat, syntes mig ett besök i gränsbyn Haugschlag icke nödvändigt icke minst därför, att denna by är så liten, att en främling där torde väcka en viss uppmärksamhet.

Wien den 10 april 1954.

Undert. Gunnar Lorentzon.

P.M.

./1 Efter återkomsten från expeditionen till Prag den 30 mars till den 1 april 1954 avsändes på prov den 3 april i original bifogade telegram (nr 1) till den av H-n angivna adressen "Martha", postlagernd, Hainburg a.d. Donau. Detta gjordes för att i görligaste mån erhålla kontroll, om H-n har någon kontaktperson, som avhämtar meddelanden under denna adress i Hainburg. För att få kännedom om med vilka mellanrum sådana meddelanden eventuellt avhämtas, sändes den 11 innevarande månad ytterligare ett i original bifogat telegram till samma adress (nr 2). Några svar på dessa telegram hade tills dato icke ingått.

./2. Då jag i dag for till Hainburg, erhöll jag utan några som helst svårigheter i poste restante-luckan i oskadat skick de av beskickningen avsända tvenne telegrammen. Parentetiskt må inskjutas, att dessa telegram i Wien av försiktighetsskäl avlämnats av mig personligen på två olika postkontor, där jag icke är känd.

Då det alltså icke helt kan uteslutas, att H-n trots allt har en kontaktman i Hainburg, ehuru denne i så fall mera sällan synes avhämta post på postkontoret, har i dag för kontroll vid ett senare tillfälle ett telegram med samma lydelse som nr 1 avsänts.

Vid besöket i Hainburg kunde konstateras, att H-ns lokaluppgifter voro korrekta. Restaurangen "Zum Fasanne" återfanns och visade sig vara en ölkrog, där mycket väl pråmskeppare kunna tänkas avtala sammanträffanden.

I Hainburg väckte CD-bilen av Volkswagentyp ingen som helst uppmärksamhet, ehuru den torde hava kunnat observeras av rysk militär personal (såväl soldater som officerare), vilka äro förlagda till Hainburg och som fritt röra sig i samhället. Det bör i detta sammanhang måhända omnämnas, att det ingalunda (vilket vi tidigare visste) är förenat med några som helst risker att besöka denna ort, varför det nog måste betecknas som ett skickligt grepp av H-n att motivera sina protester mot att någon av beskickningens personal skulle besöka Hainburg med att detta skulle kunna kompromettera hans föregivna kontaktmän, Ivan Kupka, alias Maria, samt herr och fru Schönauer, de båda senare alias Martha. I förbigående nämnt, återfinnes icke någon Schönauer i telefonkatalogen för Hainburg.

Wien den 13 april 1954.

Undert. Gunnar Lorentzon

1165

Avskrift av telegram.

N:r 1.

=====

ÖSTERR.POST-UND TELEGRAPHENVERWALTUNG

Telegramm: Eing.-Nr. 3

=D = MARTHA POSTLAGERND

HAINBURGADDONAU

T Z ST WIEN 2.

3/4 1954

WIEN/82 24 14 3 4 1315

MOECHTE DICH SOFORT TREFFEN DRAHTET UMGEHEND WANN MOEGlich

JOHANN LORENTZ

N:r 2.

=====

N:r 13

MARTHA HAINBURG /DONAU

WIEN/101 612 8 11 19UR30 = GP

WARUM KEINE ANTWORT

JOHANN LORENTZ

Avskrift av strängt förtroligt och
personligt handbrev från envoyén
Allard, Wien, till utrikesrådet Jarring,
dagtecknat den 13 april 1954.

•/.
Som jag på sin tid meddelade Dig, frågade jag
den amerikanska ambassadören i Prag, om denne eller
State Department hade några upplysningar om dr. Rudolf
Popper. Jag ber för Din kännedom i avskrift få bifoga
en skrivelse till mig i ärendet, som jag i dagarna
mottagit från den amerikanske ambassadören. Som Du
finner, synes vare sig Mr. Johnson eller State Depart-
ment sitta inne med några mera omfattande kunskaper
om Popper, som synes vara en rätt på obskyr person.

Jag vill icke underlåta att nämna, att sedan jag
närmare funderat på denna sak och nu även tagit del
av Oatis' artiklar, det förefaller mig övervägande
sannolikt, att H-n erhållit sin huvudsakliga känne-
dom om Popper genom Oatis skrivelser.

Avskrift av avskrift.

Embassy of The United States
of America,
Prague, Czechoslovakia,
March 23, 1954.

Dear Mr. Minister:

In accordance with my promise before you left I made inquiries concerning dr. Rudolf Popper. I found only brief mention of him in the Oatis articles which I am enclosing. I would appreciate their return at your convenience as I have been able to obtain only the single set. I have been able to locate no mention of him since 1951. He is said to have been secretary of the "German Democratic Freedom Party from Czechoslovakia" in England during the war and subsequently of CTK in Berlin and to have entered the public relations division of the Ministry of Information in 1948. In 1951 he was called Foreign Press Chief in the Ministry of Information, and seemed to be responsible for dealing with Western newspaper people. As described, he is short, dark, heavy-set with shiny hair and an insinuating voice and probably not too bright. His English is said to be poor, although he has done some translating from Czech to English.

With kindest regards, I remain
Sincerely yours
U. Alexis Johnson
American Ambassador

His Excellency Sven Allard,
The Minister of Sweden, Vienna Austria.

Hellman

Avskrift av strängt förtroligt och personligt
handbrev från envoyén Allard, Wien, till utrikes-
rådet Jarring, dagtecknat den 14 april 1954.

Härmed ber jag få översända min makas och lega-
tionssekreteraren Lorentzons reseräkningar för en resa
till Prag, som företagits enligt bemyndigande i sär-
skild ordning. Jag vore tacksam därest Du benäget vil-
le attestera de båda räkningarna samt låta vidarebe-
fordra desamma till reseräkningsdetaljen. Såsom av min
makas reseräkning framgår har endast ersättning begärts
med ett belopp, som brukar utgå för kurirresor mellan
Prag och Wien.

Kopia.

insänder reseräkning för
legationssekreteraren
Gunnar Lorentzon.

Wien den 14 april 1954.

Nr. 169

1 bil.

P 23

Bil. a° huv. docs.

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Härmed får jag vördsamt i två exemplar översända legationssekreteraren Gunnar Lorentzons räkning, avseende en på uppdrag av chefen för politiska avdelningen företagen resa till Prag den 30 mars - 1 april 1954. På grund av uppdragets speciella natur har resan måst företagas i egen automobil.

Sven Allard.

P.M.

Rohan uppgav för poliskommissarie Danielsson vid förhör idag, att han icke vore identisk med Jaromir Balcar. Denne, vars fulla namn vore Jaromir Alexander Balcar, uppgav han skola bo Rue Chevert 33^{4tr}, Paris VII. Denne Balcar vore en representant för en schweizisk bergborrningsfirma.

Jag tog omedelbart ett telefonsamtal till hr Anger, vilken uppsökte den angivna adressen. Denna befanns vara Hôtel des deux Palais. Anger kunde konstatera att någon man med namnet Balcar icke bodde eller, såvitt ägarinnan av hotellet med ledning av hotelliggaren kunde konstatera, hade bott på hotellet.

Härom underrättades hr Danielsson.

Stockholm den 21 april 1954.

u. Gunnar Jarring

1166

Abb! Ver. a° huv. Post. 30/6 1954. 13:07
dorr.

R ä k n i n g

Kungl. Utrikesdepartementet Debet

1954

Febr. 15 An flygbiljett för Marcel Rohan för
resa Stockholm - Wien via Köpen-
hamn och Zürich, tur- och retur,
med avresa den 17 febr. och åter-
komst den 5 mars 1954.

Flygbiljett (bil. 1) á kronor 980:--

Förskott för dagtraktamente till

Rohan kronor 202:--

(Se kvitto á sammanlagda beloppet)
(bil. 2).

Summa Kronor 1.182:--

Förskott

1.182:--

0:--

Originalkvittot, som alltså
är belägg för utbetalningen, har
återlämnats till fru Hjernqvist

Stockholm den 21 april 1954.

Otto Danielsson
(Otto Danielsson)
kriminalkommissarie.

CX1
1182: an. d. förskott
[Signature]

Billman

Avskrift av strängt förtroligt handbrev från
utrikesrådet Jarring till generalkonsul Nylander,
New York, dagtecknat den 23 april 1954.

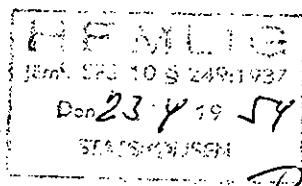
1 bil.

Reus Jan 7/8-54.

Jag skulle vara Dig ytterst tacksam, om Du omedelbart efter mottagandet av detta brev skulle kunna låta någon av Dina tjänstemän snabbt och diskret sätta sig i förbindelse med fru Vera Balcar. Helst skulle jag - om det finnes någon möjlighet - vilja ha ett telegrafiskt svar redan på måndag. Ärendet är nämligen mycket brådskande. Vi har ett stilla hopp om att det skulle kunna lyckas er att få kontakt med fru Balcar redan på lördag.

Fru Balcar är ju av gammal diplomatfamilj och bör väl, om hon från början får klart för sig att förfrågan kommer från generalkonsulatet - och icke från statspolisen - kunna gå med på att besvara förfrågan.

Ärendet handlägges på grund av vissa orsader, för vilka jag icke redogör närmare, på politiska avdelningen.

4 ex.

Ex.nr. 3.

P.M.

I Stockholm vistas sedan några månader tillbaka en man, som uppger sig vara tjeckoslovakiske medborgaren Marcel Miroslav Josef Aleksander Kamil Andreas Rohan, född 26/6 1919. Han anger som titel "juris och fil. doktor". Hans fader, som skall vara boende under adress Praha II, Na Zborěnci 22, heter Miroslav Rohan, och är född 1888. Moderns namn är Adela Holancová och hon skall vara född 1891. Vid ansökan om pass har han dock uppgivit moderns flicknamn vara Schwarzenberg.

Meddelande har inkommit om att Rohan skall vara identisk med en tjeckoslovakisk medborgare Jaromir Alexander Balcar, vilken troligen 1948 ingick äktenskap med Vera Künzl-Jirersly, dotter till en f.d. tjeckoslovakisk minister i Bern. Ministern skall ha avlidit i januari 1954 i Prag. Balcar skulle tillsammans med maken ha lämnat Tjeckoslovakien 1948 och begivit sig till Paris, där skilsmässa snart kommit till stånd. Fru Vera Balcar har sedan emigrerat till Amerika, där hon skall vara boende under adress 146-14 Buch Avenue, Flushing, staden New York. Hon skall vara omgift med en tjeckoslovakisk medborgare (f.d.?) vid namn Matousek.

För att få en lösning på gåtan om Rohan verkligen är identisk med Balcar, vore det av stort värde, om fru Vera Matousek kunde uppsökas och visas bifogade fotografier av Rohan.

Det vore vidare önskvärt om fru Matousek ville lämna en beskrivning på Balcar samt uppgiva vad hon känner till om hans verksamhet såväl före som efter äktenskapet. Har fru Matousek fått några informationer om sin förre mans uppehållsort efter skilsmässan?

Stockholm den 22 april 1954.

Otto Danielsson
(Otto Danielsson)
kriminalkommissarie.

Herrn. Rohan kan naturligtvis göras

1167

Hedman

Avskrift av chifffertelegram från utrikes-
departmentet till beskickningen i Wien,
avsänt den 23 april 1954.

N:r 20.

Från Jarring för Allard.

Primo. Danielsson har nu haft långvarigt samtal med Rohan som vidhåller att alla de uppgifter han lämnat om sig själv äro riktiga. Han förnekar kategoriskt att han är identisk med Jaromir Balcar. Vi har nu kontaktat Vera Balcar New York.

Secundo. Kan Du tänka Dig någon möjlighet att via tjeckiska underjordiska rörelsen få konstaterat om Jakesch verkligen existerar?

1168

HEMLIG.

Hellman

Avskrift av handbrev från utrikesrådet Jarring
till kommissarie Danielsson, dagtecknat den 24
april 1954.

Jag översänder härmed ett exemplar vardera av
de uppteckningar, som Bohm gjort över sina samtal med
Rohan.

1169

Från New York

Avsant den 25 /4 1954 kl.1722

Inkom den 26 /4 1954 kl.0245

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

Fun. arb. del. 7/8-57.

1.

Handbrev Jarring Nylander den 23 april.

Vera Matousek vid samtal bekräftat, att fotot otvivelaktigt föreställer hennes förre man Jaromir Alexander Balcar. Hon saknade kännedom om hans verksamhet och vistelseorter efter skilsmässan i Tyskland för fem år sedan. Tidigare hade han sysslat med affärer, som hon ej ville ingå på men som gjort henne disgusted och alltid bragt honom in trouble. Hon trodde ej, att han varit politiskt verksam.

Nylander.

KOPIA KOPIA

BUD
Chiffer

sjöborgsutredningen

P

2

Eu^I

Svensk

Wien

Vårt 20. Vera Matousek nu bekräftat att Hellman identisk med Jaromir Alexander Balcar. Återstår endast att definitivt konstatera om han träffat Jakesch i fängelset eller även detta ren dikt

Cabinet

1170

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Wien

Avsant den 26/ 4 1954 kl. 1730

Inkom den 26/ 4 1954 kl. 1730

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

29.

Edert chiffer 20. För Jarring personligen.
Möjlighet kontakt torde finnas. Vidare i brev
med tisdagskuriren.

Allard

KOPIA KOPIA

Avskrift av personligt och strängt förtroligt
handbrev från ambassadsekreterare Anger, Paris,
till utrikesrådet Jarring, dagtecknat den 24
april 1954.

I enlighet med Din vid vårt senaste telefonsamtal
uttalade önskan ber jag härmed få resumera vad mina undersök-
ningar lett till i fallet Rohan.

Omedelbart efter Ditt första telefonsamtal uppsök-
te jag nr 33, rue Chevert, som visade sig vara ett hotell vid
namn "Hôtel des Deux Palais". Där förklarade man sig icke
känna till någon vid namn Jaromir Alexander, det första namn,
som Du nämnde för mig i telefon. Några dagar senare förfrågade
jag mig på samma plats beträffande Gerome Balcar eller Ballar,
d.v.s. den person som skulle tjäna som mellanhand vid över-
bringandet av meddelanden till Rohan (Almqvists handbrev den
3/8 1953 in fine), men inte heller beträffande denne person
kunde man lämna några upplysningar. Vi gingo tillsammans igenom
hotelliggaren och kunde ej finna att någon person med det nam-
net bott på hotellet under de senaste månaderna. Så småningom
kröp det emellertid fram, att hotellet bytt ägare i början
på året och att den nuvarande innehavaren icke var fullt säker
på, vilka gäster som uppehållit sig där före hans tid. Jag
fick då namnet på den tidigare innehavarinna, en Madame Danguy,
som jag idag lyckades uppspåra på ett hotell i närheten (Hôtel
de la France, 2, av. Lowendal), dit hon nu i stället överflyt-
tat sin rörelse. Hon var till en början inte särskilt benägen
att lämna några upplysningar rörande gästerna på hennes gamla
hotell. Sedan jag intagit ett glas öl i hennes bar, bekräftade
hon emellertid att en monsieur Balcar bott på hotellet ungefär
under juli - september förra året. Hon visste emellertid
icke vart han sedan tagit vägen. Då jag frågade, om hon kunde
erinra sig något om hans nationalitet etc., svarade hon, att

hans ursprung verkade mycket dubiöst. Hon hade haft ett allmänt intryck av att mannen hade ett skumt förflutet och att det varit något mystiskt med honom. Då man som Du påpekade nu eventuellt kunde misstänka ^{att} Balcar och Rohan vore en och samme person, gjorde jag senare ytterligare ett besök hos hotellvärdinnan. Jag lade framför hennes ögon ett passfoto föreställande Rohan och frågade, om hon kände igen denne person. Utan ett ögonblicks tvekan svarade hon att det var Balcar. Jag frågade henne, om hon kunde erinra sig något ytterligare om hans utseende men det kunde hon icke. Hon kunde endast bekräfta att det icke vore det minsta tvivel om att kortet föreställde honom.

Som jag nämnde för Dig, uppgav Rohan när jag övertog ärendet en annan adress, under vilken man kunde nå honom. Denna adress vore Miss Joan Hunt, 107, rue de la Pompe, Paris 16^e. Då Rohan och jag gjorde upp från gång till gång om våra sammanträffanden, behövde jag emellertid aldrig anlita denna mellanhand. Det finns alltså vissa möjligheter att fortsätta undersökningarna även på detta håll men, enligt vad jag förstod, är det för närvarande tillräckligt med vad vi hittills fått erfara i fallet.

Hellman

Avskrift av chiffterelegram från UD till
beskickningen i Wien, avsänt den 28 april 1954.

Nr. 22

För Allard från Jarring.

Primo. Anser Du det möjligt att exempelvis
genom Rosborg få ett pålitligt tjeckiskt bud
till Hellmans uppgivne fader jur.dr. Miroslav Rohan
med adress Na Zborenci 22 Praha 2 för att efterhöra
om sonen lever eller är häktad. Möjlighet föreligger
ju att Hellman tillägnat sig sonens identitet väl
medveten om att sonen är död eller sitter i tryggt
förvar tjeckiskt fängelse.

Secundo. Om Du d'accord föreslår jag Du kontakter
Prag Din egen chifferförbindelse

1179

Helander

Avskrift av personligt och strängt förtroligt
handbrev från envoyén Allard, Wien, till utrikes-
rådet Jarring, dagtecknat den 26 april 1954.

För kort tid sedan meddelade jag Dig i annat sam-
manhang, att jag förmodade att H-n fått sina uppgifter an-
gående Comecon's sammanträde i Moskva genom någon bekant
vid tjeckiska beskickningen i Stockholm. Detta antagande
synes mig emellertid nu förhastat.

I Economist för den 3 innevarande april å sidorna
14-15 finner Du nämligen en kortfattad artikel under rubri-
ken "Comecon in sight", däri det talas om ett sammanträde,
som sagda organisation hållit under två dagar den senaste
veckan av mars. Jag förmodar, att ifrågavarande uppgifter
även återgivits i andra utländska pressorgan, ehuru jag för
min del blott sett dem i Economist.

Tyvärr hade jag på grund av många brådskande göro-
mål ej tid att läsa här berörda nummer av Economist förrän
under påskhelgen. Eljest hade jag givetvis tidigare fäst Din
uppmärksamhet på densamma.

Jag är nu närmast böjd att tro, att H-n erhållit
uppgifter om Moskva-sammanträdet i Economist eller något
annat utländskt pressorgan och på grundval härav broderat
vidare. Uppgiften om ett nytt sammanträde i april på en bergs-
kurort i Slovakien förefaller mig högst osannolik, även om
det givetvis ej är helt uteslutet, att en sammankomst där
kan hava ägt rum. De återstående informationer, som H-n i
detta sammanhang lämnat äro, skulle jag tro, uppdiktade av
honom och torde hava formulerats med tanke på de spørsmål
som han av erfarenhet vet att vi äro intresserade av.

18/4
Hellman

Avskrift av personligt och strängt förtroligt
handbrev (bläck) från envoyén Allard, Wien,
till utrikesrådet Jarring, dagtecknat den 26.4.
1954.

Broder,

I anslutning till mitt meddelande i särskild ordning vill jag tillfoga, att min fru torde hava en möjlighet att komma i förbindelse med den verkliga underjordiska rörelsen i Tjeckoslovakien. Hon vill emellertid utnyttja denna möjlighet endast undantagsvis och för särskilt viktiga angelägenheter, till vilka givetvis det fall som intresserar Dig måste anses höra.

Min fru reser emellertid till Sverige den 28 ds för att stanna några veckor på min egendom i Tjällmo, dit hon anländer på förmiddagen den 30 ds. Jag skulle vilja föreslå att Du diskuterar saken närmare med min fru. Du kan lättast nå henne med telefon, Tjällmo nr 3, och Du kan ringa vilken dag som helst, om möjligt dock efter kl. 17. Min fru beräknar att återvända till Wien i slutet av maj och stannar sålunda inemot en månad i Sverige.

Vad Hellman beträffar tycker jag för min personliga del, att det är synnerligen angeläget för oss att få hela hans förflutna klarlagt, även om vi nu med säkerhet veta att han är en svindlare och lögnare. Särskilt är det önskvärt att få kärlhet om huruvida han är eller varit tjeckisk agent eller erhållit de någorlunda riktiga upplysningar han sitter inne med av flyktingar från Tjeskoslovakien, som han träffat. Jag lutar nu närmast åt den uppfattningen att den senaste hypotesen är den mest sannolika, men måhända kunna båda vara riktiga.

Jag skulle därför vilja föreslå att Ni, sedan Ni erhållit kännedom om det namn, varunder han i Frankrike upprätt genom franska respektive tyska underrättelseorgan söker anskaffa uppgifter om anledningen till hans häktning i dessa länder. Det kan ju tänkas, att fransmännen häktat H-n på grund av underrättelsevårksamhet för rysk eller tjeckisk räkning.

Det är ju också möjligt att han omhändertagits av rättvisan på grund av allmänna förbrytelser eller till följd av något försök att lura franska underrättelseväsendet med falska uppgifter. Jag skulle tro att han under de gångna åren sökt komma i förbindelse med ett flertal främmande underrättelseorgan, i syfte att skaffa sig en utkomst genom tillhandahållandet av mer eller mindre förfälskade eller uppdiiktade uppgifter.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Wien

Avsänt den 29/4 1954 kl 1215

Inkom den 29/4 1954 kl 1215

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

12 2 lin
Heltman

30.

Edert chiffer 22. För Jarring personligen.
Har muntligen anmodat Rosborg, som idag återvänder
härifrån till Prag, att anskaffa begärda uppgifter
och rapportera dessa direkt till mig antingen vid
nytt personligt besök i Wien eller med svensk kurir
från Prag. Rosborg ej orienterad om bakgrunden eller
frågans övriga aspekter.

Allard

KOPIA KOPIA

Hellman

Stockholm den 7 maj 1954.
Överlämnas för kännedom till Kommissarie Danielsson.

(Gunnar Jarring)
Chef för Politiska Avdelningen.

Avskrift av strängt förtroligt och personligt
handbrev från envoyén Allard, Wien, till utrikesrådet Jarring, dagtecknat den 4 maj 1954.

Rosborg har meddelat, att den uppgivna gatan "Na Zborency" visserligen existerar men däremot icke numret 22. Det rör sig om en helt kort gata med å ena sidan numren 1-9 och å den andrasidan numren 2-16. Jag har nu bitt Rosborg, på vägar som jag angivit, undersöka, huruvida den föregivne fadern Rohan över huvud taget existerar samt, om så är fallet, taga reda på, vilka de manliga familjemedlemmarna äro och var de befinna sig. Med de knapphändiga uppgifter, som stå till buds, är det dock ingalunda säkert, att han lyckas.

Rosborg har samtidigt meddelat, att Jelinek trätt tillbaka som sektionschef i utrikeshandelsministeriet men dock fortfarande tjänstgör inom detta. Hans efterträdare är emellertid icke en person med det namn, som Hellman uppgivit. Efterträdaren heter Marek och har tidigare varit handelsattaché vid den tjeckiska beskickningen i Bern.

Därest Hellman icke fantiserat helt på fri hand, vilket ju i och för sig är rätt antagligt, torde han ha fått uppgiften om Jelineks tillbakaträdande av någon person, som har förbindelse med tjeckiska beskickningen i Stockholm. Jag vet nämligen, att tjeckiske ministern därstädes redan för någon tid sedan för olika personer antytt, att Jelinek under den närmaste tiden skulle komma att skiljas från sin befattning med svenska ärenden. Den av Hellman uppgivne efterträdaren har ett namn, som ingen tjeckisk-kunnig person tidigare hört talas om. Jag förmodar därför, att namnet är en ren uppfinning av Hellman personligen.

Hellman

Avskrift av chifffertelegram från utrikes-
departementet till beskickningen i Wien,
avsänt den 5 maj 1954.

Nr. 24

Primo.

För Allard från Jarring. Då det nu med visshet
konstaterats alla uppgifter vi erhållit från Dig om
Hellman överensstämma verkligheten är det ej längre
så angeläget införskaffande uppgifterna Ditt handbrev
4 maj särskilt som de kanske innebära vissa risker
Rosborg.

Secundo. Jag är lättast tillgänglig 12-14 maj.

P.M.

angående tjeckiske medborgaren Marcel Rohan.

Sedan meddelande inkommit via utrikesdepartementet om att man med skäl kunde misstänka, att Rohan uppträdde under falskt namn och att hans verkliga namn var Jaromir Alexander Balcar, kallade jag Rohan till förhör onsdagen den 21 april 1954, varvid Rohan först började tala om sina besvärigheter med sekreterare Rudebeck på utlänningskommissionen, och då jag frågade vari dessa svårigheter bestod, uppgav Rohan, att han sökt återresa för besök i Berlin, varvid han upprepade flera gånger Berlin-West, liksom för att särskilt markera detta. Rudebeck hade sagt, att han icke hade något att erinra mot en återresa, om det var så att Rohan kunde få statspolisen att lägga sig ut för Rohan. Redan innan Rohan började tala om sina svårigheter med utlänningskommissionen omtalade han, att han varit i förbindelse med en "Miss Nordblom, som skulle vara syster till Marianne Helena Pontecorve". Rohan skulle ha fått kontakt med fröken Nordblom genom Svenska Dagbladet och kontakten hade kommit till stånd på grund därav att Rohan skrivit en artikel om sitt sammanträffande med fru Pontecorvo i Ryssland. Beträffande fröken Nordblom uppgav Rohan dessutom att hon sällskapade med en australiensare vid namn Gillen. Denne Gillen ville han för övrigt fästa statspolisens uppmärksamhet på, enär Gillen föreföll Rohan misstänkt.

Sedan Rohan sålunda fått tala om vad han ansåg sig ha på hjärtat och då återkom till sina svårigheter med utlänningskommissionen förklarade jag, att jag givetvis skulle ha varit villig medverka till att han finge en återresa, om det vara varit så att jag icke fått mitt förtroende för hans tillförlitlighet och ärlighet rubbat. Han brusade då upp och undrade på vad sätt han skulle ha svikit mitt förtroende och jag förklarade då rent ut att jag misstrodde hans identitet. Han vidhöll med bestämdhet att hans identitet var riktig och han kunde styrka med fotokopior dels att hans namn var Rohan och dels att han studerat i Prag vid universitetet. Jag vidhöll mina miss-

1174

tankar, om att hans identitet var falsk och han bad då att få veta om jag hade hört något annat namn, vilket jag förklarade mig hava gjort. Jag förklarade helt öppet att det fanns anledning misstänka att hans namn var Balcar. Rohan insköt då ögonblickligen att Balcar var hans kusin, vilken han sammanträffat med i Paris under sommaren 1953 och att han varit boende i Balcars bostad under en tid av omkring 14 dagar. Balcars dåvarande bostad var belägen i ett litet hotell på rue Chevert 33, Paris 7. En kontroll på ifrågasvarande hotell skulle kunna bevisa att Balcar och Rohan icke vore samme person, försäkrade Rohan. Han var mycket angelägen om att få veta på vad sätt dessa misstankar om hans identitet framkommit och då jag inte närmare kunde gå in på detta, svarade jag undvikande, att han ju måste räkna med att uppgifter skulle kunna komma in från olika håll. Detta så mycket mer som han måste komma ihåg att han hade en frånskild hustru som givetvis kunnat lämnat uppgifter om honom, vilka uppgifter sedan letat sig fram till de svenska myndigheterna. Rohan förklarade sig tro, att uppgifterna möjligtvis kommit via en f.d. kvinnlig bekant, brittiska undersåten Joan de W. Hunt, vilken han under vistelsen i Paris sommaren 1953 sammanträffat med och som då arbetade på brittiska ambassaden där. Miss Hunt är nu skild från sin tjänstgöring vid brittiska ambassaden och arbetar i något som heter American Committee for Liberation med adress Lilienthalstrasse 2, München 19. Denna miss Hunt hade i ett brev, som inkommit någon gång vid månadsskiftet mars-april 1954, antytt något om att hon hört att hans verkliga namn skulle vara Balcar i stället för Rohan. Han hade dock icke fått några närmare upplysningar från miss Hunt, hur detta rykte uppstått.

Jag förklarade då för honom, att jag kände till var hans f.d. hustru var boende och att jag komme att sätta mig i förbindelse med henne för att få utrönt om hon kunde uttala sig för eller emot hans identitet. Han förnekade, att han någonsin varit gift. Samtidigt förklarade han sig önska att hans fotografi översändes till föregivna hustru, och han sade sig ämna låta fotografera sig på nytt för att få ett ännu mer välliknande fotografi än det som

vi hade tillgång till här. Vid detta tillfälle överlämnade Rohan sitt svenska främlingspass och förklarade, att han icke önskade ha kvar detta så länge som misstankar kvarstodo mot honom, att han icke var Rohan. Passet förvaras här.

Efter detta samtal med Rohan begärdes kontroll på det av honom angivna hotellet i Paris, och sekreterare Anger vid svenska beskickningen i Paris kom i kontakt med den innehavarinna som under sommaren 1953 ägt hotellet. Hon förklarade sig mycket väl minnas att en herr Balcar - hon uttalade det monsieur Balcár - varit boende i en två-rums svit i hotellet under sommaren 1953, och då sekreterare Anger visade henne fotografiet av Rohan, förklarade hon omedelbart "Oui, c'est monsieur Balcár". Ett fotografi uppvisades även för fru Balcar, som numera är omgift och heter Matousek, och hon förklarade också, att fotografiet föreställde hennes f.d. man, vilken hon skildes från i Västtyskland för 5 år sedan. Hon hade förklarat, att orsaken till skilsmässan var den, att mannen gjort "abominable affaires".

Måndagen den 26 april 1954 infann sig herr Rohan, vilken nu bör kallas "herr Balcar". Han ville veta om jag hade några nyheter beträffande hans identitet. Jag förklarade, att såväl pensionatsvärdinnan i Paris som hans f.d. hustru känt igen honom på fotografiet såsom varande Balcar. Han förnekade med största bestämdhet, att han var identisk med Balcar utan att denne vore en kusin till honom. Redan då Rohan alias Balcar första gången tydligtvis utan att tänka sig för talade om att Balcar skulle vara hans kusin, sade han på min fråga, att det var en kusin på faderns sida och att Balcars fader följaktligen skulle vara en bror till Rohan senior. Jag frågade då, hur det kunde komma sig att en kusin på faderns sida skulle kunna heta Balcar, då fadern heter Rohan. Här hade alltså Rohan alias Balcar låtit munnen löpa för fort. Han ville göra troligt att orsaken till de skilda släktnamnen berodde därpå, att faderns bror gift sig med en dam ur familjen Balcar och denna kvinna hade av någon anledning genomdrivit att barnen - troligtvis 2 söner - skulle få bära släktnamnet Balcar i stället för Rohan. På min fråga vad farbrodern i så fall

skulle heta, förklarade Rohan alias Balcar att han tyvärr icke kunde erinra sig farbroderns förnamn. Jag påpekade att detta måste vara en orimlighet med hänsyn till Rohan alias Balcars utomordentliga minne i andra avseenden. Trots alla argument från min sida vidhöll Rohan alias Balcar att han verkligen hette Rohan och han ville styrka sina uppgifter med fotostatkopior av födelseattest och avgångsbetyg från universitetet i Prag. Dessa kopior överlämnade han till undertecknad vid besöket måndagen den 26 april 1954. Jag frågade honom det det möjligtvis kunde vara så att mycket stor likhet förelåg mellan hans eget utseende och den föregivne kusinens och han förklarade, att vissa likheter visserligen förelågo men att Balcar var något yngre - ett par år och dessutom var han något mindre. Under sina bedyranden om att han verkligen var Rohan, sade han sig minnas, att han, då han i augusti 1953 samtalade med sekreterare Anger vid beskickningen i Paris - de sutto vid tillfället och drycko ett glas öl tillsammans på ett kafé - hade Rohan alias Balcar visat sekreterare Anger ett brev, som han fått från tjeckiska flyktingkommittén i Paris. Detta brev var ett svar på en förfrågan, som Rohan alias Balcar gjort, då han anmälde sig på kommittén ifråga. Han hade därvid uppgivit sig vara Rohan och förklarat sig hava kommit från Tjeckoslovakien, varjämte han begärt upplysningar dels om sin kusin och dels om den förre tjeckiske industriministern Lausman. I brevet, som han visat för sekreterare Anger hade kommit meddelande om att de ännu icke kunnat skaffa Lausmans adress men att de skulle fortsätta efterforskningarna. Detta ville Rohan alias Balcar anföra som ett bevis för att han verkligen var Rohan och han ansåg att en efterforskning hos kommittén i Paris skulle ge vid handen att man kunde finna en kopia av brevet, som skulle vara adresserat till Marcel Rohan.

Då jag frågade honom, om han inte kunde tänka sig att få något meddelande från sin föregivne fader Rohan i Prag, uppgav han att detta vore svårt med hänsyn till svårigheterna att skriva fritt från Tjeckoslovakien. Han ville göra troligt, att han samma dag erhållit ett brev från fadern, vilket brev skulle ha smugglats över tjeckisk-österrikiska

gränsen och postats i Wien. Han uppvisade ett med blyerts skrivet brev på tjeckiska språket, vilket brev skulle ha skrivits av fadern. Som en utväg att skaffa en direkt bekräftelse från fadern i Prag, angav Rohan alias Balcar följande:

I svenska beskickningens hus i Prag bor tvenne damer, fru Wahlová och fru Ruzicková. Av dessa båda damer som äro tämligen gamla skulle fru Wahlová vara den mest resoluta och klokaste. Om man kunde få ett bud till henne exempelvis genom någon svensk affärsman, så skulle hon möjligtvis kunna gå till Rohans faders adress Na Zborceny 22 och där få ett fotografi, som skulle bevisa att Rohan alias Balcar verkligen var Rohan s:rs son. Han sade sig känna till, att direktör Lerell i Tjecko-Svea skulle åka en av de närmaste dagarna till Tjeckoslovakien och måhända skulle han vara villig att åtaga sig uppdraget. Jag förklarade, att jag ogärna ville medverka vid en sådan transaktion, enär man kunde befara att såväl den svenske affärsmannen som damerna Wahlová och Ruzicková skulle kunna få obehag om de utförde något uppdrag för en flykting, som befunno sig i Sverige. Även fadern skulle kunna få obehag. Rohan alias Balcar ansåg emellertid, att man måste ta viss risk, enär det var en livssak för honom att bevisa att han var identisk med Rohan. Jag förklarade att även om jag skulle kunna agera i antytt riktning, så skulle det taga avsevärd tid. Rohan bad då att få ringa och höra hur saken utvecklade sig. Emellertid lät han sig icke avhöra under tiden fram till den 4 maj 1954, då jag erhöll ett meddelande från hotell Dacker, där han varit boende, att han medtagande sitt bagage lämnat hotellet den 30 april 1954, varvid han visserligen sagt, att han skulle återkomma om en vecka. Han hade icke kunnat göra rätt för sig vid avresan från hotellet utan blivit skyldig omkring 20:- kronor. Genom en av hotellets personal erfors, att Rohan alias Balcar någon gång under fredagen den 30 april 1954 utväxlat ett samtal med en dam och därvid förklarat, att en person skulle inträffa i Frankfurt am Main på en viss angiven dag.

Enär jag tidigare blivit sammanförd med en fröken Anitra Björnstad, dotter till en av direktörerna för Ri-

teatrarna, vilken helt apropå sammanträffat med Rohan alias Balcar på en flygtur och tydligen blivit förälskad i honom och då fröken Björnstads fader hos mig begärt upplysningar om Rohans alias Balcars identitet, ringde jag innevarande dag upp direktör Björnstad och förklarade, att jag ville med hänsyn till hans förfrågan framföra en varning mot mannen Rohan, under vilket namn han är känd hos direktör Björnstad och hans dotter. Jag bad även direktör Björnstad att dottern lämpligen kunde ringa upp mig, så kunde jag också framföra mina misstankar till henne. Fröken Björnstad ringde också denna dag och jag förklarade då, att jag hade anledning misstänka att Rohan icke är mannens rätta namn utan att hans riktiga namn är Balcar. Fröken Björnstad meddelade då, att Rohan icke längre är kvar i Sverige utan att han för några dagar sedan avreste till Frankfurt am Main.

Vart han nu rest torde väl vara svårt att gissa. Såsom av det föregående framkommit, innehade han icke någon identitetshandling, och det svenska främlingspasset var ju faktiskt värdelöst för honom vad gäller resa utöver Skandinavians gränser. Man har väl anledning förmoda att han på ett eller annat sätt skaffat sig någon falsk identitetshandling och med denna rest ut från landet, eller också uppehåller han sig i något av gränsländerna Finland, Norge eller Danmark.

Det torde nog vara på sin plats att här framföra vissa misstankar om att Rohan alias Balcar är tysk eller tjeckisk agent. De identitetshandlingar beträffande Rohan, som han här kvarlämnat säger han sig ha fått utsmugglade från Tjeckoslovakien genom den tjeckiska motståndsrörelsens försorg. Han visade även upp en signetring, försedd med ett vapen med en krona, vilket vapen han påstod vara släkten Rohans familjevapen. Även denna skulle han ha fått sig tillsmugglad med hjälp av den tjeckiska motståndsrörelsen. Det mest antagbara är nog, att han fått dem genom det tjeckiska underrättelseväsendet.

Stockholm den 5 maj 1954.

Undert. Otto Danielsson.

Avskrift.

May 6, 1954.

11/5
Rel. w. an

Dear Mr. Jarring.

I can well imagine your surprise when you'll get this letter. But I must confess, that even in the worst time of my life I had one idea: To be fair till to the end.

I am leaving Stockholm after I was cut off from any possibility to make my living in Sweden. I was banned from newspapers by a dirty trick which says that my entire identity is false and I dont know what more, as far as I heard I am even married somewhere and so on. I tried to face to this entirely stupid charges for 12 days as a man. Bit I regret, I cannot any more, having just 2 choices: to starve or to make my living in my way, without any help of anybody, somewhere in a country where I know the language.

But I cannot just leave everything behind and I think that it is my duty to write you this couple of words in the hope, that you will understand more of my attitude from the enclosed copy I am sending to Mr. Danielsson by the same mail.

Yours very truly,

D Marcel Rohan

Dr.phil. Gunnar Jarring,
Chief of political dept.,
Kungl. Utrikesdept.,
Stockholm

1175

May 6, 1954.

Dear Mr. Danielsson,

even if I would be a much better sportsman than I am, I would be obliged to say: "I have definitely enough". And I really have, I must say. I have enough since our last talk on April 26, even if we departed on that day as friends.

And because I think we were friends for some time, at least to a certain extent, I am writing you some words.

Since some time there is no more enigma for me, that the reasons of the attack on me were much deeper than it seemed. And you knew it - I hope at least - well enough, that behind the attack there is much more hidden. When you said during our talk on April 21: "Things are always complicated when a woman is behind", this was for me not enough evidence. I hoped that the whole nonsense will take end in a couple of days, and this was my mistake.

It was rather difficult to charge me with a murder, it's usually difficult to find a suitable corpse. Further very well working evidence about embezzlement or fraud was not possible, so why not to bring some evidence about identity? Thus I am put in funny light, unable to publish something, discredited at least for some time. And even if just by mistake the evidence or witnesses after months or even years are no more available and some grass grows over, then is always the funny light "You know, that's the man who in the year so and so in Stockholm ..." and so on.

When I decided to come to Sweden in September 1953, everything seemed perfect. Nobody knew that I am there and I never wrote to anybody about. When I made my mind to work with you on the Jakesch-affair, you know very well that I did not expect any money nor any other reward, it was for me neither a service to Swedish Government nor a business. If I would have stayed in Paris, I could have been today much further in work and succeed plenty of other things I intended to do. But I had somehow the stupid idealistic opinion about words called Freedom, Humanity, Personality. So I went to Stockholm after M.P.A. did really his best to make my mind.

I took the task in Vienna and I think I did really what I could, even if it was rather hard. Therefore I feel this days a little like

Moor did his duty,

Moor can now do. (That's from Shakespeare, please).

Go? It's probably better to damn the Moor first or to make him impossible towards the public opinion as far as possible. And this is not so difficult for people who have the necessary money, connections and opportunity. Just a couple of telephone calls to some newspapers not to take any articles, a hint to a publisher, couple of refugee-witnesses. And if the Moor is stiff, some anonymous telephone calls.

I don't think it can be denied that I have a good memory. I know for instance well when I put this or that and where. Through this I found very soon out that somebody was interesting in my papers in my hotel (even when this papers were without any importance.) And there were some other examples.

All around me was in clouds and shadows. So being not a Don Quixote in a battle against wind-mills, I got just fed up with everything, entirely and definitely.

I am going to live my own life, without any help or influence of any State-security - or Espionage-organisation, I am simply going away to work and live for myself, freely and without walking on some borders where mine-fields and barbed wire mark the divided world.

The way and method how the plot against me was done, was really perfect and I must admit it. And after even the reasons of doing so are clear, I think my solution is the best. I cannot be misuses any

1176

way for this or that by anybody, being first compromitted till feet and then offered this or that for so-called rehabilitation. I have enough and this is my firm decision.

You can rely on me of course that I will never say anything about the past months and Jakesch-affair, just to leave to the future the free flow. I am not going to influence anybody in Prague to leave the programme as it was arranged, I am not going to write anything about what I saw or met in the past months. Just as farewell I am sending the copy of this letter to M. G.J. and M.G.L. Without any commentary and a short note to A.B. That's all. And I will hope that I will be not forced by circumstances to make a noise about what happened.

I regret that I haven't at the moment any particularly good idea how to close this letter. But - according to our past relationship and despite some hurt feelings -

Yours very sincerely

I prefer to send this letter through my lawyer in Stockholm, in This way any possible censorship etc. is minimalized.

Ref.: BALCAR Jaromir Alexander

(LONDON)

- 1./ BROHAN claimed to have been in Czech Commercial Mission in MOSCOW from 1946 to 1953, when recalled to PRAGUE where he was arrested but later escaped to VIENNA.
- 2./ Enquiries in PARIS established that he was identical with BALCAR and had been resident in France since 1948 but had spent sometime in Germany and Switzerland since 1940/50.
- 3./ He was known to Czech emigre colony in France as Black Marketeer and crook. This information was known to the French.

(PARIS)

BALCAR Jaromir Alexander born in PRAGUE May 7, 1920; his farther's name BALCAR Josef, mother Adela JINDROVA. They were supposed to have some factory for ball-bearing in PRAGUE and a branch office in Switzerland?; the factory in PRAGUE was supposed to be nationalized.

BALCAR J.A. had a valid Cz-ak passport; valid till 1950. April, 23, 1948 he received French visa in PRAGUE. Left CSR with his wife by car. He spoke of this as of illegal trip? On his arrival from CSR he was said to have 5.000 Swiss frs cash and goods for 4 million French frs. Arrived in France in Summer 1948. Was employed as expert for ball-bearing by COMPAGNIE FRANCAISE INTERNATIONALE DE COMMERCE ET D'ECHANGES. His activities on this side are Black Market, deceit and forged money. After his vanishing from France (he escaped in January 1950) he was condemned - in contumaciam - to different penalties.

On January 1, 1950 was condemned by the Court of Justice 17 - department Seine - to 8 months of prison, 25,000 frs penalty and 250,000 frs indemnity for transferring uncovered cheque to certain TIGRANOVOV.

In the same case condemned once more on July 27, 1953 to 60,000 frs penalty.

On June 28, 1950 condemned by the 10 Court of Justice de-

partment Seine to 6 months prison, 4,066,000 frs penalty, confiscation of goods (ball-bearing which was found in a car he smuggled from Germany to France) and to confiscation of 250,000 frs.

On October 28, 1953 he was condemned by the 12 Court of Justice to 2 months prison and 5,000 frs penalty for partaking in opening officially sealed up things.

On 28. March 1950 was fined by the Franco-Saar Court of Justice and by the 2 Court of Justice in SAARBRÜCK on October 26, 1951 fined for valute offence; penalty 369,840 frs and 844,440 frs. Has been found on his a 100 dollars forged banknote.

On one of his returns in France he was arrested and kept in custody in FRESNES. Was released on July 28, 1953 and took lodging at 33. Rue de Chevert in PARIS. He left this place on September 2, 1953 and announced that he goes to GENEVE - but he did not and vanished again.

In the prison he met a certain RENUF, who there had completed his sentence for forgery. BALCAR offered him to go to CSR under good conditions. All the details about this event, trip reasons and names in CSR he was told to receive just before he would go. BALCAR told this RENUF that for his trip to CSR he would receive Swedish CD passport.

When RENUF - after a month of this talk - was released, he got in touch with BALCAR at once. BALCAR told him that the trip they spoke of has been postponed for the time being, but he offered him some business with arms. Told that is possible to buy 6,000 rifles and for each one 1,000 cartridges. This business was to be concluded at the Cz-ak consulate in BERN.

To the Americans BALCAR seems to be suspicious of intelligence work in favour of the present regime in CSR. This American guess would partly prove the information - source his divorced wife and MATOUSEK. BALCAR told them that he workes for the Cz-ak intelligence service. He also told them that he workes for French IS in Germany.

There is nothing concrete known in France about BALCAR - ROHAN connection.

The person on the picture is identical with BALCAR.

Vidimeras:

u./ Ruth Bergström

Kellman

Avskrift av handbrev från utrikesrådet
Jarring, UD, till t.f.chargé d'affaires
Lorentzon, Wien, dagtecknat den 19 maj 1954.

Jag skulle vara Dig tacksam, om Du med nästa kurir
ville återsända de två pass, som ligger hos Dig, nämligen
Hk 4994 och Jk 9995.

Hellman
L6/5

Avskrift av strängt förtroligt och personligt
handbrev från beskickningssekreterare Lorentzon,
Wien, till utrikesrådet Jarring, dagtecknat den
24 maj 1954.

2 bil.
(pass)

Åberopande handbrev den 19 dennes ber jag härmed
få insända passböckerna Jk 9994 och Jk 9995. Jag får till-
låta mig fästa Din uppmärksamhet på att jag icke har pass
Hk 4994, vilket sagts i Ditt ovannämndabrev, utan torde
en förväxling här föreligga med Jk 9994.

(ja) (GJ:s anteck.)

3/6 Hellner

Strängt förtroligt.

P.M.

Den person, som uppträder under namnet Marcel Rohan, torde rätteligen heta Jaromir Alexander Balcar och är, så vitt kunnat fastställas, tjeckisk undersåte.

Rohan uppsökte i augusti 1953 ambassaden i Paris och sade sig därvid ha nyss flytt från ett tjeckiskt fängelse, där han vistats för politiskt brott. I fängelset hade han, enligt vad han uppgav, sammanträffat med en person, som i sin tur i ett sovjetiskt krigsfängeläger sammanträffat med Raoul Wallenberg. Denne hade givit honom i uppdrag att på ett eller annat sätt få fram ett meddelande till något svenskt konsulat om att Wallenberg befunde sig i livet. Rohan sade sig nu vilja fullgöra denna plikt mot kamraten, som befann sig kvar i fängelset.

Då Rohans berättelse bar alla spår av trovärdighet, fick han, enär han vid tillfället sade sig inneha blott ett förfalskat franskt pass, på vilket han icke kunde resa ur Frankrike, resa till Sverige på en provisorisk svensk resehandling. I Stockholm lämnade Rohan ytterligare uppgifter om Wallenberg, vilka bedömdes vara av så stor vikt, att det gällde, att snarast och på något sätt komma i kontakt med Rohans medfänge i det tjeckoslovakiska fängelset. Denne skulle nämligen kunna ange närmare detaljer kring Wallenberg och dennes vistelseort. Rohan utarbetade själv en plan för kontaktens ordnande, vilket enligt hans egna uppgifter bäst skulle ske i Wien. På grund av sakens vikt - inga medel finge lämnas oprövade, då det gällde att återfinna Wallenberg - erhöll Rohan svenskt pass under tiden hans uppdrag varade. Han besökte Wien två gånger under vinterhalvåret 1953/54.

I april 1954 kunde man emellertid på svensk sida fastställa, att de uppgifter Rohan lämnat både om sin person och övriga händelser vore falska, och alla förbindelser avbröts.

1178

med honom. Rohan har avvikit urlandet på illegalt sätt.

Balcar, som uppträtt även under andra namn, är, enligt de uppgifter som nu kunnat erhållas, vid ett flertal tillfällen straffad för brott av olika slag, vilka renderat honom fängelsevistelser av varierande längd.

Stockholm den 3 juni 1954.

Vedr. Marcel ROHAN, f.d. 26.6.1919 i Prag.

Oversættelse af en beretning, fundet i pgl.s besiddelse.

Hvorledes det i sommeren 1953 lykkedes mig at flygte fra en czechisk tvangsarbejdslejr i Bohemia, er - håber jeg - fyldestgørende beskrevet i artikeln i "Svenska Dagbladet", udsendt i marts 1954. Min rejse fra Wien til Paris var en logisk følge af min plan om at tage til vest for at se til nogle gamle venner.

Efter at jeg i Paris havde været i berøring med nogle vigtige spionage-bureauer fra vestmagterne, blev jeg kontaktet med den svenske ambassade i Paris 8, 25 rue Bassano (1, sekretaer Per Anger). Jeg omtalte der, at jeg under mit ophold i czechisk fangenskab havde mødt en sudetertysker (mødet med denne person er omtalt i 3. del i min bog) ved navn Karl Jakesch, som under sit årelange krigsfangenskab i Sovjet i en MVD lejr i nærheden af Moskva havde mødt den svenske statsborger Raul Wallenberg.

Efter nogle dages forløb modtog jeg en skriftlig invitation til den svenske ambassade i Paris. Efter en samtale på selskabeligt plan blev jeg præsenteret for Otto Danielsson, der kom fra Stockholm, og som syntes at være interesseret i forskellige spørgsmål vedrørende min person og forskellige politiske och økonomiska spørgsmål fra Øst-Europa.

Samtalerne med Danielsson fortsatte i 3 eller 4 dage, altid om morgenen, idet jeg havde travlt med min private affærer om eftermiddagen. Efter et par dages forløb rejste Danielsson til Sverige, og jeg begyndte at tilrettelægge mit private liv. Til min overraskelse modtog jeg omkring 10 dage senere en ny invitation fra Anger. Under en lang samtale indbød han mig til at rejse til Sverige så hurtigt som muligt for at stille min kendskab om den østlige verden til disposition for de svenske myndigheder.

På denne tid fik jeg en lignende invitation fra den britiske ambassade i Paris (Adrian Leigh fra udenrigsministeriet og Joan de Wend-Hunt, sekretaer ved den britiske legation i Paris, rue du Faubourg St Honoré, men jeg

naerede betaenkelighed derved.

Sekretær Anger forsøgte på enhver måde at påvirke mig, men jeg bad om mindst en uges tid til at beslutte mig i. Efter nogle dages forløb besluttede jeg, at det ville være bedre at rejse til et neutralt land end til England efter mine temmelige dårlige erfaringer med britisk taktik, politik og politikere og modtog tilbuddet fra den svenske regering.

2.

Sekretær Anger udstedte mig et svensk, falsk pas, lydende på navnet Adolf Martil Hellman, født i Malmø, og bragte mig insin vogn til Le Bourget lufthavnen. Flyvemaskinen blev i Stockholm modtaget af Danielsson, der sin sin vogn bragte mig til Stockholm, hvor jeg blev indkvarteret i en lejlighed i Sturegatan, en lejlighed som sandsynligvis anvendes af det svenske statspoliti i lignende tilfælde.

Efter 2 dages forløb havde jeg en lang samtale med Danielsson, der tilbød mig et svensk pas, lydende på mit navn og som svensk statsborger samt udgifter betalt etc., såfremt jeg var villig til at rejse til Østrig og gennem den czekiske undergrundsbevaegelse i den russiske zone i Østrig at få fremskaffet alle detaljer om Jakesch.

Jeg havde til at begynde med ikke megen appetit på sådan aktivitet, men ønskede lige modsat blot at hvile ud i Sverige og først og fremmest at skrive nogle artikler og romaner om mine oplevelser i den østlige verden.

Nogle dage senere blev jeg af Danielsson præsenteret for Gunnar Jaring, chef for den politiske afdeling i udenrigsministeriet. Efter 4 timers samtale der samtykkede jeg i at rejse til Østrig på betingelse af, at jeg ikke ville modtage andre penge end til dækning for min aktivitet, og at jeg ikke kunne garantere noget heldigt udfeld m.h.t. at finde ud af noget om Jakesch. Det var - som det så ud for mig i disse dage i 1953 - "a 50 : 50 chance".

Med et svensk pas lydende på mit rigtige navn, udstedt af Utrikesdept. og underskrevet af Jaring forlod jeg (form. den 17 sept. 1953) Sverige og tog med fly til Zürich og derfra med tog til Wien.

3.

Gennem Josef Schönauer, repræsentant for den czekiske undergrundsbevægelse, kom jeg i løbet af nogle dage i kontakt med 2 mænd fra den antikommunistiske bevægelse, der arbejdede ved den østerigsk-czekiske grænse.

Ved stor hjælp fra Gunnar Lorentzon, 1. sekretær i den svenske legation i Wien og den svenske minister Kurt Allain de Belfrage, lykkedes det mig i løbet af de følgende uger at få organiseret en perfekt arbejdende kontakt på to steder af grænsen, i Hainsburg an der Donau og i Haugschlag, til at få alle nyheder om Jakesch. Gennem adskillige vovestykker, hvorved jeg flere gange risikerede livet lykkedes det mig at skaffe alle detaljer om Jakesch.

4.

Efter at denne kontakt fungerede og mine nyheder over den svenske legation i Wien blev sendt til Stockholm, kom der et nyt møde mellem mig og Danielsson i Zürich. Jeg ved, at den svenske regerings mål var på en eller anden måde at få Jakesch som vidne til en offentlig beretning om Wallenbergs opholdssted.

Under samtalen med Danielsson i Zürich samtykkede jeg i at gøre mit bedste for at påvirke den antikommunistiske undergrundsbevægelse i Czekoslovakiet, hvorfra jeg personlig kender nogle betydningsfulde medlemmer, til at hjælpe Jakesch til flugt fra fangenskab i Pilsen og bringe ham til den svenske legation i Wien.

5.

At organisere detta var overordentlig vanskeligt, især grundet vinteren, sne ved grænsen og sandsynligvis også internationale vanskeligheder blandt medlemmerne af Prags undergrundsbevægelse, som til at begynde med ikke ville benyttes til at hjælpe sudetertyske fanger. Det var kun takket mit kendskab til de ledende undergrundspersoner, at disse indvilgede i at påtage sig denne opgave.

To gange om ugen var jeg i kontakt med czekiske kurerer ved grænsen på trods af sne, russiske grænsvagter og andre

vanskeligheder, bestandig i livsfare, hvis jeg skulle falde i russernes haender.

Detn bestemte dag for Jakesch flugt blev to gange udsat, og efter yderligere ugers venten så jeg ikke nogen fremgang i hele udviklingen.

6.

Otto Danielsson ankom til Wien d. 5. januar 1954. Vi blev enige om, at yderligere venten ville vaere spild af tid, og ^{at} den bedste løsning var at informere vore kontakter på den anden side graensen, om at de selv skulle vaelge den bedste dag for aktionen og bringe fangen blot til det naermeste østrigske "strongpoint", hvorfra han kunne bliva hjulpet af den svenske legation i Wien.

Efter at dette var ordnet, forlod jeg Wien den 11. januar 1954 for sammen med Danielsson at rejse til Stockholm.

7.

Under opholdet i Sverige besøgte jeg folk, jeg kender eller min familie kender, fik nogle selskabelige forbindelser med mere eller mindre betydningsfulde mennesker, skrev artikler til forskellige aviser og begyndte at arbejde på min bog for Nordsted's forlag.

I mellemtiden modtog den svenska legation i Wien nogle nuheder fra undergrundsfolkene, og Danielsson bad mig den 17. februar 1954 om endnu en gang at rejse til Wien.

Under mit ophold där blev situationen så meget afklaret, at undergrundsfolkene indvilgede i at kidnappe Jakesch ved den først mulige lejlighed og bringe ham til den østrigske graense. Jeg arrangerede den direkte kontakt mellem undergrundsfolkene fra området Bratislava-Hainburg og sakretaer Lorentzon. Da min opgave således var løst, vendte jeg tilbage til Stockholm d. 5. marts 1954 for at fundende min bog.

8.

I mellemtiden, eller rettere siden oktober 1953, for-

synede jeg de svenske myndigheder (legation i Wien) og Utrikesdept. med forskellige hemmelige øst-informationer, statistik, nyheder, politisk og militær og økonomisk materiale. Hovedparten af dette materiale vedrørte Czekoslovakiet. Alle kopier af disse nyheder er i min besiddelse, det samme angår alle kopier af mine rapporter fra Wien vedrørende Jakesch - Wallenberg affaeren.

Adskillige af mine artikler blev offentliggjorte og bogen afsluttet. Da dette var gjort havde jeg til hensigt at forlade Sverige for nogle dage. Den 21. april 1954 besøgte jeg Danielsson på hans kontor og efter en samtale om forskellige problemer blev jeg pludselig fortalt, at det var "nogle undersøgelser" mod mig, idet der var blevet rettet nogle beskyldninger mod mig. Efter en samtale, der blev holdt i så svage vendinger, at jeg ikke var i stand til at danne mig nogen bestemt mening, forstod jeg, at jeg var mistaenkelig formodet "ikke at være mig selv, men min egen faetter, som jeg sidst mødte i Paris i august 1953.

Denne samtale med Danielsson gjorde mig klart, at der findes et mig ukendt komplot, som jeg vanskelig kan finde ud af. Jeg er kun klar over, at det mulige resultat af dette skulle være enten at gøre det umuligt for mig at forsaette med at skrive eller -hvad der var endnu værre - på en eller anden måde at tvinge mig til en ukendt aktivitet.

10.

I de næste to dage så jeg, at der i det skjulte i Stockholm, blandt mine venner ved aviser og videre på det selskabelige plan, var en del sladder om min person.

I disse dage havde jeg to anonyme telefonopkald, fandt at nogle av mine breve var åbne og kom i besiddelse af nøjagtige beviser på, at nogen søgte forskellige papirer, jeg havde i mit hotel. I denne stilling søgte jeg en sagfører og senere en prominent advokat i Stockholm, Dr. Joseph Fischler, hvem jeg forklarede hele historien fra ende til anden.

Dr. Fischler havde en mening om det, men var ude af stand til at give mig andet råd end at afvente videre beviser.

Den 26. april tog jeg hen for at besøge Otto Daniels-
son på hans kontor i Statspölisén, Munkbrogatan 2. Gennem
samtalen med ham fik jeg kun bekræftelse på hans tidligere
bemaerkning om, at der var indblandet en kvinde i histo-
rien, som allerede tidligere havde ledet mig til bekræftel-
sen på, hvem der eventuelt kunne stå bag. Men då jeg ikke
var i stand til at modtage nogen yderligere bekræftelse
fram ham, var jeg fuldkommen i uvished, hvorfra hele
historien stammede.

18.5.54. 528 - 535

Vidimeras:

Underskrifter

Wien den 4 februar 1954

H 114

1 bil.

Broder,

Härmed ber jag få insända lista över kontingent-
utnyttjandet per den 25. januar 1954. Såsom tidigare
torde även vissa liberaliserade varor hava påförts kon-
tingenterna, varför de lämnade sifferuppgifterna icke
äro helt adekvata ur svensk synpunkt.

Jag har fått listan av dr. Kostka i ZAE.

Gunnar Lorentzon

Förste sekreteraren K. Bernström,
Kung. Utrikesdepartement,
Stockholm.
Wien, 4.2.54.

Vidimeras:

Underskrifter.

Wien den 3 juli 1954.

Strängt förtroligt och Personligt

Broder,

För några dagar sedan kom förste sekreteraren vid härvarande amerikanska ambassad upp på beskickningen för att begära upplysningar om en föregiven svensk undersåte vid namn Hellman, som tidigare skulle hava vistats i Wien och nu återvänt hit. Så snart jag erfarit detta, blev jag givetvis intresserad av att få veta vad Mr Knox hade för uppgifter och bad honom återvända hit för ett samtal med mig. Det visade sig då, att Mr. Knox missuppfattat de informationer han erhållit från Washington och att Hellman icke återvänt till Österrike.

Anledningen till min interlokutörs hänvändelse till denna beskickning hade, enligt vad som framkom under samtalet, varit följande.

Under oktober månad föregående år hade fyra eller fem olika amerikanska organisationer och företag mottagit i stort sett likalydande brev från en man vid namn Hellman, som uppgivit sig vara naturaliserad svensk medborgare och omväxlande bosatt i Stockholm och Wien. I dessa brev hade Hellman uppgivit, att han grundat en institution,

Utrikesrådet G. J a r r i n g,
Kungl. Utrikesdepartementet,
S t o c k h o l m.

1180

som han kallade "Die Zentraleuropäische Presseagentur", vilken skulle hava till uppgift att bekämpa kommunismen i Europa och i sådant syfte anskaffa och tillhandahålla olika tidningar och tidskrifter, autentiskt och svårtillgängligt nyhetsmaterial från oststaterna. Under återopande härav hade Hellman hemställt om regelbundna bidrag i dollarvaluta för att upprätthålla och utvidga ifrågavarande pressagentur.

Sedan dessa brev - synbarligen med flera månaders dröjsmål - bragts till vederbörande amerikanska myndigheters kännedom, hade State Department anmodat ambassaden i Wien att verkställa närmare undersökningar angående Hellmans person och verksamhet. Om jag förstod min sagesman rätt, hade preliminära undersökningar från ambassadens sida givit till resultat, att Hellman under hösten vistats i Wien och därvid bott på hotell Jägerhornsamt varit i besittning av ett svenskt pass, vars nummer Mr. Knox kände till och, vilket han enligt vad jag gissar, erhållit genom den anmälningssblankett, som utlänningar äro skyldiga att ifylla vid vistelse på hotell.

Enär Hellman uppgivit sig vara svensk undersåte, hade amerikanska ambassaden ansett riktigast att i första rummet hänvända sig till oss i stället för vederbörande österrikiska myndigheter.

Jag ansåg lämpligast att med anledning av Mr. Knox' frågor lämna i stort sett följande upplysningar.

Det är riktigt, att Hellman varit i förbindelse med svenska myndigheter, ehuru han icke, såsom han själv uppgivit, är svensk undersåte. Han hade någon gång under hösten uppsökt en annan svensk beskickning och därvid förklarat sig hava möjlighet att anskaffa uppgifter om olika svenskar, som förmodades befinna sig i fängelse i oststaterna. Han hade samtidigt uppgivit, att han under de senaste åren upprätthållit en relativt viktig befattning hos den kommunistiska regimen i Tjeckoslovakien, där han på grund av befarad opålitlighet skulle hava häktats under året 1953 och därefter lyckats fly till Österrike. Jag framhöll vidare, att vi igångsatt undersökningar angående Hellmans antecendentia. På grund av lättförklarliga skäl hade dessa varit synnerligen tidsödande och först i början av detta år lett till ett slutgiltigt resultat. Det hade då visat sig, att Hellman var en ren svindlare, vars riktiga namn var Balcar. Han hade lämnat Tjeckoslovakien redan sommaren 1948 och därefter länge varit bosatt i Frankrike där han sysslat med olika skumma affärer.

bland annat illegal export av kullager, svarta börsaffärer, av olika slag m.m. På grund härav hade han kommit i delo med den franska rättvisan och åtskilliga gånger dömts till böter och fängelsestraff. Jag tillfogade, att det icke finge anses uteslutet, att Hellman begått någon förbrytelse i den amerikanska ockupationszonen i Tyskland, varför vederbörande amerikanska eller tyska myndigheter möjligen kunde tillhandahålla ytterligare upplysningar om honom. Jag tillade även, att Hellman i oktober vistats i Wien med vår kännedom och vårt goda minne, enär han uppgivit att blott här kunna anskaffa^{de} uppgifter han erbjudit sig lämna. Sedan vi skaffat oss full klarhet om att han var en svindlare och saknade förutsättningar att bistå oss i de efterforskningar, som pågingo, hade vi självfallet avbrutit alla förbindelser med honom.

Mr Knox frågade härefter, om jag visste var Balcar förnärvarande uppehöll sig. Då jag svarade, att det ej syntes mig osannolikt, att han lyckats taga sig in i Västtyskland, framhöll min interlokutör, att om så vore fallet de amerikanska myndigheterna utan större svårighet skulle kunna skaffa sig kännedom om hans vistelseort och följa hans vidare verksamhet. Med anledning härav hemställde jag, att amerikanerna förtroligt skulle giva oss del av det material, som den eventuellt redan förfogade över eller skulle komma i besittning av. I anslutning härtill framhöll jag, att man icke finge utesluta möjligheten av att Balcar åtminstone tidvis arbetade för tjeckiskt eller något annan oststats under rättelseväsen. Därest de amerikanska myndigheterna kunde anskaffa material för bedömande av hur härmed förhöll sig, vore jag tacksam för att hållas underrättad härom. Mr. Knox lovade att tillhandahålla alla informationer rörande Balcar, som han kunde anskaffa och frågade, om han för detta ändamål kunde erhålla något foto. Jag svarade, att jag för tillfället icke förfogade över något sådant, men skulle försöka anskaffa ett med det snaraste. Jag utgår från, att ingen befogad invändning häremot kan göras.

Jag underströk slutligen vikten av att Mr. Knox

behandlade de informationer han erhållit såsom synnerligen
förtroliga, vilket han lovade.

Sven Allard

R.H.Bergström/GB

Strängt förtroligt.

and. Rohan-Balcar.

P.M.

På kabinettsssekreterarens uppdrag uppkallade jag den 3 juli franska ambassadrådet Duflos i följande ärende.

En person vid namn Marcel Mirosław Josef Alexander Kamill Andreas Rohan, född den 26 juni 1919 i Prag (vars verkliga namn dock torde vara Gerome Balcar), vore för närvarande i förvar hos danska polismyndigheter, av vilka han omhändertagits för försök till olaga gränsöverskridande. Danskarna önskade nu sända mannen tillbaka till Sverige. Jag nämnde för M. Duflos att på grund av vissa aspekter i Wallenberg-affären man här vore ytterst angelägen om att inte få honom tillbaka och ifrågasatte, om han inte kunde mottagas i Frankrike, där han tidigare vistats och för övrigt dömts för olika brott. En förfrågan på särskild väg hade givit till resultat, att fransmännen icke vore beredda mottaga Rohan-Balcar. Vi önskade emellertid via M. Duflos få höra om man av de speciella skäl, som från svensk sida funnes, möjligen kunde ompröva sin ståndpunkt. M. Duflos lovade att föra frågan vidare till Quai d'Orsay.

Den 8 juli framförde M. Duflos, att han från Paris erfarit, att det vore uteslutet mottaga mannen i Frankrike. Det stora antal förseelser av olika slag han begått under sin tidigare vistelse i Frankrike gjorde honom nämligen till en ytterst litet önskvärd person.

Det negativa franska beskedet i saken framfördes omgående till polisintendenten Hasselrot.

Stockholm den 21 juli 1954.

Undert, Hichens Bergström

1181

./.

Stockholm den 10 augusti 1954.
Överlämnas jämte bilaga för kännedom
till Kommissarie Danielsson.

Hellman

(Gunnar Jarring)

Avskrift av strängt förtroligt och personligt
handbrev från envoyén Allard, Wien, till utrikes-
rådet Jarring, dagtecknat den 30 juli 1954.

Såsom Du måhända erinrar Dig, planerade Hellman på sin tid att utsmuggla Karl ur Tjeckoslovakien till Österrike över gränssjön eller snarare dammen Steinkauer-teich. Enligt uppgifter, som jag i annat sammanhang erhållit från inrikesministeriet, vill jag meddela, - mest såsom ett kuriosum - att denna plats, där man enligt Hellman skulle kunna "köra motorcykel över gränsen" respektive "smuggla in eller ut smärre boskapshjordar", i själva verket synes vara högst olämplig för dylika företag, då ett mycket kraftigt taggtrådsstängsel ledande 3000 volt spärrar detta område.

./.

Enligt tidigare erhållet bemyndigande har jag för avsikt att med bifogade promemoria orientera österrikiska inrikesministeriet om Hellmans person, närmast för att få veta, om han skulle åter dyka upp i Österrike.

Streng vertraulich.

A u f z e i c h n u n g

betreffend Jaromir Alexander BALCAR, geb. am 7.5.1920 in Prag.

Vater: Josef BALCAR,

Mutter Adela BALCAR, geb. JINDROVA.

J.A. Balcar ist circa 180 cm gross, schwarzes Haar, braune Augen, Brillenträger. (Siehe beige geschlossene Photographien).

J.A. Balcar hatte seinerzeit einen gültigen tschechoslowakischen Pass mit einer Geltungsdauer bis zum Jahre 1950. Er erhielt am 23.4.1948 in Prag ein französisches Visum und verliess danach die Tschechoslowakei. Im Sommer 1948 langte er in Frankreich an. Er war von seiner Frau, Vera BALCAR, geb. KUNZL-JIRERSLY, begleitet. Seine Ehe wurde inzwischen geschieden. In Frankreich beschäftigte sich B. mit Schwarzmarktgeschäften, von wo aus er im Januar 1950 verschwand. Er wurde in contumaciam zu verschiedenen Strafen verurteilt und zwar:

Am 1.1.1950 vom Bezirksgericht des 17. Departements Seine zu 8 Monaten Gefängnis und 25.000 Francs Geldstrafe sowie 250.000 Francs Schadenersatz an einen gewissen TIGRANOVOV. In der gleichen Sache wurde er nochmals am 27.7.1953 zu 60.000 Francs Geldstrafe verurteilt.

Am 28.3.1950 vom französischen Saar-Gericht wegen Valutaschmuggel zu 369.840 Francs Geldstrafe und am 26.10.1951 vom 2. Gericht in Saarbrücken zu 844.440 Francs Geldstrafe, nachdem eine gefälschte 100 Dollar Banknote bei ihm gefunden wurde.

Am 28.6.1950 vom Bezirksgericht des 10. Departements Seine wegen Schmuggel von Kugellagern von Deutschland nach Frankreich zu 6 Monaten Gefängnis und 4.066.000 Francs Geldstrafe.

Am 28.10.1953 vom Bezirksgericht des 12. Departements Seine zu 2 Monaten Gefängnis und 5.000 Francs Geldstrafe wegen Beihilfe zu unerlaubter Öffnung offizieller Siegel.

Einmal wurde er in Frankreich verhaftet und im Gefängnis FRESNES in Verwahrungshaft genommen. Von dort wurde er am 28.7.1953 wieder entlassen.

Laut amerikanische Quellen ist B. der Spionage, wahrscheinlich für tschechoslowakische Rechnung, verdächtigt. B. nennt sich im allgemeinen Marcel ROHAN. Er hat indessen keine irgendwie ge-

11.8.54
Avskrift av chiffertelegram från UD till
beskickningen i Wien, avsänt den 2 augusti 1954.

Nr. 40

För Allard från Jarring. Hellman
som erhållit ett främlingspass ut-
ställt på namnet Jaromir Alexander
Balcar född 7 maj 1920 har troligen
begivit sig till Wien. Han har upp-
givit sig skola besöka specialist för
fotskador. Detta är icke uteslutet att
han därifrån reser till Tjeckoslova-
kien. Det är möjligt att han trots
passet uppträder under namnet Rohan.
Ur vår synpunkt icke önskvärt att någon
aktion företages mot honom under hans
vistelse i Österrike. Ovanstående
endast för att hålla Dig à jour.

1183

Från Wien
Avsant den 23/8 19 54 kl. 1205
Inkom den 23/8 19 54 kl. 1205
Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

Hellman
P2 Eni

40.

Personligt för Jarring.

Hellman här ringt Lorentzon under namnet Rohan och begärt få träffa Cenne. Han uppgivit även fäst-
mön här. I samråd kabinettssekreteraren ifrågasätter
att min promemoria överlämnas österrikiska polisen.
Telegrafera omgående om vi skall söka frantaga honom
svenska främlingspasset. I annat fall ingen anledning.
Lorentzon mottager honom.

Allard.

KOPIA KOPIA

Hellman

Avskrift av chifffertelegram från UD till
beskickningen i Wien, avsänt den 23 augusti 1954.

Nr. 43.

För Allard från Jarring. Ditt 40.
Säkerhetspolisen här avråder bestämt från
att promemorian överlämnas österrikiska
polisen då detta endast skulle medföra att
österrikarna på ett eller annat sätt åter-
sänder honom hit. Ej heller bör han fräntas
främlingspasset.

Från Wien Telex
Avsant den 23/ 8 1954 kl.
Inkom den 23/ 8 1954 kl. 2006
Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

P 2 Cui
Hellman

41. Jarring från kabinetssekreteraren.

Orolig att Hellman gifter sig med svenskan. Om affären Hellman publiceras kan det frågas, om UD gjort allt för att rädda flickan från tragedin. Vad säger fadern? Bör vi inte be polisen här skugga Hellman? Genom våra förbindelser bör hans återsändande till Sverige kunna hindras.

Allard

KOPIA KOPIA

Hellman

Avskrift av chiffrertelegram från UD till
beskickningen i Wien, avsänt den 24 augusti 1954.

Edert 41. För kabinettssekreteraren från Jarring.
Primo. Jag har talat med Danielsson och Hasselroth
som anser de gjort allt för att varnafadern.
Flickan är även varnad och måste vara fullt medveten
om vad Hellman går för. Hon är emellertid myndig
och inte ens fadern torde kunna påverka henne.
Secundo. Danielsson och Hasselroth anser att om
man skall taga kontakt med österrikiska polisen är
dét ingenting annat att göra än att endera Du eller
Allard går till högsta ort exempelvis Kreisky och öppen-
hjärtligt talar om vad som förevarit i fallet.
Samtidigt bör man i så fall utverka att österrikarna
icke sänder honom tillbaka hit.

HP Hellman

Från Wien

Avsant den telex 19 kl.

Inkom den 31 / 8 1954 kl. 1310

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

43.

Personligt för Jarring och Lundberg.

På uppmaning av Kreisky uppsökte mig Wiens polispresident i slutet av föregående vecka, varvid jag orienterade honom om Hellman i samma utsträckning som Lundberg under sitt besök i Wien informerat Kreisky. Vi överenskom, att Hellman tillsvidare skulle skuggas under 10 dagar, varefter polispresidenten ånyo skulle taga kontakt med mig för att överlägga om fortsatta åtgärder. Denne lovade, att intet göra i saken utan att förut inhämta min åsikt och försäkrade dessutom att, därest Hellmans uppehållstillstånd senare icke skulle förnyas, han i varje fall icke av Österrike skulle utvisas till Sverige. Polispresidenten förklarade slutligen, att han skulle behålla de av mig lämnade informationerna om Hellman för sig själv och icke underrätta sina underordnade i annan mån än som erfordrades för skuggning eller liknande åtgärder.

Allard

Avskrift av strängt förtroligt handbrev
från envoyén Allard, Wien, till utrikes-
rådet Jarring, dagtecknat den 3 september 1954.

16/9 *Jur.*

Under Lundbergs senaste besök i Wien överenskoms,
att beskickningen, innan hänvändelse till polispresidenten
gjordes, skulle av vår kontaktman i inrikesministeriet be-
gära upplysningar om den boktryckeriinnehavarinna i Wien,
med vilken Hellmann står i kontakt. Vi ha nu erhållit i
avskrift bifogade promemoria. Ehuru denna icke synes
innehålla så mycket, vill jag för ordningens skull icke
underlåta att insända densamma.

Theresia F e l l i n g e r, geb. Raimann, Gesellschafterin (Haushalt), am 14.3.1907 Wien geb., Österr.Sta., rk., verh., in Wien 5., Gassergasse 2-3/III/12 wohnhaft und gemeldet, übernahm von ihrem Vater als Alleininhaberin die Fa. Ludwig Raimann, lithographische Anstalt und Buchdruckerei in Wien 1., Friedrichstrasse 8, die unter diesem Namen bereits seit 1912 stets innerhalb ihrer Verwandtschaft geführt wird. Seit 1947 führt sie dieses Unternehmen gemeinsam mit August W u r m, Druckereibesitzer, Wien 8., Pfeilgasse 14/7 wft., als offene Handelsgesellschaft.

Bezüglich der Abwicklung von Verlagsgeschäften durch Theresia F e l l i n g e r konnte bisher nichts in Erfahrung gebracht werden. Ebensowenig konnte ermittelt werden, ob in ihrem Unternehmen ein Druckwerk über Schweden verlegt bzw. gedruckt wird.

Theresia F e l l i n g e r und August Wurm sind ferner persönlich haftende Gesellschafter bei der Kommanditgesellschaft Josef Wagner, Vertrieb von Büromaschinen u. Bürobedarfsartikeln, Wien 1., Friedrichstrasse 8 und sind beide Unternehmungen als Gassenläden örtlich verschmolzen.

Ihr im Jahre 1930 geheilichter Gatte, Oskar F e l l i n g e r (auch Fehlinger), Tischlermeister, 28.6.1905 Wien geb., ist Inhaber der Möbelfabrik Oskar Fehlinger in Wien 5., Blechturm-gasse 29, zu deren Spezialitäten Büroeinrichtungen und Geschäfts-möbel zählen und Mitbesitzer des Möbelhauses "Zitahof", Wien 7., Mariahilferstr. 88a. Oskar Fehlinger ist gerichtlich beeideter Sachverständiger für Kunst- und Möbeltischlerei. Er befindet sich derzeit im Landesgericht f. Strafsachen Wien seit 18.2.1954 wegen Verdachtes des Verbrechens des Betruges in U-Haft und sind seine Betriebe derzeit gesperrt.

Theresia Fehlinger, die vermutlich mit den Machinationen ihres Gatten nichts gemein hat, dürfte durch ihn in eine finanziell sehr schwierige Situation geraten sein, obwohl äußerlich ihr entsprechend hoher Lebensstandard nicht geändert erscheint. Die Affaire ihres Gatten, durch dessen mahogolegene Fabrik und

diverse Presseangriffe in ihrer Wohnumgebung ziemlich bekannt, haben auf Theresia Fellingner eine nicht zu übersehende Schockwirkung ausgelöst, die erst in den letzten Wochen und Monaten etwas gemildert wurde.

Sie selbst hat bei der Führung ihrer Betriebe bisman keinen Anlass zu polizeilicher Intervention geboten und ist als reelle Geschäftsfrau zu bezeichnen, wie überhaupt in moralischer und charakterlicher Hinsicht nichts Nachteiliges gegen sie bekannt geworden ist.

In staatsbürgerlicher Hinsicht ist sie bis dato nicht missliebig in Erscheinung getreten und hat sich auf parteipolitischen Gebiete nie exponiert. Lediglich rein gefühlsmässig kann wegen ihrer Abstammung und wegen ihres schon jahrzehntelangen Verkehrs in grösseren Geschäftskreise angenommen werden, dass sie zu bürgerlichen Ideologien tendiert. Eventuelle Sympathien zu links- oder rechtsradikalen Parteien konnten nicht wahrgenommen werden.

Theresia F e l l i n g e r ist bisher unbescholten.

28.8.1954.

Från Wien

Avsant den TELEX 19 kl.

Inkom den 13/9 1954 kl. 1925

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

P. 2 2
Hellman

44.

Mitt chiffer 43. Personligt för Jarring.

Polispresidenten Odam har meddelat att Hellman, som senast har uppträtt under namnet Rohan och sedan flera år efterspanats av den österrikiska polisen såsom farlig Hochstapler för cirka en vecka sedan intagits i polishäkte och torde till en början åtalas för användande av falskt namn samt vistelse utan uppehållstillstånd. Vidare pågår undersökning huruvida han gjort sig skyldig till för Österrike skadlig underrättelseverksamhet. Ehuru denna undersökning ej avslutats kan preliminärt redan nu sägas att Hellman underhållit förbindelser av ännu ej fastställd art med öststaterna. Den österrikiska polisen är särskilt intresserad av att klarlägga om han i särskilt syfte utsänts till västern av tjeckerna. Hellman, som är försedd med ett flertal främlingspass och andra legitimationshandlingar från olika länder, är för närvarande eftersökt förutom av den franska polisen därjämte av polismyndigheterna i Stuttgart och München. Därest han icke gjort sig skyldig till straffbart spioneri i Österrike torde han efter avtjänat straff för övriga förseelser komma att direkt överlämnas till de domstolar i München respektive Stuttgart, som begärt hans efterspanande. Han skall sålunda av österrikisk domstol under övervakning överlämnas till domstol i Tyskland. Polispresidenten, som utlovat fullständigt material under senare delen av veckan, försäkrat ingen risk Hellman återsändes till Sverige. Underordnade polistjänstemän sakna fortfarande kännedom om att vi äro intresserade av Hellman och komma ej heller att underrättas. Polispresidenten önskar att hans förbindelser med oss i detta ärende även i Sverige strängt hemlighålles.

Allard.

Hellman

Avskrift av chiffertelegram från UD till
beskickningen i Wien, avsänt den 15/9-54.

Dnr 45. För Allard från Jarring. Direktör
Björnstad, som är fader till den flicka, med vilken
Hellman nu gift sig, är givetvis förtvivlad över
flickans steg och har vänt sig till vår Säkerhets-
polis för att få hjälp med att få hem dottern. Polisen
anser sig inte kunna göra något. Nu frågas: är Du
beredd bistå Björnstad med råd, ifall denne skulle
vilja resa nu till Wien?

Avskrift av chiffterelegram från utrikes-
departementet till beskickningen i Wien,
avsänt den 18/9 1954.

Nr. 46.

Brådskanie. Är den Rohan som den 6 september klockan
18 vigdes i katolska kyrkan i Hallstadt ungefär en
timmes bilresa från Salzburg identisk med Hellman?
Han uppgives vid vigseln som förrättades av 80-årig
katolsk präst i Hallstadt ha kallats furst Rohan.
Angeläget få svar om möjligt under söndagen.

1186

Från Wien

Avsant den telex 19 kl.

Inkom den 18 / 9 19 54 kl. 1305

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

20/9 Thulin erh del

45.

Edert chiffer 45. Personligt för Jarring. Då jag står i begrepp att avresa på semester, kan jag personligen icke bistå fadern. Han kan emellertid erhålla erforderliga råd av Lorentzon, med vilken jag grundligt diskuterat ärendet. Då beskickningen officiellt bör hållas utanför, anser jag dock enda råd vara, att fadern söker övertala flickan att återvända till Sverige. Enligt min mening böra vi vidare utan angivande av våra belägg härför meddela fadern, att vi erhållit säkra uppgifter om att Hellman i Frankrike, Tyskland och Österrike dömts eller efterspanats för olika förbrytelser. Dessutom synes mig lämpligt framhålla, att vi genom österrikiska polisen erfarit, att en med ^{svenskt} främlingspass försedd person vid namn Balcar som uppgivit sig heta Rohan på grund av dessa motstridiga uppgifter här häktats. Därest ni lämnat fadern andra och utförligare informationer är det önskvärt att Lorentzon skyndsamt orienteras. Av nytt från österrikiska polisen emottaget PM, som sändes med nästa kurir, framgår, att Hellman någon dag före sin häktning gift sig med flickan. Då han förmodligen vigts under namnet Rohan och med användande av falska dokument, utgår jag från att äktenskapet på andra partens begäran kan dömas till återgång.

Allard

1187

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

~~XXXX~~ telegram (täckord)

Från Wien

Avsant den 18 / 9 1954 kl. 1407

Inkom den 18 / 9 1954 kl. 1437

Utskrivet i 2 ex. Detta är ex. nr

Enclair 63.

Edert telegram med diarienummer 46, besvaras
med ja.

Allard

KOPIA KOPIA

Wien den 15 september 1954.

1 bil.

Strängt förtroligt.

Broder,
Härmed ber jag få översända en utredning angående
Hellman, vilken Wiens polispresident som överenskommit
låtitt företaga och vilken vi i dag erhållit av denne. Det
sorgliga aktstycket torde tala för sig självt och får jag
begränsa mig endast till ett par kommentarer. Polispre-
sidenten har meddelat, att han avsiktligt ur sin redogörel-
se uteslutit två "moment". Det ena av dessa handlade om
att Hellman sagt sig ha varit anställd i det svenska ut-
rikesdepartementet och av detta tidvis varit utsänd till
Österrike för att här göra observationer rörande öst-
staterna samt även på Österrike. Det andra utelämnade
stycket berörde ett Hellmans uttalande om att han i
Sverige fallit offer för intriger inom utrikesdeparte-
mentet och att han därefter blivit "befriad från sitt
uppdrag". Polispresidenten motiverade dessa sina båda
uteslutningar med att han icke ville, att dessa oveder-
häftiga yttranden skulle återfinnas i den österrikiska
dossieren över Hellman.

Såsom Du ser av redogörelsen, har det icke
gått att hindra den svenska flickan från att gifta sig

Utrikesrådet G. J a r r i n g,
S t o c k h o l m.

1188

med Hellman och vidare har denne låtit fotokopiera sitt svenska svarta pass och deponerat kopian hos en österrikisk advokat.

Undersökningarna beträffande Hellman fortsätta nu från österrikisk sida och inom den närmaste tiden torde beskickningen bli satt i tillfälle att meddela Dig de åtgärder, som österrikarna komma att vidtagas mot honom. Det har återigen försäkrats oss, att han icke kommer att bli utvisad till Sverige.

Sven Allard

Dr. Jaromir B a l c a r, am 7.5.1920 in Prag geboren, wird im Deutschen Fahndungsbuch Nr. 6 vom Juli 1954, Seite 23, von der Staatsanwaltschaft München sowie der Staatsanwaltschaft Stuttgart zur Aufenthaltsermittlung wegen Urkundenfälschung ausgeschrieben. Derselbe Jaromir B a l c a r erscheint in Österreich wie folgt vorgemerkt:

Im Jahre 1951 in Frankfurt/Main von der amerikanischen Besatzungsmacht wegen Betruges zu 15 Monaten Kerker verurteilt. 1952 in Stuttgart wegen Verdacht der Passfälschung. Juli 1953 aus dem Gefängnis in Frankreich nach der Schweiz entlassen. Später von der Schweiz ausgewiesen und nach Schweden gereist. Wiesbaden, 10.5. 1954, wegen Verdacht der Urkundenfälschung (falscher Pass aus Costarika mit Österr. Visum) zur Aufenthaltsermittlung ausgeschrieben. Am 20.5.1954 unter dem Namen Johann M a r c e l fahndungsamtlich behandelt und am 2.7.1954 von Dänemark nach Schweden ausgewiesen. Von französischen Gerichten wurde Jaromir B a l c a r in der Zeit vom Jänner 1950 bis Oktober 1953 verschiedentlich in Abwesenheit verurteilt, darunter auch zu Freiheitsstrafen, die nach § 3, Abs. 1 des Fremdenpolizeigesetzes die Erlassung eines Aufenthaltsverbotes rechtfertigen.

Ein Dr. Marcel R o h a n, am 26.6.1919 in Prag geb., schwedischer Staatsbürger, ist im Dezember 1953 in Erscheinung getreten. Danach stand R o h a n mit dem Weltgewerkschaftsbund und dem Weltfriedensrat in Verbindung. Seit September 1953 hielt er sich häufig durch Wochen in Wien auf und reiste mehrfach nach Schweden. Die in diesem Zusammenhange geführten Erhebungen haben ergeben, dass Dr. R o h a n mit Dr. Jaromir B a l c a r nach der Personsbeschreibung und dem Vorleben mit grösster Wahrscheinlichkeit ident ist.

Neuerdings ist Dr. R o h a n am 5.8.1954 nach Österreich eingereist, erwartete hier seine Braut, der er von Wien nach Wels entgegenreiste. Das Brautpaar mietete am 29.8.1954 in Wien VII., Schottenfeldgasse 63/8 eine Untermietwohnung und reiste noch am selben Tage nach Hallstatt, um dort die Eheschliessung durchzuführen. Bei der nunmehrigen Gattin des Dr. R o h a n handelt es sich um Anitra B i ö n s t a d, Sekretärin, am 21.9.1929 in Stockholm geb., schwedische Staatsbürgerin, kath., Stockholm Villagatan 22 whg., die aus sehr guter und ebenso vermögender Familie stammen dürfte.

Dr. Rohan begab sich nach der Kesselschliessung am 8.9.1954 nach Wien, wo er zur Feststellung seiner Identität und wegen des Gebrauches falscher oder gefälschter Personaldokumente von der Wiener Polizei in Haft genommen wurde. Am 10.9.1954 wurde gegen den Genannten zur Vorbereitung eines Aufenthaltsverbotes die Schubhaft verhängt, nachdem das zuständige Bundesministerium zur Einleitung der internationalen Fahndung ersucht worden war.

Der in Wien, in polizeiliche Verwahrung befindliche Jaromir B a l c a r alias Marcel R o h a n bestreitet nach wie vor jeden Zusammenhang mit Dr. B a l c a r. Er gibt an, einer Familie des alten Fürstengeschlechtes R o h a n anzugehören und nach dem Prager Regierungswechsel im Jahre 1948 unmittelbar seine tschechische Heimat verlassen und sich über Deutschland, Frankreich und die Schweiz noch im Jahre 1948 nach Schweden begeben zu haben. In Schweden sei er im Dienste des do. Aussenamtes gestanden. Der erwähnte Dr. B a l c a r sei seiner Angabe nach dessen Vetter und habe er sich auch dessen Fremdenpass (B a l c a r habe gleichfalls im Jahre 1948 die CSR verlassen und sich sogleich nach Frankreich begeben, wo er auch eingebürgert worden sei) ausgeliehen, mit dem er "lange Zeit" hindurch gereist sei. Frankreich habe er zwischen 1948 und 1953 niemals betreten und bis vor kurzer Zeit mit Behörden in für ihn nachteiliger Hinsicht niemals etwas zu tun gehabt. Allerdings zu Beginn des Jahres 1954 habe das schwedische Aussenamt Kenntnis erhalten, dass er, R o h a n auch unter anderem Namen gereist sei (B a l c a r), woraus sich schliesslich die Lösung des oben erwähnten Dienstverhältnisses ergeben habe. Seit dieser Zeit arbeite er ausschliesslich journalistisch und betreibe auch eine Presseagentur. Soweit also die Darstellung des B a l c a r alias R o h a n selbst.

Rücksichtlich des vorgegebenen Namen R o h a n wird vermerkt, dass sowohl die genannte Person als auch die von ihm als Linie bezeichnete Familie dem in Wien befindlichen estl. Zweig der ehemals fürstlichen Familie R o h a n völlig unbekannt ist und ein solcher Familienzweig auch im "GOTHA" schen Kalender der adeligen Häuser" nicht aufscheint. B a l c a r ist nicht im Besitze eines Originaldokumentes, sondern lediglich dessen Rechtsanwalt Dr. G e s s e l b a u e r im Besitze einer Fotokopie des schwedischen Reisepasses Nr. 9994. Wenn B a l c a r - R o h a n auch das Vorhandensein eines weiteren Reisepasses mit der Nummer 9997 bestreitet, so wurde immerhin festgestellt, dass er sich im letzteren auch in Wien ausgewiesen hat

und im übrigen in einer von ihm selbst stammenden Eingabe auf diese Reisepassnummer hinwies. Sein ehemaliger osl. Pass, auf dem angeblich die Ausstellung der schwedischen Dokumente basierte, hat ein Schicksal gefunden, über das der Genannte keine Auskunft geben kann oder will. Hinsichtlich seines schwedischen Reisepasses gibt er an, dass er nach der jüngst erfolgten Eheschliessung denselben mit all seinen übrigen Dokumenten dem schwedischen Aussenamt zur Verfügung gestellt habe, da er zufolge den bereits oben erwähnten Vorgängen, über die er im übrigen eine nähere Auskunft verweigert, auch auf die schwedische Staatsbürgerschaft verzichtet und um Ausfertigung eines schwedischen Passes für Staatenlose ersucht habe (Fremdenpass).

Es muss noch bemerkt werden, dass sich B a l c a r - R o h a n in Schweden vermutlich als österreichischer Staatsbürger ausgegeben hat, da dessen Schwiegervater in dieser Richtung Referenzen in Wien einholte. B a l c a r - R o h a n hat im übrigen zugegeben, Schritte eingeleitet zu haben, um auf ziemlich dunklem Wege den Status als österreichischer Staatsbürger zu erhalten.

"R o h a n" gibt nunmehr zu, dass die in ausländischen Evidenzen enthaltenen Fingerabdrücke des "B a l c a r" mit den seinen übereinstimmen werden, dies ändere aber nichts an seiner Gesamtverantwortung.

Die Richtung für die weitere Amtshandlung wird das Ergebnis der internationalen Fahndung im wesentlichen weissen. Bestimmend wird ausserdem das Ergebnis von Gegenüberstellungen mit Personen sein, die nach der Personsbeschreibung R o h a n unter dem Namen B a l c a r gekannt haben.

Avskrift.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ang. Marcel Rohan.

FP

Thulin och von Sydow hos
mig 23.9.54. Beslöts att för-
söka få österrikarna återta ansökan
till Kriminaltekn.anst. GJ.

STOCKHOLM 20.9.54 19		
N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

P.M.

angående Marcel Rohan.

Assistent Klint, Statens Kriminaltekniska Anstalt,
(tel.: 51 78 13) har vid telefonsamtal innevarande dag med-
delat följande.

Anstalten har erhållit ett radiomeddelande från polisen
i Wien, innefattande en begäran om bistånd för fastställande
av identiteten hos en person, som uppgiver sig heta Marcel
Rohan. Denne påstår sig hava insänt sitt pass, födelse-
attest, diktorsdiplom m.fl. handlingar såsom bilagor till
en till utrikesdepartementet adresserad skrivelse, dagtecknad
den 31 augusti 1954. Rohan uppgiver sig i handlingarna
hava varit svensk medborgare sedan september 1953.

Anstalten har kunnat konstatera, att det av Rohan
åsyftade, för honom utställda passet med uppgivet beteck-
ningsnummer Hk 9997 utställts för anna person.

Anstalten önskade nu erhålla bekräftelse på, huruvida
verkligen Rohan insänt ovan omförmälda skrivelse till utri-
kesdepartementet och huruvida denna kommit departementet
tillhanda.

Stockholm den 20 september 1954.

FP

Företagen undersökning har givit vid handen, att namnet
Marcel Rohan icke återfinnes i HP- R- eller P-arkiven i
utrikesdepartementet.

1190

Avskrift av chifftertelegram från utrikes-
departementet till beskickningen i Wien, avsänt
den 24 september 1954.

För Lorentzon från Jarring.

Polisen i Wien har hos Statens kriminaltekniska anstalt
begärt tillstånd fastställande identiteten Rohan. Försök
att med hänvisning till Allards tidigare samtal polis-
presidenten få denne att helt taga tillbaka ovannämnda
begäran. Telegraferas.

1191

Avskrift av strängt förtroligt handbrev från
t.f.chargé d'Affaires Lorentzon, Wien, till
utrikesrådet Jarring, dagtecknat den 23 september 1954.

1 bil.

Allard har bett mig att uttaga en del av min semester under hans frånvaro från Wien, bland annat med anledning av att den omfattande ombyggnaden av kansli-lokalerna praktiskt taget omöjliggör handläggning av uppgifter av annat än rent löpande karaktär. Jag har därför i dag insänt en semesteransökan till UD. Rosborg kommer under min frånvaro att enligt tidigare bemyndigande (tel.60 U 24.8.54) förestå beskickningen i egenskap av t.f.chargé d'affaires. Rosborg återkommer från semester senast den 2 oktober och jag skulle anträda min ledighet den 4.

Det är givet, att jag icke kommer att utnyttja en eventuellt beviljad semester, därest utvecklingen i Hellman-ärendet eller något annat viktigt ärende skulle påfordra min närvaro i Wien.

Avskrift av chiffertelegram från utrikes-
departementet till beskickningen i Wien,
avsänt den 25 september 1954.

Nr. 48.

För Lorentzon från Jarring.

Ditt hanfbrev 23 Tyvärr kan Du icke taga semester med
hänsyn Hellmansfrågans delikata läge. Du torde få
vänta tills Allard återkommit

Från Wien

Avsändt den 27 9 19 54 kl. 1810

Inkom den 27 9 19 54 kl. 1930.

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

*Sj. meddel. Flulin
pr tel. 28/9-54.*

46.

För Jarring från Lorentzon.

Polispresidenten idag meddelat att
begäran kommer att återtagas i morgon.
Brev följer med kurir den 28. Edert chif-
fer 47 återopas.

Lorentzon.

KOPIA KOPIA

Stockholm den 29 september 1954.
Överlämnas för kännedom till Stats-
polisintendenten T h u l i n .

(Gunnar Jarring)
Chef för Politiska Avdelningen.

Avskrift av strängt förtroligt och personligt
handbrev från t.f. chargé d'affaires Lorentzon,
Wien, till utrikesrådet Jarring, dagtecknat den
28 september 1954.

Polispresidenten, som jag först igår kunde träffa, var mycket ledsen över att ha förbisett, att hans underordnade skulle följa alla spår till utlandet, som Hellman lämnat efter sig, och att Sverige på så sätt skulle komma med i bilden. Han lovade emellertid, som jag meddelat i särskilt ordning, att omedelbart återtaga hemställan till kriminaltekniska anstalten om identifiering av Hellman. Å andra sidan sade mig herr Holaubeck, att österrikarna, liksom vi, med största noggrannhet måste försöka identifiera Hellman. Man vore praktiskt taget helt övertygad om att han var Balcar, och bland annat hade en läkare, som opererat Hellman i foten under hans amerikanska fångenskap i Tyskland, kunnat bidra till identifieringen. Det skulle emellertid nu, när olyckan redan skett, se en smula underlägt ut för Holaubecks underordnade, om det till Sverige ledande spåret (sannolikt fotostatkopian av det svarta passet) icke på något sätt följdes. Herr Holaubeck föreslog därför, att han skulle få skicka någon av sina underordnade till mig för att erhålla upplysningar i och för Hellmans identifiering. Då Hellman - i samma stil som han använde sig av i Sverige - vitt och brett orerat om sina goda svenska förbindelser och de "hemliga" uppdrag, som han fått av det svenska utrikesdepartementet, är ju denna begäran lättförståelig.

Innan denna hemställan tillmötesgås, får jag emellertid fråga, om hinder möter att jag ger den österrikiska polisen adressen till Hellmans första hustru, Vera Matousek, född Künzl-Jirersly. Detta torde väl vara det enklaste

sättet att övertyga den mest skeptiske polisman om vem Hellman är.

För det intresse saken må ha, kan jag för övrigt omtala, att Hellman alltjämt sitter i förhörshäkte här och att hans nuvarande hustru - hustru är kanske icke alldeles adekvat - bor i den av herrskapet förhyrda våningen, Wien VII, Schottenfeldgasse 63/VIII. Fru Anita "Rohan" får icke besöka honom i häktet förrän tidigast efter fyra veckor. Enligt vad polispresidenten uppgivit, lär hon taga saken mycket tappert, men inga logiska argument kan förmå henne att se klart på denna historia. Hellman tycks få en del pengar fortfarande och kan i häktet själv köpa den mat, som han vill ha.

Avskrift av chiffrertelegram från UD till
beskickningen i Wien, avsänt den 30 september 1954.

Nr. 49.

Handbrev Lorentzon-Jarring 28 september 1954.
Intet hinder ni delger adressen Hellmans första
hustru

./.

oktober
Stockholm den 18 ~~september~~ 1954.
Överlämnas jämte bilaga för kännedom
till Kommissarie Danielsson.

(Gunnar Jarring)
Chef för Politiska Avdelningen.

Avskrift av strängt förtroligt och personligt
handbrev från t.f.chargé d'affaires Lorentzon,
Wien, till utrikesrådet Jarring, dagtecknat den
15 oktober 1954.

./.

Härmed ber jag i avskrift få insända en promemoria
angående Hellmans senaste göranden och låtanden. Vi ha
erhållit ett löfte av polismyndigheten att bliva inform-
rade i god tid, innan österrikarna företaga en utvisning.

Wien, am 14. Oktober 1954.

I n f o r m a t i o n .

Auf Grund eingehender polizeilicher Erhebungen über den angeblichen Dr. Marcel R o h a n, alias Jaromir Alexander B a l c a r, konnte folgendes festgestellt werden:

Ende August 1954 traf Dr. R o h a n in Begleitung der Anita B i ö n s t a d in Hallstatt, Ober-Österreich, ein und nahm dort in einem Privatquartier Aufenthalt. Bald nach seiner Ankunft in Hallstatt (ca. 1 oder 2 Tage nachher) erklärte er seinem Quartiergeber gegenüber, er beabsichtige, sich zu verhehelichen und ihn als Trauzeugen in Anspruch nehmen zu wollen. Als Termin für die kirchliche Trauung wurde der 11. September 1954 in Aussicht genommen. Etwa am 2. oder 3. September erschien aber Dr. R o h a n plötzlich beim Pfarrer und bat um Vorverlegung der kirchlichen Trauung. Er zeigte dem Pfarrer ein Paket mit Hundertschillingnoten und ersuchte ihn, die ganze Hochzeit vorzubereiten, gab ihm aber nur 100.- S. Die Bezahlung für die Kosten der Trauung in der Höhe von 467.- S. blieb er bis heute schuldig. Knapp vor der kirchlichen Trauung reiste R o h a n angeblich auf 2 oder 3 Tage nach Wien, u.sw. fuhr er ohne Gepäck fort und kehrte mit einem Koffer mittlerer Grösse zurück, in welchem sich sein Trauungsanzug und Champagner befunden haben soll. Weiters kamen etwa 2 Tage vor der kirchlichen Trauung die Mutter und der Bruder der Braut in Hallstatt an und nahmen dort im Hotel "Grüner Baum" Quartier. Bei den Genannten handelt es sich um eine Gertrud S t a n g e n b e r g, 17.3.1900 in Stockholm geboren, schwedische Staatsbürgerin, ordentlicher Wohnsitz Villa Gatan 22, Reisedokument VH 1763 und Bjarne B i ö n s t a d 24.6.1927 in Stockholm geboren, schwedischer Staatsbürger, in Oslo, Stortingsgatan 8 wohnhaft, Reisedokument: Uj 0291. Sie kamen mit einem von Bjarne Biönstad gelenkten, aus München stammenden Mietwagen (Opel-Olympia). Bemerkenswert ist, dass die Braut bei der Aufgebotsverhandlung keinen Trauschein der Eltern vorlegte und es sich nach ihren Angaben bei ihrer Mutter offenbar um eine geborene Gertrud Lindholm, 1900 in Stockholm geboren, handelt. Der Name Stangenberg wurde jedoch nicht angeführt.

Der Pfarrer von Hallstatt erhielt bereits im Juni oder Juli ein

Schreiben der Anita B i ö n s t a d aus Schweden, worin sie ihm mitteilte, dass sie die Absicht habe, in Hallstatt zu heiraten. Der Pfarrer erkundigte sich hierauf beim Standesbeamten über erforderliche Einzelheiten und antwortete der Genannten. In der Folge kam dann ein Brief des Brautpaares vom 25.8.1954 aus Wien, in welchem hervorgehoben wurde, dass die Kosten der Trauung keine Rolle spielen und der besondere Aufwand des Priesters in Form eines Geschenkes für die Kirche vergütet werden würde. Im übrigen wurde um eine besonders feierliche Form wegen angeblich prominenter Gäste aus Schweden ersucht. Im Hotel "Grüner Baum", in welchem - wie bereits erwähnt - die Mutter und der Bruder der Frau untergebracht waren, wurde von Dr. R o h a n mehrmals ausdrücklich erklärt, dass alle Rechnungen, insbesondere auch die anlässlich der Trauung entstehenden, nicht von ihm bezahlt würden. Die Hochzeitstafel wurde auch tatsächlich vom Bruder der Frau bezahlt. Im übrigen gab sich R o h a n im Hotel als Prinz aus und fiel wegen seiner übermässigen Gesprächigkeit auf. Er machte die verschiedensten Mitteilungen über sein bisheriges Leben und behauptete u.a. auch, 7 Jahre für den CIC gearbeitet zu haben. Auch dem Pfarrer gegenüber wies er auf seine fürstliche Abstammung hin und gab die Namen seiner Ahnen und deren verschiedenen Titel an. Weiters erklärte R o h a n sowohl dem Pfarrer als auch dem Bürgermeister gegenüber, er trage sich mit dem Gedanken, das Schloss Grub um 570.000 bzw. 800.000 S zu kaufen. Dem Bürgermeister gegenüber erklärte er ferner, aus einer fürstlichen, in der CSR. enteigneten Familie zu stammen. Sein Vater sei Richter in Prag gewesen. Weiters behauptete R o h a n, neben der schwedischen auch die österreichische Staatsbürgerschaft zu besitzen. Während seines Aufenthaltes in Hallstatt erhielt R o h a n, soweit festgestellt werden konnte, 2 mal Geldsendungen vom 100.- und 200.- S.

Zwei Tage nach der kirchlichen Trauung reiste Dr. Rohan nach Wien um angeblich an einer Pressekonferenz teilzunehmen. Die angeblichen Verwandten der Frau waren bereits einen Tag nach der kirchlichen Trauung abgereist. Am Samstag, den 11.9.1954 erhielt die zurückgebliebene Frau ein Telegramm, worauf sie am nächsten Tag ebenfalls abreiste, nachdem sie erklärt hatte, wieder zurückzukommen. Sie kehrte jedoch ebenfalls nicht mehr zurück, sondern hinterliess beim Quartiergeber einiges Gepäck und blieb im übrigen die aufgelaufene Miete von etwa 700.-S schuldig.

Anlässlich der polizeilichen Erhebungen konnte weiters festgestellt werden, dass R o h a n bereits einmal, u. zwar vom 16.10. bis 19.10.1953 in Hallstatt gemeldet war. Bei dieser Meldung legte er den schwedischen Reisepass Stockholm HK 9994 vor (bei der Meldung

im August 1954 hingegen den Pass HK 9997 - K.U. Dept.). Damals stieg er im "Bräu-Gasthof" mit seiner angeblichen Gattin, Joan H u n t, ab, mit welcher er sich nach seinen Angaben auf dem Meldezettel am 11.9. 1953 verheiratet hatte.

Auf Grund weiterer polizeilicher Untersuchungen (erkennungsdienstliche Behandlung) wurde inzwischen die Identität des angeblichen Marcel R o h a n mit der als Jaromir B a l c a r beschriebenen Person festgestellt, der sowohl in Frankreich als auch in der Bundesrepublik Deutschland Anlass zu behördlichen Massnahmen gab.

Weiters ergab sich, dass B a l c a r alias R o h a n im Jahre 1950 Beziehungen zu einer ehemaligen Angestellten der Argentinischen Gesandtschaft in Wien anknüpfte, die zu Weihnachten 1950 zur Verlobung führten. Die Eheschliessung wurde von B a l c a r jedoch unter verschiedenen Vorwänden hinausgeschoben und schliesslich blieb jede Nachricht von ihm aus. Sie brachte schliesslich in Erfahrung, dass er sich angeblich in Haft bei den amerikanischen Besatzungsbehörden in Deutschland befand. Im übrigen wurde von der Genannten ebenfalls an Hand des polizeilichen Lichtbildes einwandfrei die bereits erwähnte Identität des B a l c a r mit R o h a n bestätigt.

R o h a n alias B a l c a r wurde schliesslich am 10.9.1954 von der Bundes-Polizeidirektion Wien in vorläufige Verwahrung (Schubhaft) genommen, um gegen ihn ein Aufenthaltsverbot vorzubereiten. Seiner Berufung gegen die Verhängung der Schubhaft wurde mit Bescheid der Sicherheitsdirektion für Wien vom 11.10.1954 keine Folge gegeben.

Avskrift av chiffertelegram från UD till
beskickningen i Wien, avsänt den 26 oktober 1954.

N:r 51.

Vårt 45 och Edert 45. Fru Stangenberg som är moder
till fröken Biörnstad - föräldrarna äro skilda - anländer
till Wien endera dagen. Vi tacksamma ni ger det bistånd
som ni finner lämpligt.

Från Wien

Avsant den tolex 19 kl.

Inkom den 22/11 1954 kl. 2000

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

*Varu erh.
del.*

55.

Personligt för Jarring. Hellman frigives ur fängelse i morgon tisdag eller onsdag, enär han enligt polisläkare i behov av sjukhusvård för hjärtåkomma (?) och fotskada. Under sjukhusvis- telsen kommer han att övervakas av österrikiska säkerhetspolisen, som lovat underrätta oss så snart han tillåts byta vistelseort. Österrikarna önska synbarligen behålla honom på fri fot i Wien kortare tid för att kunna fastställa arten av hans förbindelser med en häktad tjeckisk flykting, Swoboda, som sannolikt är agent för en östeuro- peisk underrättelseorganisation. Bortsett häri- från intet framkommit som tyder på reguljär agent- verksamhet från Hellmans sida, ehuru han otvivel- äktigt tidvis haft förbindelse med kommunistiska kretsar. Han har nu för polisen medgivit, att hans riktiga namn är Balcar. Fröken Biörnstad är kvar i Wien men har icke tagit kontakt med oss. Modern har ej avhörts.

Allard.

KOD

Hellman

Avskrift av chiffrertelegram från utrikes-
departementet till beskickningen i Wien,
avsänt den 6 december 1954.

Nr. 55

För Allard från Jarring.

Fru Stangenberg avreser åter Wien och säger sig

denna gång bestämt skola söka upp Dig

Cabinet

Från Wien

Avsant den TELEX 19 kl.

Inkom den 6 / 12 19 54 kl. 2120

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

P 2 En I
Hellman

58.

Personligt för Jarring.

Österrikiska polisen anser sig nu kunnat konstatera, att Hellman under entid succesivt duperat amerikanska, brittiska, franska och tyska underrättesletjänsterna och använts som agent av dessa. Samtidigt starka belägg för att han tidigare dessutom anlåtats av tjeckerna och sålunda varit dubbelagent. Han har nu återvänt till sin bostad, där han diskret övervakas av österrikiska polisen. Enligt vad denna meddelat mottog Hellman lördagen den 4 december kl. 1800 i sin bostad telefonnummer B 30314 B personligt samtal från Stockholm från en person som uppgav sig vara Gunnar Jarring, Utrikesdepartementet. Österrikiska polisen, som synbarligen avlyssnat samtalet, anhåller Ni söker fastställa abonnent och nummer den telefon från vilken samtalet fördes då saken brådskar önskvärt telegramsvar. Samma dag likaledes personligt samtal till Hellman från Köpenhamn. Utförligare redogörelse jämte viktiga handlingar sändes tisdagskurir i personligt brev till Dig.

Allard.

K O P

Avskrift av chifffertelegram från UD till
beskickningen i Wien, avsänt den 7 december 1954.

Hellman

Nr. 56.

Från Jarring för Allard. Edert 58.

Det blir förmodligen svårt fastställa vilken person
som beställt samtalet. Vi fortsätta efterforskningarna.
Återkomma i morgon. Finns det någon möjlighet få öster-
rikarna tala om vad samtalet rört? Framför allt önskvärt
veta om personen här simulerat nya uppdrag Wallenbergs-
ärendet eller alluderat på tidigare.

*Obs! bit. finns endast a" denna
dors, ej i huvuddors.*

*Pol. Bureau på
Huvuddors. 81.02.12.*

Personligt och strängt förtroligt.

P.M.

angående samtal den 6 december 1954 med Jur.Dr, Ministerialrat Oswald Peterlunger, chef för staatspolizeiliche Abteilung i Bundespolizeidirektion, Wien. Dr Peterlunger är föredragande i ärendet Hellman för polispresidenten Holaubek.

Dr Peterlunger meddelade inledningsvis, att Hellman nu utskrivits från sjukhuset, där han under osynlig polisuppsikt vårdats för leukemi. Övervakningen skall sålunda hava varit så diskret, att Hellman icke haft kännedom härom. Efter det han utskrivits från sjukhuset, flyttade Hellman till den av honom och "hustrun" ("grevinnan" Biörnstad) förhyrda våningen i Schottenfeldgasse 63/VIII (se hbr Lorentzon/Jarring 28.9.54). Även här står Hellman, som alltjämt är sjuk och sängliggande, under ständig osynlig polisbevakning. Hustrun är gravid i 8:e månaden och avser att avvakta barnets födelse i Wien. Hennes moder har varit i Wien men varken hon eller dottern hava hitintills tagit kontakt med beskickningen. Däremot hava båda varit i kontakt med dr Peterlunger och för honom uppgivit, att dottern genom en advokat inlett ett skilsmäsoförfarande. Sedan modern därefter återvänt till Sverige, har dottern under inflytande från Hellman meddelat advokaten, att han icke bör driva skilsmäsoärendet och denne har sålunda icke heller anmält detta för domstol. "Hustrun" sammanbor nu med Hellman.

På min fråga, vilka planer österrikarna nu hade för Hellman, meddelade dr P., att så fort Hellman blivit någor-

lunda frisk, komme han att genom polisens försorg befordras till den österrikisk-schweiziska gränsen, varefter han själv finge taga sig över till Schweiz. Skulle han lyckas hålla sig undan de schweiziska myndigheterna under tre månader, kunde dessa, enligt gällande bestämmelser, icke återlämna honom till Österrike. Skulle han däremot upptäckas dessförrinnan och återsändas till Österrike, hava österrikarna möjlighet att åter sätta honom i undersökningshåkte under tre månader, förutsatt att hans hälsotillstånd medgäve detta. Dr P. syntes icke hava någonting emot att bliva av med Hellman, men å andra sidan syntes han även hava stort intresse att åter få honom i håkte i Wien för att närmare kunna klarlägga hans tidigare göranden och låtanden här. Av samtalet framgick nämligen, att man på österrikisk sida med "100-procentig säkerhet" hade kunnat konstatera, att Hellman haft intim kontakt med den nyligen avslöjade tjeckoslovakiske agenten Miroslav Swoboda. Swoboda lär även parallellt hava varit agent för Förenta Staterna. Dr Peterlunger var övertygad om att även Hellman hade varit agent för dessa båda stater. Han hade sålunda arbetat för amerikanarna i CIC i Salzburg samt även utnyttjats av fransmän, ^{britter} och tyskar i underrättelsetjänst, sedan han på känt manér lyckats dupera sina blivande arbetsgivare. Österrikiska polisen hade haft ögonen på Hellman långt innan vi fäste deras uppmärksamhet på honom och han skulle hava tagits i undersökningshåkte vårt ingripande förutan. Från tjeckoslovakisk sida hade man nämligen någon gång under 1953 begärt Hellmans utlämnande men amerikanska vederbörande hade av "humanitära och politiska skäl" icke tillåtit detta. Hellman hade i stället utvisats till Frankrike, varifrån han sedan kommit till Sverige. Dr Peterlunger hade undersökt om de av Hellman uppgivna tjeckiska kontakterna verkligen existerade och därvid hade konstaterats, att Hellman verkligen talat sanning. Dr P. betonade dock, att dessa kontakter icke voro identiska med dem, som Hellman på sin tid för oss uppgav som sina förbindelser med den tjeckiska motståndsrörelsen. Dessa höll dr P. för rena fantasiprodukter. Däremot hade man, genom att Hellman för en gångs skull talat sanning om sina tjeckiska förbindelser, dragit den slutsatsen, att han verkligen är eller

varit tjeckisk agent. I detta sammanhang omnämnde dr P., att den av Hellman företedda tjeckoslovakiska dopattesten var en förfalskning - ett förhållande, som förvånade honom, då tjeckerna mycket väl kunnat förse honom med en äkta, då han arbetade för dem.

För närvarande var man på österrikisk sida mycket förbryllad över en nyligen timad "mystifikation". Hellman mottog nämligen lördagen den 4 innevarande månad kl. 18 ett samtal i sin bostad (telefonnummer B 30-3-14 B) från Stockholm. Den som begärt samtalet i Stockholm var en viss "herr Gunnar Jarring", vilken meddelade Hellman, att denne snarast skulle återvända till Stockholm på bekostnad av en "viss organisation". På min fråga, vad för slags organisation det var, tillkallade dr Peterlunger, som tydligen icke var helt orienterad, en av sina medarbetare, vilken förklarade, att organisationens namn var "Utrikesdepartementet eller något liknande". På Peterlungers fråga, om jag visste, vem Gunnar Jarring var, svarade jag, att denne är chef för Utrikesdepartementets politiska avdelning samtidigt som jag uttryckte den övertygelsen, att Hellman hade lyckats förmå någon av sina kumpaner eller en bulvan i Stockholm att iscensätta detta samtal. Dr Peterlunger meddelade, att man på österrikisk sida ännu icke via telefonförvaltningen lyckats utreda, vem som hade telefonerat från Stockholm, utan hemställde, att vi snarast skulle låta undersöka detta. Dr Peterlunger omnämnde, att Hellman även samma dag - sålunda lördagen den 4 december - emottagit ett samtal från Köpenhamn. Han ville dock icke direkt medgiva, att Hellmans samtal hade avlyssnats av polisen, men jag fick det bestämda intrycket, att så varit fallet.

Wien den 6 december 1954.

(Gunnar Lorentzon)

Hellman

Från Wien

Avsant dentelex/ 19 kl.

Inkom den 8 / 12 19 54 kl. 1315

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 3.

59.

Personligt till Jarring. Edert chiffer 56. Såsom framgår av den PM Du nu fått, uppmanades Hellman av den person, som telefonerade från Stockholm, att återvända till Sverige. Med hänsyn härtill föreslår jag, att återreseviseringen främlingspasset förklaras ogiltig samt att våra gränsmyndigheter erhålla Hellmans foto med instruktion att avvisa honom, därest han skulle söka passera gränsen. Skall så snart resultatet av Edra efterforskningar föreligga söka erfara mera om innehållet i telefonsamtalet. Befarar dock detta förenat med stora svårigheter, då österrikarna synbarligen obenägna öppet medgiva att de lyssnat.

Allard

KOPIA

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Wien

Avsändt den TELEX19 kl.

Inkom den 9/12 1954 kl. 1820

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

P 2 E^I

Hellman

61.

För Jarring personligen. I avvaktan fortsatt undersökning önskvärt Du preliminärt meddelar om påstådda samtalet ägt rum. En möjlighet, som jag tidigare ej tänkt på, är att samtalet icke avlyssnats utan att Hellman för polisen förklarat sig hava mottagit detta från dig, i vilket fall polisen måhända önskar kontroll utan att för oss yppa hela sammanhanget.

Allard

KOPIA KOPIA

Hellman

Avskrift av chiffterelegram från UD till
beskickningen i Wien, avsänt den 10 december 1954.

Nr. 57.

Edert chiffer 61. Polisen här anser sig med säkerhet kunna
lämna besked i morgon.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Wien

Avsant den telex 19 kl.

Inkom den 13/12 1954 kl. 1710

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

P 2. En I
Hellman

63.

Personligt för Jarring.

Polispresidenten förtroligt meddelat att Hellman erhållit österrikiskt främlingspass under riktigt namn för resa till Schweiz. I passet uttryckligen angivet att detta icke gäller för skandinaviska länderna. Utvisningsbeslutet träder ikraft inom cirka 10 dagar. Om han ej lämnat Österrike dessförinnan häktas han ånyo.

Allard.

KOPIA KOPIA

Ullman

Avskrift av chiffertelegram från UD till
beskickningen i Wien, avsänt den 14.12.54.

Nr. 58

För Allard från Jarring. Ditt ch 58. Nu fastställt
att något samtal mellan Stockholm och uppgivet nummer Wien
icke utväxlats den fjärde december. Däremot ett samtal den
tredje till vilket jag återkommer.

Hellman

Avskrift av personligt och strängt förtroligt
handbrev från envoyén Allard, Wien, till utrikes-
rådet Jarring, dagtecknat den 14 december 1954.

Fru Stangenberg har nu sökt upp mig. Tyvärr hinner jag inte med denna kurir redogöra för vad som förevarit utan återkommer jag, så snart sig göra låter. Enligt vad Lorentzon tyckt sig förstå vid samtal med fru Stangenberg, vilken kommit till Wien från Monte Carlo, synes hon ha vissa valuta-svårigheter. Hon har visserligen ännu icke begärt hjälp från beskickningen, men då hon inom kort torde komma att göra detta, tillåter jag mig ifrågasätta, om det icke vore lämpligt, att departementet intervenserar hos Valutakontoret, så att fru Stangenberg kan få överföra ytterligare medel till Wien. Detta tillvägagångssätt är kanske det lämpligaste, därest Du icke skulle föredraga, att beskickningen utbetalar nödiga medel till fru Stangenberg och att dessa få återbetalas av henne till departementet. Jag får bedja Dig om ett telegramsvar på detta brev.

Hellman

Avskrift av chifftertelegram från UD till
beskickningen i Wien, avsänt den 16 december 1954.

N:r 59

Allards handbrev Jarring 14 december.

Om absolut nödvändigt kan beskickningen utbetala upp
till 1000 kronor under förutsättning, att beloppet in-
satts hos UD dessförinnan

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Wien

Avsant den telex 19 kl.
Inkom den 17/12 1954 kl. 1905
Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 3

P 2 In I
Hellman

64. Edert chiffer 59. För Jarring.

Fru Stangenberg önskar här lämna en
på UD utställd check på 1500 kr.
för att utlösa dotterns pantsatta
äodelar. Refererar till Handelsbank-
ens notariatavdelning. Benäget tele-
graferas besked, då båda ämna avresa
till Stockholm på söndag.

Hellman häktad, han utvisas till
Schweiz om en vecka.

KOPIA KOPIA Allard

Avskrift av chiffertelegram från UD till
beskickningen i Wien, avsänt den 18/12-54.

Nr. 60.

Dnr. Edert ch 64. Edert förslag accepteras.

PERSONLIGT OCH STRÄNGT FÖRTROLIGT.

10/1 Danielsson erh.del.

P.M.

På kvällen fredagen den 10 innevarande månad ankom fru Stangenberg med flyg till Wien från Monte Carlo. Hon uppsökte beskickningen nästa dag och berättade bl.a. följande:

För någon tid sedan hade hon erhållit ett brev från dottern, i vilket denna meddelade, att "Marcel" hade blivit "släppt ur häktet och att han var helt rentvådd".

I triumferande ordalag underströk dottern, att hon haft rätt och föräldrarna orätt i frågan om "Marcel's" påstådda brottslighet.

Fru Stangenberg meddelade vidare, att hon genom ett brev från dottern erfarit, att paret hade för avsikt att under någon månads tid resa till alperna för att vila sig, vilket fru Stangenberg även synes hava trott på.

Dottern hade även varit i telefonförbindelse med sin fader men denne hade synbarligen icke blivit lika övertygad av dotterns framställning. Tvärtom hade han befarat, att förklaringen till hennes argumentering och beteende vore, att hon stode under narkotikainflytande.

Fru Stangenberg visade även en kopia av två brev, som Hellman hade skrivit dels till henne själv, delat till direktören Biörnstad och dennes nuvarande maka. I dessa brev, som voro hållna i Hellmans vanliga dunkla, för att icke säga mystiska vändningar, och vilka jag som hastigast var i tillfälle att ögna igenom, sade sig Hellman nu vara helt frikänd. Han spann sedan vidare på det för oss icke helt okända temat, att han fallit offer för en serie av intriger, vilka tagit sin början i Stockholm. Han uttalade därefter i förtäckta ordalag varningar till vissa icke namngivna personer i Stockholm, Köpenhamn och Wien, vilka han hotade med skandalisering genom tidningsartiklar. Hellman påstod sig vidare hava stöd "av tre ockupationsmakter i Österrike men icke av den fjärde". Vid en hastig genomläsning av breven, fick man emellertid intrycket, att dessa knappast voro allvarligt menade

utan snarare avsedda att impressionera mottagarna.

Fru Stangenberg kunde även berätta, att under den tid, då Hellman satt i häkte, dottern dagligen fått gå till ett Hellmans "kontor" Centropa Pressagency", Widner Hauptstrasse 8, för att där avhämta eventuell post. Dottern hade berättat, att kontoret endast bestod av två förhyrda rum, att det icke fanns någon som helst personal anställd där samt att det endast sällan fanns post att avhämta. (Beskickningen skall så snart sig göra låter från österrikiska vederbörande söka inhämta upplysningar om denna "pressagentur".)

Under tiden i rannsakningshäktet hade Hellman för "fru Hellman" berättat, att han lyckats få en förläggare i Förenta Staterna för sin bok "Rapsodi i rött" och då han vid detta tillfälle tydligen väntade sig en längre fängelsevistelse, hade han upprättat en skrivelse, enligt vilken inkomsterna från bokens försäljning i Förenta Staterna skulle tillfalla "hustrun".

Vad fru Stangenberg hade att berätta om bröllopet i Hallstatt var minst sagt en tragikomisk, för att inte säga bedrövlig historia. Hellman hade identifierat sig med en fotostatkopia av det svenska passet samt med en fotostatkopia av ett slags intyg, att han vore Marcel Rohan och barn i ett äktenskap mellan en furst Rohan och en prinsessa Schwarzenberg. (Här bör måhända anföras, att något äktenskap mellan medlemmar av dessa båda familjer icke ägt rum under de senaste 100 åren.) Som identifiering hade Hellman vidare, enligt fru Stangenberg, kunnat uppvisa en fotostatkopia på ett Statens Utlänningskommissions protokoll, daterat den 12 mars 1954. Vad fröken Biörnstads identifieringshandlingar beträffade, hade man i Hallstatt begärt, att en av Oskars församling i Stockholm utfärdad handling skulle legaliseras av svenska beskickningen i Wien. Häremot hade Hellman starkt protesterat och slutligen lyckats förmå vederbörande att avstå från denna legalisering under den motiveringen, att bröllopet brådskade och att den ende, som kunde utföra legaliseringen, vore den svenske ministern i Wien, och denne befann sig, "enligt vad han hade sig bekant, för närvarande icke i Wien".

Över själva vigseln är det bäst att draga en barmhärtighetens slöja. Vare nog sagt, att Hellman vigdes iklädd röd frack och smokingbyxor och detta under motiveringen, att han vore riddare av Hubertusorden.

Fru Stangenberg frågade härefter, vad vi här på beskickningen kände till om Balcar. Jag svarade härfpå, att vi voro orienterade om, att han var en internationellt känd "Hochstapler", vilken hade besträffats i ett flertal europeiska länder. Som anledning till att vi följt hans göranden och låtanden i Wien, svarade jag på hennes fråga, att vi från Stockholm erhållit instruktioner att vara fru Stangenberg och hennes dotter behjälpliga i detta ärende. Fru S. frågade därefter, hur det kunnat vara möjligt, att Hellman på sin tid erhållit ett svenskt pass, av vilket hon själv hade sett en fotostatkopia. Härfpå svarade jag, att vi icke hade någon kännedom om dessa saker.

På min fråga, när fru Stangenberg fått klart för sig, att Hellman icke var någon Rohan, svarade hon, att detta hade hon fått klart för sig efter bröllopet i Hällstätt, då hennes f.d. man underrättat henne om, att han genom en högre polistjänsteman i Köpenhamn erfarit, att Hellman även suttit i danskt fängelse under två månaders tid. Härvid påstod fru Stangenberg, att hon vid förfrågan hos kommissarie Danielsson om Hellmans oförvitlighet hade fått till svar, att man icke kände till något ofördelaktigt om honom. I samband härmed uttryckte hon sin förtrytelse över att den svenska polisen - såsom hennes ord föllo - misslett henne, och sökte tydligen göra denna ansvarig för de olyckor, som drabbat henne och hennes dotter.

Fru Stangenberg, som var mycket nervös och upprörd, uppgav vidare, att hon icke vågade uppsöka sin dotter, så länge som Hellman även fanns i våningen. Hon fruktade för att Hellman skulle kunna bliva våldsam och var rädd att han i desperation skulle skada henne eller dottern. Hon uttryckte även en farhåga för, att Hellman på grund av narkotikamissbruk skulle kunna gå till ytterligheter.

Med anledning härav gjorde fru S. en framställning till polispresidenten, att Hellman åter skulle intagas i häkte på några dagar för att fru Stangenberg skulle kunna komma i kontakt med sin dotter. Framställningen tillmötesgicks och Hellman arresterades under en promenad i staden den 15 innevarande månad. Det visade sig emellertid, att tidsfristen för Hellmans utvisning utlöppte just den 15 innevarande månad, och då han alltså fanns kvar i landet, skedde arresteringen under denna förevändning. Därefter fick fru Stangenberg kontakt med sin

dotter och lyckades övertala denna att åter resa till Sverige. Fru Stagnenberg och dottern skola resa med flyg till Stockholm den 19 innevarande månad.

Fru S. erfor av sin dotter, att paret under sejouren i Wien levt på att pantsätta dotterns ägodelar. Då det bl.a. var mycket värdefullt smycken och en hermelinpäls, som pantsatts, var fru Stangenberg ytterst angelägen, att dessa förmål skulle utlösas före hemresan.

Enligt polisen uppgav Hellman vid arresteringen, att han vilken minut som helst väntade att få en visering till Schweiz. Polisen kontrollerade denna uppgift och det visade sig, att Hellman inte ens ansökt om någon visering till Schweiz. Polisen har även meddelat, att Hellman kommer att släppas, så snart fru Stangenberg med dotter lämnat Österrike. Han får därefter ytterligare c:a en vecka på sig att lämna landet. Han kommer emellertid icke, såsom polisen tidigare meddelat, att föras till österrikisk-schweiziska gränsen, utan han får taga sig ur landet på egen hand. Anledningen till att beskickningen tidigare fått andra besked om Hellmans utvisning torde vara att vederbörande högre polistjänsteman icke varit fullständigt orienterad om alla detaljer. I Hellmans österrikiska främlingspass står emellertid - som tidigare meddelats - uttryckligen angivet, att passet icke är giltigt för de skandinaviska länderna.

Wien den 18 december 1954.

Undert. Gunnar Lorentzon.

Avskrift av chiffterelegram från UD till
beskickningen i Wien, avsänt den 22.12.54.

Nr. 61.

Dnr.

Primo. Utlänningskommissionen har återkallat Rohan-
Balzars främlingspass. Ni bör underrätta honom därom samt
återkräva passet.

Secundo. Om han skulle vägra återlämna passet eller
det av annan orsak ej kan återbekommas eller ni har någon
invändning ovanstående förfarande, bör ni omedelbart tele-
graferas.

Cabinet

1200

Avskrift.

STATENS UTLÄNNINGS-
KOMMISSION

PROTOKOLL hållet hos Statens

Utlänningskommission.

Statens utlänningskommission beslöt beträffande nedanstående utländska medborgare meddela följande beslut. MG

§ 46163

22/12

1954 Balcar, Jaromir Alexander Prov. FP nr 649/54 indrages

7/5 1920

m

Tjeck

Återresetillsånd från Österrike
och Förbundsrepubliken Tyskland
återkallas

- - - -

Närvarande: Ordföranden, Byråchefen
Hagelin,
Byråchefen Wiman,
Förste Byråsekreteraren,
Ernberg,
Tf Förste Byråsekreteraren
Rudebeck

Vid protokollet:

Undert. G. Rudebeck

Överlämnas för kännedom till Utrikes-
rådet G. Jarring, Kungl. Utrikesdepartementet.
Stockholm den 22 december 1954.
Statens utlänningskommission

Undert. Nils Hagelin

1201

Avskrift av chifferteleggram från UD
till beskickningen i Wien, avsänt den
22.12.54.

Nr. 62

Dnr. Vårt chiffer .Passets nummer är
649/54 utställt för Jaromir Alexander Balzar.
Cabinet

1202

Hellman

Avskrift av chiffterelegram från UD till
beskickningen i Wien, avsänt den 28 december
1954.

Nr. 63.

För Allard från Jarring har det lyckats att få Hellman
avlämna främlingspasset.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Wien

Avsant den telex 19 kl.

Inkom den 29/12 19 54 kl. 1215

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

g 2 2w

Ullmann

*Kapitel
m. del 29/12*

67.

Edert chiffer 63.

Personligt för Jarring.

Då enligt min mening icke lämpligt att vi direkt kontakta Hellman, ha vi genom polispresidentens personliga förmedling till honom överlämnat en skrivelse med meddelande att främligspasset är återkallat samt uppmaning att återställa detta. Därest Hellman vägrar förklarade sig polispresidenten kunna verkställa husundersökning hos honom. Närmare besked om läget utlovat i morgon.

Allard

KOPIA KOPIA

Hellman.

Avskrift av chiffterelegram från UD till
beskickningen i Wien, avsänt den 29/12-54.

Nr. 64.

För Allard från Jarring. Vårt chiffer 58. För dennes
strängt förtroliga information.

Primo. Samtalet den 3 fördes från Ri-teatern på upp-
givet namn av direktör Biörnstad. Någon anledning miss-
tänka denne fört mitt namn på tal föreligger icke.

Troligen har väl Hellman fabulerat härom.

Secundö. Finns möjlighet åstadkomma fotokopia av öster-
rikiskt dokument som utvisar att Hellman erkänt att han
är Balcar? Vi skulle om möjligt önska överlämna detta
fru Biörnstad för att hon skulle vara definitivt över-
tygad Hellmans identitet. Telegrafera Din uppfattning.

Tertio. Vi misstänka det svenska pass HK9994 han före-
visat är förfalskat. Kan fotokopia erhållas av detta
pass? Jämför tyskspråkiga promemorian upprättad Wien
14 oktober sidan 2 längst ned.

Cabinet

1203

Från Wien

Avsant den 30 / 12 19 54 kl. telex

Inkom den / 19 kl. 1855

Utskrivet i ex. Detta är ex. nr

P 2 E I

Hellman

68. Edert chiffer 64. Personligen
för Jarring.

Primo. Sedan vi meddelat österrikiska
polisen Dina uppgifter från telefonsamta-
let söker denna icke längre bestrida att
Hellman varit källan.

Secundo. Enligt polisen har Hellman endast
muntligt erkänt att han är Balcar. Då fru
Stangenberg besökte mig betvivlade hon inga-
lunda detta.

Tertio. Fotostatkopier av svenska passet
Hk 9994 utlovat inom några dagar.

Quarto. Polisen har vid undersökning icke
påträffat Hellmans svenska främlingspass.
Han torde nu vara på väg till Salzburg, dit
han sänder sitt bagage genom speditör.

Allard.

*laggen
med
23.12.*

KOPIA

Hellman.
5/

Avskrift av personligt och strängt förtroligt
handbrev från envoyén Allard, Wien, till utrikes-
rådet Jarring, dagtecknat den 3 januari 1955.

./.
Härmed får jag översända en av Loréntzon upprättad
promemoria över de sista händelserna i Hellman-ärendet.

P.M.

Den 29 innevarande månad utlöpte Hellmans senaste uppehållsfrist i Österrike och denna dag synes han även hava lämnat Wien i riktning mot Salzburg och sannolikt München. Redan den 24 dennes lät Hellman enligt i avskrift bifogade promemoria från polisen avhämta av hans "hustru" hos speditionsfirman Kosmos inlämnat resgods (5 koffertar). Detta skedde genom en annan speditionsfirma, vilken förvarade resgodset till den 29.12., då det med en ytterligare Hellman tillhörande koffert skickades som normalt fraktgods från Wien Westbahnhof till Salzburg Hauptbahnhof. "bahnlagernd für Alexander Balcar". Detta torde innebära, att Hellmans "hustru" - eventuellt med fru Stangenbergs kännedom - lämnat Hellman Kosmos' kvitto å de fem koffertarna.

Strängt förtroligt har polismyndigheten meddelat, att efterforskningarna av Hellmans svenska främlingspass skett i form av husundersökning på de olika ställen, där Hellman bott eller brukat vistas. Dessa husundersökningar hava emellertid skett utan Hellmans kännedom och utan att denne kunnat misstänka någonting. Anledningen härtill har varit, att det icke förelegat något österrikiskt domstolsbeslut på att en husundersökning i vanlig ordning finge verkställas. Tyvärr var såsom tidigare meddelats resultatet negativt. En beskickningens framställning, om att Hellman skulle uppkallas till polisen och uppmanas avlämna sitt svenska främlingspass, strandade tydligen på att Hellman lyckades hålla sig undan polisen i en ny bostad. Enligt vad som överenskommits med polispresidenten, skulle därvid Hellman få taga del av i avskrift bifogade skrivelse till Hellman om passets indragning, varefter såväl passet som skrivelsen skulle återtagas. Polispresidenten höll det för utsiktslöst, att någon beskickningens tjänsteman på egen hand skulle kunna få kontakt med Hellman och förmå denne att utlämna passet. Det återstår emellertid en möjlighet att få Hellman personligen visiterad och hans bagage genom-
sökt, och detta är, då Hellman lämnar Österrike - förutsatt

att han gör detta över en österrikisk gränsstation. Inrikesministeriet har nämligen instruerat samtliga tänkbara tullstationer att, därest Hellman skulle visa sig, underkasta denne och hans resgoods en noggrann tullvisitering och, därest ett svenskt främlingspass skulle påträffas, främtaga honom detta.

Trots att fru Stangenberg vid sitt besök på beskickningen (se promemoria den 18 december 1954) uttryckligen förklarade, att hon icke vidare ville ha med Hellman att göra, kan det icke helt uteslutas, att fru Stangenberg alltjämt hyser vissa sympatier för Hellman. Hon befarade visserligen, att denne skulle söka utöva utpressning i någon form mot henne och hennes dotter eller att hon skulle bliva tvungen att "underhålla" Hellman, men vid fru Stangenbergs sista besök på beskickningen omedelbart före avresan fällde hon en del yttranden, som måste tolkas såsom sympatibevis eller åtminstone såsom medlidande med Hellman. Detta förhållande, i kombination med att dottern, enligt vad fru Stangenberg sade, alltjämt är fäst vid Hellman, kan giva anledning till att misstänka, att fru Stangenberg och hennes dotter på något sätt försöka bistå Hellman även i fortsättningen. Såsom framgår av i avskrift bifogade skrivelse från fru Stangenberg till mig av den 29.12., erhöll fru Stangenbergs dotter ett telegram från Hellman dagen efter deras återkomst till Stockholm från Wien. Vidare synes dottern ha telefonerat till Hellman i Wien, varför paret således alltjämt uppehåller kontakt. Härpå tyder ju även det förhållandet, att Hellman synes medföra fem koffertar, vilka av allt att döma tillhöra hans "hustru".

Polismyndigheten i Wien säger sig vara övertygad om att Hellman snarast kommer att begiva sig till Sverige. Dessa misstänkar synes man här grunda på yttrande, som Hellman fällt under förhören i Wien.

Wien den 31 december 1954.

Undert. Gunnar Lorentzon

Das für "Dr. Marcel Rohan" von dessen Gattin vor ihrer Abreise nach Schweden bei der Spedition "Kosmos" hinterlegte Gepäck (bestehend aus 5 Koffern) wurde dort am 24.12. vom Schnellfuhrwerksunternehmer Franz Peterka, Wien VII., Westbahnstrasse 32 etabl., abgeholt, bei sich verwahrt und am 29.12. mit einem weiteren Koffer Balcars um 14 Uhr auf dem Westbahnhofe als normale Fracht aufgegeben, und zwar nach "Salzburg Hptbhf. bahnlagernd für Alexander Balcar". Balcar selbst erschien bei Peterka noch um 17 Uhr 30, um sich ein Restgeld von 18.- S zu holen. Dabei erklärte er, mit einem Kraftwagen sogleich nach München abzureisen. Er trug eine Aktentasche bei sich.

Da der Genannte auch bisher bei seinem h. bekannten Personenkreis nicht mehr in Erscheinung getreten ist, ist anzunehmen, dass er Wien tatsächlich am gestrigen Tage verlassen hat.

Avskrift av avskrift.

Königl.

Schwedische Gesandtschaft

Wien, den 23. Dezember 1954.

Herrn Jaromir Alexander B a l l c a r,
W i e n .

Erhaltenem Auftrage gemäss beehre ich mich, Ihnen hierdurch mitzuteilen, dass die Staatl. Fremdenkommission (Utlänningskommissionen) in Stockholm den für Sie ausgefertigten schwedischen Fremdenpass Nr. 649/54 zurückgezogen und für ungültig erklärt hat. Ich ersuche Sie deshalb den obenerwähnten Pass unverzüglich dem Ueberbringer dieses Schreibens auszuhändigen.

Im Auftrage:
u. Kurt Kalhorn
V:Konsul.

1207

Avskrift av avskrift av brev från
fru Gertrud Stangenberg, Stockholm,
till legationssekreterare Gunnar
Lorentzon, Wien, daterat Stockholm
29.12.54.

Varje dag har jag velat tillskriva Eder, men tyvärr
har jag haft så oerhört mycket att ordna med att tiden ej
räckt till.

Först och främst ett innterligt varmt tack för all
den oersättliga hjälpen jag fick genom Eder i Wien - även för
Er förståelse och uppmärksamhet.

Tyvärr måste jag besvara Er om ännu en tjänst. Som
jag talade om för Er skulle jag direkt från legationen åka
för att "hämta ut" pälsjackan. Till råga på alla motigheter
var där stängt kl. 1/2 1. Eftersom jag hade biljetter ordnade
till söndagen och ej heller hann till SAS för att cancellera
dem, beslöt jag mig att ändå resa. Jag förstod ju även på
Dr. P. att han ville vi skulle komma i väg så fort som möj-
ligt. Jag vore därför mycket tacksam att så småningom genom
legationens hjälp kunna få jackan till Stockholm och ifall
Ni ville ringa fru Hertha Moltke, Schottenfeldgasse 63, tel.
B 32-1-90 Z. och bedja henne lämna ned den på legationen.
Det är en brunfärgad hermelinsjacka. Inga pengar skall ut-
betälas och de övriga "sakerna" ordnade jag därnere. Men
det skulle ej förvåna mig, ifall det "trasslar" till sig i-
gen. Den tragiska historien rullar vidare: Dagen efter vår
ankomst hit kom telegram från "M.R.", som tydligen är fri
igen - till trots vad dr P. anförtrrodde mig vid vårt sista
samtal. Jag vet även, att min dotter talat med "M.R." i
telefon. Vad skall min dotter tro? Något mystiskt och oför-
klarligt vilar över fallet "M.R." och jag kommer att försöka
reda ut härvan - om det nu kan lända till något gott. Jag
var i går hos intendent Thulin och talade om mina upplevelser
i Wien. Några klara besked får jag ju ej. Det var nog dumt
av mig att ej rådfråga en advokat i Wien, som Ni föreslog.

Till sist ber jag få önska Er och Eder familj ett Gott
Nytt År och hoppas jag få se Er här i Stockholm under betyd-
ligt angenämare former.

12/
Hellmann

Avskrift av personligt och strängt
förtroligt handbrev från förste beskicknings-
sekreterare Lorentzon, Wien, till utrikesrådet
Jarring, dagtecknat den 10 januari 1955.

Härmed ber jag få översända det av Dig begärda
fotografiet av Hellmans pass HK 9994.

Timms
a
dov. dess. 1XX

Stränge februari

12/1-55

Kabs. Lohr
sagitt del.

P.M.

Jag lämnade i dag följande meddelande till Direktör Biörnstad och fru Stangenberg, som genom polisintendenten Thulin uppmanats besöka mig på tjänsterummet.

J började med att
omtala att jag

Jag ^Yhade av herr Thulin erfarit, att fru Stangenberg varit förvånad över att Rohan-Balcar innehaft ett svenskt pass, vilket tydligen var äkta. Jag hade ^{my}kallat upp dem till mig för att klargöra vad som låg bakom detta. Jag bad dem att betrakta det som jag komme att säga som konfidentiell information och tillade, att jag var övertygad om, att de skulle komma att lojalt villfara min begäran, när de finge höra vad det gällde. Jag sade vidare, att polisintendenten Thulin under alla förhållanden icke kunde ha avgivit denna förklaring, men att jag ansåg att vi borde ge dem ^{en}uppfattning om vad som låg bakom det ^{här}.

Jag berättade så, att orsaken till att Rohan fått ett svenskt pass var, att han till oss lämnat uppgifter angående Raoul Wallenberg, vilka var av den karaktär att vi - med hänsyn till ^{att}uppgifternas ^{och plausibla} trovärdighet - helt enkelt ansåg oss tvungna att omedelbart sända honom till Wien, för att taga kontakt med en av Rohan uppgiven person vilken ^{han}~~den~~ påstod sitta inne med reella uppgifter om R.W. Med hänsyn till ärendets brådskande karaktär och med hänsyn till att Rohan vid denna tid inte kunde misstänkas vara någon annan än den han utgav sig för, erhöll han tillfälligt ett svenskt pass, vilket därefter indrogs och ersattes med ett främlingspass. Efter hand

J föreför

1208

H sannings-
enliga

började vi emellertid tvivla på att Rohans upplys-
ningar om olika ting vore ~~fiktiga~~. Så småningom
blev det helt klart för oss att de uppgifter ^{Rohan} han läm-
nat både om Wallenberg och om sin egen person icke
kunde stämma. Definitivt fingo vi klart för oss att
Rohans verkliga namn vore Balcar efter det att hans
f.d. fru, vilken vi lyckats kontakta i New York, med
ledning av ett fotografi lyckats identifiera honom.

Direktör Biörnstad medförde en fotostatkopier av
en födelseattest på tjeckiska för Rohan, enligt vilken
denne tillhörde furstliga familjen Schwartzenberg.

Han var emellertid på det klara med att urkunden var
förfalskad och att Rohan var en "Hochstapler". Fru
Stangenberg sade sig likaledes vara övertygad om att
han var en äventyrare. Båda beklagade sig över att
säkerhetspolisen icke på ett tidigare stadium än vad
som skett kunnat upplysa härom. Härtill sade jag,
att denna sak finge de avhandla med säkerhetspolisen.

På min fråga, om dottern icke hade tyckt det
vara egendomligt att R. suttit häktad i Danmark,
svarade fru Stangenberg: "Nej, min dotter sade att
eftersom han sysslar ^{de} med ^{politisk} pacifistisk verksamhet så
är det ju inte konstigt om han får hoppa i kurran
då och då".

12 jan (u) J. Arving

J. jag minns, att så vitt
jag visste hade det emellertid
fajit till lång tid innan
säkerhetspolisen kommit till rätta
om Rohans identitet.

Hellman

Avskrift av chifftertelegram från UD till
beskickningen i Wien, avsänt den 17/2-55.

Nr. 5

Från Jarring för Allard.

Anita Biörnstad hotar nu att tillsammans med barnet resa till Wien för att återuppta samlevnaden med Hellman. Det enda som skulle kunna få henne att avstå härifrån vore om säkerhetspolisen här kunde förete ett intyg från österrikiska polisen på att Hellman erkänt sig vara Balcar. I så fall skulle hon avstå från resan. Tacksam Du på nytt tar upp saken med österrikarna. Intyget kan ersättas med utdrag ur polisförhör men måste ha helt officiell prägel. Telegraferas snarast.

1209

Hellman

Från Wien

Avsant den 17/2 1955 kl. 1845

Inkom den 17/2 1955 kl. 2025

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 4

g my
4.

Edert chiffer 5. För Jarring. Polispresidenten, som igår besökte mig i annat ärende, meddelade att han anser sig ha grundad anledning tro att Hellman sedan någon tid befinner sig i Frankfurt. Telegrafer om jag i trots härav bör upptaga saken med österrikska polisen. Föreslår eljest att GK, New York anmodas anskaffa intyg från första fru Balcar eller att Anita Björnstad uppmanas själv skriva till henne med bifogande mannens foto.

Allard.

KOPIA KOPIA

Jarring/AA

A v s k r i f t

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

sjöborgsutredningen

STOCKHOLM			18/2	19 55
N:o 6	BUD Chiffer	BIL.		
INK. D. N:o				
AVD. P	GR. 2	MÅL. Eu ^I		

Besk.

Wien

Edert 4. Saken bör upptas med österrikiska polisen
Cabinet

BUD
Chiffertelegram ()
Wien

P 2 & I
Callumae

Från **telex**
Avsant den 21/2 19 kl. 1750
Inkom den / 19 55 kl.
Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

5

Edert chiffer 6. För Jarring. Polispresidenten
tillställer beskickningen officiell skrivelse
med redogörelse för sin befattning med fallet.
Denna skall bl. a. innehålla uppgift att veder-
börande vid förhör erkänt riktiga namnet Balcar

Allard

KOPIA KOPIA

Avskrift av personligt och strängt förtroligt
handbrev från envoyén Allard, Wien, till utrikes-
rådet Jarring, dagtecknat den 23 februari 1955.

*Thulin haft del av.
skriv + bet.*

./.

Åberopande tidigare meddelande i särskild ordning
ber jag härmed få överlämna en från polisdirektionen i Wien
emottagen s.k. "Aktenvermerk", innehållande uppgifter angående
polisförhören med Jaromir Balcar, varunder denne medgivit,
att detta är hans riktiga namn. Jag hoppas, att detta proto-
koll är till fyllest, då jag icke har utsikter att erhålla
något bättre. För min del tycker jag, att detta borde över-
tyga även den mest klentrogne. Jag bifogar ^{xy}tvenne avskrifter
./.

liksom ett nummer av "Zentralpolizeiblatt" för den 7 december
1954, då jag utgår ifrån, att dessa hanslingar även kunna
intressera den svenska säkerhetspolisen.

1/2 end. a° huv. doss. XIX

*44) betr. ej bef. "Aktenvermerk"
se betr. fr. Allard 4.3.55, där bifogas
är densamma som den till ovanst.
betr. fogade.*

(1212)

Avskrift.

POLIZEIDIREKTION WIEN
Abteilung 1

Zahl: I - 1581/54 res

Wien, den 22.2.1955

Betreff: B a l c a r Jaromir;
Information

A k t e n v e r m e r k

Die in Wien in den Jahren 1953 und 1954 unter dem Namen Marcel R o h a n aufgetretene und unter diesem Namen unt mit den Geburtsdaten: 26.6.1919 in Prag, polizeilich gemeldete Person wurde von Österreich, der Bundesrepublik Deutschland und Frankreich mit Ausschluss jeglichen Zweifels als Jaromir B a l c a r, am 7.5.1920 in Prag als Sohn des Josef und der Adele J u n d r o v a geboren, ehemals Staatsbürger der CSR, heute ungeklärter Staatszugehörigkeit, identifiziert.

Die Interpol bestätigte durch ihre Recherchen das Ergebnis der Erhebungen der Polizeidirektion Wien.

Gegen Jaromir B a l c a r wurde mit rechtskräftigem Bescheid der Polizeidirektion Wien vom 6. November 1954, Zahl I - 11571-FrB/54, ein dauerndes Aufenthaltsverbot für das Bundesgebiet Österreich erlassen. Die allen Staaten, soweit sie in der Interpol vertreten sind, wozu Schweden gehört, zugängliche Ausschreibung des Jaromir B a l c a r, fälschlich Marcel R o h a n, im Zentralpolizeiblatt der Bundespolizeidirektion Wien erfolgte in der Nr. 89 vom 7. Dezember 1954 unter Artikel 6146.

Jaromir B a l c a r hat das Bundesgebiet Österreich am 29. Dezember 1954 in Richtung der Bundesrepublik Deutschland verlassen. Sein derzeitiger Aufenthalt ist den österreichischen Behörden nicht bekannt.

Mit der Ausserlandschaffung ist die Angelegenheit des Jaromir B a l c a r für die österreichischen Behörden als erledigt anzusehen.

Jaromir B a l c a r, der alle Angaben über seine Person zunächst hartnäckig verweigerte, bequeme sich letzten Endes unter dem Drucke der ihm vorgehaltenen Beweise die mit ihm am 19. November 1954 aufgenommene Niederschrift und in der Folge am 11.12. 1954 den Antrag auf Ausstellung eines Fremdenpasses zwecks Ausreise aus Österreich mit "Dr. B a l c a r" eigenhändig zu unterschreiben.

Frau Anita B i j ö r n s t a d t, die anfangs September 1954 mit Jaromir B a l c a r unter dem fälschlichen Namen Marcel R o h a n

1213

die Ehe schloss, aber weiterhin in Wien unter ihrem Mädchen-
nahmen gemeldet war, sowie deren Mutter Frau S t a n g e n b e r g,
ferner der Legationssekretär der schwedischen Gesandtschaft
L o r e n t z o n wurden vom Sachreferenten Pol. Koär Dr.
J ä g e r und vom Leiter der Abteilung I der Bundespolizeidirek-
tion Wien mehrmals und zwar unter Bekanntgabe detaillierter Erhe-
bungsergebnisse und letzten Endes unter Bezugnahme auf sein Ge-
ständnis und eigenhändige Unterschrift in Kenntnis gesetzt, dass es
sich bei Marcel R o h a n um den auch in der Bundesrepublik
Deutschland und in Frankreich mehrfach beschriebenen Jaromir
B a l c a r handelt, was Frau Anita B i j ö r n s t a d t schliess-
lich veranlasste, mit ihrer Mutter, Frau S t a n g e n b e r g,
noch vor der Enthaftung des B a l c a r aus Wien abzureisen und
nach Stockholm zurückzukehren.

Wenn trotz erfolgter, amtlicher Ausschreibung im Zentral-
polizeiblatt Stellen oder Staaten der Ansicht sind, in dem ein-
deutig identifizierten Jaromir B a l c a r einen Marcel R o h a n
sehen zu sollen, so muss ihnen dies zu ihrem eigenen Nachteil über-
lassen bleiben.

In Österreich wird Jaromir B a l c a r im Falle einer verbo-
tenen Rückkehr gemäss § 14 Fremdenpolizeigesetz verhaftet und be-
straft.

Das Zentralpolizeiblatt Nr. 89/54 wird angeschlossen.

gez. Dr. Peterlunger m.p.

Hammarström

Avskrift av chiffrertelegram från
UD till beskickningen i Bern, avsänt
den 2 mars 1955.

Nr. 13.

(HP 1 G)

*Orig. HP 1 G
(ingen kop. a' huv. doss)
litterat handbrev i GS.*

För Hammarström från Jarring. Ditt
handbrev till mig 27 februari sid. 2. Kan
Du på något diskret sätt erfara namnet på
den tjeckiske emigranten?

Avskrift av personligt och strängt förtroligt
handbrev från envoyén Allard, Wien, till utrikes-
rådet Jarring, dagtecknat den 4 mars 1955.

8/3 16/8
a
Thulin

Polispresidenten Holaubek sände mig igår ett
antal nya handlingar angående Balcar. Jag har låtit taga
avskrift eller göra utdrag av de, som synas mig vara av
intresse för Dig eller för den svenska säkerhetspolisen
och bifogar härmed dessa. Då Holaubek för närvarande
ligger sjuk i influensa och därför sände mig handlingarna
med särskilt bud i slutet kuvert, har jag icke kunnat er-
fara, vad hans avsikt närmast varit. Jag skulle emeller-
tid tro, att han menade, att papperen i lämpliga delar
jämväl skulle kunna förevisas för fru Björnstad eller
hennes föräldrar, därest detta skulle befinnas erforderligt,
för att övertyga dem om Balcars identitet.

1214

Avskrift av avskrift.

POLIZEIDIREKTION WIEN

Abteilung I

I-1289/6/55 res

Wien, den 1. 3. 1955.

Betr.: B a l c a r Jaromir, alias
R o h a n Marcel

A k t e n v e r m e r k
für Herrn Polizeipräsidenten.

In der Anlage ein weiteres Ergebnis der Interpol über Jaromir B a l c a r, fälschlich Marcel R o h a n, das sich mit den Erhebungen der Polizeidirektion vollinhaltlich deckt.

Die Polizeidirektion Wien darf für sich wohl als einzige Behörde des In- und Auslandes buchen, dass sie dem Genannten nicht auf den Leim gegangen ist, bzw. die Erhebungen vom ersten Augenblick an in einer bestimmten Richtung geleitet hat. Aus dem nunmehr vorliegenden Erhebungsergebnis deutscher Sicherheitsbehörden ergibt sich, dass B a l c a r es auch während seiner Haft, die im übrigen nie wegen Spionageverdacht verhängt wurde, sondern wegen simpler Betrugssachen, meisterhaft verstanden hat, die Verbindungen mit allen möglichen Stellen und hochgestellten Persönlichkeiten aufrechtzuerhalten. Die Ausforschungen in Deutschland insbesondere des D o u s a u.a. erfolgen auf Grund der Tätigkeit der Polizeidirektion Wien. Alle diese Personen erkennen den ehemaligen fälschlichen Marcel R o h a n als den wirklichen Jaromir B a l c a r. Interessant allerdings ist, dass nach diesem neuen Erhebungsergebnis B a l c a r sich bis zu dieser Zeit, also bis zum Jahre 1953, nicht als R o h a n ausgab. Diesen Namen dürfte er sich tatsächlich erst in Schweden beigelegt haben. Hätte es noch eines Beweises über die Persönlichkeit des B a l c a r bedurft, so läge er jetzt vor. Für die Polizeidirektion ist das Erhebungsergebnis deutscher Behörden also nichts anderes als eine Bestätigung der Richtigkeit ihrer Erhebungen.

Bemerkenswert aber erscheint, dass B a l c a r und der früher beschriebene Miroslav S v o b o d a sich tatsächlich sehr gut kennen müssen. Dies hat die Polizeidirektion Wien bereits im Frühjahr vergangenen Jahres festgestellt und behauptet. S v o b o d a gab dies auch zu, B a l c a r

1215

leugnete, diesen Mann überhaupt zu kennen. Auch bei Gegenüberstellungen kam nichts Gescheites heraus, da Angabe gegen Angabe stand, wobei die Angaben des S v o b o d a zwar äusserst präzise aber doch sophantastisch waren, dass bei den ebenso präzisen gegenteiligen Behauptungen B a l c a r 's das Urteil nur lauten konnte: Aussage gegen Aussage. Nach den nun bei der Kriminalhauptstelle Nordbaden gemachten Angaben des Jaroslav D o u s a wird die Polizeidirektion zweifellos die Angaben des S v o b o d a neuerlich zum Anlass von Untersuchungen nehmen.

B a l c a r hält sich nach den hier vorliegenden, nicht überprüfbaren Angaben, in München auf. Es muss angenommen werden, dass er auch jetzt wieder im Besitze irgendwelcher gefälschter Papiere ist. Auch ergibt sich aus den Erhebungsberichten aus Deutschland nicht, wo sich die ebenfalls gefälschten Sparkassenbücher schweizerischer Banken befinden.

Das Erhebungsergebnis wird, soweit dadurch keine staatspolizeilichen Belange berührt werden, der Abteilung 13 zwecks weiterer Verwertung übermittelt werden.

Die Schlussfolgerung der Kriminalhauptstelle Nordwürttemberg kann ho. nur unterstrichen werden, nämlich, "dass es sich bei B a l c a r um einen äusserst intelligenten Menschen mit einer ausgeprägten Kombinationsgabe handelt. Zugeben tut er grundsätzlich nichts, es sei denn, dass ihm etwas einwandfrei bewiesen werden kann." Darüber hinaus zu sagen ist, dass er ebenso skrupellos wie intwlligent ist und dadurch zu einem sehr gefährlichen Agenten oder Hochstapler wird.

Landespolizeidirektion
Nordbaden
Kriminalhauptstelle

Vorgeführt erscheint in der Landesstrafanstalt
Bruchsal der dort einsitzende ledige Kellner

Jaroslav D o u s a ,

geb. 24.7.1927 in Bruch/CSR,

und gab an:

Auf Vorzeigen der beigefügten Lichtbilder:

"Von den vorgezeigten Lichtbilder erkenne ich zunächst nur den Jarimor B a l c a r. Die anderen dargestellten Personen glaube ich schon gesehen zu haben, nur wiederum kann ich nicht sagen, wie sie heissen und wo ist sie gesehen habe.

Ich entsinne mich jetzt, dass ich auch den auf dem einen Lichtbild dargestellten Miroslav S v o b o d a kenne. Dieser Mann ist Arzt, aber auch morphiumsüchtig. Persönlich habe ich ihn kennen gelernt im Gefängnis in Ludwigsburg, als ich noch die 4 Monate Gefängnis absitzen musste. Damals war Svoboda vom Amerikaner wegen Rauschgiftvergehen eingesperrt. Es war dies im Spätjahr 1951. Svoboda ist ein guter Bekannter von B a l c a r und beide kennen sich schon von Prag her."

Frage: Wie lernten Sie Balcar kennen?

Antwort: "Balcar lernte ich erstmals kennen im Jahre 1948 in Paris anlässlich meiner schon angegebenen ersten Reise nach dorthin. Er nannte sich damals Dr. Balcar und zwar hatte er angeblich den Dr. jur. und schien über grössere Verbindungen zu verfügen. Als Journalist ist er mir damals nicht bekannt geworden. Ich lernte ihn kennen durch tschechische Emigranten, deren Namen ich nicht mehr nennen kann. Es war dies in einem Café in Paris und Balcar kam an unseren Tisch. Nach kurzer Zeit ging er wieder weg und ich kam damals in kein intimes

1215

Gespräch. Von den anderen Tschechen am Tisch erfuhr ich dann, dass Balcar gut leben würde und anscheinend über gute Beziehungen zu den Exiltschechen verfüge. Damals kümmerte ich mich nicht mehr um ihn.

Ich traf dann Dr. Alexander Jaromir B a l c a r wiederum im Spätjahr des Jahres 1951 im Gefängnis in Ludwigsburg. Er war damals von einem amerikanischen Gericht wegen irgendeiner Passangelegenheit - Genaueres hierüber weiss ich nicht, aber es handelte sich, soviel er mir erzählte, um argentinische Pässe, zu 18 Monaten Gefängnis verurteilt. Hiervon hat er 15 Monate etwa verbüsst, während ihm der Rest wegen guter Führung erlassen wurde. Ich lag damals mit Balcar zusammen auf einer Zelle und ich weiss auch, dass er sogar noch im Gefängnis Verbindung mit höchsten amerikanischen Stellen, u.a. mit der Gattin des damaligen Hochkommissars John Mc Cloy, und auch deutschen Persönlichkeiten hatte."

"Während der Haft hat mir Balcar verschiedene Angebote gemacht, ohne sich jedoch näher auszusprechen. Aus seinen Reden musste ich aber schliessen, dass es auf dem Gebiete der Verbreitung von falschen Pässen und Falsifikaten verschiedener Art liegen würde. Näheres würde ich erfahren, wenn er auf freiem Fuss sei. Ich musste ihm versprechen, dass ich alleine nichts unternehmen würde. Aussendem versprach ich ihm zu schreiben, was ich auch getan habe, und war so ständig in Verbindung mit ihm bis zu seiner Entlassung."

Diesselbe erfolgte anfangs März 1952. Sofort nach seiner Entlassung suchte er mich in Stuttgart-Vaihingen, Böblingerstr. 217, auf und blieb 3 Tage bei mir. Während dieser Zeit war er dauernd unterwegs, um seine Bekannten in Stuttgart aufzusuchen. Nach diesen 3 Tagen sagte er mir, er sei nunmehr so weit und er müsse nach München fahren. Von dort aus würde er mir schreiben. Ich sollte seine Briefe sofort beantworten und er würde zusehen, dass das versprochene Geschäft bald zustande komme. Sobald er soweit sei, würde er mich in Stuttgart besuchen und die nötigen Anweisungen geben. Um was für ein Geschäft es sich handelte, hat er nicht gesagt. Ich sollte mich gedulden, da er zuerst den verlorenen Kontakt mit seinen Bekannten in München wiederherstellen müsse. Von seinen Bekannten kenne ich niemand. Weder

aus Stuttgart noch aus München. Zwar hat er mir damals verschiedene Namen genannt, jedoch sind mir die Namen alle entfallen, weil sie mir nichts besagten.

Bevor Balcar nach München abfuhr, übergab er mir ein Aktenbündel in Verwahrung. Es handelte sich dabei um ca. 6-8 Leitzordner, die mit verschiedenen Briefen, Abschriften und Notizen gefüllt waren. Dabei sagte er mir, er würde die Akten entweder selbst abholen oder abholen lassen. Tatsächlich kam nach einiger Zeit auch eine Frau und hat die Akten in einem Koffer verpackt und nach München geschickt. Es handelt sich um eine Frau namens Lina B u l b a c h, die aus Pfullendorf in Baden stammt, aber in Stuttgart als Kellnerin im Hindenburg tätig war. Balcar hatte diese Frau vorher schriftlich angemeldet. Er schrieb mir dann noch einige Male aus München und hat mir immer versichert, es würde bald klappen. Hierbei hat er verschiedene Absender benutzt. Diese Briefe sind alle beschlagnahmt worden von der CIC-Dienststelle in Stuttgart und später an die Landeskriminalpolizei in Stuttgart, Cannstatterstrasse, weitergeleitet worden. Ich hatte damals ein Verfahren bei den Amerikanern anhängig und im Verlaufe dessen wurde eine Durchsuchung gemacht, wobei man auch die erwähnten Briefe fand.

Kurz vor dieser Durchsuchung hatte mir Balcar geschrieben, er würde nach Stuttgart mit zwei schweizer Sparbüchern kommen. Ich sollte inzwischen versuchen, Interessenten für diese Sparbücher zu finden. Wir wollten uns in einem Café in Stuttgart treffen.

Balcar kam auch und wir wurden damals von der Polizei beobachtet. Hierbei wurde Balcar auch festgenommen und zwar am folgenden Tage. Man fand bei ihm nur ein schweizer Sparbuch, während er aber tatsächlich am Tage vorher zwei solcher Sparbücher und einen falschen Pass hatte. Alle diese Vorgänge sind der Polizei in Stuttgart genau bekannt und ich wurde zu diesem Fall mehrmals eingehend vernommen."

Die Vernehmung des im Landesgefängnis Bruchsal einsitzenden led. Kellners

Jaroslav D o u s a ,

geb. 24.7.1927 in Bruch,

wurde fortgesetzt. Er gab weiter an:

"Als in dieser Sache die amerikanische Polizei bei mir eine Haussuchung vornahm, wurden die bereits benannten Akten des Balcar und seine Briefe an mich gefunden. Dies war etwa Mai oder Juni 1952. Die amerikanische Polizei hat zunächst eine Untersuchung gegen Balcar aufgrund des bei mir vorgefundenen Materials eingeleitet, aber später die ganze Sache an die deutsche Polizei abgeben. Balcar wurde verhaftet und vor ein Gericht gestellt. Das Schöffengericht Stuttgart verurteilte ihn zu 18 Monate Gefängnis, in zweiter Instanz wurde er jedoch vom Landgericht Stuttgart wegen der gleichen Sache freigesprochen. In beiden Verhandlungen trat ich als Zeuge auf. Seit der letzten Verhandlung vor dem Landgericht Stuttgart im März 1953 habe ich Balcar nicht mehr gesehen.

Seitdem habe ich auch keine Verbindung mit Balcar mehr gehabt. Ich selbst war bis Dezember 1953 in Haft und habe keinerlei schriftliche Nachricht von Balcar während dieser Zeit erhalten. Nach meiner Entlassung aus dem Gefängnis im Dezember 1953 habe ich auch nicht den Versuch gemacht, mit Balcar wieder in Verbindung zu kommen. Da ich auch nur etwa 1 Monat in Freiheit war, konnte ich auch nichts von Balcar erfahren. Auch von dritten Personen habe ich über Balcar nichts gehört.

Was mir über Balcar bekannt ist, habe ich bereits in früheren Vernehmungen angegeben. Es ist für mich sehr schwer zu sagen, womit Balcar sich eigentlich befasst. Nach meiner Meinung handelt er mit falschen Papieren aller Art. Aber auch das kann ich nicht hundertprozentig behaupten. Alles, was ich von Balcar wusste, habe ich bereits in mehreren Protokollen angegeben. Ich glaube, dass Balcar nicht selbst die Fälschungen macht, sondern Verbindung zu irgendwelchen Personen hat, die dieses besorgen. Diese Personen kenne ich nicht, auch nicht namentlich.

Ebenso ist mir unbekannt, welche Namen Balcar sonst

noch führte. Mir gegenüber hat er sich immer nur Balcar genannt.

Auf die meisten der mir gestellten Fragen kann ich keine Antwort geben, weil mir die genannten Namen mit Ausnahme von Balcar persönlich nicht bekannt sind und die auf den Lichtbildern dargestellten Personen mit Ausnahme von Balcar und Svoboda, den ich nur flüchtig im Gefängnis in Ludwigsburg kennen lernte, nicht identifizieren kann. Die Frauennamen sind mir vollkommen unbekannt. Ich bin mit keiner Frau mit einem solchen Namen zusammen gekommen."

Landespolizeidirektion
Nordwürttemberg
-Kriminalhauptstelle-
Tgb.Nr. K 6/3776/54 M/01.

Stuttgart, den 30.12.1954
Neckarstrasse 195
Tel. 41 141-45, App.114

E r m i t t l u n g s b e r i c h t

in Sa. Internationaler Rechtsbrecher B a l c a r, Jaromir, geb. 7.5.1920 Prag, alias Rohan, Marcel, geb. 26.6.1919 Prag.

Nach Eingang der Ergebnisse der bei der Polizeidirektion Wien am 19.11.1954 durchgeführten Vernehmung des B a l c a r wurde die Julia D' A v i s hier am 28.12.1954 zur Sache gehört. (Siehe Anlage.) Wie aus dieser Vernehmungsniederschrift ersehen werden kann, sind die von Balcar bei der Polizeidirektion Wien gemachten Angaben vollkommen aus der Luft gegriffen. Nach Auffassung des Unterzeichneten sucht der Genannte jetzt eben nach einer Ausrede, nachdem das zweite Sparbuch und der Reisepass aufgefunden wurden.

Den Besitz eines gefälschten Sparbuches mit einer angeblichen Einlage von 4 260.- sfr, ausgestellt auf René G ä r t n e r, Zürich, hatte B. bei seiner hier am 27.6.1952 durchgeführten Vernehmung nicht in Abrede gestellt. Er behauptete jedoch, von der Fälschung keine Ahnung gehabt zu haben. Auch dieses Sparbuch wollte B. von C s ü r ö s erhalten haben. Auffallend ist, dass sowohl das auf den René G ä r t n e r als auch das auf den Armand K ö r n e r lautende Sparbuch als Ausstellungsdatum den 16.4.1952 trägt. Mit ziemlicher Sicherheit wurde die Ausstellung beider Sparbücher durch den angeblichen Dr. jur. Deszö K o v a c s veranlasst, der sich

zu der fraglichen Zeit in der Schweiz aufhielt. (Siehe Bericht der Kriminalhauptstelle Stuttgart an das Bundeskriminalamt vom 4.11.1952, Tgb.Nr. K 6/2192/52, mit welchem auch Lichtbilder des B a l c a r übersandt wurden.) Von Kovacs, geb. 26.1.1922 in Lentenye ist ein Lichtbild beim Bundeskriminalamt vorhanden und zwar in dem Reisepass, den Balcar bei der Frau D' Avis versteckt hatte. Der Reisepass wurde nach Begutachtung vom Bundeskriminalamt einbehalten. (Siehe Schreiben des BKA vom 27.6.1954, Az. NA/B-F-K 32 353 f. A.- B 48 276 f. A., Tgb.Nr. 6899/54)

Dass die beiden Gegenstände (2. Sparbuch und Reisepass) unzweifelhaft von B a l c a r bei der Frau D' Avis versteckt wurden, geht deutlich aus der Vernehmung des D o u s a vom 20.10.1953 hervor. (Siehe Anlage.) Dousa konnte z.B. den Reisepass sehr gut beschreiben, obwohl er diesen bei der Kriminalhauptstelle nicht zu Gesicht bekam.

Ueber D o u s a sind bei der Kriminalhauptstelle Stuttgart keine wichtigen Vorgänge vorhanden. Es kann lediglich gesagt werden, dass er hier bei einer Vernehmung als Zeuge angab, B a l c a r in der Landesstrafanstalt Ludwigsburg kennengelernt zu haben, wo er in der Zeit vom September 1951 bis Januar 1952 eingesessen ist. Lichtbilder von Dousa dürften beim LKA Baden-Württemberg vorliegen, da der Genannte beim Polizeipräsidium Stuttgart anhängig war und dort auch erkennungsdienstlich behandelt worden sein dürfte. Bei der Kriminalhauptstelle hat D o u s a seine Personalien wie folgt angegeben:

Jaroslav D o u s a, geb. 24.7.1927 Bruch bei Brüx/CSR. Ueber die Beziehungen des D o u s a zu dem Miroslav S v o b o d a, geb. 17.8.1922 Prag, alias Kranz K a r a s, geb. 29.11.1921 Bilina/CSR., ist hier nichts bekannt. Svoboda hat hier bei seiner Vernehmung vom 18.9.1950 u.a. zugegeben, rauschgiftsüchtig zu sein. Nach seinen Angaben kam er am 1. 9.1949 als politischer Flüchtling nach Deutschland. Am 22. 9.1949 will er in das IRO-Lager Ulm/Donau gekommen sein und dort das Amt des Medical Officers versehen haben. In dieser Eigenschaft war es ihm ohne weiteres möglich, sich Betäubungsmittel zu verschaffen.

D o u s a konnte von hier zu der Sache nicht gehört werden, da er z.Zt. eine mehrjährige Zuchthausstrafe ver-

büsst. Die Strafanstalt, in der er sich befindet, konnte beim Sachbearbeiter seines letztes Falles bei der Kripo Stuttgart nicht erfahren werden.

Bei dem erwähnten C s ü r ö s handelt es sich um angeblichen Dr. jr. Csaba C s ü r ö s, geb. 15.9.1924 in Segesvara/Ungarn. Csürös will sich im September 1949 von Ungarn illegal nach Österreich begeben haben und dort bis Dezember 1950 geblieben sein. Zu diesem Zeitpunkt will er sich nach Deutschland abgesetzt haben. Nach kurzem Aufenthalt in Bad Reichenhall will er nach München verzogen und dort immer aufhältlich gewesen sein.

C s ü r ö s will den B a l c a r im April 1952 in München kennengelernt und mit diesem verschiedene Geschäfte gemacht haben. Eine Auskunft über die getätigten Geschäfte wurde von Csürös verweigert. Nachdem Balcar am 30.6.1952 wegen Verdachts der Falschgeldverbreitung, Urkundenfälschung u.a. in Stuttgart festgenommen worden war und behauptet hatte, das gefälschte Sparkassenbuch von Csürös erhalten zu haben, wurde Letzterer auf Grund eines Haftbefehls des Amtsgerichts Stuttgart am 31.7.1952 in München festgenommen. Da die von Balcar ausgesprochene Behauptung, das gefälschte Sparbuch von Csürös erhalten zu haben, nicht bewiesen werden konnte, wurde Cs. Ende September 1952 wieder auf freien Fuss gesetzt und das Verfahren gegen ihn eingestellt.

Zu der Person des B a l c a r ist zu sagen, dass es sich bei ihm um einen äusserst intelligenten Menschen mit einer ausgeprägten Kombinationsgabe handelt, die er auch immer für seine Zwecke anzuwenden sucht. Zugeben tut er grundsätzlich nichts, es sei denn, dass ihm etwas einwandfrei bewiesen werden kann.

(Mäule)
Kriminalkommissar

Från Bern

Avsant den telex 19 kl.

Inkom den 5 / 3 19 55 kl. 1250

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

*Orig. å NP / Cs.
(inpus kops. å huv. doss.)*

6.

Edert 13. Man vill ej avsköja tjeckens namn.
Brev följer.

Hammarström

KOPIA KOPIA

STOCKHOLM		19
N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MAL.

Avskrift av chiffertelegram
från UD till beskickningen i
Wien, avsänt den 8 mars 1955.

Nr. 10

Allard från Jarring. Kan vi låta fru
Stangenberg läsa bilagan till Ditt hand-
brev till mig den 23 februari? Tacksam
om möjligt svar redan idag.

Jarrings anteckn.:

Wien svarat ja med tackord.
Meddelat Thulin pertel.

G.J.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

XXXXXXXXXX (Täckord)
Chiffertelegram

Från Wien

Avsant den TELEX 19 kl.

Inkom den 8 /3 1955 kl. 1645

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr

2

Enclair 14.

Edert chiffer 10 besvaras med ja.

Allard

Jönköping:

Meddel. Thulin

Per tel. 9/3-58

KOPIA KOPIA

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Juu. erk. - bl.

Hellman

Avskrift av strängt förtroligt och personligt
handbrev från envoyén Allard, Wien, till
utrikesrådet Jarring, dagtecknat den 4 april 1955.

Det synes, som om Hellman återkommit till Wien eller att han i varje fall åter börjat ägna beskickningen sin uppmärksamhet. Sålunda kom den 1 april ett till beskickningen riktat brev, innehållande ett vykort med påskhälsningar på franska. Adressen på kuvertet och texten på kortet är textade och en jämförelse med tidigare av Hellman textade bokstäver uppvisar flera otvetydiga likheter. Kuvertet är poststämplat i Wien. I dag kom ytterligare ett till Lorentzon riktat kort - denna gång i form av ett med sorgkanter försett brevkort - ävenledes poststämplat i Wien. I detta fall råder det ingen som helst tvekan om, att Hellman är författaren. Texten på kortet lyder: "Lasst Euch nicht aus der Ruhe bringen - Denkt an Götz von Berlichingen", undertecknat "Arthur Schnitzler Junior". Handstilen är otvivelaktigt Hellmans och det bör nämnas, att Lorentzon begagnat täcknamnet Schnitzler vid telefonsamtal med Hellman tidigare. Jag avser att efter påskan orientera våra vänner i Inrikesministeriet om dessa skrivelser för att försöka få fastställt, om Hellman åter befinner sig i Wien, vilket såvitt vi nu kunna bedöma, förefaller sannolikt. Det är dock givetvis möjligt, att någon av hans kumpaner erhållit breven från annat land och postat dem i Wien.

Stockholm den 28 april 1955.
Överlämnas jämte bilagor för kännedom till Kommissarie Danielsson.

Jar. enk. del.

(Gunnar Jarring)
Chef för Politiska Avdelningen.

Avskrift av strängt förtroligt och personligt
handbrev från envoyén Allard, Wien, till utrikesrådet Jarring, dagtecknat den 26 april 1955.

./.

Som jag tidigare meddelat, hade amerikanarna lovat skaffa oss de upplysningar som för deras del voro tillgängliga beträffande Hellman. Dessa har jag nu erhållit i en promemoria, som jag härmed insänder i original. På ett ställe som jag markerat med ett x har mina uttalanden till amerikanarna återgivits felaktigt. Jag sade sålunda att om man påträffar ett "nu giltigt svenskt pass" hos Hellman, är detta tydligen förfalskat.

7

DISPOSITION FORM

CONFIDENTIAL

File No.
CI/113/55

Subject
BALCAR, Alexander, aka Prince ROHAN, aka MARCEL,
aka KARL, aka ERNST (C)

To G2 Liaison for Mr. Knox, From G2, CIB/CE&CS
USCOA, APO 777, US Army

Date 11 Apr 1955
Maj Willems/WLK/hh/T-
164

1. Reference is made to your memorandum, subject as above, dated 7 Feb 1955.
2. According to the files of the VIENNA Central Registry, Subject was born 26 June 1919 in PRAGUE, CSR. He claims Swedish nationality, and to be a journalist and writer by occupation. Subject's marital status was listed as single. He has been in VIENNA on at least three occasions. From 7 October until 14 October 1953 he stayed at the Hotel Jaegerhorn. He was in possession of Swedish passport No. HP 9997, issued in STOCKHOLM. From 23 October 1953 Subject was registered at the Hotel Jaegerhorn, at which time he again listed himself as arriving from and departing for Stockholm. His third sojourn at the Hotel Jaegerhorn was from 14 August to 4 September 1954. For the third time he registered as having arrived from STOCKHOLM.
3. Subject was arrested in VIENNA by Austrian police during November 1954, and charged with the falsification of documents. He was turned over to the State Police Stockade in VIENNA and released on 23 November 1954. The Central Police Bulletin regarding his case stated that Subject was refused a residence permit for the entire Austrian territory. His record, No. 6146, indicated that "BALCAR, Jaromir, born 7 May 1920 in PRAGUE, CSR; parents Josef and Adele, who also calls himself Dr. Marcel ROHAN, born 26 June 1919 in PRAGUE, CSR; citizenship undetermined; journalist, was refused a residence permit under the provisions of Paragraph 3(2), Alien Police Regulations, by the VIENNA Alien Police, on 20 November 1954."
4. Central Records, this headquarters, reflected information as above concerning Subject. In addition, he claimed to be the chief editor of the "Centropa Press Agency", which was not registered in VIENNA, nor was this agency known to any member of the VIENNA Press Club. During his intermittent stays in VIENNA Subject has resided at the Hotel Jaegerhorn, VIENNA V (British), Wiedner Hauptstrasse 108, where mail was delivered and held for him. Subject was said to have claimed that while he was in PRAGUE on business, mail was sent to him via Swedish diplomatic courier. However, the Swedish Minister in VIENNA who formerly served in the same capacity in PRAGUE had indicated Subject to be a petty criminal, a liar, and a possible operative of Czech Intelligence. The Swedish Minister further stated that Subject is not a Swedish citizen and that if he has a Swedish passport (x), it is a forgery.

5. The following information has been received from CIC, USAREUR:

1216

a. "Jaromir BALCAR, born 7 May 1920 in PRAGUE, CSR, entered US Zone of Germany on 10 June 1948, proceeding to MUNICH. He allegedly fled the CSR with the help of the underground, and interviewing agent gave him all possible assistance in obtaining a military exit permit since Subject wished to go to France. Subsequent reports and interviews indicated Subject could be an StB agent because of his previous activities in the CSR. Other Allied agencies and Subject's movements in Germany further intimated him to be a possible StB agent.

b. "On 10 May 1951 Subject was brought to trial on charges of impersonating a CIC agent in the STUTTGART area and for fraud. Prior to the trial it had been determined that Subject was a member of a prospective intelligence project of 430th CIC Detachment, that is, he was acting as a contact with a net of informants within the CSR. The 430th CIC Detachment condoned the prosecution and imprisonment in the event that Subject was found to be manufacturing information, but declined to aid in the prosecution. After consultation between the defense and the district attorneys, it was agreed that BALCAR would plead guilty if sentence would be about one year. Subject was given 15 months in prison.

c. "When Subject finished his prison term, it was presumed he could be remanded to French authorities since he was wanted in France to serve a 14 month term for fraudulent activities. On 12 June 1952, CIC USAREUR, in a letter to Land Commissioner of Bavaria, recommended that action be initiated to have Subject expelled under provisions of HICOG Law No. 10, based on conviction of the charge of impersonating a CIC officer. On 27 June 1952 Subject was arrested by German State Police in STUTTGART on suspicion of being in possession of counterfeit money and falsification of documents. He was given a preliminary hearing on 28 June 1952 and was freed for lack of evidence.

d. "On 30 June 1952 a new warrant, charging Subject with currency swindling and falsification of documents, was obtained and Subject was placed under arrest. At the time Subject's was a pre-trial investigative arrest; however, a three month jail sentence adjudged on him during 1949 in FRANKFURT was ordered into effect by the lower court, when it was apparent Subject was physically able to serve the sentence. Subject had previously informed the court of his physical inability to serve the sentence. He remained incarcerated in STUTTGART pending the results of a German police investigation, which was expected to take three months to complete. Meanwhile, CIC USAREUR initiated expulsion proceedings in an effort to neutralize any possible future activities of Subject.

e. "A report dated 27 March 1953 indicated the HICOG Extradition Board was waiting on the expulsion of Subject, but details of the proceedings were not available. Subject was delivered into the hands of French officials in BADEN BADEN for extradition to France where Subject was to be tried for smuggling and passing bad checks. Information in the files of G2 USAREUR reflects that Subject was arrested in COPENHAGEN, Denmark, during May 1954, for reasons unknown. In Denmark he had been using the aliases of ROHAN, Marcel, and NOVAK, Jan. Subject has been dropped from CIC USAREUR alert file on espionage suspects as of 15 March 1955 due to the fact that his whereabouts and activities had been unknown for over the period of one year."

Undert.H.J.Pfaltzgraff
for R.Thorlin, Lt Col, GS
Chief, CIB

Stockholm den 4 maj 1955.
Överlämnas för kännedom till
Statspolisintendenten Thulin.

(Gunnar Jarring)
Chef för Politiska Avdelningen.

Avskrift av personligt och förtroligt hand-
brev från envoyén Allard, Wien, till utrikes-
rådet Jarring, dagtecknat den 30 april 1955.

4/5 ch. Bonn.

Wiens polispresident Josef Holaubek har låtit oss
förstå, att han mycket gärna skulle vilja bli inbjuden på en
å två veckor till Stockholm för att där träffa kolleger och
studera svenska polisiära förhållanden. Som lämpligaste tid-
punkt har han själv angivit augusti månad.

För egen del vill jag livligt förorda en sådan
inbjudan. Holaubek har ju, som Du vet, gjort oss stora tjäns-
ter i Hellman-affären och har i övrigt visat oss stort till-
mötesgående. Han är en inom socialdemokratien högt betrodd
och ansedd man. Då inrikesminister Helmer en längre tid var
sjuklig och ryktet om hans avgång kom i svang, nämndes Holau-
bek vid flera tillfällen som hans efterträdare.

Jag vill tillägga, att Holaubek för ett eller två
år sedan på officiell inbjudan besökte Danmark, vilket re-
sulterade i, att några danska polisofficerare inbjödos för en
kortare tids studium i Wien. Det är icke osannolikt, att en
svensk inbjudan kan få samma följd.

Från **B e r n**

Telex- Avsant den 11/ 5 19 55 kl. 1940

Inkom den / 19 kl.

Utskrivet i 4ex. Detta är ex. nr

Ullmann

12/8 Hammarström

AK

16.

Beskickningen idag uppsökt av person uppgivande sig vara officer i ryska underrättelseväsendet på kortare uppdrag beträffande satellitbeskickningarna i Bern. Vägrat uppge namn men förevisat pass troligen sovjetiskt pvdv (?) Avsåge hoppa av då fara för likvidering vid återkomsten till Moskva. Önskade undvika gå till västmakterna. Sägar sig disponera tre dokument av stort intresse för Sverige, nämligen militär rapport med kartor över sovjetiska östersjöbaserna samt två promemorier ryska agentverksamheten i Sverige. Beredd överlämna dessa dokument samt i överigt stå till svenska vederbörandes förfogande. Uppställer emellertid härför uppenbart orimliga villkoren 100.000 schwfrcs kontant, möjlighet inresa Sverige slutet denna vecka samt erhållande svenska pass för senare transocean emigration. Begär besked senast fredag men uppringer beskickningen i morgon eftermiddag för efterhörande reaktion. Svårt bedöma huruvida fallet seriöst eller provokation.

Grahl direkt informerat militärmyndigheterna. Förutsätter dessa vid positivt intresse agera utan vår medverkan. Tacksam besked om vi i händelse av avstånds- tagande böra informera schweizarna.

Hammarström.

Stockholm den 12 maj 1955.

Personligt och strängt förtroligt.

2 bil.

Broder,

./.

Jag refererar till dagens telefonsamtal och
översänder två fotografier av den person som eventuellt
kan tänkas ha varit mannen, som uppträtt hos er. Jag
vore Dig tacksam för en telefonpåringning så fort ni
kunnat fastställa identiteten.

(Gunnar Jarring)

Envoyén H a m m a r s t r ö m ,

B e r n .

- - - - -

Avskrift av personligt och strängt förtroligt
handbrev från envoyén Hammarström, Bern, till
utrikesrådet Jarring, dagtecknat den 17 maj 1955.

./.
I anledning av Dina rader den 12 dennes ber jag härmed
få återställa de båda fotografierna. Såväl Grahl som Lonaeus
äro fast övertygade om att den person, varom det här rör sig,
icke är identisk med svindlaren i Bern. Jag har flera gånger
påmint vederbörande schweiziska myndigheter om önskvärdheten
av att man i Stockholm skyndsammast möjligt får emotse fotona av
den här häktade, dock hittills utan resultat; jag skall dock
icke förtröttas i våra mycket rimliga krav på att man
ställer såväl fotona som uppgifter om vad som framkommit
vid förhöret till vårt förfogande.

Avskrift av chifftertelegram nr 47 den 7 juli 1955
från UD till beskickningen i Wien.

För Allard. Thulin tacksam om genom vederbörlig
myndighet om möjligt kan utrönas var Balcar f.n.
befinner sig. Önskemålet upplysningen föranlett
av att Björnstad meddelat Thulin dottern ämnar skiljas
och att därför delgivning vissa handlingar med Balcar
aktuell.

1217

Avskrift av chiffterelegram nr 43 den 11/7-55
från Wien till UD.

Edert chiffer 47. Pammer meddelat, att han saknar
uppgift om Balcars vistelseort. Han lovat ånyo under-
söka och därefter återkomma.

1218

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD.)

Från Wien

Avsant den telex 19 kl.

Inkom den 16/ 7 19 55 kl. 1310.

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

47.

Vårt chiffer 43.

Pammer meddelat att han alltjämt sak-
nar uppgifter Balcars vistelseort, men tror
icke att han finns i Österrike.

Allard.

KOPIA KOPIA

Från Wien

Avsant den telex 19 kl.

Inkom den 1 / 3 19 56 kl. 1715

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

Hellman
P 2 2 I

5.

Personligt för Jarring.

Pammer i dag meddelat att vid undersökning annat ärende framkommit att Hellman i februari eller mars 1955 köpt österrikiskt hemlandspass, som under nummer III P 34,589 /53 utställts för en viss Nicolaus Fischer. Då Hellman icke omedelbart kunde erlægga hela köpeskillingen hade han till Fischer som pant överlämnat ett på namnet Balcar utställt främlingspass. En engelsman vid namn Hunt hade i oktober 1955 erlagt återstoden av köpeskillingen och därvid av Fischer återfått främlingspasset.

Pammer önskar veta om någon utlänning inkommit till Sverige med Nicolaus Fischers ovan omnämnda pass.

Allard.

KOPIA

Wien den 2 mars 1956.

Personligt och strängt förtroligt.

Broder,

I anslutning till redan lämnat meddelande ber jag få framföra följande.

Pammer kallade igår upp Braunerhielm och lämnade följande upplysningar, hämtade ur en polisrapport, som just inkommit.

En österrikisk medborgare vid namn Nicolaus Fischer, född den 3 mars 1928 i Pernitz, hade haft något trassel med sitt pass. Då polisen med anledning härav undersökte hans förhållanden närmare, framkom att han vid två tidigare tillfällen erhållit pass, vilka han sedermera anmält som förlorade.

Fischer togs i förhör och erkände då, att han sålt de båda äldre passen. Det första av dem, ett österrikiskt hemlandspass no III P/34.589/53, utställt i Fischers namn den 13 maj 1953 och giltigt till den 12 maj 1958, hade han avyttrat i Salzburg i februari eller mars 1955 till en person, som presenterat sig som dr Königsmark. Då denne köpare icke genast kunde erlagga hela köpeskillingen, hade han som pant deponerat ett främlingspass, utställt på Jaroslav Balcar. (Uppgiften om förnamnet beror förmodligen på ett minnesfel från Fischers sida, som blandat ihop namnen Jaroslav och Jaromir.) I oktober månad hade en engelsman vid namn Hunt uppsökt Fischer och betalat det resterande beloppet. Fischer hade till honom återlämnat främlingspasset.

Det är alltså tänkbart, att Hellman nu reser omkring

Utrikesrådet G. Jarring,
Utrikesdepartementet.

1221

med Nicolaus Fischers pass. Någon uppfattning om var han nu kan finnas, har man emellertid icke. Som Du kanske minns, hörde Lorentzon senast av honom i april 1955. Sedan dess har han varit försvunnen. Skulle någon person hava inrest i Sverige med ovannämnda pass, vore Pammer tacksam för under rättelse.

Som bekant förekom i oktober 1953 en kvinna vid namn Joan Hunt tillsammans med Hellman. Måhända är ovannämne engelsman en anförvant till henne.

Sven Allard

Wien den 9 mars 1956.

Personligt och strängt förtroligt.

Broder,

I anslutning till mitt handbrev den 2 mars rörande Hellman ber jag få meddela, att, enligt vad vi nu erfarit, det icke var en engelsman utan en engelska vid namn Hunt, som löste ut Hellmans främlingspass. Det är således fråga om samma Joan Hunt, som tidigare förekommit i Hellman-affären.

Det pass Hellman pantsatte var för övrigt ett österrikiskt främlingspass. Han har nämligen erhållit ett sådant också.

Sven Allard

Utrikesrådet G. Jarring,
Utrikesdepartementet.

Bulcar

Wien den 23 mars 1956.

Strängt förtroligt.

Broder,

Vi erhöillo igår ett påskkort, som vi starkt miss-
tänka härstammar från Hellman. Såväl adressen på kuvertet
som påskhälsningen är liksom förra året textad med bläck.
Det i Wien poststämplade kuvertet är adresserat "An die Ge-
sandtschaft Schweden, Wien IX., Liechtensteinstr. 51" och
är på baksidan försedd med avsändaradressen "L.M. Chudy,
Wien I., Wollzeile 31/10". Kortet synes egentligen vara ett
julkort med en etsning av Minoritenkirche - ett motiv, som
väl sällan kan köpas utanför Wien. Påskhälsningen lyder "Joy-
euses Fêtes de Paques". Inuti kortet låg en liten färgbild
av Leonardo da Vincis "Påskmåltid", vilken är tryckt i Väst-
tyskland.

Pammer har redan tagit en fotostatkopie av kortet
och Holaubek har det för ögonblicket till påseende. Du skall
emellertid få låna det, så snart vi fått det tillbaka. Jag
vore emellertid tacksam, om Du redan nu kunde meddela mig,
huruvida namnet Chudy någonsin förekommit i samband med Hellman-
affären. Har Du i övrigt några kommentarer?

Erik Braunerhielm

Sekreteraren G. Lorentzon,
Utrikesdepartementet.

Bäcar

Wien den 28 mars 1956.

1 bil.

Personligt och strängt förtroligt.

Broder,

./. Härmed ber jag få översända det påskkort, som jag skrev om. Jag vore tacksam, om Du ville återsända det och samtidigt meddela, huruvida Du tror, att det verkligen är från Hellman eller ej.

Erik Braunerhielm

Sekreteraren G. Lorentzon,
Utrikesdepartementet.

Avskrift av förtroligt handbrev från
ambassadören Allard till sekreteraren
Lorentzon, dagtecknat Wien den 16 december 1958.

19.12.58.

a + b t.

Thulin

Vår gemensamme vän Hellman nöjer sig nu ej längre med påskhälsningar utan har börjat skicka julkort. Jag närsluter det sistnämnda jämte kuvert. Du kanske bör fråga Thulin om han är intresserad av att få del av hälsningarna ifråga.

Balcar

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

Wien den 29 juli 1954.

Strängt förtroligt. 1 till.

Broder,

U
För departementets dossier i Wallenberg-affären ber jag härmed få överlämna en promemoria om ett samtal jag haft med ministerialrådet i österrikiska inrikesministeriet Peterlunger angående en av mig i mars 1954 avslöjad bedrägnare vid namn Balcar. Departementet har redan en vidlyftig aktsamling om denne.

Jag har direkt sänt kopior av promemorian till Jarring, Thulin och Lorentzon, vilka alla på sin tid följde denna fråga med särskild uppmärksamhet.

Sven Liland

Herr Utrikesrådet S. Åström,
Utrikesdepartementet.

1222

P.M.

Enligt Överenskommelse besökte mig ministerialrådet Peterlunger i Österrikiska inrikesministeriet i går och medförde polisens dossier över Rohan-Balcar, vilken, som bekant, under senare delen av 1953 och 1954 var inblandad i Wallenberg-affären.

Ehuru de Österrikiska handlingarna icke innehöllo särskilt märkliga nyheter, skall jag i det följande återgiva de viktigaste uppgifterna som Peterlunger med ledning av dessa föredrog för mig.

Den Österrikiska polisen fick för första gången sin uppmärksamhet riktad på Rohan - såsom denne då troddes heta - i januari 1954. Anledningen här till synes ha varit, att denna under hösten 1953 flera månader vistades i Wien utan någon påtaglig sysselsättning. Man följde därför Rohans förhållanden utan att dock finna några osäkerheter, som kunde föranlata ingripande mot honom från polisens sida. I maj 1954 erhöles de Österrikiska myndigheterna av en tillfällighet kännedom om att Rohan icke var den han utger sig för samt att han i verkligheten hette Balcar. Orsaken till denna upptäckt var, att polisen blivit om för marknadsandel misstänkt tjeckoslovakisk verksamhet vid namn Svoboda. Under förhören med den sistnämnda framkom att denne arbetade för den tjeckoslovakiska underrättelsetjänsten och för dennes räkning länge varit verksam i Västtyskland. Svoboda berättade samtidigt, att han haft en kompis vid namn Balcar, med vilken han bl.a. samarbetat i Västtyskland 1952, då han senare tidvis vistats i Frankfurt och därifrån utfört spioneriuppdrag för den tjeckoslovakiska underrättelsetjänstens del. Ytterligare undersökningar ledde snart till det resultatet, att Balcar och Rohan voro identiska. På grund härav började givetvis den Österrikiska polisen att

med ett helt annat intresse ägna sig åt Balcars förhållanden.

Fortsatta efterforskningar och hänvändelser till västtyska underrättelseorganisationer gävo vid handen, att Balcar 1943 på ett legalt pass erhållit fransk inresevisering och då begivit sig till Frankrike. I sistnämnda land hade han begått åtskilliga brott - huvudsakligen förfälskningar och bedrägerier - för vilka han dömts och efterspanades. 1950 hade han spårats i Västtyskland, där han även anställdes av den amerikanska underrättelsetjänsten och samtidigt arbetade för motsvarande tjeckoslovakiska organisation. Amerikanerna hade så småningom upptäckt Balcars ställning som dubbelagent och av denna anledning hämtat och inspärrat honom någon tid. Min interlokutör underströk i detta sammanhang, att många belegg funnos för Balcars verksamhet inom den tjeckoslovakiska underrättelsetjänsten, att hans anställning av denna måste anses ställd utom varje tvivel.

Då Balcar på sensommaren 1954 återvände till Wien och några kortare tid därefter av de österrikiska myndigheterna infördes i undersökningshåkte, hade han, som bekant, sökt göra gällande, att han arbetade "för den svenska underrättelsetjänsten och ägde höga och mäktiga beskyddare inom denna". Han hade visserligen, enligt vad han uppgav, haft en del kontroverser med "sina chefer" i Stockholm, varibland särskilt hr Danielson omnämndes. Dessa svårigheter hade emellertid uteslutande haft sin grund i de intriger han varit utsatt för från vissa mot honom fiendligt inställda personers sida. Dessa hade bl.a. haft fräckheten att göra gällande, att han icke hette Rohan utan Balcar. Så småningom hade missförståndet uppklarats och han försäkrade nu de österrikiska myndigheterna, att han "återtagit sitt tidigare arbete inom den svenska underrättelsetjänsten". För att bevisa detta hade han bl.a. erbjudit sig att på svenska beskickningen avhämta och ställa till de österrikiska myndigheternas förfogande en hel del värdefullt material om den svenska underrättelsetjänstens organisation, som där förvarades och som han fortfarande hade tillgång till. Bl.a. hade han erbjudit sig att till de österrikiska myndigheterna överlämna ett omfattande kartotek över svenska agenter. "Chefen för det svenska konsulatet i Österrike", Lorentzon, hade nedlagt oerhörda kostnader på att ta hand om landet av detta kartotek. Enligt Peterlunger hade österrikiska myndigheter bött sistnämnda erbjudande och samtidigt frågat Balcar av vilket mål han beslutat sig för att begå en så illojal handling emot svenskarna.

Balcar hade då svarat, att hans anbud uteslutande diktatoriskt var "hans hat emot Lorentzon", vilken icke till dess rätta värde uppskattade hans arbete och berett honom stora svårigheter.

Till min stora överraskning berättade vidare Peterlunger, att såväl Pammer som den kriminalkommissarie, vilken huvudsakligen skött förhören med Balcar, varit fullt övertygade om att denne talat sanning och därför trott, att svenska beskickningen försökte föra dem bakom ljuset, då den informerat de österrikiska myndigheterna om vissa sidor av Balcars verksamhet och hemställt att dennes förhållanden skulle särskilt observeras och följas. Peterlunger sade sig själv ha företrätt en motsatt uppfattning men under en lång tid icke lyckats övertyga Pammer.

Då Balcar därför föreslagit, att han skulle tillfälligt frigivas och tillåtas att under skuggning av en österrikisk polisagent begiva sig till den svenska beskickningen för att avhämta en koffert, som han sade sig där förvara, hade Pammer utan betänksamt lämnat sitt tillstånd därtill. Balcar hade en söndagsförmiddag begivit sig till Liechtensteinstrasse 51. Den polistjänsteman, som skuggade honom, hade ställt sig på trottoaren mitt emot beskickningshuset och sett, att han insläpptes i detta samt efter cirka 15 à 20 minuter återvände medförande en handkappsäck. Den omständigheten, att Balcar utan svårighet erhållit tillträde till svenska beskickningen hade i än högre grad styrkt Pammer i hans övertygelse om att denne "arbetade för den svenska underrättelsetjänsten" även om beskickningstjänstemännen icke öppet ville medgiva detta.

Så mycket större blev därför Pammers misräkning, då den kappsäck Balcar avhämtat öppnades och ^{visade sig} icke innehålla vare sig det utlovade kartoteket över svenska agenter eller annat seriöst material över den svenska underrättelsetjänstens organisation.

Såvitt den österrikiska polisen hade sig bekant, hade Balcar icke återvänt till landet sedan han i december 1954 utvisades och via Salzburg begav sig till Västtyskland. De med namnet Schudy undertecknade påskrämsningar, som beskickningen under de senaste åren regelbundet mottagit, härrörde av allt att döma icke från Balcar. Sedan jag för några månader sedan överlämnat ett av dessa kort till Peterlunger, hade en undersökning på ort och ställe verkställts. Denna hade visat, att en man vid namn Schudy existerade och även var bosatt på Wollzeile under den uppgivna adressen. Schudy hade tagits i förhör och berättat,

att han själv skrivit korten ifråga. Han skulle, enligt Peter-
lunger, vara en lätt rubbad person, vilken regelbundet sände
påskhälsningar till påven och vissa för honom sympatiska länders
beskickningar i Wien. Shudy hade bestämt förnekat, att han
kände Balcar eller någonsin haft beröring med denne.

De sista uppgifterna om Balcar, som den Österrikiska poli-
sen emottagit, visade, att denne någon gång under 1955 befunnit
sig i Paris. En av Balcars tidigare vänner eller medarbetare,
med vilken polisen kommit i förbindelse, hade vidare meddelat,
att han vid ett tillfälle förhållit denne det orätta i att för-
leda den svenska flickan Biörnstad att ingå äktenskap med honom.
Balcar hade då till sitt försvar sökt göra gällande, att han i
stället gjort fröken Biörnstad en stor tjänst. Han uppgav näm-
ligen, att han själv icke, såsom allmänt troddes, var far till
hennes barn och att han ingått äktenskapet uteslutande för att
legitimera detta, vars födelse^{då} snart väntades.

Wien den 29 juli 1959.

Sven Allard